[illegible]

ACCADEMIA DI MEDICINA DI TORINO

# VSVS VESICANTIVM SALVBRIS ET NOXIVS, IN MORBORVM MEDELA, SOLIDIS ET CERTIS PRINCIPIIS SVPERSTRVCTVS,

A

BALTHASARE LVDOVICO TRALLES,

MEDICO VRATISL. SEREN. DVCIS SAXO-GOTHANI CONSILIARIO ET ARCHIATRO, ACADEM. CAESAR. NAT. CVR. ADIVNCTO, ET ELECT. BOICAE SCIENTIARVM SOCIO.

---

*SECTIO PRIOR.*

---

VRATISLAVIAE,

SVMPTIBVS IOANNIS ERNESTI MEYERI.

MDCCLXXXII.

*Forſten diſquiſitione medica de Cantharidibus in fine.*

Non dubito, quin ſi vires huius remedii recte exploremus, vlteriore experientia, vſus eius ad morbos vtiliter poſſit adhiberi, inprimis forte tales, qui oriuntur ex paralytica neruorum affectione, in quibus maxime mihi intereſſe videtur, vt Cantharidum effectus a prudentibus Medicis debitis ſub cautelis explorentur. Longe tamen abſum vt putem, cum remedio adeo cauſtico, et merito inter venena relato, ſubleſta manu eſſe tractandum. Summa potius cum prudentia in eius exhibitione procedendum eſſe ſtatuo, et ſtrictiſſimas admonitiones lubenter admitto, quae ab honeſtis et prudentibus Medicis, circa Venenorum vſum, ſolent inculcari.

ILLVSTRISSIMO, MAGNIFICO

AC

# GENEROSISSIMO

DOMINO

# ANTONIO L. B.

# DE STÖRCK

AVGVSTISSIMO, IMPERATORI A CONSILIIS, ARCHIATRORVM COMITI, STVDII MEDICI CAESAREO-REG. PRAESIDI ET DIRECTORI; NOSOCOMII PAZMARIANI PHYSICO, SOCIET. FLORENT. ACADEM. SCIENTIAR. SIEN. ACADEM. PRINCIP. HASS. INSTITVTI BONON. ET ACADEM. NAT. CVR. cet. cet. MEMBRO.

quot lineolis ad TE miſſis, certior fueras redditus, me forte fortuna Vindobonae degere, ardenterque exoptare, vt, TE adeundi licentia impetrata, TIBI, digniſſimo *Immortalis Swietenii* ſucceſſori, fama nominis et editis operibus celeberrimo, reverentiam debitam teſtari mihi liceret; poſita quaſi illa auctoritate, quae ſplendidiſſimis muneribus, quae exornas, annexa eſt, me citus praeueniſti, atque in publico diuerſorio comiter conueniſti. Cum deinde TE decenter ſalutandi fine, aedes TVAS ingreſſus eſſem, vultu, quem TIBI benigna natura indulſit, ſereno et ingenuo, connataque humanitate me excepiſti; monetam argenteam, in memoriam *Magni* TVI *Anteceſſoris* cuſam, generoſa manu mihi dono obtuliſti; ad inſtruendum geniale conuiuium, me Ipſe inuitaſti, conuerſatione TVA amabili, per multas horas in ſpatioſis ambulacris amoeniſſimi horti Schoenbrunnenſis exhilaraſti; eius rariora mihi oſtendiſti; ad ſelectiſſimam TVAM bibliothecam duxiſti; atque tandem, de duraturo TVO fauore mira blandiloquentia me certum redditum, deque eodem obtento exultantem, dimiſiſti.

Imo vero, quod praecipuum eſt, eouſque extendiſti liberalem TVAM beneuolentiam, vt ad thronum *Auguſtiſſimae Imperatricis* vltro mihi aditum TVA commendatione paraſſes, niſi inuidendam hanc gratiam, quam ne quidem ſomniaſſem, deriuare in me iam laborauiſſet *Vir Eximius*, ex purpuratis, toti aulae, et omnibus bonis cariſſimus, nec ſine ſumma veneratione a me commemorandus.

Permitte igitur *Vir Illuſtriſſime!* vt omnia haec beneficia in me collata, quorum memoria gratae et TIBI deditiſſimae menti indelebilis haeret, publice referam, et collaudem, TIBIQVE pro iis, mea exſpectatione longe maioribus, maximas gratias perſoluam, atque me ad cineres TIBI obſtrictiſſimum palam profitear. Patiare porro, obſecro, vt poſt periculoſiſſimum morbum, qui pretioſae TVAE vitae praematurum interitum minabatur, ſingulari auxilio prouidentiae, quae TE ſublimem ſalutem *Auguſtiſſimae Domus Auſtriacae* tueri iuſſit, feliciter ſuperatum, reduci TIBI ad ardua TVA publica munera, inter nubem TVORVM cultorum, ſincerum *ſalue!* laetabundus acclamem.

Seruet

Seruet TE diuina omnipotentia ſagacem, potentem, et felicem morborum domitorem, atque ne ii de venerabili TVO capite, doloſam et clandeſtinam vindictam ſumant, valido clypeo ſuo tectum, TE muniat.

Sis non tantum ad intimiora almae Hygieae ſacra admiſſus, ſed et ad ſummum honoris culmen, quo adſcendere in orbe habitato medico datur, euectus, ad vltimum ſenium, coelitus TIBI infuſis viribus, artis ſalutaris decus; Studii medici, quod ſi vllibi, Viennae certe, TE Praeſide et Directore floret, et increſcit, fulcrum; Societatum litterariarum ornamentum; clientum TVORVM aſylum; honoratiſſimae familiae TVAE ſolatium, et delicium.

O quam vellem, vt inter viuos adhuc verſaretur, qui mihi coniunctiſſimus erat Beatus HAENIVS, cuius litteras bene multas elegantibus characteribus adeo beneuole et humaniter ad me tranſmiſſas, in pretioſam eius memoriam inter Cimelia aſſeruo. Sed exſtinctus eſt aterrima die, non ſolum celeberrimus in Vniuerſitate antiquiſſima Vindobonenſi Medicinae primarius Profeſſor; ſed communis cultiorum medicorum in diſſitis etiam regionibus

prae-

praeceptor; aegrorum, ad eius conſilia certa fiducia confugientium, magnus Apollo, integerrimusque meus, et candidiſſimus amicus. Legeram per aliquot annos diligenter, relegeramque, multum Ipſi debens, vt alia opuſcula, ita et, vaſtiſſimam Eius, doctrinam et experientiam loquentem, *rationem medendi*, qua exercitatos etiam, et claros in arte practicos, morbos rite dignoſcere, diiudicare, et ſanare, docuit. Naſcebatur deinde inter nos variolarum inoculationem ſpectans, non mordax et fellea, ſed adeo blanda, vrbana, et lenis, controuerſia, vt cum *Hahniana* et *Werlhofiana* in earum antiquitates inquirente, exemplo eſſe queat doctis viris, ſimplicem veritatem ſectantibus, non vanam gloriolam captare auentibus. Ab eo tempore, quod inhumano noſtro et ſatyrico ſeculo inter ſcriptores antagoniſtas, valde rarum eſt, me non tantum odio non proſecutus eſt, ſed, quod prorſus paradoxum haberi debet, me amauit, et impreſſis verbis declarauit publice, ſe amore fraterno, et amicitia perenni, in poſterum me coliturum. Id quidem, cum alio nomine mihi impoſito, antea ipſi non viſus, et quoad faciem et corporis formam

ignotus, mercatorem Vratiſlauienſem ſimulans, ad eum accederem, de *Tralleſio* ſuo verba faciens, adeo abunde, adeo amabiliter, comprobauit, vt poſtquam laruam depoſuiſſem, in meos vix a lacrimis ſibi temperantis, et quiſnam vere eſſem, diſerte eloquentis, amplexus, protinus rueret, omnemque animam meam ſuauiſſima voluptate perfunderet. O! quam ſaepe deinde, poſtquam non ſine anxietatis ſenſu, ipſi vltimum vale dixeram, Vratiſlauiae fruſtra optaui, ex fortunatis illis horis, quibus Eo comite bibliothecam Palatinam viſitaui; quibus ad diſputationem publicam inuitatus, non ſine innocente ſuperbia, Eo ita volente, ad latus Eius conſedi; quibus corona attentiſſimorum iuuenum cinctum publice morborum curationes, in noſocomio, ſolide explicantem audiui; quibus menſae Eius opiparae admotus ſum; quibus in egregio horto ſuburbano, ad intimam familiaritatem admiſſus, cum Eodem ſincere et amice confabulatus fui; ex fortunatis illis, inquam, horis, vel vnam, aut vnius quadrantem, reuocare liceret. Sed hae irreuocabiles tranſierunt omnes; perdidi eheu! nunc, fatum lugente Academia, lugente litterato orbe, il-

lum ipſum; perdidi eius litterarium commercium, amiſi ſumme mihi honorificam Eius arctiſſimam amicitiam. Verum obuerſabitur oculis, donec alta nocte mergantur, imago, haerebit in corde ad vltimam ſyſtoles amaro-dulcis memoria viri, veritatis ſtudioſiſſimi, cuius fama numquam inter eruditos medicos interitura eſt, cui nunc ad beatas ſedes euocato, indefeſſorum laborum, ampliſſimorum meritorum, vitaeque, religioſe et laudabiliter actae, praemia diuina gratia decernit. TV *Illuſtriſſime Störcki!* doleas aduerſam meam ſortem, qui quod noui, vt praeceptorem olim TVVM, ſemper coluiſti *Haënium;* ſique TE tetigerit, quod ſpero, iuſtisſimus meus dolor, fac, obteſtor TE, vt per continuatam TVAM in me gratioſam beneuolentiam, grauiſſimam iacturam mitius patiar, et magis tranquille feram. Illam ſi mihi haud denegaueris, fauere mihi certius pergent praeſtantiſſimi et doctisſimi Viri, *Quarin, Collin, Jaquin, Crantzius, Leber*, et alii, quibus innoteſcendi me occaſionem habuiſſe, glorior, et laetor.

Nunc autem accipe leuem libellum, paruulum pignus, (namque maius non ad manus eſt) maxi-

mae venerationis, et obſeruantiae, quam meritis TVIS inſignibus debeo, qua ad vrnam TVVS eſſe ardeo, et amo. Pulchre intelligo, quae propoſui omnia, longe infra TVAM eximiam doctrinam, et locupletem experientiam eſſe poſita. Neque etiam medicis Viennenſibus, bene vſum et abuſum Veſicantium ab optimis magiſtris edoctis, ſcripſi. Probarentur, interim confido, mea aſſerta ſacris manibus *Boerhaauianis* et *Swietenianis*, quorum relicta dogmata ſecutus ſum, ſi ipſis cum miſeriis mortalium adhuc res eſſet. Erunt, credo, hinc inde practici, et inter noſtrates etiam nonnulli, qui monitis meis proficere poterunt, ſi voluerint. Ipſe ego correctionis patiens, et diſcere auidus, opuſculi non ſatis elucubrati, defectus, feſſo ſeni forte condonandos, agnoſcens, ſi a rectioribus peritiorum ſententiis me aberrauiſſe conuincar, meas deſeram, veritatique lubens cedam. Vale *Vir Magnifice!* cultoriſque magni TVI nominis perpetui, quoad ſpiritum traxerit, haud obliuiſcere. Scribebam Vratisl. die 15. Maii, MDCCLXXXII.

*PRAE-*

# PRAEFATIO.

Conceperam animo ſpem, poſtquam ſolidis principiis vſum opii ſuperſtruxeram, ita quidem, vt eruditorum Medicorum calculum obtinuerim, nemoque mihi eapropter lites mouerit, me, eadem prorſus methodo, aliorum etiam, et generoſiorum praecipue pharmacorum adhibitionem, certiorem et ſecuriorem redditurum eſſe. Sed ars longa eſt, et vita breuis; ſenectuſque, quae ad huius terminum me propius adducit, ſpes longas inchoare vetat. Nolui tamen, dum mentis vires per DEI gratiam

illibatas adhuc ſentio, licet corporeae decreſcant, a praxi clinica, et conſultationibus vacuas ſubſeciuas horulas, quas impendere piis meditationibus aeternitatis candidatus praecipue debeo, ſine cogitatis, id ſtudium reſpicientibus, prorſus abſumere, cui iam per dimidium fere ſeculum me deſtinaui. Experimentum in arte periculoſum, iudicium difficile eſt, eoque magis ii medentum, qui diutius inter aegros verſati, ea omnia, quae attenta obſeruatione notarunt, et diiudicare ſciuerunt, cum nondum ſatis expertis, aut experiri incipientibus communicare, iudicio eorum adhuc ceſpitanti ſuccurrere, illoſque candide monere debent, ne experimenta per mortes et funera faciant. Nemo, qui in exercenda Medicina conſenuit, facile negauerit, nimis adhuc illam incertitudinibus laborare, toties illam tantum coniecturalem artem eſſe; atque valde exoptandam eius certitudinem maximopere impediri ab enormi illo, et e diametro ſibi oppoſito diſſenſu, in medendi methodo, remediorumque praeſcriptione, in hac, vel illa aegritudine, in hoc, vel illo ſubiecto. Dolui, vel ad aliorum curationes attendens, vel practicorum monumenta euoluens, horum, etiam circa vſum veſicantium, miram diſcordiam, euſque extenſam, vt in eodem morborum genere modo ad caelum laudibus extollerentur, modo pro ancipitibus valde, quin et ſaepe nocentiſſimis declararentur. Infelix eſt Medici conditio, infelicior aegrorum, quando hic vnius auctoris vel praeceptoris ductui ſeſe permittit, atque non niſi de pane ſibi

et

et ſuis comparando ſollicitus, receptam communem methodum ſequens, ſine ſcientia et iudicio, ad Veſicatoria conuolat, aut plane eorum applicationem Chirurgi arbitrio, et conſilio relinquit. At et Medenti litterato, in lectione optimorum librorum ſufficienter verſato, ante lectulos decumbentium rite ratiocinanti, euentuſque morborum non ſoli caſui et fortunae committenti, aqua haerere debet, quando celeberrimorum virorum, ad repetitas ſuas experientias prouocantium, ſibi inuicem directe contrariantes, ſententias offendit. Vltro ergo perſpicitur, ad litem hanc dirimendam nudam experientiam inſufficientem eſſe, (quamquam ſine illa omnis medicina in inanes ſpeculationes abeat,) ſed cum eadem rationem arctiſſime coniungi debere; niſi enim hoc fiat, ſimplex et intemerata veritas numquam erui et ſtabiliri poterit. In huius vtriuſque decente coniunctione, ex quo Medicinam exercui, omne ſtudium meum poſui, omnia, quae legere potui, ſcrutatus, ſine auctoritatis praeiudicata opinione, aliquid etiam dans propriis meis obſeruationibus; ſicque certior redditus fui in arte. Quae igitur, circa vſum Veſicatoriorum ita me gerens, experientiae et rationi ſuffulta mea fecerim, ea in hoc opuſculo in commoda medentum candide expono. Perſpicua et clara dictione vſus ſum, de elegantia minus ſollicitus. Qui in allegatione Auctorum me nimis prolixum fuiſſe cauſaretur, non capit methodum, quam obſeruare debui. Producendae et inter ſe comparandae erant diuerſae ſententiae, tumque ex ſtabilitis

prin-

principiis, ab actione vera Veſicantium in corpus humanum depromptis, diiudicandum erat, quae verae ſint, quae falſae. Si in emolumentum publicum meam attentionem et diligentiam impenderim, opimum in me inde redundabit laboris praemium.

Haec ſcripſeram, libellum meum de vſu Veſicantium in febribus acutis, anno MDCCLXXVI. in publicum prodire faciens. Praeter ſpem meam ille non paucis Medicis, illisque, qui editum recenſebant, vna noua Bibliotheca germanica, quae Berolini prodit, excepta, placuit. Exemplaria impreſſa omnia vendita ſunt, atque Bibliopola nouam editionem vrget, quam tanto lubentius paro, cum libellus magno meo taedio multis vitiis typographicis adeo refertus ſit, vt non raro integer verborum ſenſus pereat, inſuper citata ex Auctoribus male ipſi textui inſerta ſunt, ita vt Lectorem morari et turbare neceſſario debeant. Hac occaſione omnem dictorum ordinem immutaui, titulum adeo alium operi praefixi, multaque adieci, quae in priori non habebantur. Dum autem quae olim ſcripſeram denuo peruoluo, et expendo attentus, nil offendo, quod reuocandum ducam; potius de aſſertorum meorum veritate indies per omne hoc tempus magis conuictus redditus fui. Nimis humiliter interea de mea auctoritate et exiſtimatione ſentio, quam vt credam, me abuſui in applicatione Veſicatoriorum fraenum inieciſſe. Conuictus potius ſum ſaepe praeter rem, praeter omnem neceſſitatem, et ſine omni matura deliberatione praeuia, eadem adhuc in vſum vocari.

Dantur

Dantur nempe Practici, qui ſemel recepto praeiudicio ſeducti res ſuas ſtrenue ſe geſſiſſe, et ab omni culpa ſeſe immunes praeſtitiſſe reputant, ſi aegrum ſuum diuerſa pharmacorum, ſaepe ſibi ipſis repugnantium farragine, liberaliter cibatum, etiam non ſine largorum veſicantium comitatu bona fortuna elabi videant, aut e viuis excedere ſinant. His ſaepe multa, ſed non multum facientibus, ſcripta et commendata velim aurea verba Illuſtris TISSOTI): *Omiſſa attentio*, inquit, *ad omnes veros effectus remediorum, Aegro praeſcriptorum, videtur mihi cauſa eſſe multitudinis errorum, qui quotidie committuntur in facienda Medicina, et a quibus tot mala emergunt. Quid eſt illud, quod in Aegro mutare debeo, qui mihi ſui curationem commiſit, quid aget, quid operabitur id, quod ipſi praeſcripturus ſum? En duas queſtiones! quas quilibet Medicus manum operi ſuo admoturus ſibi ipſi mouere deberet, cum tota Praxis medica circa eas verſetur, ad quas determinatam reſponſionem magis poſſibilem credo quam vulgo putatur.* (Adiicere mihi liceat quaeſtionem tertiam, an vere remedium meum reſpondet ſcopo, quem mihi praefigo? et ſi huic reſpondeat, an ſimul aliquid aliud efficiet, quod effectum nequaquam volo?) Pergit *Tiſſotus*: *Verum vltro, non ſine dolore profiteor, interrogari etiam poſſe: Quot ſunt Medici, qui has quaeſtiones ſibi proponunt? et quot ſunt, qui ad eas reſpondere norunt, ea rectitudine et certitudine, quae ad conuictionem requiritur, quod ad minimum nunquam noxas inferant. Sa-*

ne hoc: NON NOCERE, *primarium Obiectum Medicinae eſſe debet.* [a]) Scripſerat nempe iam HIPPOCRATES, *duo obſervari oportere circa morbos, iuuare, et non nocere*, et alia occaſione, *Quae profuerunt, ob rectum vſum profuerunt, quae nocuerunt, ob id, quod non recte vſurpata ſint, nocuerunt.* Facile praeuideo, haec lecturos doctiores Veſicantium Patronos, mihi obiecturos fore: Scimus bene, et a longo tempore, quid eis velimus. Vires depreſſas ſtimulo excitare volumus; ſtagnantia liquida diſcutere, et mobilia reddere; humorum raptum a loco, in quem cum damno aegri is excurrit, cui periculum minatur, ad illum ignobiliorem, cui ſtimulans veſicatorium applicamus, determinatum et auerſum deſideramus. Laudo eorum bonam intentionem, at malam ſaepe inventionem taxo. Rogo ego eos, et obteſtor, vt legant et perpendant ſerio, quae huc apprime facientia ſcripſit Eruditiſſimus ALEXANDER THOMSON: [b]) *Veterum ſtimulorum vice vnicus hodie Medicinae ſuppetit, praeter cucurbitas, cantharidum vſus epiſpaſticus, quem illa Arabibus debet. Neque tamen in cantharidum vſu de ſtimulo ſaepe cogitant Medici, quin potius ſeri et ſanguinis deriuationem moliuntur et euacuationem, vnde peſſimo abuſu in quolibet morbi genere, et quauis aegrorum temperatura, quam primum de ſero a capite praeſertim eua-*

*cuan-*

a) *Traité de nerfs, Preface.*

b) *Diſſert. Medic. I. pag. 40.*

*euando ſuppetit indicium, deriuationem veſicantibus ex cantharidibus inſtituunt. Abuſum hunc prae reliquis, haud exiguo nominis ſui decore, et Medicinae emolumento, experimentis, et ratione mechanica detexit Baglivius. Coeterum haud magis conueniunt cantharides, omni ſtimuli indicationi, quam veratrum aut conuoluuli ſyriaci ſuccus vniuerſo congruunt purgandi ſcopo. Quemadmodum enim cuilibet indiſcriminatim morbo, aut aegri temperaturae, vbi purgandum eſt, non conuenit helleborus, et ſcammonium, ita ſaepe licet ſtimulo opus ſit, etiam externo, prae ignea et corroſiua cantharidum indole anceps nimis eſt huiusmodi ſtimuli vſus, vt omnino pudeat vagam Medicinam inter tot numero infinita indies detecta et detegenda medicamina de ſuo errore gloriabundam fluctuare, non niſi vna ſtimuli ſpecie fretam, cum pluribus indigeat.* Si haec non ſufficiant, neſcio quo indomito affectu in Veſicatoria ruentibus tot Practicis, precor adhuc, vt ſeria penſitatione digna habeant, que tradit HOFFMANNVS. c) *Non ſemper opus eſt iis quae veſicas eliciunt, ſed ſaepe ſufficiunt topica, ex paulo acrioribus parata, et lenius ſtimulantia, imprimis ſi locis, in quibus acutior ſenſus eſt, vt nuctae, carpis manuum, et plantis pedum applicentur. Celebrantur haec paſſim phoenigmorum, rubefacientium, ſinapismorum, epiſpaſticorum et attrahentium nomine, et a veſicantibus gradu ſaltem differunt, haud*

 *ſecus*

c) *Diſſ. de Veſicatoriorum in Medicina vſu §. 22.*

*ſecus, ac laxantia a purgantibus, diaphoretica a ſudoriferis, errhina a ſternutatoriis, longe tamen ſecuriorem his praeſtant effectum.* Struant mihi haec Sapientiſſimorum Virorum effata murum aheneum, contra illos, qui nimis rigide me cum Veſicantibus egiſſe forte contendent. Sat multa ſcripta legi per hos quinquaginta annos, quibus non mediocrem, non omnino infelicem Praxin exercui. Sat attentus fui, ad proprias, et aliorum methodos, harumque effectus. Omnia ſerutatus ſum, quod bonum inueni, imitatus ſum, et retinui, ſiniſtrum, ſtudioſe conatus ſum euitare. Veritatem amabo ad vrnam, eaque quae vera expertus ſum, publice fateri, et defendere haud erubeſcam. Forte ſincera mea monita vſu non carebunt. Vtinam Vitae et Sanitati Proximi inſeruiant. Scribebam Vratislauiae die 15 Maji. MDCCLXXXII.

§. I.

## §. I.

Inter Generoſa Remedia Veſicantia referri debere, nemo facile inficiabitur, qui vltra balneatorum in anguſtas cogitationes damnatorum, Chirurgorumque inferioris ſortis prudentiam euectus, eorum indolem, et verum agendi modum introſpexerit. Quo magis autem huius ſcientia aliquis pollet, eo magis et morbi naturam, et tempus, et aegri conſtitutionem, antea maturo conſilio expendet, et trutinabit, quam ad eorum applicationem conuolabit velox, quod et a peritioribus interdum fieri, et miror, et doleo. In Praxi triuiali minimum, facile et ſine magna deliberatione ad veſicantia veniri ſolet, tantoque certius, quando multis aegris, aut mederi abſolute volens, et ardens, aut iuſſus et legitime vocatus artifex, tempore ſufficiente deſtituitur, ad omnes circumſtantias examinandas, vel ad earum examen et notitiam, ob iudicii egeſtatem impar habetur. Non ſatis inculcari poteſt ſapientiſſimum BOERHAAVII effatum: *Nullum dari remedium, niſi vſu tempeſtiuo tale fiat* [a]) huncque certe, etiam Veſicatoriorum reſpectu, in omnium morborum tractatione, ex veris principiis exacte determinare, operae pretium eſt, quia vel proſunt, vel valde nocere poſ-

*Veſicatoria ad Generoſa remedia pertinentia poſtulant vſum prudentem.*

a) *in praefatione ad aphoriſmos.*

ſunt. Ad principia haec dum non attenditur, et morbo cuivis ſua eſſe propria remedia abſolutae virtutis frigide reputatur, actione veſicantium immediata in corpus, quae ſibi quidem ſemper ſimilis eſt, attamen pro huius conditionibus nunc praeſentibus, diuerſos effectus producere poteſt, inſuper habita, et minus vt decebat conſiderata, grauiter omnino in aegrorum ſalutem peccatur. Quid in communi Praxi magis obuium eſt, quam vix viſo apoplectico, ſubito et indiſcriminatim recurrere ad veſicatoria, eaque larga et multa, nuctae, brachiis, ſuris, apponere, vt nempe alto ſomno ſopitus excitetur, aut partes inſultu ſuperato paralyticae remanentes validiſſimis ſtimulis ad motus ſuos deperditos, iterum ſubeundos agitentur, incitentur, et ex intentione Artificis cogantur. Nonne decebat antea diiudicare aegri temperiem, ſolidorum et fluidorum indolem, aetatem, vitae genus, et inquirere ſedulo in veram cauſam, ſubitaneam motuum voluntariorum et ſenſuum impotentiam inferentem, quae ſemper quidem in encephalo latitat, et preſſu ſuo in cerebri medullam, et neruos inde egredientes triſtes ſuos effectus patrat, ſed non ſemper eadem et ſibi ſimilis eſt, adeoque etiam eadem remedia expoſcere nequit. Quod de Apoplexia valet, de multis aliis morbis, in quibus veſicatoria communiter adhiberi ſolent, valet eadem ratione. Non ſufficit Medicum bonum effectum iis intendere, et venturum ſibi imaginari; neque ſufficit ſciuiſſe, per communem Practicorum agendi rationem ita agendum eſſe; non ſufficit, huius vel illius Autoris famam adepti auctoritate, et conſilio in hac vel illa aegritudine illa commendari; ſed ſciri ante omnia debet, an eius ingenio cognito, cauſae morbificae remouendae vere conueniant, an minus. Dum in Epilepſiae medela de Opio agens illos, qui id nimis liberaliter commendarunt *Paracelſum*, *Sennertum*, *Wedelium* aliosque notat Cel. TISSOT, [b]) et *Scardonam* ab vſu dehortantem laudat, facilem operam futuram dicit, conſcribendi eheu! ſpiſſum Volumen *de periculo-*

b) *de Epilepſia pag.* 285. *edit. germ.*

*ſis*

*ſis erroribus magnorum Virorum.* An huic inſeri poſſent Nomina celebria etiam quorundam Medicorum, circa veſicantium ſecuram adhibitionem errantium? Doctiſſimi quique et expertiſſimi, nonnunquam in deliciis habere incipiunt aliquod remedium, ſuumque faciunt, atque ſi vel dextra adhibitione, vel caſu ab aliis forte ſimul vſurpatis correctum, aliquot vicibus iuuamen attuliſſe viſum fuerit, id etiam non indicatum porro in vſum vocare amant, nil niſi meras virtutes eius in animo habentes, et vitia penitus praeteruidentes, quin et in oculos incurrentia, aliis morbi et regiminis circumſtantiis attribuentes. Non paruus eſt numerus Medicinam exercentium, qui Venae ſectionem, purgantia draſtica, opium, corticem peruuianum, ferrum, aquam frigidam, remedia ex antimonio fortiora, vel mitiora, aſam foetidam, moſchum, ab aliquo tempore guaiacum, tanto amoris aeſtro proſequuntur, vt ſine hoc vel illo, ex hoc catalogo remedio, eſſe nolint, ſed id in caſibus quoad cauſas ſibi prorſus oppoſitis, nihilominus tanquam vniuerſale praeſcribant. Edere inceperat Vir ſummus, inque artis incrementa natus Ill. WERLHOFIVS *cautiones medicas de limitandis laudibus et vituperiis morborum et remediorum,* has continuari a Viris ſatis doctis et peritis exoptarem. Secundum hanc normam, etiam intra iuſtos limites, defectu et exceſſu vſus perinde euitato, redacta vellem veſicantia, ne vnquam omittendo, et committendo iis peccaretur. Hos limites autem in variis morbis arctiores futuros crediderim, ſi rigoroſiori examini ea ſubiicerentur, experientia et ratione ſimul in ſubſidium vocatis. Si Opium dolori ſedando dicatum ab artifice, hunc leniret, et in corporis Oeconomia, dum hunc ſedat, nil mutaret, facilis eius, et ſemper felix foret adhibitio. Si veſicantia nil efficerent aliud, quam vt ex intentione Medici, in locum cui admouentur, humorum affluxum irritando allicerent, atque ab alio reuellerent, et praeter hunc effectum in ſolidis et fluidis motum et craſin non immutarent, et turbarent, saepius

pius

pius multo, ac fieri poteſt, et debet, in vſum trahi poſſent. Sed hoc aliud, quod non cogitante et volente Medico, certiſſime patrant, maiorem practici iudicii aciem requirit, quam vulgo creditur, vt introſpiciatur et praeuideatur. Hoc aliud prudenter expendi debet, an veris indicationibus therapeuticis reſpondeat, aut iis potius contrarietur, ſuſpenſamque manum applicantis velit.

§. II.

*Nondum eorum vſus a Medicis ſufficienter determinatus.*

Monet Celeb. FREIND, qui ipſe, non obſtante ſumma ſua Eruditione, hoc aliud forte non ſemper ex aequo ponderavit, qua vi, quo demum modo cantharides humores attingant, aut commoueant, neminem adhuc ſatis explicauiſſe, quid in cute efficiant, ita omnium oculis expoſitum eſſe, vt Medicinae ſcriptores ad hoc vnum attendere videantur. [a]) Et alibi [b]) Medicorum diligentiam deſiderat, vt luce aliqua erupta, accurata de veſicantibus in diuturnis affectibus praecepta tradantur, quae et perſpicuitatem habeant, et quaſdam errare in medendo non patientes leges. Ego ipſe aliquando in votis habui, vt aliquis medentum eadem methodo, qua Opii vſum ſalubrem et noxium, ex ſolidis principiis adſtruere laborauі, Veſicatoriorum vſum et abuſum in commoda Praxeos cultioris adſtrueret [c]). Atque antequam hoc votum meum legiſſet Cel. CLOSSIVS, vt ipſe refert [d]) multa experimenta in ſuo, aliorum hominum, et brutorum corpore facta conſignare, laudesque et vituperia Veſicantium ex Auctoribus colligere incepit, laborem hunc ad finem perductum iri ſperans: Sed eheu nondum in publicum prodiit. Fatetur interea [e]) vere ſcripſiſſe Cel. TISSOTVM, obſcure hucuſque dictam eſſe veſicantium actionem. Quid igitur mirum eſt, CLOSSIVS ait, quod de vſu et abuſu illorum, tantus regnet inter eruditos diſſenſus, eademque in iisdem morbis, laudentur ab his, culpentur ab illis. Quodſi enim ad liquidum perducta eſſet illorum actio, ſemper accurate et vere determinare liceret, vtrum in

a) *in Comment. de febribus IX. p. 60 edit. operum pariſ.*
b) *pag. 62.*

c) *in Epiſtola ad Cl. Sulzerum de methodo medendi Variolis hactenus cognita, ſaepe inſufficiente §. 19.*
d) *in noua methodo medendi Variolis p. 25. 26.*
e) *p. 25.*

in hoc illoue morbo, prodeſſent, an obeſſent: Cum inter varios Autores, qui cum *Bagliuo* de Veſicantibus ſcripſerunt, tamen nemo mihi innotuiſſet, qui ex inſtituto ita hoc argumentum pertractaſſet, vt vſus et abuſus eorum euidentibus et certis principiis ſuperſtructus exhiberetur, ipſe ante paucos annos libellum *de vſu Veſicantium in febribus accuratius determinando,* elucubrandum ſuſcipiebam. Credebam quippe, Medicinam non deſtitui ſufficientibus experientiis, et experimentis, actionem veram et immediatam cantharidum, in corpus humanum, mutationesque quas illa huic infert, ſatis clare et aperte commonſtrantibus, ſi ſaltem ad eas rite attendere, eas in noſtrum vſum conuertere, et non niſi ex illis cognitis, amore et odio perinde ſepoſito, vſum et abuſum ſtabilire voluerimus. Feci periculum, ſed tum, cum iam ſub praelo ſudaret, et fere totum iam impreſſum eſſet meum opuſculum, demum incidebat in manus meas, eruditiſſima et elegantiſſima recensque edita diſquiſitio medica, cantharidum hiſtoriam naturalem, chemicam, et medicam exhibens. Auctore *Rudolpho* FORSTEN Argent. 1776. Indicaui hoc in appendice mei libelli, in quo, gauiſus de conſenſu Eximii Viri, cum plurimis meis cogitatis, aliquot annotationes adieci. Iam, dum idem argumentum antea pertractatum plenius perficere et magis extendere aggredior, non intermittam ex egregio Clariſſimi Viri tractatu mea facere, quae ad illuſtrationem et confirmationem aſſertorum meorum facere poſſe credo, ſimul, vbi recedendi pauliſper ab eius ſententiis neceſſitatem mihi impoſitam videbo, rationes ſufficientes placide et humaniter indicaturus.

## §. III.

*Hiſtoria vſus cantharidum in Medicina.*

Vſum Cantharidum internum cognitum habuit HIPPOCRATES. Potionem hydropicam proponit [a]) ſic praeparandam: Cantharidas tres detracto capite vnius cuiusque, et pedibus et alis, corpora videlicet ipſarum, in tribus aquae cya-

a) *de Victu acutorum* §. 66.

this terito. Porro peſſo eas admiſcendas eſſe, pro irritando vtero, legitur in libello *de ſuperfoetatione.* Quanquam autem non deſint, qui eum pro genuino foetu Hippocratis agnoſcant, tamen cum Ill. HALLERO, et aliis, ante paucos annos Cel. GRVNERVS Prof. Ienenſis [b]) illum inter ſuppoſititios locauit, Galeno aliter ſentiente. In libro de *morbis Mulierum* habetur locus, [c]) qui cantharides tritas, vinoque ſubactas tanquam purgamentum vteri ſubdere iubet, ſed et hic liber primus, vt ſecundus, inter ſpurios refertur. Vſum externum *Hippocratem* prorſus latuiſſe confidenter aſſerit FREIND [d]), notatus a Cl. FORSTEN [e]) qui Patri Artis hanc notitiam aſſerere conatur, concedere tamen cogitur, ipſum cantharides veſicas excitandi fine, ſiue vt veſicatorium emplaſtrum, nunquam adhibuiſſe. GALENVS emplaſtrorum ex his muſcis meminit, pro ſananda ſcabie et impetigine [f]), ſed ſcripta eius paſſim probant, ipſum hoc remedium fere neglexiſſe, atque vt in vſum vocaretur, nimis periculoſum habuiſſe. Graeci Medici deinde, fideles *Galeni* Sectatores, omnes eius veſtigiis inſiſtentes fere eodem modo ſe geſſerunt, quanquam externam applicationem non ignorarent. ARETAEVS [g]) in ſanando Morbo comitiali valere capitis ad ruborem frictiones dicit, et poſt vſitatas a ſe traditas, valentiorem eſſe, quae fit per cantharides. AETIVS [h]) cantharidum meminit ad extrahendos ſcabros vngues, ſi aliis remediis admiſceantur. Miſceri etiam refert aliis erodentibus compoſitionibus excoriatoriis leproſorum, addi etiam pharmacis vrinam cientibus, pauca quantitate. TRALLIANVS [i]) de ſinapiſmis et dropacibus praecipue agens, etiam vſus medicamenti cantharidum mentionem iniicit. PAVLVS AEGINETA [k]) ad ſcabioſos vngues cum cerato, et clauos eas commendat, erodere enim, et vrere dicit.

Inter Latinos Princeps eorum CELSVS de cantharidibus veſicante ſcopo admouendis prorſus tacet, licet toties ſinapiſmos collaudauerit ad papulas detergendas, et carnem putrem

b) *in Cenſura ſcript. Hippocr.*
c) *lib. I. §. 108.*
d) *Comment. IX. de Veſic.*
e) *pag. 98.*
f) *de ſimpl. Med. facult. lib. III. c. 18. et 44.*
g) *diutur. morb. Curat. lib. I. c. 4.*
h) *Tetrabibl. I. ſerm. II. c. 74.*
i) *lib. X. et XI.*
k) *lib. VII. lit. k.*

trem leniter exedendam, eas ſuadet [l]). Arabes in ſuis monumentis, vt in aliis, ita et quoad cantharides a *Galeni* Graecorumque omnium praeceptis vix vnquam receſſerunt. Habet MESUE vnguentum, quod cantharides ingrediuntur, an iis *Avicenna* et *Albucaſis* vſi ſint, inquirere nil attinet. Paucis dicam, omnia Veterum opera peruoluentes, vſum cantharidum externe adhibitarum rariſſime inueniemus; iis etiam in morbis, in quibus recentiores indiſcriminatim ad veſicatoria confugiunt, illi non niſi ſinapismis vtebantur. In elegantiſſimis libris tribus NICOLAI PISONIS *de cognoſcendis et curandis morbis,* in quibus dogmata Graecorum, Romanorum, Arabum, et inſtauratis diſciplinis optimorum Scriptorum ad Seculi XVI. dimidium collecta habentur, non niſi vnum locum offendi, veſicatoria commendantem, nempe lib. I. c. 19. in morbo comitiali per conſenſum aliarum partium, parti imponenda, vnde aura virulenta emanat, vt virus extrahatur.

l) *de Medicina lib.* X. *c.* 8.

Proximiore nobis tempore FERNELIVS, [m]) qui in coecitate et hydrope cantharides externe admiſit, ſumma tamen cautione iis vtendum eſſe, in arte, praecipit. HOLLERIVS de pyroticis in genere loquens ad lethargum, dolorem coxarum, podagram, hemicraniam, et multa mala inueterata cantharides in phoenigmis vtiles dicit, attamen, quod mirandum eſt, alibi, et in inſtitutionibus chirurgicis, nil peculiare de earum virtute habet. Adeo ſub initium Seculi XVI. et eo decurrente, Medici clariſſimi a laudibus Veſicatoriorum et eorum frequenti vſu longe abfuerunt. SENNERTVS noſter [n]) in peſte, pro extrahendo veneno, bubonibus applicanda veſicatoria ſuadet, monens ſimul, de hac materia apud quosdam eſſe altum ſilentium, aut de adhibitione grauiſſimas controuerſias. Ipſe tamen in febribus malignis ea laudat [o]) ad experientiam prouocans, quia materiam a capite, et ab interioribus ad externa ignobiliora determinant. Coeteroquin autem in vaſtis eius Operibus fere nulla veſicatoriorum mentio occurrit, eaque

m) *Conſ.* 12. *et* 34.

n) *de febribus p.* 474.

o) *l. c. p.* 503.

propter non bene capio, quomodo Optimus Vir ea ſexcenties applicaſſe, et nullas exinde noxas in veſicam redundantes, nullum mictum ſanguinis ſe ab iis obſeruaſſe, ſcribere potuerit. ETTMVLLERVS p) certe ambigit, et fere neſcit, an commendare ea debeat, an non, metum ſuum diffiteri nequit. Igitur Veſicatoria Italis potius relinquenda eſſe, quam in Germania adhibenda exiſtimat. In Italia, in qua vt in Hiſpania, Gallia, aliisque regionibus calidioribus, indigenae hae muſcae ſunt vere, cum peſtis Patauii anno 1575 et 1576 acerbiſſime ſaeuiret, Veſicatoria primo in frequentiorem vſum tracta ſunt, et ab HIERONYMO MERCVRIALI paſſim multis elogiis commendata, quae paulo ante eum nonnulli, licet rarius, iam adhibuerant, cum eo autem, et poſt eum, deinde non pauci morborum curationi adaptabant. Acris poſtmodum circa haec tempora de hoc argumento inter *Alexandrum Maſſariam* et *Herculem Saxoniam* controuerſia exorta eſt, dum ille contra ea alta voce declamabat, hic vero ea adhibebat et ſtrenue propugnabat. Apud Gallos RIVERIVS q) in febre peſtilenti non vnum, ſed multa ſimul veſicatoria commendauit. Ab illo tempore vſus magis increbuit, et variis morbis ſanandis par fuit habitus, et accommodatus, licet HELMONTIVS r) ea ſemper ſtulta ſubſidia et ſumme nociua eſſe, atque a ſpiritu nequam Moloch excogitata clamauiſſet.

p) *Comment. in Schroederum.*

q) *Prax. Med. lib. XVI. pag. 455.*

r) *In tractatu, doctrina febrium inaudita.*

§. IV.

*Cantharides ab omni aeuo, ad hunc diem, inter venena relatae.*

Quod vero adeo diu, per tot ſeculorum decurſum tot peritiſſimi Viri cantharides reformidauerint, nemo facile mirabitur, qui ſciuerit, ab omni aeuo, ad noſtrum vſque, easdem veris venenis annumeratas fuiſſe. Antiquiſſimus materiae medicinalis ſcriptor DIOSCORIDES libri ſexti de Venenis agentis caput primum cantharidibus deſtinat, a quibus interne aſſumtis oriunda grauiſſima ſymptomata recenſet. AETIVS a) *ex animalibus* ſcribit *exitioſa et lethalia, et corrumpentia ſunt cantharides, bupreſtis, ſalamandra* etc. Ab iis aſſumtis periit *Caius*;

a) *Tetrab. III. ſerm. I. c. 45.*

*Caius* [b]); A potione cantharidum in viuis eſſe deſiit *Coſſinus* Eques romanus [c]). Omnes Veteres graeci et latini, de venenis tractantes inter ea retulerunt cantharides, et ſolerter ſimul de earum antidotis egerunt. PAVLVS AEGINETA de venenis agens, et quomodo ipſis obuiam eundum ſit, cantharidibus integrum caput deſtinat [d]). ACTVARIVS eas refert inter medicamenta exitialia [e]). SCRIBONIVS LARGVS poſt Salamandram, et aconitum, in claſſe venenorum habet cantharides [f]). Apud CELSVM etiam, in indice venenorum illae habentur [g]). Galenum ſequentes omnes Arabes ab iis deguſtandis ſerio dehortantur. Eadem haec ſententia haeſit animis medentum ſequentibus Seculis ad noſtra vſque tempora. MERCVRIALIS [h]) laudat veſicantia in febribus malignis, nihilominus tamen cantharides vocat venenum lethaliſſimum, non ſaltem quia arrodunt veſicam, ſed et ob inſitam peculiarem corpori humano hoſtilem qualitatem. Corroſiuum cantharidum venenum accuſat HELMONTIVS [i]). Cel. HOFFMANNVS aſſerere non dubitat eam illarum eſſe indolem, vt inter formalia venena referri mereantur [k]) iisque in catalogo medicamentorum virulentam naturam referentium, primum locum aſſignat [l]). Venenorum heteroclitorum toti vitae aduerſorum catalogum exhibiturus BOERHAAVIVS [m]) ante araneam, tarantulam, aſpidem, viperam, ceraſten etc. primo nominat Cantharides. In praelectionibus ſuis [n]) miratur, earum ſal volatile homini venenum exiſtens, teneriori animalculo, quod id in ſe gerit, innoxium eſſe. Et alibi [o]) cantharides venenum ſpirituoſiſſimum in ſe continere dicit. Magnus earum Encomiaſtes FRICCIVS [p]) vſui earum interno et externo fauens, licet ipſis virtutes medicas adſcribat, tamen eas numerat inter venena. RAMAZZINI [q]) ſubſtantiis venenoſis eas adiicit. TRILLERVS [r]) *nemo quod ſciam*, ait *venenoſarum cantharidum internum vſum impune tulit.* CARTHEVSER [s]) minimum interne ſumtas, pro veneno cauſtico declarat. Sed VALISNERIVS [t]) et IANVS PLANCVS [u]) inſecta haec etiam in veſican-

b) *Cicero lib. IX. epiſt. 21. ad Paetum.*
c) *Plinius ſecundus lib. 29. c. 4.*
d) *de re medica lib. V. c. 30.*
e) *lib. V. c. 12.*
f) *c. 57.*
g) *lib. V. c. 27.*
h) *Med. Pr. lib. III. c. 29.*
i) *de lithiaſi c. V. §. 17.*
k) *diſſ. de Veſic. §. 1.*
l) *Med. Syſt. Tom. II. p. 288.*
m) *in inſtit. §. 1144.*
n) *ad citatum §um.*
o) *de morbis neruorum p. 211.*
p) *de Virtute venenorum medica.*
q) *de morbis artificum c. 12.*
r) *diſp. pharm. vniu. Tom. II. p. 279.*
s) *mat. med. Tom. I. p. 426.*
t) *operum Tom. III.*
u) *diſſ. de Veſicantibus.*

x) *Mat. med. Tom. III. p. 91.*

y) *Hiſt. mat. med. p. 340.*

z) *in fine disquiſitionis de cantharidibus.*

veſicantibus venenoſa habent. CRANTZIVS [x]) Venenorum heteroclitorum animalium claſſi ea inſeruit omniumque temporum medicis ea ſuſpecta eſſe ſcribit, multorum morte notata. VOGEL [y]) *Toti inſecto* ait *vis acris et vrens ineſt, qua vbi aut intus ſumitur, aut cuti applicatur, corpori alienum fieri poteſt, hinc venenorum claſſi adſcriptum fuit.* Cl. FORSTEN, certe in cantharides non iniurius, hoc remedium cauſticum merito inter venena relatum eſſe fatetur [z]).

## §. V.

*et recte, habent enim omnes characteres venenorum in genere.*

Vt autem nemo illorum Practicorum, qui nimio affectu in cantharides feruntur, et neſcio quam earum innocentiam ſibi imaginantur, immerito eas odioſo hoc veneni titulo inſigniri queratur, ſummo ſtudio inquirendum eſt, quid vere inter corpora naturalia, et arte facta, venenum vocetur, quidque ad huius naturam et eſſentiam vere pertineat. Tum enim, vt Scholae loquuntur, illi rei cui competit definitio, competere etiam definitum debere, aperte patebit. Mirum eſt, in nonnullis doctorum Virorum commentariis, quos de Venenis ediderunt, vel nullam, vel inſufficientem veneni definitionem legi. Communiter omne id hac voce comprehendi reputatur, quod corpori humano ingeſtum et applicatum magna incommoda ingentesque dolores ita infert, vt vita vel in ſummo periculo verſetur, vel et prorſus extinguatur. Attamen hic conceptus nondum veneni ideam et naturam exhaurit. Ill. BOERHAAVIVS [a]) venenum vocat omne id, quod ingeſtum vel applicatum corpori, talem in corpore mutationem excitat, quae per ipſam eam mutationem non ſuperatur, medicamentum autem, in eo differre dicit, quod ipſa, quam facit, mutatio in ſanitatem tendat, venenum vero corpus mutet, vt ex ſano aegrum fiat aut cadauer. Exemplum addit: vitrum antimonii parua doſi datum purgat ſurſum et deorſum, et aegrum reſtituit, eſt medicamentum; idem nimia copia exhibitum occidere

a) *Prael. in ſu inſt. Tom. VI. p. 379. ad ſum. 119.*

cidere poteſt, vomitu tanto, vt non niſi morte finiatur. Monuit autem non ſine ratione Cl. SPROEGEL [b]), neminem hanc definitionem pro bona habere poſſe, qui conſiderauerit, quod hac ratione medicamentum a veneno non differret, niſi in eo, quod in minori doſi corpori proſit, in maiori noceat; porro quod doſes verorum venenorum dentur, quae a viribus vitae ſuperari queant, alias autem, quae non ſuperantur; quodque in priori caſu illa remedia, in altero autem venena futura eſſent. Omnium optime citra controuerſiam Ill. HOFFMANNVS [c]) naturam veram venenorum docuit. *Alit Natura* inquit *res, quae exigua mole et ſumma partium tenuitate breui tempore concentum atque ordinem motuum vitalium peruertunt, vel plane deſtruunt et hae vocantur venena.* Horum autem ſic deſcriptorum venenorum tres notas eſſentiales ponit, quibus ab aliis rebus exitialibus et humanae naturae inimicis diſcernantur.

b) *in diſſertatione, quae experimenta circa varia venena habet, Göttingae habita.*

c) *Med. Syſt. Tom. II. Part. II. c. 2. p. 173.*

Prima eſt, *quod ſumma partium tenuitate, adeoque minima mole agant, in corpus.*

Hoc ipſum etiam MEAD [d]) ad eſſentiam veneni requirit; nempe venena vocat eas res, quas experientia docuit, aut natura ſua tota, aut qualitatibus ſuis potiſſimis adeo animalium vitae eſſe inimica, vt parua copia ei deſtruendae ſufficiant, ſiue noceant per os ſumta, ſiue extrinſecus per vulnus corpori communicata. Minutiſſima certe quantitate agit venenum quod ictus et morſus animalium venenoſorum corpori inferunt, tum et arſenicum, cobaltum vitrumque antimonii, mercurius ſublimatus ipſumque Opium, et tamen minutiſſima quantitas haec non tota venenum eſt, ſed tantum ſpirituoſiſſima pars, quam illa minutiſſima quantitas, quae vehiculum illius eſt, continet. Eapropter BOERHAAVIVS [e]) *corpus venenatum* inquit, *non totum venenum eſt, ſed eius ſpirituoſiſſima pars tantum veneni naturam in ſe gerit. Eſt in mercurio ſublimato*

d) *de Venenis init.*

e) *in Praelect. ad inſtit. §. 1121.*

et

*et arſenico vapor, quo ſublato, arſenici pars reliqua innoxium corpus eſt.*

Secunda nota venenorum eſt, *quod breui tempore partium ſolidarum ac fluidarum motus ordinatos, et proportionatos in uniuerſo corpore peruertant, ac grauiſſima ſymptomata vel mortem ipſam inducant.* Hae ſequelae verorum venenorum, breui ab ingeſtione, vel externa applicatione euenientes, per conſtantem experientiam, ſemper obſeruatae ſunt in omnibus ſic dictis venenis acutis. Lenta venena quamuis non ſtatim necent, ſemper tamen ſtatim hoſtilem ſuam fluidis et ſolidis corporis indolem commonſtrant, per certa phoenomena euenientia.

Tertia nota eſt, *quod in fluidum tenuiſſimum et partes maxime neruoſas vim ac violentiam ſuam exerceant.* Hoc ipſum quoque aſſerit MEAD, qui eadem neruos et eorum fluidum primo affici, deinde totam ſanguinis humorumque maſſam, fuſe demonſtrat. Truculentus effectus, quo ſaepe omnes functiones corporeae, veneno hauſto, ſubito turbantur, de parte aliqua neruorum primo quidem affecta, ſed vitio toti neruoſo ſyſtemati communicato teſtatur.

## §. VI.

*Fallitur Cl. Aepli, qui veneni nomen cantharidibus libenter ademptum vellet.*

Haec cum ita ſint, facile conſtabit falli Cl. AEPLI [a]), quem non vt antagoniſtam meum conſidero, ſed ob inſignem doctrinam et morum elegantiam, vt filium meum aeſtimo et amo. Libenter optimus Vir, ex affectu ſuo in cantharides, ipſis deterſam hanc maculam vellet, quod ad venenorum claſſem pertineant, atque eapropter ſcribit, omnia remedia certo reſpectu eſſe venena, per abuſum, et adhibitionem minus iuſto tempore fientem, hocque exemplo vini, opii, emeticorum, purgantium, ſudoriferorum, perperam repetitarum venaeſectionum in febribus malignis, euincere conatur. Opponam his magna fiducia verba Hoffmanniana [b]): *Inue-*

*niuntur*

a) *Prüfung der ſpaniſchen Fliege im bösſartigen Fieber, Zürch* 1777. p. 16.

b) *l. c.*

*niuntur in ampliſſimo naturae regno plura, quae breui tempore nocent et perimunt, vt aqua frigida corpori ſudore diffluenti immoderatius ſuperingeſta, frigus acerrimum, largiter aſſumtus ſpiritus vini, aut mineralis acidus, vt et oleum vitrioli, quae tamen proprie, et commode venenorum claſſi annumerari nequeunt, quoniam praecipui characteres ac proprietates venenorum deficiunt.* Harum notarum characteriſticarum Cl. *Aepli* obliuiſcitur. Nocet et perimit vinum, ſed non aliquot guttulis, verum multis menſuris ſimul epotis, aut per longius tempus integris amphoris, idem valet de ſpiritu vini. Opium pauciſſimis vtique granis nocere et interimere poteſt, et non adſuetis debilibusque vnico granulo nocere, attamen in minutis his doſibus minutiſſimae illae partes volatiles tantum verum venenum ſunt, quae per coctionem abiguntur, ita vt iis abactis opium larga copia deuorari queat, poſtquam vix ſenſibilem ponderis ſui iacturam fecit. Ipſe agnoſcit *Aepli*, nimiam doſin tartari emetici cauſari vomitum cruentum, conuulſiones, gangraenam et mortem, ſed quae doſis eſt nimia? duo vel tria grana in ſenſibilibus enormes et mortiferos motus interdum cauſantur, quos a paruula hac, vt videtur, doſi nemo expectaſſet. Aſſerit alio loco Cl. *Aepli*, neminem Medicorum eapropter claſſi venenorum inſeruiſſe emetica, et purgantia, quod aliquando nocuerint. Sed in memoriam ipſi reuoco, hoc vere feciſſe HOFFMANNVM in capitulo de medicamentis veneni vim habentibus. Emetica antimonialia eapropter talia declarat, quia in parciſſima doſi ſubtiliſſimis ſuis particulis, in neruoſum ventriculum et alias partes neruoſas operantur, et paulo auctiore nocent ſicque notas characteriſticas veneni exhibent [c]). De purgantibus inter alia, aſſerit [d]) quemadmodum elementum, per quod venena in corpus agunt, valde volatilis et penetrantis indolis eſt, et in interiora omnium membranarum neruoſarum ſe inſinuat, ita et venenum, quod fortiora purgantia in ſe fouent, quodque in neruoſas partes agit,

c) *Med. Syſt. Tom. II. p. 235.*

d) *pag. 241.*

agit, ſubtiliſſimae indolis eſt. Notat deinde [e]), et probat, draſtica purgantia eadem mala atrocia inducere, ac venena, vtque in diſſectis ex veneno cauſtico, e. g. arſenico, mortuorum corporibus, ventriculi et inteſtinorum partes maxime inflammatae et ſphaceloſae deprehenduntur, ita idem etiam ſe deprehendiſſe in iis, qui emeticis et purgantibus interempti fuerunt, bona fide teſtatur ad multas obſeruationes prouocans. Venenorum adeo, purgantiumque et emeticorum draſticorum, antidota eadem eſſe notat, lac, emulſiones, et mucilaginoſa. Eapropter Vir Eximius peculiarem diſſertationem *de purgantibus fortioribus e Medicina eiiciendis* conſcripſit. Famoſum puluerem d'*Ailhaud*, ex puluere ialappae, ſcammonio et fuligine, et forte, vt nonnullis videtur, ex pauxillo opii conflatum, TISSOTVS nocentiſſimum venenum appellat [f]), violentas eius operationes recenſet, aſſeritque, quod non paucos vita priuauerit, et bene multos ſanitate, licet largiatur aliquibus, qui draſticis purgantibus indigebant, vtilem ſeſe praeſtare potuiſſe. De Ialappa, ſcammonio, helleboro, colocynthide; quin et de Elaterio dici omnino poteſt, vt propriis verbis Cl. *Aepli* vtar, verum et circumſpectum Medicum praeſtantiſſimam inde vtilitatem petere, eaque in ſalutem aegri adhibere poſſe, nihilominus tamen ſemper ſunt et manent venenis analoga purgantia, quae multoties nocent, et vnice laxis cachecticis, et hydrope adhuc frigido laborantibus, conducere poſſunt. Ex Mercurio ſublimato, qui ſine contradictione nocentiſſimum venenum eſt, ſi granum vnum in vnciis duabus aquae, aut ſpiritus frumenti ſoluatur, magnum remedium nos parare docuit BOERHAAVIVS et van SWIETEN, neque tamen illi fidendum, niſi magna copia, cuidam doſi potus demulcentiſſimi ſuperbibantur. Atque etiam ſub his cautelis valde multos aegros id non ſine noxa ferre monuit Ill. STÖRCKIVS [g]). Eapropter ſollicite ſemper expendendum eſt, an aliquod venenum, vt Mercurius ſublimatus, in

ſe

e) *p.* 242, 243.

f) *Avis au peuple Tom. I. §.* 626.

g) *Mediciniſcher Unterricht vor die Feld- und Landärzte Part. II. p.* 126.

ſe ſecundum inſitas vires vere venenum ſit, an exquiſitiſſima arte et circumſpectione, pro ſubiectorum circumſtantiarumque varietate, remedium inde effici queat. Quo magis ſic dictum remedium, etiam vbiuis pro remedio habitum, ad tres illas notas appropinquat, quae ad veram veneni naturam requiruntur, et quo magis illas ſeſe poſſidere monſtrat, eo magis neceſſario appropinquat ad claſſem venenorum. Non certe a vero aberrat STENTZELIVS [i]), quando ſcribit: *Venenum cum in genere omne id denotet, quod naturalem ſolidarum et fluidarum partium diſpoſitionem laedendo, corpus deſtruit, parum a fortioribus medicamentis differre videtur.*

i) *in notis ad Lindeſtolpium de Venenis p. 12.*

## §. VII.

*Cantharides habere omnes notas characteriſticas verorum venenorum probatur accuratius.*

Nunc autem his hactenus diſputatis, inquirendum eſt, an cantharides omnes notas characteriſticas venenorum in ſe foueant, adeoque iure meritoque claſſi venenorum inferantur. HOFFMANNVS [a]) inter medicamenta veneni vim habentia refert cantharides, penetranti cauſtico ſale pollentes, virulentoque principio quodam ſaepe cum noxa agentes; cum nunc operentur exili quantitate, habent vtique primam notam Venenorum. Non opus eſt pulueris magnam doſin interne aſſumtam fuiſſe, id quod Cl. AEPLI ſupponit [b]), vt quod ipſe aſſerit, partes, quas illa attingit, inflammentur, ſanguis ſoluatur, mictus cruentus, conuulſiones cum morte inſequantur, ſed valde modica tragicos hos effectus edere apta eſt. Centenae et millenae obſeruationes hoc docent. Doleo valde, non in omnibus miſerrimorum malorum inde natorum hiſtoriis, exhiberi relationem exactam doſium, quibus illa excluſa fuere, quibusque homo vel ſummum periculum incurrebat, vel moriebatur. Cum canibus experimenta inſtituit Cl. FORSTEN [c]). Dedit mane cani iuniori pulueris grana 6 cum pane et parca butyri quantitate, poſt varia incommoda veſperi hora 10. alacris et ſanus erat. Eidem deinde dabat grana 10, male ſe habebat,

a) *Tom. II. Part. II. c. 8. §. 2. et 6.*

b) *pag. 17.*

c) *pag. 68. 69. ſeq.*



prae-

bebat, ſed altera die iterum bene. Alii exhibebat ſcrupulum vnum, hic valde aegrotabat, fere paralyticus, vrinam mittebat intenſe rubram, et tardius ſanitati reſtituebatur. Hac impetrata drachmam dimidiam pulueris cum mica panis deglutire cogebatur, intra 5. vel 6. horas erat mortuus, poſtquam ano pituitam ſanguinolentam magna copia excreuiſſet. Alius iterum canis ſumſerat grana 30. et his quoque necabatur [d]). Doſis haec triginta granorum, quae duos canes vita priuabat, omnino ſatis magna erat, ſed turpiter falleretur, qui inde concluderet, homini etiam eandem doſin neceſſariam eſſe, vt trucidaretur, eumque 20. 10. 6. grana ſine vitae periculo ferre poſſe, et vltimam adeo in remedium ipſi cedere poſſe. In diſſertatione ſub praeſidio Ill. BVCHNERI Halae habita, *de Opii effectibus* habentur experimenta cum illo inſtituta. Cani dabatur extractum Opii aquoſum ad ſcrupulos duos, poſt tolerata varia mala altero die ſanus erat. Cel. SPRÖGEL [e]) cani exhibebat opii crudi ſcrupulos duos, ſequebantur ordinarii ab opio aſſumto emergentes effectus, ſed tertia die ſanus erat. Alii cani dabantur tres drachmae extracti reſinoſi, patiebatur ordinaria mala, cum violentis conuulſionibus, nihilominus tamen poſt aliquot dies ſibi reſtituebatur. Vix credo aliquem adeo mente captum futurum, vt ſibi perſuadeat, hominem etiam his doſibus non in mortis periculum adduci, cum certo conſtet, 2. 3. 4. grana triſtiſſima mala poſt ſe trahere, atque proinde vel vnum caute dandum, et repetendum eſſe. Prorſus eadem ratione ſeſe res habet cum cantharidibus. Eapropter NEVMANNVS [f]) licet de doſi nil adiiciat, cum vſu earum caute mercandum eſſe monet, cum ſaepe is ipſam mortem poſt ſe trahat. In ſequentibus non pauci occurrent caſus, ex quibus patebit, deglutita paucula grana horrendos cruciatus et ipſam mortem poſt ſe traxiſſe. Et quid multa? Seplaſiarios monet RAMAZZINI [g]), caueant, ne dum animalcula haec conterunt, puluiſculos volitantes naribus et ore excipiant, ſed vel prae-

d) *vide pag. 71. et 73. experim. 7. et 11.*

e) *vide eius experimenta circa varia venena.*

f) *in Praelect. chym. p. 1224.*

g) *de morb. Artif. c. 12.*

praemuniendo ſe antecedenter, vel eo ipſo tempore, quo peſtes has tractant, emulſiones ex ſemine melonum ſerum lactis et lac ipſum copioſe hauriant. Adeo ex paucioribus et minutiſſimis atomis damna emergere ſciuit Celebris hic Medicus, ſi pulmoni inſpiranti, vel cum deglutita ſaliua ventriculo inferrentur, aut in oris cauo morarentur, qui nemini ignotum eſſe addit, quanta volatilitate praedita ſit ſubſtantia cantharidum. Chirurgus medicamentum bibit, cuius pulueres in mortariolo piſti fuerant, in quo prius cantharides in puluerem redegerant. Hic Vir ab ore vſque ad anum excoriatus eſt, et miram veſicae excoriationem habuit 18. menſium ſpatio, donec ſanitati reſtitutus eſt. Et tamen non actu cantharides aderant, ſed vis quaedam circa mortariolum derelicta [h]). Extra dubium poſitum eſt totam maſſam interne aſſumti vel externe applicati pulueris proprie non producere effectus, qui inde emergunt, ſed illos pendere vnice ab illo ſalis volatilis pauxillo, quod is continet. Puluis a decocto cantharidum reſiduus ad drachmam dimidiam datus cani nullam mutationem intulit, nequidem nauſeam mouit [i]). Decoctum etiam ad drachmas duas cani propinatum nulla produxit ſymptomata morboſa, neque extractum datum ad grana duodecim [k]). Eadem ratione diuturna coctione ſola ita opium ſpoliari poteſt ſua vi, vt larga eius doſis impune queat deglutiri, abacto vaporoſo principio in auras. Prima igitur qualitas, ad conſtituendum venenum neceſſaria, ſecundum quam parciſſima doſi id operatur, ſine dubio ineſt cantharidibus. Secunda, qua breui tempore oeconomiam in ſolidis et fluidis peruertunt, probatione vix indiget, cum omnia dira phoenomena cito poſt ingeſtionem euenientia eam ſufficienter probent, quod in ſequentibus fuſius explicabitur. Tertium characterem, nempe quod immediate in neruoſum ſyſtema eorumque fluidum violenta ratione operentur, nemo facile negauerit, qui modum operationis externum et internum, de quo breui dicendum erit, et effectus

h) *Schenckius lib. VII. obſ. 35.*

i) *Forſten p. 78. experim. 18.*

k) *Forſten p. 85. exp. 4 et 12.*

ſectus eius, conſiderauerit. Si per antecedentia verum fuerit, cantharides eſſe venenum, de quo vix amplius dubitari poteſt, extra dubium etiam poni debet, eas agere in neruos, per demonſtrata quippe Meadiana [l]) alio modo venena agere nequeunt. Non deerit occaſio in ſequentibus hoc aſſertum vlterius, et quidem clariſſime probandi, vt adeo nullum effugium relictum manſurum ſit illi, qui cantharides pro Veneno declarare detrectet.

l) *de Venenis, in introductione.*

## §. VIII.

*Cantharides ex quo principio agant.*

Quod ſi igitur haec inſecta adeo deleteria vi inſtructa haberi debeant, magis certe, quam vulgo putatur, operae pretium erit, inquirere, ex quo principio et qua demum ratione in corpus noſtrum agant. Ac primo quidem notandum eſt, erraſſe *Hippocratem* eosque qui eum ſecuti ſunt, quando corpora cantharidum ſollicite praeſcribunt, alas autem, pedes, et caput abiici iubent, vt nempe tutior vſus fiat. Omnis nempe hac cautio, notante LVDOVICI [a]) et ETTMVLLERO [b]), prorſus inanis eſt. Rectiſſime inter alios monuit Cel. VOGEL [c]), toti inſecto vim acrem et vrentem ineſſe, qua, vbi aut intus ſumitur aut cuti applicatur, homini alienum fieri poteſt. Cui autem demum principio haec vis inhaerere ſtatuenda eſt in ipſis cantharidibus? Cum eius rationem in ſpiritu, oleo et ſale volatili, ex iis igne ſicco et violenta deſtillatione expulſis, poſt inſtituta experimenta minime inueniret *Olaus* BORRICHIVS [d]) tandem cantharides tota ſua ſubſtantia et rudiori prorſus mechanico modo operari ſtatuit. Microſcopio integram cantharin ſubiecit, tumque obſeruauit totum eius corpuſculum, quod et FORSTEN totum hirſutum eſſe dicit [e]), mille ſpinis inhorreſcere. Concluſit inde *Borrichius*, hos aculeos cuticulae infixos, idem efficere, quod faciunt vrticae folia, ſimilibus armata ſpinis, quando manum tangentis adurunt. Idem prorſus ſtatuere video Cl. CLOSSIVM [f]), quando confidenter ſcribit:

a) *in Pharmacia moderno Seculo applicanda.*
b) *in commentario ad hanc Pharmaciam de diureticis animalibus.*
c) *mat. med. p. 340.*
d) *vide Acta Haffnienſia Vol. IV. p. 186. et Bonetum in Medicina ſeptentrionali Part. II, p. 816.*
e) *p. 15. vbi accuratiſſima microſcopica cantharis deſcriptio habetur.*
f) *in noua methodo curandi variolas p. 26.*

bit: *Actio cantharidum neutiquam eſt phyſica, ſed mere mechanica. Epidermidi impoſitae ſpiculis, quibus armantur, tenuiſſimis et ſubtiliſſimis, mucum vaſculorum capillarium apicibus circumfuſum diſſoluunt, et attenuant, remotoque hac ratione naturali illorum operculo ductus exhalantes liberius ſubeunt.* Verum bene iam monuit WEDELIVS [g]), Cantharides non propter hiſpidas et aculeatas partes agere, quas nonnulli pro operatione allegant, quia tritu et mixtione cum aliis viſcidis, rotundis, oleoſis, pereunte illa figura, nihilominus potenter id praeſtant, quod poſſunt. Pereunt ſine dubio, et obtunduntur haec ſpicula penitus, quando piſtillo tritae in tenuiſſimum pollinem rediguntur cantharides, et tamen ab earum puluiſculis terentes ſibi cauere, iubet ſeplaſiarios *Ramazzini*, vt in antecedentibus notaui. Pulchre diſputat contra actionem mechanicam *van* SWIETEN [h]). Si dicatur inquit, haec inſecta minimis particulis ſcatere, quae rigidae et acutae, calore corporis, cui adhaerent, motae, tenerrima vaſcula diſcindant, quomodo explicabitur, quare eaedem particulae in viuente hoc animalculo, per tenerrima vaſa motae, illa non deſtruant.

Fuerunt, qui a tempore *Hippocratis* diſputarunt, an cantharides, capite, alis et pedibus abſciſſis, an cum his partibus, integrae, in vſum trahendae ſint. ETTMVLLERVS [i]) litem hanc de lana caprina eſſe dicit, ſingulas partes earum vim vlceratiuam poſſidere aſſerens. Neque aliter ſentit Cel. CRANTZ [k]) quando ſcribit: *Omni inſecti parti vis rodens et cauſtica ineſt, capiti, alis, pedibus, corpori.* Sane toti cantharidum ſubſtantiae ſal ineſſe volatile ſubtiliſſimum, acre, rodens, cauſticum, nemo rerum gnarus facile inſiciabitur. Id adeo lubens admiſit *Borrichius*, qui, licet vt vidimus, aculeorum mechanicae actioni plurima tribuat, tamen forſan non alienum eſſe dicit, ſi exiſtimemus, vim cuſpidum a ſale earundem volatili increſcere, atque auctiorem reddi. Illas autem vrentes particulas, quibus veſicandi vis ineſt, adeo mobiles,

g) *Amoenit. mat. med. p. 384.*

h) *Comment. Tom. II. ad §. 603. p. 112.*

i) *l. c.*

k) *mat. med. Tom. III. p. 91.*

para-

paratasque ad exhalandum inuenit VERATTI [l]), vt calore promptiſſime auolent, dum aqua ſoluuntur, ita vt nec inde paratum extractum, nec reſiduus puluis veſicatorium effectum edant, id quod non minus obſeruauit Cl. FORSTEN §. 7. a me laudatus. Harum interim particularum ſumme volatilium ſpecificam et indiuidualem indolem inuenire, et determinare vix licet, quantamcunque etiam operam ſuis experimentis eo fine ſuſceptis impenderit COCKBVRNIVS [m]). Sunt, qui ſal earum acidum habent, ſunt, qui pro vrinoſo declarant. At vero ſi fides habenda VERATTI [n]), is nec a ſpiritu nitri, et aceto deſtillato, nec a ſpiritu corn. cerui et ſalis ammoniaci, vllam efferueſcentiam cum cantharidum puluere potuit obſeruare. Pugnant cum hoc aſſerto ea, quae habet CRANTZ [o]) ad L. B. *van* SWIETEN prouocans. *Mirum eſt* inquit *cantharides cum acidis foſſilibus efferueſcere diu, ſaepe etiam poſt annum, concuſſo liquido efferueſcere de nouo, nec vnquam ſaturationis punctum aſſequi, aut eius productum dare.* Mea non intereſt, vt talibus diu immorer. Seorſim etiam ſal hoc ſiſti exhiberique nequit, nec aqua, nec ſpiritu Vini, gelatinoſogummoſam et reſinoſam partem, cui prae illa praecipue inhaerere dicitur, ſaltem ſoluentibus, extrahendum. Sal hoc partibus reſinoſis immerſum iacere, extractum gelatinoſum paene inſipidum eſſe, et ſi prorſus a reſinoſo ſit liberum, plane veſicans non eſſe, notat NEVMANNVS [p]). Extractum autem cum Vini ſpiritu paratum vim veſicas excitandi poſſidere, expertus eſt laudatus VERATTI [q]). Contradicit ei, et aliis hac in re Cel. FORSTEN [r]) cuius operoſiſſima et accuratiſſima analyſis chemica cantharidum [s]), quam inſtituit, ſedulo legi et expendi meretur, aliorum examini chemico interdum contraria. Mihi cum hoc negotio nulla res eſt, neque enim inquiro, an, et quid decoctum, puluis a decocto reſiduus, extractum gummoſum et reſinoſum, agat in corpus, ſed mea tantum intereſt, vt determinem accurate, quid in eo agant ſimpliciter pulueriſa-

tae

l) *Comment. Bononienſ. Tom. II. Part. II. p.113.114.*

m) *in Transact. phil.*

n) *l. c. p. 112.*

o) *mat. med. l. c.*

p) *lect. chym. p. 1225.*

q) *l. c. p. 114. 115.*

r) *p. 66.*

s) *p. 23. ſeq.*

tae cantharides, vtpote ſolae in medica et chirurgica Praxi receptae. Mixtionem cantharidum adeo intimam eſſe bene edixit NEVMANNVS [t]), vt non neceſſarium ſit, id quod veſicas excitat, ab ea ſeparare, et ſeiungere, ſed ſufficere, vt in tota ſua ſubſtantia adhibeantur. Igitur puluerem tantum eiusque actionem in corpus meae conſiderationi ſubiicio. Huic autem ineſſe ſal acerrimum, rodens, cauſticum ſui generis, ſenſu teſte, hocque efficere vt pars corporis, quam ille attingit, et cui adhaeret ad tempus, doleat, rubeat, ardeat, inflammetur, ſique cutanea ſit, in veſicas eleuetur, vt in ambuſtionibus, atque aliquando vt extus, ita et intus, id quod extiſpicia hoc veneno enectorum docent, gangraena corripiatur, ſine vlla haeſitatione, credo, affirmare potero.

t) *l. c.*

## §. IX.

*Vix capitur audacia Medicorum cantharides interne exhibendi.*

Hanc faciem operationis cantharidum dum mihi ante oculos pono, hanc dum, mente comitatus beſtiolarum harum puluerem recta via in ventriculum et inteſtina delatum, tum ex eius contactu cum his enaſcentem mihi repraeſento, non ſatis mirari poſſum, quomodo non agyrtis ſaltem, et audaculis barbitonſoribus, ſed Medicis adeo, et inter eos ſapientibus et eruditis, in mentem venerit, ab interna aſſumtione medicatas vires expectare, et ſperare. Has minime ſibi fingens et promittens PLINIVS ſeuere vſui interno interdixit [a]). Cantharidum interne ſumtarum vim malignam exponens Cl. FORSTEN [b]) memoratu dignam legem adducit *Aelii Marciani*, qua vi Senatus conſulti vſus temerarius cantharidum ſub poena prohibetur. Legi etiam apud eum merentur communicati verſus *Nicandri*, qui ob truculentiſſima ſymptomata superuenientia, ab vſu interno horum animalculorum ſerio dehortatus eſt. Verum haec talia non ſcripta videntur ſecuturis temporibus, Medicisque audacibus, qui, vt aliqui internum vſum phoſphori, quem certe, vt arſenici, metuere debebant; cantha-

a) *Hiſt. Nat. lib. X. c. 36.*

b) *p. 203. ſeq.*

tharides non reformidant, quanquam innumerae obſeruationes tragicorum euentuum ab iis deglutitis proſtent, atque bene multi Viri graues internum vſum ſerio et candide diſſuadeant. Si leuiter eas maſticare, aut parum de puluillo ore accipere alicui placuerit, ſtatim linguam cum toto ore interno irritari, inflammari, exulcerari ſentiet; atque eundem effectum cum oeſophago, ventriculo, inteſtinis, omnes corporis interni partes experientur, quas ſaliua maceratum et extricatum earum ſal acre et cauſticum attingit. An ergo mirum, quod non pauci Medicorum internecino quaſi odio proſecuti ſint cantharides, interno potiſſimum vſui deſtinandas. *Niſi cantharides, earum virulentiam ſaepe expertus, peſte peius odiſſem,* inquit HENRICVS *ab* HEERS [c]), *earumque vſum omnem, etiam in veſicantibus, penitus eiuraſſem, de modo illas in vſum vocandi, hic diſputarem, ſed de eo, qui illis periculoſe vtuntur, viderint. Quoad vſum internum* ait LANGIVS, *omni tempore ſumma circumſpectio neceſſaria fuit iudicata, quia fere ſine exceptione eroſionem veſicae poſt ſe trahunt cantharides, eapropter tot Auctores vim earum deleteriam ſemper corrigere laborarunt* [d]). Suppeditat Cl. FORSTEN [e]) acceptas a doctiſſimo Medico *Looff* litteras, in quibus ſequentia leguntur: *Pulueris horum animalculorum vſum omnino improbo, peſſimorum inde euentuum exempla, quae paſſim apud Auctores proſtant, omnes Medicos terrere debent.* Dum Cantharidum vſui externo patrocinatur, eumque vt innoxium ſiſtere laborat RIDLING [f]) merito internum illorum vſum ſuſpectum Medicis prudentioribus eſſe debere affirmat. *Quis enim* inquit, *niſi ſumma coegerit neceſſitas, tantas turbas volens in corpore mouebit?* Non poſſum a me impetrare, vt ſincera monita duorum Eruditſſimorum et Expertiſſimorum Virorum huc non tranſcribam. Primum TRILLERI [g]) ita ſeſe habet: *Vſus internus cantharidum nocentiſſimus eſt, et valde ſuſpectus, quare nunquam niſi in caſu ſummae neceſſitatis adhibendae ſunt, incipiendo cum grano dimidio. Si aeger ab illo*

*bene*

c) *Obſeruationum lib. I. No. 9. p. 101.*

d) *Mat. med. de cantharidibus.*

e) *p. 212.*

f) *lin. med. anno 1698. p. 924.*

g) *in diſp. pharm. vniv. Tom. I. p. 278.*

*bene ſeſe habeat, pergendum ad granum vnum vel duo. Sed ſemper tutius eſt, ab vſu interno prorſus abſtinere.* Secundum eſt SWIETENII et quidem duplex. *Raro et non niſi magna cum cautela cantharides adhibentur vſibus internis, cum peſſima ſaepe et metuenda ſymptomata producant* [h]) — — *Vſus internus cantharidum merito ſuſpectus habetur, ideoque prudentiores Medici ab iis abſtinere ſolent* [i]). Centenae obſeruationes triſtiſſimae clamant quaſi alta voce, his monitis auſcultandum eſſe. Notauit iam DIOSCORIDES [x]), iis, quibus datae ſunt cantharides, ab ore ad veſicam vſque, omnia erodi et morderi, idem inter alios antiquos PAVLVS AEGINETA [l]) et ACTVARIVS [m]) annotarunt. A cantharidibus hauſtis Vir quidam apud FORESTVM [n]) ab ore vſque ad veſicam omnia arroſa ſenſit. Vehementiſſimos cruciatus, linguae fauciumque excoriationem, inde paſſus eſt Studioſus apud BARTHOLINVM [o]). Foemina, quae Veſicatorium propter odontalgiam pone aures applicatum, neſcio quo fato deuorauerat, os et labia vndique exulcerata exhibuit, cum inſigni ardore interno, et vrina cruenta [p]). His ſimilia et ſimul excrementa dyſentericis ſimillima obſeruauit IOEL [q]). Chirurgus inſignis medicamentum bibit, cuius pulueres in mortariolo piſti erant, in quo prius cantharides in puluerem redegerant. Hic ab ore vſque ad anum excoriatus eſt, et miram in veſica excoriationem habuit, 18. menſium ſpatio [r]). Pro pellenda vrina vir aliquis puluerem cantharidum ſumſit ad 4. grana, poſt tres horas ſummo ventris cruciatu mulctatus eſt, et e viuis diſceſſit [s]). Iuuenis, qui per riſum et iocum 12. cantharides fere integras, et magna ſua fortuna non in pollinem tritas deuorauerat, atrociſſimis ventris renumque doloribus afflictus eſt, ſanguinemque minxit, idoneis tamen remediis reſtitutus [t]). Virgo 35. annorum loco pulueris purgantis, aſſumſerat integram drachmam pulueris cantharidum, ſemihora elapſa, exhibito emetico magnam pulueris quantitatem vomitu eiecerat, nihilominus tamen vehemen-

h) *Comment. Tom. III. p. 379.*

i) *Tom. III. p. 301.*

k) *Mat. med. lib. VI. c. 1.*

l) *lib. V. c. 30.*

m) *de methodo medendi lib. V. c. 12.*

n) *lib. XXX. obſ. 6.*

o) *Hiſt. anat. Cent. III. hiſt. 16.*

p) *Timaeus lib. VII. caſu 20.*

q) *Operum med. Tom. V. lib. II. ſect. 4.*

r) *Schenckius lib. VII. obſ. 35.*

s) *Schenckius l. c. obſ. 40.*

t) *Hildanus Cent. VI. obſ. 99.*

hementi dolore ventriculi, abdominis, vehementiſſimo vrinae ardore, et cruento mictu prehendebatur, ſequebantur, cum pulſu duro paruo intermittente, cum frigore totius corporis, conuulſiones; Venae ſectione, clyſmatibus, copioſo oleo, lente ſedabantur dolores cum aliis ſymptomatibus, ſed ardor vrinae diu perſeuerabat [u]). Ex his recenſitis miſeris hominibus, aliqui iuſtis antidotis mature in vſum vocatis, ſeruati ſunt, aliqui cum vel ſine iisdem, inter angores et eiulatus ſunt mortui. Si vita functi omnes cultro anatomico fuiſſent ſubiecti, vt in viro reuerendo, qui cantharides ſumſerat, inter ſummos dolores extincto, ventriculum et veſicam exulcerata vidit *Benedictus* SYLVATICVS [x]), ſimiles laeſiones viſcerum, eroſiones, inflammationes, exulcerationes, gangraenae oculis potuiſſent obſeruari, vt eas in canibus cantharidibus necatis inuenit FORSTEN [y]). Non opus eſt, vt plura exempla, quod facile foret, conquiram.

u) *Forſten p. 206.*

x) *Cent. III. conſ. 50.*

y) *experim 7. et 11. p. 71. 73.*

## §. X.

*Et tamen laudantur in Hydrophobia.*

Et tamen tot tragicis caſibus nullo timore perculſi Medici, pro variis morbis rebellibus ſanandis, ad cantharides harumque vſum internum, tanquam ad ſacram anchorum confugere non dubitarunt. Virulentae tamen earum indoli non omnino fidentes, variis praeparationibus et additamentis earum vim cauſticam cicurare et corrigere conati ſunt. Varia contra hydrophobiam praeſidia a longo tempore fuere inuenta, nouaque indies excogitata ſunt. Ante paucos annos, in publicis relationibus ex cinnabari naturali, artificiali et moſchi larga doſi concinnandum tale remedium depraedicabatur. Ab aliquo tempore vermiculi maiales tanquam inſigne arcanum circumferebantur, quas tamen FRICCIVS [a]) et DEGNERVS [b]) antea iam commendauerant, votis interea an reſponſuri ſint, expectandum eſt. Dolendum eſt, quod de illis omnibus, quorum vis hactenus verboſa commendatione publice aſſerta eſt, adhuc valeat, multa alia ſimul concernens effatum BOERHAAVII [c]): *Nullius ea comperta fides eſt, vt ipſi credi queat ſalus miſer-*

a) *de cantharidum virtute medica p. 176.*

b) *Acta phyſ. medica Nat. Cur. Vol. VI. obſ. 92.*

c) *aph. 1197.*

*miſerrime periclitantis hominis, cum nullum ſit natum, cuius experimenta certa ſint, ſed omnia ſpeculationi ortum debeant, vel ex alio ſint deſcripta.* Vſus ſui vetuſtate ſeſe commendare videntur cantharides, prouocat nempe BACCIVS [d]) cuius MEAD [e]), FORSTEN [f]), et *van* SWIETEN [g]) meminit, ad *Rhazen* et *Iohannem Damaſcenum*, quod commendauerint antidotum ex cantharidibus abſciſſis, ex hypotheſi, alis, capite et pedibus, praeſcripta arte parandum, et formandum in trochiſcos, vſurpandum ad multos dies, proficuumque futurum, etiamſi ſanguinem minxerit aeger, quod accidens facile ſanaretur. Quaſi vero hoc accidens nullius momenti eſſet, moram inter aegri cruciatus pateretur, ac ex nutu Medentis abigi poſſet. Cantharidum etiam puluerem tenuiſſimum, a granis 4. ad decem in aceti optimi vnciis duabus coctum, calide epotum, vt ſpecificum in hydrophobia commendat KRAMERVS [h]), ſed per hos quadraginta ſex annos de felici ſucceſſu, quod ſciam, nil veri et certi conſtitit. Forte quia, ſecundum illud tritum, lupus lupum non comedit, venenum ſepticum aliud venenum ſepticum non deſtruit. At nihilominus Eruditiſſimus et Expertiſſimus *Werlhofius* remedium antilyſſum, cantharides habens, compoſuit, quod Cel. VOGELIVS publici iuris fecit [i]). In Hungaria ſuperiore vltra Tibiſcum incolae morbo aliquo laborant, quo affectis ſubito collum intumeſcit, mors inter ſummam cephalalgiam et totius corporis calorem quaſi hydrophobis intra quatriduum accidit. Huic morbo eos mederi, epoto cantharidum puluere, *Ephemerides Nat. Curioſ.* recenſent [k]). Sed morbus hic hydrophobiam ſaltem aemulatur, deinde incolas harum terrarum admodum robuſtos eſſe, et cantharides ob ſingulare clima probabiliter eſſe mitiores, quam noſtrates, autumat CARTHEVSER [l]). Quicquid ſit, cordate et ſapienter ſcripſit *van* SWIETEN [m]), etiam auctoritate aliquorum Medicorum Edinburgenſium [n]) ſeſe abripi haud paſſus: *Si conſiderentur, quae Dioſcorides habet, de effectis cantharidum*

d) *de venenis et antidotis pag.* 80.
e) *de Venenis tractatu* 2.
f) *pag.* 226.
g) *Comment. Tom. III. ad aph.* 1145.
h) *Commerc. litt. Norimb.* 1735.
i) *in Prael. acad.* §. 112. *pag.* 80.
k) *Dec. I. anno I. obſ.* 133. *et anno IX et X. obſ.* 148.
l) *Mat. med. Part. I. Sect. VII. c.* 10. *pag.* 436. 437.
m) *Comm. T. III. aph.* 1145.
n) *Med. Eſſays Tom. V. Part. II. pag.* 985.

 *huma-*

*humano corpori ingeſtarum, quod nempe ſequantur eroſiones ab ore ad veſicam vſque, animi defectiones, faſtidia, vertigines tenebricoſae, mentis alienationes* etc. *patebit ſatis, minime tutum eſſe talis remedii vſum, et quidem in morbo hoc, vbi et deglutitionis organa ſaepe inflammata ſunt, et conuulſiones aliaque ſymptomata demonſtrant, cerebrum et neruoſum ſyſtema adeo irritari, ſimulque in hydrophobis non poſſunt potu copioſo abſumto haec acria dilui et eneruari.* Candide etiam et ſapienter monuerat BOERHAAVE [o]) nil magis exitiale eſſe, quam acerrimis calefacientibus, et neruoſum genus exacerbantibus medicamentis vti, inter quae ſane cantharides primum locum occupant. Quando praeterea eouſque proceſſit abominabilis morbus, vt inter alia horrenda ſymptomata febris, conuulſio, vomitus, priapiſmus, ſiccitas oris, linguae aſperae exſertio, raucedo, ſitis ingens, ob potulentorum omnium auerſionem non reſtinguenda, adfuerit, ego quidem irremiſſibile peccatum practicum haberem, cantharidibus, remedio ipſo morbo grauiſſimo vix mitiore, omnia ſymptomata exacerbare, additisque pluribus cruciatibus mortem truculentam magis reddere, et accelerare. Si cantharidibus vtendum eſſet apud hydrophobos, prophylaxin quaererem in emplaſtro veſicatorio, quod in morſibus venenatis laudant *Acta noua Acad. Nat. Cur.* [p]), profundius ſcarificatae parti protinus poſt morſum animalis rabidi impoſitum. Haec antiqua fuit methodus GALENI [q]), qui augere vulnus magna inciſura, ignem candentem admouere, et medicamenta attrahentia apponere iubet, vlcuſque diu apertum ſeruare. Probata haec fuit noſtris temporibus, MEADIO [r]), et BOERHAAVIO [s]) donec certum antidotum inueniatur. Interne darem nitrum cum camphora, cui pro ſudore mouendo infuſum ex herbis aromaticis ſuperbibendum iniungerem. Tutius tamen, credo, et maiore fiducia recurritur, facta profunda ſcarificatione, in tremendo hoc malo ad vnguentum mercuriale et mercurialia interna, ex ſapien-

o) *aph. citato.*

p) *Vol. I.*

q) *de theriaca ad Piſonem lib. I. c. 16.*

r) *de Venen. Tract. II.*

s) *aph. 1143.*

pientum Virorum DESAULT [t]) SAUVAGES [u]) et TISSOT [x]) conſilio, quam ad cantharides.

## §. XI.

Venio ad Iſchuriam, in qua qui cantharides collaudent, eximii in arte Viri non deſunt. Nota vbique eſt vis millepedum in pellenda vrina. Ab antiquiſſimo iam tempore *Hippocrati*, *Galeno*, *Paulo Aegineta*, *Dioſcoridi* vis longe fortior, qua cantharides in vias vrinarias agunt, fuit cognita. Non mirum igitur quod ſuppreſſae vrinae cantharidibus mederi conati ſint ſequentium temporum Medici. Nominari inter eos meretur BALLONIVS [a]) in vrinae ſuppreſſione vſum earundem probans. In iſchuria infuſum cantharidum felici ſucceſſu non ſemel ſe expertum eſſe memorat BARTHOLINVS [b]). Mulierem iſchuria laborantem cantharidum granis tribus, ſed cum lacte, vſam fuiſſe refert, *Lucas* SCHROECKIVS [c]). Aliis non iuuantibus conſilium dat GVARINONIVS [d]), vt cum olei amygd. amararum vnciis duabus ſumantur grana duo cantharidum. HELMONTIVS [e]) Mercatorem ab octiduo ſuppreſſam vrinam paſſum, iam morti vicinum, ſumſiſſe refert hauſtum, ex ſucco millepedum, et ſucco conchyliorum nigrorum, cum grano vno cantharidum. Dedit eas WERLHOFIVS [f]) in emulſione, et cum camphora ad aliquot grana YOUNG [g]). Ill. HVXHAM [h]) etiam ſatis ſperato cum effectu datas fuiſſe in iſchuriis renalibus, crebrius perſpexit. Cel. CLOSSIVS grauiſſimam iſchuriam renalem, omnibus aliis remediis immorigeram, cantharidibus perſanauit [i]). Sed nemo magis de curatione iſchuriae, dyſuriae, ſtranguriae per Cantharides gloriatus eſt, quam *Ioh.* GROENEVELT Anglus [k]), qui vltra centum foeminas potente hoc diuretico ſeſe ſanaſſe aſſerit, ſed ſemper camphoram iis adiecit. Conſtat ex his hiſtoriis, plurimos medentum, qui his malis cantharides oppoſuerunt, eas tamen infidum remedium habuiſſe, cum non auſi ſine comitatu alicuius reputati antidoti aegris

*in Iſchuria.*

t) *diſſ. de la rage.*
u) *diſſ. ſur la rage.*
x) *Avis au Peuple.*
a) *lib. I. conſ. 52.*
b) *Epiſt. med. Cent. IV. epiſt. 21. 54. 65.*
c) *Ephem. Nat. Cur. Anno I. obſ. 240. in ſcholio.*
d) *Conſult. p. 238.*
e) *de lithiaſi c. V. §. 17.*
f) *Comm. litt. norimb. 1733. pag. 35.*
g) *Tranſ. philoſ. No. 280.*
h) *Operam T. III. p. 124.*
i) *de noua methodo curandi Variolas p. 24.*
k) *in libello de cauto cantharidum vſu in Medicina.*

aegris ingerendas tradere. Neque tamen ſemper felix euentus ſecutus eſt. *Epiphanius* FERDINANDVS[l]) puluerem vnius cantharidis, cum puluere pellis leporis combuſtae exhibuit, ſed voto non potitus eſt. Male ceſſit hoc remedium SCHENKIO notante[m]) in polline, ad 4. grana, Viro ſuppreſſione vrinae per multos dies laboranti, et ſub corroſiuo cruciatu in ventre, interemto. Male ceſſit Monacho pro iuuanda vrinae excretione exhibitum referente *Benedicto* SYLVATICO[n]). Praeſcripſerat *Benedictus Syluaticus* 10. grana pulueris in octo vnciis iuris carnium pinguis. In eius abſentia *Iulius Caeſar Caſſerius* exhibebat hunc puluerem cum conſerua capillorum veneris. Moriebatur aeger tertia die. In cadauere ventriculus et inteſtina inflammata et exulcerata inueniebantur. Exiſtimat equidem *Syluaticus* mortem non ſecuturam fuiſſe, ſi ſecundum eius praeſcriptionem puluis cantharidum fuiſſet exhibitus. Neque dubium eſt, iuris pinguedinem ſtimulantem cauſticam vim cantharidum potuiſſe omnino obtundere, an vero proinde optatum effectum cantharides praeſtitiſſent, determinari nequit. Meminit quoque, non obſtante calculo ſuo, quem cantharidum vſui in iſchuria adiicit, modo laudatus HVXHAM[o]) foeminae, quae, licet cantharides in ſubſtantia et earum tincturam aſſumeret, ne guttulam tamen vrinae emiſit ad mortem vſque. Dum iſchuriam per veſicatorium oſſi ſacro impoſitum a Cl. *van Doeveren*, variis antea incaſſum actis ſanatam recenſet FORSTEN[p]) ſapienter adiicit: *In omni tamen iſchuria non conducere poſſe canthariaes, earum agendi modus ſatis indicat, v. g. inflammatoria, ſuppuratoria, aliisque ſpeciebus.* An igitur in tali ſananda bene conueniet vſus internus cantharidum? anne externus et internus vſus, dum adhuc ſpaſmodica eſt iſchuria, aduentum inflammationis et ſuppurationis maturabit? Solae cantharides interne ſumtae, et foris admotae ſaniſſimo homini virulenta ſua vi, renibus et veſicae praecipue infeſta, in viis his vrinariis inducere poſſunt ſpaſmodicas ſtricturas, inflammationem,

l) *hiſt.* 97.

m) *lib. VII. obſ.* 40.

n) *Cent. III. obſ.* 45.

o) *loc. cit.*

p) *pag.* 200.

tionem, exulcerationem, an his malis praeſentibus pro remedio, et quidem pro ſecuro remedio, haberi queunt? inſecurum ad minimum et infidum declarari debent opinor ab omnibus, ad vim illam, quam in ſe fouent, attentis.

De Iſchuria iam ex inſtituto non ago, alioquin multum inter ſe differentes cauſas et renalis et veſicalis iuſta ſerie indicando, commonſtrarem euidentiſſime, quam male ad pleraſque quadrent cantharides. Tum autem, vt modo dictum eſt, omnium minime conuenire, quando ſpaſticae ſtricturae, ac diatheſis inflammatoria in renibus, vreteribus, veſica, eiusque collo ſubſunt, quiuis Medicus prudens concedet, et aſſeuerabit. Inquiram tantum in rationem, qua praecipue iſchuria necem adferat, huiusque ſeriae conſiderationi vſum cantharidum prorſus contrariari oſtendam. Fuere, qui mortis cauſam a colluuie ſeroſa, ob vrinae excretionem interceptam, in ſyſtemate vaſorum coaceruata, haecque implente, vltra modum diducente, et ſubiectas partes, tandemque ipſum cerebrum comprimente, deducebant. Sed conſiderandum eſt, nihilominus necare iſchuriam, ſi, ſuppreſſa vrina, aliae etiam excretiones per venae ſectionem, per aluum, per ſudorem, et tranſpirationem, quae vt vicariae conſiderari poſſunt, liberaliter ſuccedant. In eo autem mortis cauſa proprie verſatur, quod ſerum vrinoſum non ſecretum et excretum, ſed in corpore retentum, ſenſim naturali maiorem acrimoniam acquirat, et per vaſa agitatum ſemper acrius reddatur, ac ſic omnem ſanguinem rodente alcaleſcentia imbuat. Hanc vero tenerrima encephali vaſa non diu ferunt, ſed ab ea appellente vellicantur, exeduntur, deſtruuntur, vnde qui ob retentam vrinam fatis cedunt, vix ſine laeſione functionum cerebri, vix ſine deliriis, comate, conuulſionibus moriuntur, vt de febre putrida, calore, ſiti ingente nil dicam. An itaque deprauatae huic humorum craſi, vel imminenti vel iam praeſenti, congrueret ſepticum cantharidum venenum? Nonne hoc potius ſuppetias

 feret

feret conditionibus mortem inferentibus, tantum abeſt, vt eas minuat, et inhibeat? Nonne, quo adultior morbus, eo magis ambiguae et nociuae erunt cantharides? Quis vero facile aliis ſecurioribus, quae toties iuuant, nondum in vſum vocatis, ad eas praeſcribendas ſtatim conuolabit? Haec omnia trutinans Ill. HVXHAM [q]), *In iſchuria* inquit, *ſalia animalia non conſtanter eliminata pernicioſa fiunt, continuo enim magis magisque accedunt ad ſtatum alcalinum. Vrinae ſuppreſſio fit mortifera, non tam ab aucta quantitate, ſed ab acrimonia humorum.* Paucis interiectis deinde pergit: *Etſi quidem cantharides ſatis ſperato cum effectu, datas fuiſſe in iſchuriis crebrius perſpexi, attamen ſi non cito expectationi reſpondent, ſed diutius larga in quantitate continuentur, timeo, ne ſimul cum acribus ſalibus agant, et aegroti mortem accelerent, excitando deliria et conuulſiones, vt pluries perſpicere mihi ſiniſtra contigit fortuna.* Quid ex his Huxhamianis ſequitur? id credo ſatis euidenter, nunquam alicui iſchuria laboranti exhiberi poſſe cantharides, ea fiducia, qua alia remedia, ſi non iuuerint, ſaltem nocere inepta, porriguntur. Semper potius multum mali ab iis metuendum, quam boni quippiam ſperandum. Magna audacia Medici in porrigendis cantharidibus pro vſu interno, cum ſpe ſanationis, iſchuria iam laboranti requiritur, ſi bonum et malum aequa lance expenderit, hocque illi multum praeponderare obſeruauerit. Vt circumſpectum Practicum ad minimum ceſpitantem facit *Huxham*, ita etiam eum ambigentem reddit CLOSSIVS [r]), refert hic certe, vt in antecedentibus annotaui, ſe grauiſſimam Iſchuriam renalem cantharidibus exhibitis ſanaſſe, ſed ſimul non diffitetur, eas ſaepius dyſuriae et iſchuriae autores eſſe, atque adeo a Veſicatoriis binis praegrandibus femoribus admotis in puella confeſtim grauem dyſuriam, et iſchuriam enatam eſſe, quae tamen idoneis remediis ſanata eſt. Inſuper ruſticum ab eorum applicatione ex ſuppreſſa vrina miſerrime interemptum vltro memorat. Quis igitur tanto

magis

q) *l. c. T. III. p. 124.*

r) *pag. 23. 24.*

magis ab vſu interno cantharidum ſibi religioſe cauendum eſſe, haud exinde colligeret, et intelligeret? Sola audaciam fortuna iuuet neceſſe eſt, deplorabilis autem ſine dubio eſt aegrorum conditio, quorum ſalutem temere agentes Medici caſui et fortunae committunt. Sane in renali iſchuria venaeſectio, clyſmata, balnea emollientia, interne remedia demulcentiſſima, paregorica, ſine hoſtili acrimonia ex acidorum familia lenius fortius ſtimulantia, ſaepe proſunt. In veſicali praeter haec toties catheter, aut ſimplex candela cerea vel ſufficit, vel inducias praeſtat, vt cauſa oppugnari diutius, et decenter queat.

## §. XII.

*In calculo et Podagra.*

Facile autem nunc, vt credo, accuratius attendentibus conſtabit, quid de virtute cantharidum in calculo, et podagra ſtatuendum ſit, quas in hiſce aegritudinibus magnus earum Patronus, GREENFIELD collaudare haud dubitat [a]). Has inter lithontriptica iam retulerat RHAZES [b]). Circumſpectus autem ſatis in vſu fuit MERCVRIALIS [c]), namque, *ſoleo ego damnare illos Medicos*, inquit, *qui ſolis cantharidibus vtuntur, quia, vt ego expertus ſum, nil aliud agunt, in lapide renali, quam quod educant ſanguinem e renibus et veſica, absque vllo profectu. Vtendum igitur his non ſolis, ſed cum conuenientibus Medicamentis.* Quantitatem minimam earum eſſe dicit grana 4. vel 5. Praeparationem ſuppeditat, quae fit ex miſcela pulueris cum Gum. tragac. ex qua fiunt paſtilli, qui ſumuntur cum ſucco melonum, vel cum brodio, vel cum lacte. BALLONIVS [d]) in ſuppreſſione vrinae a calculo praeſcripſit potionem, ex decocto rad. aperient. vnciis quatuor, Syr. de raphano vncia vna, lap. jud. drachma vna, canthar. gr. jv. mithridatii ſcrupulo dimidio. *Felix* PLATERVS [e]) vim cantharidum pellendi calculum etiam commendauit, caute tamen procedendum vult. Lithontripticum aliquod *Tulpii* memoratum ab HOMBERGIO, quod cantharides ingrediuntur, deſcriptum habetur in

a) *de vſu cantharidum interno Londini 1706.*

b) *cont. X. vide Fallopium de comp. medicamentorum c. 13.*

c) *Med. Pract. lib. III. c. 2*[illegible].

d) *lib. I. conſ. 52.*

e) *de Ventris dolorum curat. p. 540.*

 actis

f) *anno* 1709. *pag.* 456.

g) *lib. IV. Conſil. med.* 18.

h) §. 18.

*actis Pariſinis* [f]). Sed hoc valere iuſſo, relinquere etiam poſſumus electuarium lithontripticum *Andreae Galli* Medici tridentini, ex cantharidibus, cinere ſcorpionum etc. parandum, quod noſtro *Cratoni* a CRAFTHEIM[g]) non diſplicuit, ſuo auctori, tanquam nephro- et cyſtotripticum potius, quam lithontripticum. Meminit in ſua *de remediis inſecuris* diſſertatione HOFFMANNVS [h]) vſus interni cantharidum, cum nitro et camphora corrigendarum, quem in veſicae et vrinariorum ductuum vitiis Anglis mirifice placere dicit. Quamuis vero forte gentis exiſtimatione ductus, decentem et prouidum vſum damnare nolit, monet tamen cordatus, venenato cantharides agere principio, vnde cautiſſimum vſum eſſe debere dicit, in grauibus ſpaſmis, doloribus, conuulſionibus, maxime in ſubiectis tenerioribus, et ſenſibilioribus. Sed a circumſpecto et prudente Medico, omnis prorſus abeſſe debet in hiſce malorum generibus praeſcriptio cantharidum. Quid enim abſurdius cogitari poteſt, quam venenum, quod vrinae difficultatem, veſicae ſpaſmum, mictum ſanguinis ſaniſſimis inducit, doloribus nephriticis, ac torturis a calculo, auertendis et leuandis deſtinare, quibus ſola anodyna emollientia, demulcentia, externa et interna medentur, cum dolores hi ne quidem cantharidibus longe inferiora diuretica therebinthinata, iuniperina, ſuccinata et ſimilia acria balſamica ferant. Calculo veſicae, ſtranguria et dyſuria affectus aeger ſumtis cantharidibus, ſuaſu *Iulii Caeſaris Caſſerii*, *Placentini*, celebris Anatomici, cum conſerua cap. veneris ſummis doloribus obortis extinctus eſt [i]), multos ſocios habiturus, ſi iiſdem affectibus laborantes ad eandem periculoſam medelam confugere non dubitauerint. Quando meatus vrinarii limo obſtructi ſunt, vſum cantharidum quod miror admittere videtur ALBINVS [k]): *Dum enim* inquit, *hae ſanguinem fundunt, meatus illos copioſum ſerum hoc ſale cauſtico impraegnatum alluit, et partim diluendo ac ratione ſalis incidendo, et vellicando, partim affluxum vrgendo, ſuccedente*

i) *Vid. Benedictus Sylvaticus Cent. III. conſ.* 50.

k) *Diſſ. de canth.* §. 14.

*dente copioſo vrinae effluxu, limum et arenulas ſecum educit.* Sed addit, quod notari velim, *ſi obſtructionum pertinacia hos impetus eluſerit, vae Miſero! cum etiam re bene ſuccedente, prae doloribus ringant aegri.* Si maior adfuerit calculus, a fortiter impellente hoc remedio, intra vreterum vel vrethrae meatus illum facile detrudi poſſe, atque eos tranſire non valentem dolores aucturum, monet FORSTEN [l]). Sed propulſioni nec maioris, nec minoris, nec arenularum conueniunt cantharides. Quis enim adeo infidum remedium leuis adeo animi Medicus propinaret, cum tutiora proſtent, quae illum limum et arenulas, ſine nouis doloribus inductis, et cum praeſentium leuamine eluunt, propellunt et eliminant. Non valido magis ſigillo munire poſſum ſinceras meas in hiſce caſibus omnibus dehortationes, quam ſi ſapientiſſimi BOERHAAVII ſignificantiſſima verba hic apponam [m]): *Quamdiu aeger dolores habet, manifeſtatur vias conſtringi, hinc donec durauerint dolores, nunquam excludet calculum, cogitate nunc, quod omnibus ſtimulantibus partes plus conſtringantur, hinc iis malum exaſperabitur, ſed date aegro talia, vt partes fiant paralyticae, date tenue oleum, date clyſmata, et Opium, hac ratione milleni curantur. Si teneatis globum ferreum cum aculeis in manu, an aliquis eum expelleret manum veſtram conſtringendo? anne facillime, ſi manum paralyticam efficere poſſet? Abſtineatis itaque, ab omnibus ſtimulantibus malum exaſperaturis.* Quidni tanto magis abſtinendum a ſtimulantiſſimis cantharidibus! Sed hactenus praecipue egi de imprudenti molimine pellendi et excernendi calculos per virulentum remedium, nondum ſatis egi de eo, huius beneficio vel maleficio, atterendo. Problema, an dentur medicamenta, quae calculum in veſica comminuunt, in partem affirmatiuam peculiari diſſertatione reſoluit Cl. SCHVLTZIVS. Agit ibi de lithontriptico *Horatii Augenii* ex millepedibus, addito oleo vitrioli, ſpiritu Vini et iure cicerum diſtemperato, cui potiſſimam curationis partem tribuit. Communi-

l) *p.* 234. 235.

m) *in comment. proprio, ad aph.* 999.

municat quoque ibidem *Schultzius* Epiſtolam *Laurembergii,* qui ſe ſanatum a calculo veſicae recenſet, vſu pulueris millepedum, cui modicam portionem acidi vitriolici adiecerat, creditque ille, quod hic citius ſanatus fuiſſet, ſi acidum maiori copia ſumſiſſet. Porro in ea opinione verſatur *Schultzius,* famoſum lithontripticum *Dippelii* fuiſſe medicinam ex acido vitriolico paratam, quod ipſi ſufficere videtur, toti negotio comminuendi calculum. Non inquiram, an ſi ſatis efficax foret, etiam ſatis tutum ſit, ſi praecipue diu vſurpetur. Aliud remedium *Iohannae Stephens* contra calculum renum et veſicae diuulgatum ex teſtis ouorum calcinatis et ſapone alicantico, cui *Parſons* Anglus ſeſe oppoſuerat, et inefficax eſſe et noxium, peculiari epiſtola Petropoli data et Göttingae impreſſa, ad Amicum *Hallerum* demonſtrauit Vir egregius *Ioh. Frid. Schreiber,* ibi largitus, quod acidum concentratum multa poſſit contra calculum. Multis encomiis pro atterendo calculo deinde commendata fuit aqua calcis viuae interne epotanda et in veſicam iniicienda a Praeconibus *Whytt, Langriſh* et *Butter,* anglis medicis praecipue. Martyrem a calculo ſumtis libris 17. ſaponis veneti, lactis libris 1500. et totidem libris aquae calcis, liberatum fuiſſe ab omnibus ſymptomatibus recenſet *de* HAEN [n]); at vero elapſo anno cathetere demonſtratum fuit, adeſſe adhuc, vt antea aderat, calculum. Praerogatiuam thermarum carolinarum in diſſoluendo calculo veſicae, prae aqua calcis viuae peculiari ſchediaſmate [o]) per experimenta demonſtrare conatus eſt Cel. SPRINGSFELD. Ipſe eorum tum in Carolinis cum Illuſtriſſimo quodam aegro degens, praeſente ſimul Egregio Medico Lieberkühn, ad tempus eram ſpectator. Pulchre memini, me plus ſimplici vice optimis his Duumuiris oppoſuiſſe, licet de calculis ad tempus aquis medicatis carolinis immiſſis, ramenta ſecederent, eas tamen vires habere non poſſe vrinam a carolinarum potu, quam exererent ipſae. Vidi deinde Cel. BECHERVM [p]) tribuere omnino his aquis ſoteriis virtutem

n) *rat. med. Tom. III. p. 141. ſeq.*

o) *Lipſiae 1756*

p) *Abhandlung vom Carlsbade III. Theil XI. Abſchnitt.*

tutem eluendi calculoſam materiem ex viis vrinariis, ipſosque formatos ab ea cum ſabulo calculos, earum vero veram virtutem lithontripticam adhuc in dubium vocare, pluribusque experimentis et experientiis ad eam aſſerendam, opus eſſe. Non debeo obliuiſci vuae vrſi, quam calculoſorum ſolatium ſiſtit *de* HAEN [q]), tormenta eorum vſu eius mitigata ſaepe expertus eſt, ſed fateri coactus, calculum tamen cathetere teſte ſemper remanſiſſe. Videtur itaque nondum dari certum lithontripticum verum; dum tamen palliari omnino poſſunt et mitigari dolores variis remediis, ſectione non locum habente, aut denegata, temerarium foret velle in auxilium vocare formidulosas cantharides.

q) *Tom. III, rat. med. p. 143. ſeq.*

Venio ad *Podagram.* Non capio certe, quomodo vlli Medicorum, vel per ſomnium in mentem venire potuerit, vt per tot ſecula anxie, ſed fruſtra quaeſitorum antipodagricorum remediorum catalogo cantharides inferret. Sed calculus et podagra morbi cognati ſunt, alternis vicibus vel ſimul ſaepe affligentes, quare in commendandis remediis facilis habetur et aequus, ſi in vno valeant, etiam ad alterum tranſitus. Sane quando in antecedentibus citatus GREENFIELD [r]) calculoſis conducere affirmabat cantharides, vſum earum internum etiam ad podagram neceſſario extendere debuit, et nonnullos ex conterraneis ſuis Medicos in eundem errorem abripere. Ab omni aeuo pro lenimine a podagricis, extra paroxyſmum et durante eo obtinendo, depraedicatum fuit, et experientia confirmatum lac, furiam hanc vincens, cuius virtus a mulcente, quod continet oleo, vnice deriuari poteſt. Si hoc iure tueatur ſuas laudes, quomodo vel tantillum acria, quomodo ſumme acres et irritantes cantharides ſumme irritanti et ſtimulanti materiae podagricae, de tyrannica ſua potentia aliquid detrahent? cantharides inquam, quarum lac ſummum eſt antidotum. Impoſſibile per rerum naturam eſt, vt illae proſint, et hoc. Equidem BOERHAAVIVS [s]) ſali vegetantium acri, alcalino fixo, igneo,

r) *Theat. of the ſafe internal Uſe of Canthar. Londini 1706.*

s) *Chem. II. p. 52. edit. Lipſ.*

igneo, eiusque liquori, oleum per deliquium appellato, virtutem antipodagricam adſcribit, ſed valde limitatam. *Vtique* inquit, *illa ſpecies podagrae, quae acido nimio ortum debet, forte vix curatur facilius, quam parco huius ſalis, ſed diu protracto vſu. Neque tamen proinde vniuerſale antipodagricum ſtatim laudari debet, quia nocet podagricis acriter bilioſis, quorumque humores iam ſponte in alcali putridum vergunt.* Notent hoc ſibi velim Medicinam empiricam ſine vlla ſana deliberatione facientes, qui hactenus ebuccinatum antipodagricum Gummi Guaiacum, Taffia ſiue ſpiritu ſachari ſolutum, ſtatim auide, vt noua omnia arripi ſolent, ambabus manibus ſuum fecerunt, et aegris liberaliter exhibuerunt. Riſi, ex quo illud apud nos innotuit, horum, et magis adhuc illorum ſimplicitatem, facile praeuidens, id incautis imponere breui ceſſaturum. Neque me hoc prognoſticum fefellit, audiui de irritis effectibus conquerentes, quin diris maledictionibus contra id detonantes. Ipſe, qui a Medicinae ſacris alienus nimis praeceps id laudibus ſuis extulerat Comes de *Treſſan*, Enthuſiaſmum ſuum intempeſtiuum fuiſſe, ſemetque ipſum fefelliſſe publice in diariis publicis gallicis teſtatus, atque nimios amatores ab vſu incongruo dehortatus eſt. Quis ſemiſana ratione vtens non introſpiceret, Gummi guaiacum, vt piper vrens, ſpirituoſo menſtruo ſolutum, dolori rodentiſſimo, vrentiſſimo podagrico, minus congruere, ſed potius aptiſſimum pabulum praebere. Et tamen fuere, qui ſuadente Medico ſub ipſo paroxyſmo heteroclitum hoc remedium magna fiducia adhibuerunt. Extra eum ferre vſum poſſunt ſubiecta aquoſa, pituitoſa, tenacibus ſuccis ſcatentia, laxa fibrarum fabrica inſtructa, ſi podagra laborent. His tamen magis conueniet decoctum Guaiaci aquoſum a PITCARNIO [t]) iam laudatum, et decoctum antipodagricum Viennenſe, quod lignum Guaiacum inter alia ingreditur. Temerarium autem eſſe cantharidum in hoc morbo vſum clariſſime conſpicitur. Quando materies arthritica interioribus nobi-

t) *Elem. Med. c. 24. §. 27.*

nobilioribusque partibus innidulatur, mala arte et diaetae vitiis retropulſa, aut viribus vitae inſufficientibus expelli et ad loca idonea externa deponi nequit, tum omnino cantharides in emplaſtris veſicantibus his applicatae magnum emolumentum praeſtant, ſaepeque adiuta iis, quae circulum augent et perſpirationem mouent, aegrum ex faucibus mortis eripiunt.

## §. XIII.

*in Hydrope.*

Venio ad hydropem, in cuius medela antiquiſſimus eſt vſus internus cantharidum. Mentionem iam feci eum ab ipſa origine ſua explicans, potionis contra hydropem, ex cantharidibus concinnatae, quam HIPPOCRATES habet[a]). Quamuis vero deinde per multa ſecula ab hac praxi Medentes ſibi cauerint, aut rarius ad minimum eam ſuam fecerint, recentiori tamen aetate non pauci eandem aegris ſuis adaptarunt. CAPIVACCIVS[b]) cantharidum vnam, integram cum puluere rutae vel ſpicae, et iuris pulli pinguis vnciis quatuor vel ſex, ſumendam commendauit, hoc modo tuto et vtiliter dari cantharides in hydrope et aliis lotii ſuppreſſionibus, atque ab omnibus deſertos cantharidum vſu ſeſe reſtitutos fuiſſe aſſerit. Nobili Viro hydropico cantharides vt ſumeret in puluere conſuluit *Benedictus* SYLVATICVS[c]) vna cum puluere ammeos et rutae. Non ſaltem ſine detrimento, ſed maximo cum fructu et certiſſimo auxilio cantharides in hydrope adhiberi gloriatur *Ioſephus* SCHMIDT[d]). Extremum deſperati plane hydropis remedium a SCVLTETO[e]) et *Epiphanio* FERDINANDO[f]) appellantur, qui ad hoc deſcendendum eſſe inculcat, quando alia non proſunt, et ſpes eſt in anguſto, et tunc nixus auctoritate *Capivaccii* inquit, quod deſperati ad vitam reuocentur. *Valeſcus* de *Taranta*, ad quem prouocat FRICCIVS[g]), medicamentum laudat ex cantharidibus, quo multos anaſarca et aſcite laborantes ſe ſanauiſſe affirmat. Empirici Galli meminit ETTMVLLERVS[h]) qui puluerem exhibuit ex cantharidibus, in vrinae reten-

a) *de Victu acutorum ſect. 66.*

b) *Praxeos lib. III. c. 19.*

c) *Cent. III. conſ. 32.*

d) *Specul. Chirurg. lib. IV. p. 829.*

e) *Ephemer. Nat. Cur. anno V. et VI. obſ. 148.*

f) *Hiſt. med. 38. p. 117.*

g) *de Venenorum virtute medica p. 169.*

h) *in notis ad Schroed. de cantharid.*

tentione deſperata, et hydrope praeſtantiſſimum. Ad 4. vel 6. grana cum ſale alcalino, nitro et camphora dedit GRAINGER [i]). ALIX [k]) hydropico, nil proficientibus aliis remediis, puluerem cantharidum ad 4. grana exhibuit, monens vt multam aquam hordei ſuperbiberet, qui excuſſa aqua, roborantibus vſurpatis, conualuit intra ſpatium 6. hebdomadum. Securum et ſaepe verum remedium contra hydropem, eſſe cantharides, ad granum vnum ad tria, cum mercurio dulci, et camphora, multis experientiis comprobatum aſſerit AEPLI [l]). Vidit CLOSSIVS [m]) in hydropico, a cantharidibus interne ſumtis, copioſiſſimam excitatam diureſin, an morbo per eandem ſanato, an minus, non adiicitur. Ill. HOFFMANNVS [n]), cantharides interne exhibitas maximum leuamentum adferre notat, quia irritando nerueas tunicas, fortiorem reddunt arteriarum ſyſtolen, qua vniuerſa ſanguinis et humorum maſſa velociore curſu per vaſa fertur, et veteres ſubinde obſtructiones hac ratione reſoluuntur. Et alio loco [o]), de ſpecifica quorundam remediorum in certis morbis efficacia agens. *Quia per vrinae fluxum* inquit, *hydropicus tumor abſumitur, puluis cantharidum cum ſale tartari mixtus, additis aliquot ad arcendam inflammationem, nitri depurati granis, et vno camphorae, largiſſimae diureſi inſeruit,* modo *humores ad hanc excretionem ſint diſpoſiti.* Notabile autem eſt, quod dum de hydrope ex inſtituto agit [p]) Vir eximius, atque diuretica laudat, cantharidum ne verbulo quidem mentionem iniiciat, ſed fere omnia ſalibus tribuat, non diuretica ſaltem, ſed ſimul attenuante et viſcidos humores diſſoluente virtute gaudentibus. Neque etiam cantharides, quibus ſalia haec multis modis praeferenda ſunt, vtpote et potentia, et ſecura, vlli aegrorum, quorum hiſtorias ſuppeditat, praeſcripſit. Notatu dignum etiam eſt, MERCVRIALEM [q]), qui cantharides bene notas habuit, et in febribus putridis veſicatoria commendauit, internum tamen vſum periculoſum habere, atque conſulere, eas in hydrope

non

i) *hiſt. febr. anomal. edimburg.* 1753. *p.* 130.

k) *Obſ. chir. faſc. I. obſ.* 8.

l) *Prüfung der ſpaniſchen Fliege p.* 17.

m) *de noua methodo ſanandi Variolas p.* 24.

n) *Med. Syſt. Tom. II. Part. II. c.* 8. *§.* 6. *in ſcholio.*

o) *Med. Syſt. Tom. III. ſect. II. c.* 8. *§.* 14.

p) *Med. Syſt. Tom. IV. Part. IV. c.* 14. *p.* 499.

q) *Med. Pract. lib. III. c.* 24. *de hydrope p.* 379.

non adhibendas eſſe, niſi in extrema neceſſitate. Parua doſi cantharides nominat Cel. MONRO [r]) ſed non commendat, aut ſe iis vſum fuiſſe dicit. Eruditiſſimus et Expertiſſimus HEVCHERVS [s]) antea Profeſſor Vitembergenſis, deinde Archiater Regis Polon. Auguſti II. de diureticis remediis in genere ſcribit, quod magna circumſpectione in hydrope exhiberi debeant. Dum iudicium ſuum de nonnullis ſuppeditat, ſe quidem ſuadere vſum depraedicati a *Wiero* ſalis buſonum poſſe, ſed acrimoniam inſignem ipſum impedire dicit, quo minus hoc faciat. De cantharidibus, quarum acrimonia longe eminentior eſt, prorſus tacet, addit interea, ſecundum ſuam ſententiam, inconſultae eſſe temeritatis, et prudentiae medicae aduerſum, vti velle Medicamentis, quae pluribus Medicis ſuſpecta videantur. Prorſus ita ſentit Ill. *van* SWIETEN [t]), *Millepedum* inquiens *cum vino contritorum expreſſum ſuccum in hydrope laudauerunt plures, et profuiſſe noui; cantharides auſi fuerunt dare quidam, ſed peſſima quandoque ſequuntur mala, quae iam Dioſcorides graphice deſcripſit. Vnde cum tuta et ſatis efficacia remedia diuretica habeantur, prudentiores cantharidibus abſtinere ſolent.* In elegantiſſima methodo medendi Hydropi, quam ſuppeditat Ill. STÖRCK [u]) nullibi cantharides inuenio. Neque etiam magni Veſicantium Patroni *de Haen* et *Pringle* interne ipſis vſi ſunt, licet in Pharmacopoeia Londinenſi, et Edinburgenſi habeatur infelix Tinctura Cantharidum, a Leidenſi exulare iuſſa. Exhibentur Cantharides hydropicis nullo alio fine, quam vt propellant vrinam, cuius profluxu ſaepius plus, quam euacuationibus per aluum illi leuantur, vrinam inquam, cuius toties doloroſiſſimam excretionem, quin et ſuppreſſionem inducunt. Si vero pellerent ſine noxa, an proinde reſerarent viſcera, quorum obſtructio potior cauſa eſt ſtagnationis et collectionis aquarum? nonne alia pharmaca ſecura, quae et diuretica ſunt et ſimul potentia reſoluentia conſultius exhibebuntur? Quam male ad hydropem ſanandum cantharides quadrent, vel ex eo clariſſime intelli-

r) *Eſſai ſur l'hydropiſie p. 88.*

s) *diſſ. de cautionibus in cognoſcendo curandoque hydrope neceſſariis.*

t) *Tom. IV. ad aph. 1243. p. 258.*

u) *Anno medico I. p. 82. et II. p. 175.*

intelligitur, quod externe adeo in veſicatoriis applicatae viſibiles noxas inferant. *Ludouicus* SEPTALIVS [x]) teſtatur, ſe 40. annorum ſpatio, quo medicinam Mediolani fecerit, nullos vnquam, quibus a Medicis veſicantia admota, curatos vidiſſe, ſed ſemper gangraenas ſubſecutas, curatu impoſſibiles. Noui bene, HOFFMANNVM [y]) in ea verſari ſententia, in anaſarca, hydrope, ſubito, vt ex menſium vel haemorrhoidum ſuppreſſione, prognato, ſi viſcera adhuc ſint ſalua, vires non proſtratae, vrina non pauca, et tenuis, nulla febris, veſicatoria locum habere poſſe, quia quandoque ipſa natura ſponte ſaepe veſicas excitat, et per easdem a copia ſeri cum euphoria ſeſe liberat. Sed noui etiam rectiſſime monere laudatum iam HEVCHERVM [z]), *in hydrope cauendum eſſe a Chirurgis*, et licet ſint, qui ad puſtulas ſponte in cruribus cum euphoria erumpentes, prouocent, plurimum intereſſe, natura an ars veſiculas excitet, et exitum quaeſierit. *Heucherus* ideo veſicatoria haud probat, *Fabricium Hildanum* conſentientem habens. Noui quoque, Cel. de GORTER commentantem in aphoriſmum *Hippocratis* [a]) *Hydropicis vlcera in corpore orta non facile ſanantur*, aſſerere, ſe obſeruatiſſe in particulari hydrope, vt pectoris, ſi ſimul et ſemel humor ſe exonerare poteſt, vlcera ſponte vel et veſicatoriis, in cruribus facta, ſummum attuliſſe leuamen. At vero ſimul addit: *Si in Generali hydrope, omnis lympha acris euacuanda ſit, per vnam partem corroſam, partes ambientes continua colluvie vexatae vt plurimum moriuntur, ſeu ſphaceleſcunt. Hinc tutum non eſt, in hydrope generali concitare emunctorium particulare, neque etiam ſanitatem promittit, ſi quis ſponte acquirat in aliqua parte vlcus fundens* lympham. *In aſcite talia vlcera multum liquidi plorarunt, ſed poſt euacuatum laticem perierunt aegri.* Ab Empiricis ſaltem, aſſerente hoc SYDENHAMO [b]) veſicatoria applicari ſolita ſaepenumero gangraenam inuitant, plus ſatis in hoc caſu familiarem. Idem affirmat MONRO [c]), magnam quidem ea interdum quantitatem ſeri extrahere largitus,

x) *in animadv. medicis lib. VII. caut. 56.*

y) *diſſ. de Veſicantibus* §. 18.

z) *diſſ. cit. caut. 14.*

a) *lib. VI. aph. 8. in ſua Medicina hippocratica.*

b) *Operum p. 635.*

c) *l. c. p. 833.*

gitus, ſed non ſine periculo naſciturae gangraenae, quare qualecumque aliud auxilium huic methodo praeferendum eſſe ait. Legitur quidem apud RIVERIVM [d]) Obſeruatio de Hydropico, multis veſicatoriis admotis in multis partibus a Pharmacopoeo curato, ſed frigide nimis ſcripta eſt, neque lectorem commouere apta. Magis autem conſiderari meretur hiſtoria foeminae apud HILDANVM [e]) paucis diebus elapſis mortuae, poſtquam ex conſilio imperiti Medici tibiis eius veſicatoria admota fuerant. Iuuenem habet MONRO [f]), cuius Anaſarca laborantis pedibus applicata fuerunt Veſicantia, aquae fere omnes effluebant, ſed breui gangraena moriebatur. Idem fatum expertus eſt Senex aliquis, hoc morbo afflictus, cui ruſtici ſuaſu ſuris applicatum fuerat tantum rubefaciens, ex contuſo naſturtio, quod gangraenam induxit, nulli remedio cedentem. Noui leuiores ſcarifationes cuticulae, (veſicatoriis certe multo minus irritantes) a quibus magnum ſolamen promittebatur, breui eam poſt ſe traxiſſe, noui, eam illis praegreſſis, ne quidem mature applicato decocto corticis peruuiani cum vino auſtriaco parato, auerti potuiſſe.

d) *in Obſerv. a Iacoz communicatis No. 12.*

e) *Cent. I. Obſ. 49.*

f) *p. 133.*

* * *

Nunc autem obſecro Lectores meos, vt ſerio penſitent, quomodo cantharides, interioribus corporis partibus, viſceribusque, nulla cute tectis applicatae, in hydrope ſeſe geſſurae ſint. Quodſi enim in largioribus etiam vehiculis, aut aliis pharmacis immiſtae, aut lenientibus emulſiuis inuolutae ingerantur, non tamen tales eſſe deſinent, quales ſunt, vt in emplaſtro foris admotae, aliis eius ingredientibus immerſae, acres et rodentes eſſe pergunt, venenum ſuum ſepticum nunquam depoſiturae, nequitiam innatam nunquam exuturae. Quodſi etiam cum camphora pro corrigente habita nitrum ſimul ſumtum inflammationi exulceranti, quam inferunt, inhibendae deſtinetur, tamen ſal earum cauſticum eapropter rodere et

vrere non intermittet, ſed pro doſeos ratione magis minuſque id aget, quod ex ſua natura agere ſolet. Igitur id ſemper ſuos effectus neceſſarios edet, etiam in hydrope adhuc frigido, in quo tamen rudiores purgantium et emeticorum ſtimulos ferente, interdum vel aliquod boni patrare aut non euidenter nocere poterit. Quodſi autem iam ingens vexet ſitis, cauſa ex deſcriptione BOERHAAVII [g]) fuerit calida, morbus cum febre calida, quae ſenſim accedere ſolet; ſi vrina pauca et intenſe rubra mingatur, ſi pedes antea pallidi et inſtar marmoris frigidi, rubicundum colorem induerint, et caleant, ſi omnia haec phoenomena humorum alcaleſcentiam palam eloquantur, an hanc oppugnare licebit ſeptico veneno, quod blandiſſima hactenus temperie pellens ſerum, in ſano homine acrimonia ſua inficit, ſanguinemque integerrimum in liquamen putredinem induens diſſoluit, vt in ſequentibus videbimus. An licebit confugere ad virus, omni rodentiſſimo alcali fortius exedens, quando ſoli ſaponacei ſucci plantarum cum nitro, ſola acida et aceſcentia tamarindi, cremor tartari, quem adeo vtilem in omni hydrope inuenit MENGHINI [h]), CALDANI [i]) et TISSOT [k]), et ſimilia indicantur. Dum textui hippocratico antea allegato commentarium ſuum adaptat *Galenus*, duo recenſet exempla hydropicorum, qui ab exhibitis cantharidibus primo melius quidem ſe habere viſi ſunt, ſed poſt aliquot dies in viuis eſſe deſierunt. Lactare haec euanida ſpes tantum poteſt hydropem frigidum, calidum autem nequaquam, nam hic per cantharides ſubito in deterius neceſſario ruere debet, tragoedia omni ad finem ſuum feſtinante.

g) *aph. 1234.*

h) *in actis bononienſibus Tom. IV.*

i) *Giornale di Medicina 1762.*

k) *in epiſtolis, de Hydrope.*

## §. XIV.

*in Gonorrhoea virulenta.*

Non poſſum non iam meminiſſe Gonorrhoeae virulentae, in qua ſananda, maxime ſi pertinax fuerit et refractaria, cantharidibus prolixa elogia ſcribunt nonnulli clari Viri. BARTHOLINVS [a]) tanquam ſpecificum commendat infuſum canthari-

a) *Hiſt. anat. Cent. IV. epiſt. 53. et Cent. V. hiſt. 82.*

tharidum cum vino rhenano, vel ſpiritu Vini. Similia remedia laudat LISTERVS [b]). *Paulus* HERRMANNVS [c]) magni facit puluerem cantharidum, parca doſi; et infuſum, addito oleo terebinthinae paratum ceu extremum remedium in Gonorrhoea virulenta, inueterata etiam, pro iniectione depraedicat. BLANCARDVS [d]) tincturam cantharidum terebinthinatam ſimiliter extollit. ALBERTI [e]) remedium bartholinianum ad Gonorrhoeam contumacem laudat. WERLHOF [f]) ſe cantharides cum oſſe ſepiae cum fructu dediſſe memorat. *Mead* Tincturam ex rheo, gumm. guaj. lacca, cantharidibus contuſis, coccinella, cum ſpiritu Vini paratam, ſemper ſe efficaciſſimam expertum fuiſſe refert, a guttis 30. ad 50. mane et ſero, quantum ſcilicet ſine vrinae difficultatis metu ferri poſſit. Facile clarum eſt, omnia alia ingredientia largiores doſes conceſſura fuiſſe, ſi abfuiſſent cantharides; hae dum largiori doſi timendae eſſent, reliqua nimis parcis doſibus praeberi debebant, quae ita iudicante *van* SWIETEN [g]) vix quicquam virtutis medicae praeſtare poſſunt, omnem ergo vim remedii pendere a cantharidibus. Vix concipi poteſt, quomodo tot doctis peritisque Viris haec medendi methodus in mentem venerit. Cantharides ſua natiua prauitate, aſſumtae efficiunt ſtranguriam, dyſuriam, inflammationem, eroſionem, exulcerationem veſicae. Similia prorſus mala in gonorrhoea virulenta inducit virus venereum. Quomodo igitur vlla ratione Gonorrhoeam leuare, ne dicam ſanare poterunt cantharides? Habet BARTHOLINVS [h]) ipſe hiſtoriam de cantharidibus ſtranguriae cauſa, et tamen aliis locis [i]) infuſum cantharidum tanquam ſpecificum in ſtranguria venerea commendat. Aut acre cantharidum ſuperare aptum eſt acre venereum, vt alcali ſuperat acidum, et contra, quod nemo facile aſſeruerit, aut inconuenienter vnum acre alteri opponitur. Dehortantur omnes prudentes Practici, quamdiu in Gonorrhoea difficultas et ardor vrinae adeſt, dolorque in vrethra perdurat, ab vſu terebinthinae, balſa-

b) *in exercit. med. exercit. 4. de lue venerea.*

c) *Cynoſ. mat. med. Part. II.*

d) *Chirurg. lib. III c. 35.*

e) *Therap. med. ſect. VIII. c. 18. et Mat. med. Sect. II. cap. I. §. 9.*

f) *Comm. litt. norimb. 1733. pag. 35.*

g) *Tom. V. §. 1458. p. 486.*

h) *Cent. II. 21.*

i) *Cent. IV. et V.*

balſamorumque omnium calidorum et acrium; abeſſe volunt in cibo et potu omnia qualiacunque ſtimulantia, quomodo igitur acerrimae et cauſticae cantharides vtilitatem afferre poſſent? Rectiſſime monet Cel. ASTRUC[k]) in Gonorrhoea dyſuriam eſſe inflammatoriam, et eapropter poſcere diuretica, temperantia demulcentia, quae frigida dicuntur, quae ſola iuvare poſſunt. Si ergo adhibeatur diureticum phlogiſticum et corroſiuum, neceſſe eſt, vt omnia mala exacerbentur et ingraveſcant. Deterſio vlceris vanus et inanis praetextus eſt, quoties cantharides praebentur. Dum purgantibus repetitis, in quibus potior pars medelae ſita eſt, virus aliorſum diuertitur et excutitur, ſola demulcentia, emollientia emulſiua ſufficienter detergunt. Nimis ruditer vlcus detergunt et repurgant balſama calida, et ardores doloresque toties augent, an cantharides mollius et mitius detergent, ſi vel ſolae vel cum illis balſamis praebeantur? Minime credo! detergent potius noua ſemper inducta phlogoſi, et exulceratione. Serio ergo horum vſum diſſuadet *van* SWIETEN[l]), qui inter alia conſiderandum proponit, tentiginem veneream excitari acribus diureticis, omnium maxime cantharidibus, verum omnibus in confeſſo eſſe dicit, nil magis obeſſe curationi Gonorrhoeae, quam venerem, prudentesque Medicos adeo omni modo cauere, ne penis fiat erectio, eaque propter tenuiſſimam diaetam imperare vitandaque omnia iniungere, quae libidinoſis cogitationibus occaſionem ſuppeditarent. Centurioni, viro vegeto, ſtillicidii a ſanata Gonorrhoea pertaeſo, exhibuerat Chirurgus aliquam tincturam cantharidum, cuius largiorem doſin praeſcripta ſumſerat. Incidit in ardorem ventriculi ſummum cum febre, iſchuria et ſatyriaſi. Mala haec oppugnabantur emulſionibus, balneis, nitro cum pauxillo camphorae, iniectione olei lini, ceſſabant ſymptomata 20. die, die 30. redibat Gonorrhoea, quae ſiluerat ſaeuientibus ſymptomatibus, methodo ordinaria dein ſanata[m]). Nonne optime ſcripſit ASTRUC[n]), ſe nolle Autorem

k) *de morbis venereis p.* 201.

l) *Tom. V. p.* 486.

m) *Forſten p.* 207.

n) *l. c. p.* 202.

rem eſſe cuiquam, vt cantharides interne adhibeat, cum tot alia remedia ad Gonorrhoeam praeſto ſint, opportuna, praeſentanea, tuta, internusque cantharidum vſus gonorrhoea qualicunque ſemper peior ſit et periculoſior.

§. XV.

Supereſt vſus cantharidum aphrodiſiacus, et languidae per naturam et aetatem veneri excitandae, et ſatis iam vegetae alacrisque, ad extremam potentiam extendendae deſtinatus. Verum eſt, quod aſſerit WEDELIVS [a]), inter omnia ſalina et acria volatilia, prae carnibus ſtinci marini, ſale communi, lacte ſic dicto halecum, borrace veneta, etc. potentiſſime venerem exſtimulare cantharides. Eos in fines in Officinis proſtat *Electuarium Magnanimitatis Zwelferi*, quod cum condita radice ſatyr., confectione alkermes etc. cantharides recipit. Habent eas etiam *rotulae ſtimulantes Mynſichti.* Suaſit ipſe hoc ſcopo cantharides PLATERVS [b]) et effectum notauit. Vim cantharidum expertus eſt vir 59. annorum, qui prolem deſiderans ab aſſumtis modo citatis rotulis, notante WEDELIO [c]) viriliter ſeſe geſſit. Deuoratum nouit *Electuarium Zwelferianum* ALBINVS [d]) et miratum ſeſe ſcribit, id funeſto non factum fuiſſe euentu. Hunc vero nimis ſaepe ſecutum fuiſſe experientia loquitur. De periculoſo vſu cantharidum pro proritanda Venere obſeruationes proſtant apud SALMVTHVM [e]), et paſſim in *Miſcellaneis Naturae Curioſorum.* Iuuenis, qui eas pro augenda coeundi virtute et frequentia ſumſerat, dolorum cruciatibus et animi deliquio ſubortis, dementiae ſuae poenas dedit [f]). Alius ab hoc venenoſo aphrodiſiaco cum ſtinco marino et rad. ſatyrionis deglutito, inſatiabili coeundi deſiderio vexatus deficiente ſemine ſanguinem profudit, ad mortem vſque [g]). Stultus Amaſius vt Amicae deſideratum exſolueret penſum, electuarium diaſatyrionis cum cantharidibus in ſubſidium vocauit. At cum enormi priapiſmo, et

*ad ſtimulandam Venerem.*

a) *mat. med. p.* 480.

b) *obſ. lib. I. p.* 239.

c) *mat. med. p.* 484.

d) *diſſ. de Cantharidibus. §.* 8.

e) *Cent. III. obſ.* 23.

f) *Dec. II. Anno VII. obſ.* 236.

g) *Dec. I. Anno IX et X. obſ.* 148.

mictu ſanguinis, incaſſum adhibitis remediis, acerbiſſima et aeſtuoſiſſima morte periit [h]). Sed miſericordiam merebatur homo, qui a Vetula Medicamentum, cui intererant canthárides acceperat, pro quartana fuganda: hic enormi ſatyriaſi correptus ex amplexubus laſſatae ad nauſeam vxoris libitinariis ceſſit [i]). Plura apud Autores et Obſeruatores exempla habentur [k]). Sexagenarius Viduus vxore mediae aetatis ducta vt ſe virum, quod annorum vitio eſſe deſinebat, nihilominus oſtenderet, Apothecarium adit et ab eo auxilium petiit. Accipiebat cantharides ſyrupo cuidam admixtas, his deuoratis vxori accubans tentiginem experiebatur, ſed varia incommoda paſſus mane ſtranguriae non tolerandis ardoribus lancinabatur, vrinamque ſanguineam reddebat, variis tamen remediis tandem ſanabatur, monitus ne tanti tantillum voluptatis vel potius poenitentiam emeret [l]). Infelicior erat alius ſexagenarius validus, robuſtus. Hic vt languentem excitaret Venerem, ſumſit cantharidum puluerifatarum drachmam, breui ſentit vrinae ſummam difficultatem. Medicus ſequenti mane inuenit toto corpore frigidum et ſudore madentem, pulſu vix perceptibili, extremis gelidiſſimis. Periit poſt paucas horas. In cadauere inter alia veſica inuenta eſt tota liuida et gangraenoſa [m]). In viuis hic manſiſſet, ſi quod fecit *Alexander* BENEDICTVS, qui Septuagenario in effoeta ſenectute virilitatem deſideranti, loco diaſatyrionis promiſſi, diaphoenicon praeſcripſit, quod inter amplexus meretricis ventrem ſollicitauit et ſedibus motis eum a laudabilium ſuccorum dilapidatione praeſeruauit [n]). Caueant ab his artibus ſollicite, maxime feſſa et debilitata natura renuente, vagae brutaliſque libidinis ſectatores, qui ſummum bonum in lupanariis quaerunt, et infernali oeſtro in vilia et communia ſcorta et venalia proſtibula feruntur, quae vt olim Meſſalina reſupina iacent, multorumque ictus abſorbent, viris quidem laſſata, ſed nunquam ſatiata recedunt. Non indigent foedis his ſtimulis, qui naturae incitamenta ſequen-

h) *Dec. I. Anno IX. et X. obſ. 34.*

i) *Iob a Meckern obſ. med. chir. c. 34.*

k) *vt apud Foreſtum lib. XXIV obſ. 7. et Schenckium lib. VII. de Venenis animal. obſ. 39. et Langium epiſt. med. lib. I. epiſt. 47.*

l) *Heers obſ. lib. I. obſ. 9.*

m) *Barrere obſ. Anat. pag. 205.*

n) *de curat. Morb. lib. XXIV. c. 18.*

quentes in caſtum thorum ad licitos amplexus, Bacho et Cerere comitibus, blandientis Amicae phyſicis et moralibus Veneribus inuitantur. Haec omnia cum ita ſeſe habeant, repetitis experientiis infallibilibus teſtibus, nonne audiendus erit BAGLIVVS[o]) quando ſcribit: *Cantharides per os ſumtae, vel contra iſchuriam deſperatam, vel ad excitandam Venerem, vel contra gonorrhoeam virulentam, ſolent peſſima producere ſymptomata, primo quidem exulceratur veſica, et meatus vrinarius, deinde paulatim inflammatur hepar, et eroduntur inteſtina, immenſique dolores in hypogaſtrio oriuntur, quos mentis alienatio et mors ſubſequitur, niſi ſtatim foras expellantur cantharides, vel earum vis infringatur lacte.* Idem de Veneno hoc cauſtico, vt cantharides iure vocat, deque earum deleteriis effectibus memorat CARTHEVSER[p]), atque licet quidam eas interne propinent, *abſit* tamen dicit, *vt rationalium vllus anceps hoc conſilium et periculoſa veſtigia ſimpliciter ſequatur.* Aegre tamen fero, Optimum Virum ea non rotunde prorſus reiecta ex medicinali ſupellectile voluiſſe. Concedit nempe, vſum internum in ſubiectis robuſtis, et durioris vitae generis, non ſemper grauiorem et conſpicuam noxam inferre, ſed conſcientia ductus ſtatim addit: inde tamen ad vſus ſecuritatem ſolidam concluſionem formari poſſe nego, et in hoc paſſu ſingulos Medicos conſcientioſos mecum conſentientes habiturum eſſe credo. At ne forte haec ſententia nonnullis nimis rigida et damnatoria videatur, in horum gratiam pergit: *Valent tamen memorata de vſu cantharidum ſolitario, at mitius iudicium ferendum erit quando puluis refracta doſi oleoſis, mucilaginoſis, gelatinoſis, corrigentibus additur, et torpidioris naturae hominibus, quibus potentiora ſtimulantia minus nocent, duntaxat exhibetur.* Videtur optimus *Cartheuſer* ſeſe modo dextrorſum modo ſiniſtrorſum vertere, modo ſerio vultu cantharides intueri, easque repudiatas velle, modo iterum quaſi paſſim ciuitate donatis indulgere, et a venenoſa earum indole

o) *diſſ. de Veſicantibus Operum, pag.* 654.

p) *Mat. med. l. p.* 436.

 ſibi

ſibi tamen aliquem bonum effectum promittere. Verum omnes conditiones circa vſum internum nullius vſus ſunt, niſi aſſerere voluerimus, prorſus internis cantharidibus artem carere non poſſe, quod ego quidem magna fiducia affirmo. Vitio quoque verto laudatiſſimo coeteroquin BAGLIVO [q]), quod expoſitis commodis Veſicantium, quae in variis morbis negari nequeant, de infuſo cantharidum ad modum *Bartholini* verba faciens, quaerat, an hoc remedium tentari poſſit per os, in obſtructionibus, cachexiis, ſuppreſſionibus menſium aliisque morbis, a ſanguine craſſo et coagulato oriundis, medicosque hortatur, vt experimenta faciant. Sane meo iudicio in omnibus ſubiectis, omnibus morbis, ſine exceptione, citius, tardius, magis minusque internus vſus nocet, dumque ſecuriora et valida praeſidia aperientia et reſerantia exſtant, cur non tandem cantharidibus omnem aditum in os humanum et viſcera ſimpliciter prohibemus? Quis facile arſenicum, venenum corroſiuum, vt ſunt cantharides, mitius declararet, et addi poſſe remediorum catalogo cenſeret, quia lacte eius rodens ingenium, vt cantharidum, vinci poteſt? Quis circumſpectorum Practicorum laudibus decantatis *Lemery*, *Wepferi*, *Meyeri*, *Friccii* aliorumque moueretur, vt ipſi ſpecifici febrifugi honores aſſereret? Idem iudicium eſto de cantharidibus, pro ſcopo necandi non ſemel furtim exhibitis. Vellemusne canem rabidum in aedibus noſtris ferre, ipſique cuſtodiam noſtrorum corporum, noſtrarumque opum et facultatum committere, nilque mali ab eo metuere, ſi quotidie iuſculis pinguibus paſceretur, pro ſaliua eius venenoſa corrigenda, quando moloſſi minus mordaces et tamen ſatis vigiles praeſto ſunt? Impenſe doleo, editores Pharmocopoeiae londinenſis et edinburgenſis in ſuccincto remediorum apparatu tincturae cantharidum locum feciſſe, quem alii longe ſalubriori remedio, forte omiſſo, aſſignare poterant. Vereor enim, ne tantorum Virorum auctoritas medicos quosdam, qui infida et infa-

q) *Operum p. 660.*

infamia, vt aurum fulminans, et alia ad generoſorum familiam nimis faciles referunt, cantharidibus fauere pergant, iisque peſſime abutantur. Claudo cogitata mea verbis Ill. WERLHOFII [r]) quae non de arſenico ſaltem, ſed et de cantharidibus, quibus, quod doleo, tantus Vir locum aliquem inter remedia reliquit, ſcripta vellem. *Valeant maligna pharmaca, et plena aleae, cum et magis exploratas et ſecuriores medelas, quarum praebia quoad opus eſt, augere et continuare poſſis, benigna largiatur Natura.* Merito *van* SWIETEN vſum cantharidum internum ſuſpectum habuit, et prudentiores Medicos ab iis abſtinere ſcripſit [s]).

r) *Obſerv. de febribus p. 52.*

s) *Tom. III. p. 301.*

§. XVI.

*Quomodo externe agant cantharides, in partem cui applicantur.*

Hactenus de vſu cantharidum interno, inſecuro, noxio, et ſaepe mortifero, verba feci, iam cum de externo potiſſimum agere ſuſceperim ad emplaſtra veſicatoria iisdem praegnantia, eorundemque applicationem me conuertam. Vt autem actionem ſtimuli, qui cantharidum ſali ineſt, clariſſime intelligamus, accuratius cognoſcere debemus ipſum ſubiectum, in quod is proxime et immediate agit. Sciendum igitur eſt, cuticulam ſubſtantiae cutis, cui adiacet, firmiter adhaereſcere. Cuticulae immediate ſubiacet, quod hac ſecedente et remota in conſpectum venit, reticulare corpus Malpighii, cuius fibroſa ſtamina telae inſtar ſe mutuo alterne ſecant [a]). Ex reticularis huius corporis foraminulis papillae pyramidales egrediuntur, quae in extimam cuticulam deſinunt. Inter papillas autem has vaſcula decurrunt, tubulique ex minutiſſimis miliaribus glandulis, in cuticulam, innumeris poris minoribus maioribusque perforatam hiantes, ex quibus ſerum perſpirabile et ſudor erumpit. Ipſa cuticula, ex minutiſſimis ſquamulis arcte ſibi ipſis incumbentibus et cohaerentibus conſtans, vaſculis nullis iniectionibus detegendis carens, tota inſenſilis eſt. Tanto vero acutiore ſenſu pollent papillulae citatae, neruulique cutanei,

a) *Vid. Malpighius de tactus Organo.*

taneì, cum omni cute, quae robuſta membrana eſt. Haec tota, ſi in ea fibras tendineas cum HALLERO [b]) non admittas, ex filamentis tamen, arteriis et venis ſanguiferis maioribus et minoribus, tenues vapores exhalantibus et inhalantibus, hosque, aut liquidum ſudoris forma emittentibus, a Ruyſchio detectis, neruisque numeroſiſſimis conſtat. Dum nunc applicantur cantharides vel cum fermento acri, vel cum cera, pice, terebinthina, variisque reſinoſis in emplaſtrum redactae, ſalia earum acria et cauſtica a calore naturali et humore perſpirabili ſoluta, extricata et quaſi animata (namque in cadaver non agunt) per poros illaeſae epidermidis, in quam ob vaſa plane nulla, vel pauciſſima, vis vitae admodum debilis eſt, penetrant, obuias papillulas et neruulos vellicant, irritant, affluxum copioſiorem humorum vt omnes ſtimuli per leges microcoſmicas cient, lateribus vaſculorum perſpirationi et ſudori materiem praebentium ſeſe infigunt, eaque ſtimulant, exedunt, exurunt, et disrumpunt, vnde latex ſeroſus ex vaſculis glandulisque cutaneis confertim effluit, ichorem ſiſtens, qui particulis acribus cauſticis praegnans eſt et infectus. Ichor hic colligitur ſub cuticula, a cute ceu a feruente aqua ſeparata, in bullas plures ab eodem eleuata, inque vnam tandem deſinente, ob copiam autem et viſciditatem porulos illius egredi nequit. Sub hac vel ſponte rupta vel diſciſſa, cutis deinde nuda, dolens, tumens, rubens, inflammata, et exulcerata conſpicitur *). Recte igitur HOFFMANNVS [c]) cantharidibus vim inflammatoriam tribuit. Optime quoque notat *van* SWIETEN [d]), has corpori externo applicatas inflammationem excitare, et ſi nimis diu relinquantur, ſummo cum dolore partes profunde exulcerare. Quin obſeruatum eſt, aliquando Veſicatoria adeo gangraenam induxiſſe. Puellae duo-

b) *Phyſiol. Tom. V. pag.* 3.

c) *Med. Syſt. Tom. II. p.* 281.

d) *Commeut. II. ad aph.* 403.

*) Eadem ratione fuſe et eleganter veſicantium actionem in cutem, et eius effectus explicat *Forſten* p. 133.

duorum annorum cum dimidio, applicandum eiusmodi emplaſtrum vt efficacius redderet, Pharmacopoeius conſperſit puluere cantharidum, vnde cutis exuſta et tota illa pars quae a Veſicatorio tegebatur ſequenti die gangraena affecta apparuit [e]). Ne vero vni cutis teneritudini et tenellulae aetati, ad quas omnino exaltatum veſicatorium haud quadrabat, infauſtus hic euentus adſcribatur, referre debeo, *Rolfinckio* ſeni idem fatum obtigiſſe a ſimplici Veſicatorio, morteinque eius hac ratione maturatam fuiſſe [f]). Gangraenam a canthariidbus applicatis habet RHODIVS [g]). In artubus inferioribus, haud raro a venenato humore traiecto, vlcera maligna ac curatu admodum difficilia, et ipſas Gangraenas praeſertim in Senioribus oriri, notat MORTON [h]). Miles ex obſeruat. Cel. *Pringle* quem allegat de HAEN [i]) febre petechiali laborans, a Veſicatorio dorſo applicato gangraenam paſſus eſt. Bononiae multos vidit BAGLIVVS [k]) gangraenoſis Veſicantium vlceribus periiſſe, gangraenamque frequenter generare veſicantia, praeſertim in gracili et calido corporis habitu, atque aeſtiuo tempore, obſeruauit nunquamque magis gangraenam concipere vlcera veſicantium, quam ſi doſis cantharidum ſit nimia. Vlcus ſummae malitiae gangraenoſum et late ſerpens a Veſicatorio pro ſananda ophthalmia applicato habet SCHWENCKFELD [l]).

e) *Riuerius Cent. II. obſ. 87.*

f) *Hoffm. diſſ. de Veſicantibus §. 3. in fine.*

g) *Obſeru. med Cent. III. obſ. 88*

h) *Exercit. II. de morbis vniverſalibus acutis c. 7. pag 187.*

i) *Rat. medendi Part. II. pag 74.*

k) *vide eius diſſ. de Veſicantibus c. II. §. 1. 2. 3. 4.*

l) *Theriotroph. Sileſ. lib. VI.*

## §. XVII.

*Actio earum in interiora corporis ſe diffundit.*

Iam vero accuratius inquirendum eſt, an operatio veſicatorii ita depicta, inflammans, exulcerans, gangraenam interdum inducens, in loco, cui plagam intulit, vnice ſubſiſtat, et terminetur; ſin minus, quales mutationes praeterea liquidis et ſolidis corporis humani inferat. Recte, vt iam annotaui, Cel. FREIND [a]) taxat Medicos, quod ad id, quod oculis expoſitum eſt vnice attendant, et in ipſo limine quaſi ſubſiſtant, atque quicquid a Veſicantibus eueniat, ab vna ſeri euacuatione deri-

a) *Comment. IX. de Veſicantibus p. 60.*

deriuare ſatis habeant. Pergit deinde: *Intra externos limites, inque ſeri euacuatione conſiſtere non videtur virtus cantharidum, neque mirifica earum virtus explicari poteſt, niſi rationem eam, qua non modo cutim, ſed et ſanguinem afficiant, aſſequamur.* Multus deinde eſt [b]), vt probet, abſorptas in cute cantharidum particulas vere ſeſe inſinuare humorum oceano, ſanguinemque ipſum immutare, inuehiturque in eos, qui interiorem hanc veſicatorii vim negant et tamen exinde malorum in vrinae meatibus explicationem inſtituunt, ſic fatentes vltro cantharidum particulas in ſanguinem penetrauiſſe. Id omne ante *Freindium* pulchre iam intellexit WILLISIVS [c]). *Latex inquiens ſeroſus, qui a vellicatis et exeſis vaſis vbertim exſpuitur, particulas acres medicamenti imbibens, haud ſemper eas totas, eadem qua ingreſſae ſunt via, regerit; verum aculeis hiſce imbutus, in maſſam ſanguineam regurgitat, et deinde cum eo circulatur.* Cum *Williſio* etiam facit BOHN [d]), laticem ſeroſum in parte eroſa aculeos cantharidum imbibere, ſecumque ad maſſam ſanguineam vehere memorans, a quibus haec euidenter alteretur. Id certo conſtare dicit ex ardore vrinae, qui ſine particularum harum ſalino-volatilium in ſanguinem ingreſſu, fieri haud poterat. Eleganter etiam ſolide in hoc argumento verſatus ſcribit BAGLIVVS [e]): *Stimuli cum fermento illi ſunt, qui non ſolum partem rubefaciunt, divellunt, agitant, concutiunt, verum etiam aliquid cum humoribus communicant, vt veſicantia, quorum particulae acres et in parte ſtimulant, et in ſanguinem reaſſumuntur.* Atque Cel. ALBINVS [f]) Quicquid praeſtare poſſunt Cantharides, id a ſale acri humoribus et ſanguini miſto expectandum ait. Cel. *de* WOLTHER [g]) diſerte pronunciat, quod veſicatoria ſal ſuum cauſticum et penetrans in circulum abeuntibus liquidis communicent. Neminem hodie huius ingreſſum in omnem humorum Oceanum non agniturum crediderim, qui venularum abſorbentium functiones intelligit, et effectus omnes expendit, qui a Veſicatorio inte-

b) *pag. 61. 62.*

c) *Pharm. Rat. II. p. 224.*

d) *de Officio Medici p. 316.*

e) *Operum, p. 664.*

f) *diſſ. de Veſicantibus §. 16.*

g) *Pharmac. milit. p. 103.*

interiora corporis afficiente toties obſeruati ſunt, atque ſine illo ingreſſu ſeſe explicari haud patiuntur. Inter recentiores Cl. FORSTEN[h]) inquirens, an vltra locum cui applicantur effectum edant veſicatoria, expreſſis verbis ſcribit: *Cantharidum extus applicatarum vires inter limites cutis nequaquam ſubſiſtunt, namque non modo in cute neruos et vaſa afficiunt, ſed et ſanguinem et, mediante hoc, etiam alias partes a loco, cui applicatae ſunt, maxime diſſitas.* Addit: *Scio equidem varios Autores aſſerere, non vltra cutem effecta producere Veſicatoria, at ſcio, id cum experientia quotidiana minime quadrare, et effecta, quae ſaepe ab iis applicatis aegroti experiuntur, tam ſalutaria, quam morboſa contrarium euincere.* Nondum ergo mirari deſino, humaniſſimum meum et amiciſſimum Antagoniſtam Cl. AEPLI[i]), his omnibus conſiderationibus neglectis, ex nimio in cantharides affectu, omnem lapidem mouere, vt perperam, vt credit, ſuppoſitam inſinuationem acrimoniae cantharidum intra corpus, eludat, et nullam eſſe phyſiologicis argumentis probet. Non concipi, exiſtimat, minutiſſima vaſculorum oſtiola, quae per attactum frigidiuſculi aeris occluduntur, attactu ſumme acris et cauſtici corporis ſeſe aperire et, ſine diſruptione, exeſione aut aliqua diſſolutione, ipſi ingreſſum et facilem tranſitum vltro concedere. Non concipi, id in vaſa maiora venire poſſe, ſine excitatis in irritabilibus eorum tunicis ſpaſticis ſtricturis, ſine impedito auctiore affluxu ſeri ad partem irritatam, et via ipſi eo occluſa. Vrget *Aepli* omnes cauſas, quae exhalationem promouent, et augent, notante *Hallero* et teſte experientia, minuere inhalationem; omnia, quae arteriarum pulſum viuaciorem reddunt, et calorem augent, augere exhalationem, et minuere inhalationem; non ergo concipi, quomodo inhalationem promouere queant. Bullam tandem ſero plenam a Veſicatorio excitatam, pro argumento habet, quod hoc non vires inhalantes ſed exhalantes excitet, ipſumque inflammatorium et

h) *pag. 139.*

i) *Prüfung der Spaniſchen Fliege, in dem böſsartigen Fieber, in quo libello varia, quae in commentatione mea de Veſicantibus exſtant, modeſte refellere nititur p. 32.*

et dolentem ruborem non permittere, vt credatur abſorbentia vaſcula patula eſſe. Nil lucratur *Aepli*, his mere theoreticis ratiocinationibus, neque etiam veritatem, quod vere cantharidum atomi in interiora corporis pergant, in ſequentibus liquido comprobandam, deſtruunt ea, quae antea notauerat [k]). Vrget nempe, Veſicatorium, quod per 8. vel decem horas cuti appoſitum erat, fere nil perdere de ſuo pondere, paruamque eius imminutionem, magis camphorae admiſtae, in auras diſſipatae, tribuendam eſſe. Reſpondeo facile, vnicum granum moſchi, magnum conclaue poteſt ſuo odore inficere; centum hyſtericae foeminae, quae eum auerſantur, exinde vehementibus conuulſionibus poſſunt affici. Caſtorei pauxillum effluviis ſuis poteſt centum hyſtericas foeminas ſyncopticas excitare, et omne genus neruoſum commouere, ſique poſt viſos hos effectus ſtupendos, omnem oeconomiam motuum in corpore vno momento perturbantes, vtrumque libra examinetur, nil de pondere perdidiſſe obſeruabitur. Vnciae tres argenti viui cum aqua decoctae, lanci deinde impoſitae, pendent vt antea, exacte vncias tres, et nihilominus aqua haec Vermibus deleterium eſt venenum. Nota ſunt pocula emetica, quae ex duabus ſtanni anglicani, et vna reguli antimonialis parte concinnantur. In his ſi aliquamdiu detineatur vinum, expeditiſſima vomitiua virtute illud imbuunt, quae nunquam aboletur, ſed tantae firmitatis atque conſtantiae eſt, vt procurato myriadibus vomitu, poculum ne ſenſibile quidem ponderis decrementum inde patiatur. Refert Ill. HOFFMANNVS hoc phoenomenon, exquiſitam et ſtupendam partium tenuitatem eſſe emeticis probaturus [l]). Applicet haec Cl. *Aepli* cantharidibus, et in iis ſtupendae exiguitatis atomos ſumma energia tamen praeditas agnoſcat. Dilutam ſic animaduertet aliam ſuam obiectionem, nempe quod, ſi eiusdem emplaſtri Veſicatorii ſuperficies digitis immutetur, id veſicantem ſuam vim adhuc ſemel exerat. Conſiderauiſſe iuuat, irritans id et ſepticum

k) *pag. 26.*

l) *diſſ. de vſu Vomitorior obſ. I. in ſchol.*

cum, quod cantharides in ſe gerunt, prima operatione nondum penitus abſumtum et totum ad inſinuandum ſe in poros aptum redditum fuiſſe, ſed bonam eius partem adhuc reſiduam eſſe, quae parca quantitate eosdem effectus producere valet, quos prima pars, etiam in parca quantitate, perpetrabat. Habet adhuc aliud argumentum Cel. *Aepli*, quod ſecundum experimenta, decoctum aquoſum cantharidum, et extractum inde paratum nullum effectum edat, quia agens principium harum muſcarum ab aquoſis liquidis ſeſe diſſolui non patiatur. Sufficit interea ſcire, per experientias breui adducendas, hoc principium ſeſe humoribus corporis certiſſime inſinuare. Oportet ergo, aquoſam partem ſanguinis illud, diſſolutum aut non ſolutum, in maſſam humorum introduxiſſe. Decoctum eapropter inefficax eſt, quia inter decoquendum puluis cantharidum ſubtiliſſimis ſuis particulis energeticis in auras abeuntibus priuatus fuit, has non amplius habens decoctum, etiam ex eo paratum extractum iners eſſe debet. Aquoſa interim Tinctura cantharidum, illo non deperdito praegnans, a *Bagliuo* in venam iugularem duorum canum iniecta, vehementiſſima ſymptomata produxit et eos ſtatim necauit. Patet opinor ſatis, ſimplicibus ſpeculationibus gratis negando aditum actiuis cantharidum particulis, e loco externo cui adiacent, in interiora, iter hoc ipſis haud intercludi, quod potius nimis apertum eſſe, phoenomena applicationem ſequentia, alta quaſi voce loquuntur.

§. XVIII.

*Eapropter dira mala progignunt, maxime in vrinariis viis.*

Haec ergo nunc rimari, et coram intueri opus eſt, vt Veritas haec euictiſſima reddatur. Inter haec phoenomena autem, quae de effectibus applicati Veſicantis ſenſibus percipiendum teſtimonium praebent, eminent ingentes illae ſumme doloroſae moleſtiae, quas prae omnibus aliis, fortiſſimis etiam habitis diureticis, adeo interne ſumtis, extus admotae cantharides vrinariis viis ſaepe inferunt. Crebrum mingendi

deſiderium, cum ardoris ſenſu ſtranguriam, dyſuriam, iſchuriam, atque mictum cruentum, muſcas has non deuoratas, ſolum, et epotas, ſed foris etiam in emplaſtro applicatas excitauiſſe, innumeris paene obſeruationibus conſtat. Nemo fere Medicorum eſt, qui de cantharidibus et veſicatoriis verba faciens ipſis hoc vitium non exprobret. A Cantharidibus vrinam aegre reddi, et ſubinde cum lotio ſanguinem emitti, iam notauit DIOSCORIDES [a]). Atque eius Commentator *Matthiolus* in hunc locum, nocere eas ait priuatim veſicae, et omnibus vrinae inſeruientibus membris, non modo hauſtas, ſed quandoque etiam exterius illitas, praeſertim ſi amplis cataplaſmatibus admiſceantur. Id ſi verum fuerit, vix ſerio negari poterit, acres et ſtimulantes moleculas ex veſicatorio liberas, abſorptasque in maſſam humorum abreptas fuiſſe, aliter enim in viis vrinariis memorata grauia incommoda emergere omnino nequiuiſſent. Exempla autem eorundem vere inſecutorum, ab applicatis veſicatoriis, magno numero in ſcriptorum monumentis inueniuntur, vt adeo non praeter rem ſcribere potuerit BAGLIVVS [b]): *mictus ſanguineos et ardores vrinae, et alia Veſicae mala frequenter generant Veſicantia praeſertim in gracili corporis habitu in calido et ſicco temperamento.* HILDANVS [c]) de Nobili quodam refert, quod a cataplaſmate ex fermento et cantharidibus genu applicato, ſummum vrinae ardorem perſenſerit et, non ſine cruciatu et eiulatu, guttatim illam ſanguinolentam reddiderit, cataplaſmate remoto ſymptomata haec remiſiſſe, ſed denuo applicato, vehementiora rediiſſe. SCHENCKIVS [d]), teſtatur ſe plus ſimplici vice a Veſicatoriis brachiis et pedibus applicatis, vehementiſſimos dolores vrentes in emittendo lotio, ſanguinemque ſimul profluentem obſeruaſſe. Vrinae ardorem et ſtillicidium a Veſicatoriis obſeruauit HOFFERVS [e]). Nobilem puellam ab vnguento, quod cantharides recipiebat, aliquot matulas vrina ſanguinea repleuiſſe obſeruauit *Henr. ab* HEERS [f]). FABRICIVS ab

a) *Mat. med. lib. VI. c. 1.*

b) *diſſ. de Veſic. c. II. §. 3.*

c) *Cent. VI obſ. 98*

d) *Obſ. med lib VII. obſ. 41.*

e) *Herc. med. lib III c. 4.*

f) *obſ. lib. I. obſ. 9.*

*ab Aqua pendente*[g]) ab applicatis veſicatoriis cruribus et brachiis, ſuppreſſione vrinae multos mortuos dicit, inter quos Principis alicuius meminit, cui duo Medici, ſe diſſuadente, illa admouerant, eapropter abſonum eſſe dicit, remedia eligere venenoſae indolis, cum alia ſuppetant. Non miratur BORELLVS[h]), quod modo citatus *Fabricius* veſicatoria tanto odio proſecutus ſit, cum tanta mala ab iis oriri queant. Vidit is aegrum, qui a Veſicatoriis nimio tempore in occipite relictis, mictum ſanguinis paſſus eſt. Compertum eſſe refert RAMAZZINI[i]), cantharides in puluerem contritas, et manibus tractatas vrinae ardorem excitaſſe. A Veſicatorio nuchae puellae ſexennis applicato, infortunatiſſimum euentum notauit HÜNERWOLF[k]). Cl. VOGEL[l]) ſecuram quidem applicationem veſicantium habet, certum tamen eſſe dicit, quod interdum doloroſa mictio, etiam cum ſanguine, illam ſequatur. Cel. *de* WOLTTER[m]) veſicatoria ſaepe, ob ſal eorum volatile et cauſticum, renes et veſicam praecipue irritans, mictum cruentum efficere memorat. PLATNERVS[n]) eruditiſſimus et expertiſſimus Medicus et Chirurgus, Venerandus olim Praeceptor meus, accidere ſolere ſcribit, non tantum ſi intus dantur, ſed etiam ſi extrinſecus diutius ſuperhabentur, vt veſica laedatur, adeo vt vrina cum ſummo dolore reddatur, et nonnunquam cum ea ſanguis deſcendat. TISSOT[o]) in duobus vel tribus aegris, epidemico morbo prehenſis, ab applicatione veſicantium vehementem ardorem vrinae obſeruauit. Stranguriam ab applicato lateri dolenti veſicatorio, remoto eo, ſacharato lacte et decocto bismaluae ſanatam, obſeruauit *de* HEIDE[p]). Cl. FORSTEN[q]) prouocat ad expertiſſimum *Hoffmannum*, Chirurgum militarem, qui ſaepiſſime dyſurias, et bis iſchuriam ab applicato veſicatorio productas vidit, quae ablato veſicante plerumque intra nycthymeron ſponte vel diluentibus cedebant. Meminit quoque D. Medici *Vrythoff*, qui a veſicatorio mictum cruentum obſeruauit; idem prorſus teſtatur BROGIANVS[r]).

g) *Operum Chir. Part. II. c. 114.*

h) *Cent. II. obſ. 58. vide et Bartholinum Cent. V. hiſt. 21. et 82. et Langium epiſt. 47. ſimiles caſus recenſentes.*

i) *de Morb. Artif. c. 12.*

k) *Ephem. Nat. Cur. Dec II. Anno VII. obſ 86. confer et Dec. II Anno X. obſ 133. et Dec. III Anno VIII. obſ. 137. vbi plures caſus de dyſuria et mictu ſanguinis habentur*

l) *Hiſt. mat. med. p. 342.*

m) *Pharmac. milit p. 103.*

n) *Chirurg. §. 938.*

o) *lettre à Mr. Zimmermann ſur l'Epidemie courante p. 93.*

p) *obſ. 97.*

q) *pag 141.*

r) *de Venenis p. 66.*

*Henr. ab* HEERS adeo in ſua praxi ſe obſeruaſſe affirmat [s]), capiti impoſitas, et in manu chirotheca munita geſtatas cantharides, ſanguinis mictum excitaſſe. Nuchae admotas aut brachio, moleſtiſſimam dyſuriam induxiſſe ſexcenties ſeſe obſeruaſſe ſcribit BORRICHIVS [t]), cui obloquitur SENNERTVS [u]), etiam ſexcenties ſeſe eas applicauiſſe, neque vllum damnum veſicae illatum, nullum mictum ſanguinis, ſeſe obſeruauiſſe aſſerens. Non autem optimus Vir hic audiendus videtur, cum veſicatoriis vix adeo frequenter vſus videatur, quod ipſi obiicit magnus Veſicatoriorum Patronus et Amator FREINDIVS [x]), in magnis eius Voluminibus omni medicamentorum farragine refertis, eorum mentionem rariſſime occurrere, ipſi vitio vertens. Rem vero ita ſe habere, ſe ipſum toties quoties ſeu nuchae, ſeu pone aures, ſeu brachiis, ſeu cruribus appoſuerit, expertum fuiſſe, contra Sennertum ſcribit TIMAEVS [y]). Largitur tamen alibi SENNERTVS [z]) cantharides in nonnullis Naturis incommoda veſicae afferre, licet rarius id euenire putet. Atque cantharidum vſum externum innoxium declarare amans RIDLINVS [a]) ſancte teſtatur, ſe nullum noſſe, cui vnquam vel minimam noxam is intuliſſet, nullos proinde etiam limites quantitati pulueris cantharidum in emplaſtro poſitos vult: Mirarer vnum *Ridlinum* nil mali vnquam animaduertiſſe a Veſicantibus, niſi in conſultationibus cum aliis Medicis expertus eſſem ſaepius, in oculos incidentes prauos effectus, a ſuis pharmacis, ſine quibus eſſe nolunt, nimis generoſis et draſticis, et ad veneni naturam mala applicatione accedentibus, eos praeteruidere poſſe, et ſubridere, ſi amice moneantur. Habet Ill. *de* HAEN [b]) foeminam maligna febre laborantem, cui tria primo, deinde adhuc duo admota ſunt veſicatoria. Secuta eſt ſtranguria, dolorque ad ima peluis intolerabilis, vt eiulatu ſuo mulier totas aedes impleret, et ad ſingulam vrinae guttam, cum qua continuo ſanguis excernebatur, aluo interea aeruginoſas et ſanguineas faeces excludente, conuelli videretur.

s) *obſ. lib. I. obſ. 9.*
t) *Act. haffn. Vol. IV. obſ. 180.*
u) *lib. VI. Part. VIII. c. 26.*
x) *Comm. de febribus IX.*
y) *lib. VII. caſu 21.*
z) *de febribus pag. 505.*
a) *lin. med. 1798. p. 924.*
b) *Rat. med. Part. III. c. 1. p. 51.*

tur. Cataplaſmate emolliente applicito, et oleo lini per catheterem iniecto repetitis vicibus, intra biduum ſedatus eſt horrendus dolor. Quiuis attentus, rerumque harum gnarus lector facile, opinor, perſpicit, doloroſam hanc ſtranguriam, non, vt tantus Vir *Haenius* putauit, a malignitate morbi, ſed a malignitate cantharidum fuiſſe productam. Eadem nempe ſine dubio veſicae apud hanc foeminam fuit conditio, blandiſſimo remedio ſanatae, qualem exhibuerunt miſere cantharidibus necatorum cadauera, qualem in cane, cui tincturam cantharidum in iugularem venam iniecerat, vidit BAGLIVVS [m]), nempe ne minima mucoſitate, qua naturaliter oblinitur, instructam, ob eroſionem a cantharidibus. Atque ob timendas, et fere praeuidendas laeſiones viarum vrinariarum, ab omni tempore, non tantum iis, qui puluerem horum inſectorum ingeſſerant, ſed et iis, quibus externe fuerat applicatus, vt peſſimas has ſequelas praecauerent, oleum, emulſiones, lac, gelatinoſa, demulcentia, iugiter aſſumenda Medici ſuaſerunt. Qui fere primus Veſicatoria in vſum duxit ARETAEVS [n]), lac bibendum eſſe monuit, ne veſica offenderetur. Similia conſilia leguntur apud SCHENCKIVM [o]), RIVERIVM [p]) et multos alios. Cel. WEPFERVS [q]), quando Veſicatorium ſuum capiti raſo applicandum commendauit, ſemper cautionem adiecit, id non vltra 8. horas relinqui debere, quia aliter moleſtam dyſuriam induceret. Chirurgus aliquando id aegro reliquerat per 13 horas, inde ſecuta permoleſta ſtranguria et mictus ſanguinis. Ex conſilio *Riuerii* toti capiti raſo admotum erat Veſicatorium Viro nobili, paulo ante meridiem, ſub veſperam ſtranguria cruenta correptus eſt aeger, cui aduocatus media nocte TIMAEVS [r]) emulſionibus, clyſteribus ex lacte etc. opem attulit. Monet etiam Cel. HVXHAM [s]) vbi quaedam veſicatoria cuti apponuntur, vt aeger ſerum lactis, emulſionem, aut alium quendam ſubacidum et demulcentem liquorem largiter bibat, niſi fere tanta ab hoc remedio incommoda, quam ab

ipſo

m) *experim. I. diſſ. de veſicantibus.*

n) *curat. morb. diuturn. lib. I. c. 4.*

o) *lib. VII. obſ. 39.*

p) *lib. XVII. Sect. III. c. 12. p. 455.*

q) *Vide eius obſeruationes de morbis capitis obſ. 32. 70. et 71.*

r) *lib. VII. obſ. 21.*

s) *Operum Tom. II. p. 116. edit. lipſ.*

ipſo morbo tolerare velit. Aduerſus illa auxilium eſſe in lacte epoto, vel in amygdalis et papaueris ſemine, ſi ex his emulſio vel cremor cum aqua contritis paretur, notauit PLATNER [t]). Deinde quoque inter recentiſſimos Cl. CRANTZ [u]) ad ſepticum venenum, viis vrinariis maxime infeſtum, infringendum, eadem antidota interne commendat, dum externe paſtae, fermentum panis, emplaſtra cum cantharidibus applicantur. In Stranguria, poſt veſicantia appoſita, emulſa largiter haurienda ſuadet QVARIN [x]).

t) *Chir.* §. 938.

u) *mat. med.* III. p. 93.

x) *de febribus et inflam. cap.* IV. p. 68.

## §. XIX.

*Perperam tot experientiis obloquitur Aepli.*

Libenter hos cantharidum externe admotarum, ad vrinarias vias vſque excurrentes effectus, contra omnia modo adducta ſummorum Virorum, quae obiter haberi nequeunt, teſtimonia, contra alia multa, quae adhuc adduci poterant, obſeruata practica, negaret Cl. AEPLI. Et certe eos in dubium vocare et negare tenetur, quoniam ingreſſum atomorum cauſticarum veſicatorii, ex cute in humorum maſſam, non vult admittere, vt nempe innocentiam veſicantium et ſecuritatem, quibus adeo favet, tueri queat. Largitur equidem [a]) veſicatorium in ſubiectis irritabilibus, cholericis, hyſtericis, hypochondriacis, venereis, debilibus, ſiniſtra pathemata ab aucta irritabilitate, ardorem vrinae, cum ſtillicidio ſanguinis cauſari poſſe, ſed expreſſis verbis addit: *Caſum talem rariorem eſſe, ſi illos contemplemur, in quibus talia non obſeruantur.* In corporibus pigris, phlegmaticis, humidis, pituitoſis, haec phoenomena ab emplaſtro, quod non vltra 30. grana pulueris cantharidum continet, nunquam aut adeo raro obſeruari, vt cauſa non niſi in indiuiduali ſenſibilitate quaerenda ſit. Alio loco [b]) inquit: *Ex operatione cantharidum in vias vrinarias, argumentum deſumi ſolet, exſolutum ex cantharidibus ſal cauſticum in ipſam ſanguinis maſſam penetrauiſſe, ſed tota haec res nititur hypotheſi Bagliuiana, quae parum probabilitatis habet.* Peccari credo in merita Viri, cui tantum Medicina debet, qui libri

a) p. 18.

b) p. 33.

libri I. Praxeos medicae, *caput I.* de maxima obſeruationum in re medica neceſſitate; *caput ſecundum,* de eo quod certum ineſt Medicinae obſeruationibus debito, *caput quintum,* de falſis medicorum idolis ſiue opinionibus falſo praeconceptis conſcripſit, nollem hunc *Bagliuum* amoris et fauoris hypotheſium inſimulare, cum omnia obſeruationibus et experientiis et experimentis, vt in aliis, ita etiam in argumento de Veſicantibus dederit. An, quem viderunt tot ſinceri cordatique et doctiſſimi Viri ſuis oculis, ſanguinem cum vrina inter ſummos dolores poſt Veſicatoria admota exeuntem, per hypotheſin viderunt? An de cauſa huius phoenomeni ſolliciti, dum ſciebant, intus datas cantharides ſaepe ſaepius mictum cruentum produxiſſe, ſine inani hypotheſi cogebantur concludere, neceſſario irritantes et cauſticas moleculas, ab externa cute interiora verſus migrauiſſe, ſimilemque prorſus effectum edidiſſe? Quaerit *Aepli* deinde, quomodo quaedam atomi huius ſalis per organa adeo ſenſibilia et irritabilia, vt cor et pulmones, tranſire poſſunt, ſine ſpaſmodicis motibus ibidem, et aliis in ſenſus excurrentibus pathematibus excitatis? Quomodo demum, quando per adeo longas ambages ad renes perueniunt, in hoc minus ſenſibili viſcere irritantem et ſpaſticam ſcenam agere poſſunt? Cur haec operatio non eſt perpetua, vt operationes coeterae veſicatorii in partes ſolidas? Optime mihi reſpondere videtur, ad haec quaeſita Cl. *Forſten* c) *Obſeruationes de dyſuria et mictu cruento ſatis euincunt, cantharides veſicatorii forma cuti appoſitas, vltra cutim effectus ſuos producere, et quidem praecipue in organa vropoietica agere. Inde quis forſan credet, earum vires reliquis corporis partibus intactis ad ſolos properare renes, veſicamque vrinariam. Non inficior, ſat cito cantharides his in partibus effectus producere, inde vero concludi poſſe, ſolummodo in organa vrinaria eas agere, haud crediderim, refragatur enim huic aſſerto efficacia earum, qua in totum corpus agunt.* Si admittenda ſit actio in

c) *p.* 141.

in illa organa, ex legibus ſtimuli in neruos, et ſympathia nervorum cutis et renum deducendam eam eſſe putat *Aepli* [d]). Videbimus in ſequentibus Veſicatorium cauſari febrem, igitur ſtatui poſſet, irritationem neruorum in cute, ob conſenſum totius generis neruoſi, ad eam excitandam ſufficere. Nonne vero ingreſſae ſanguinem atomi cantharidum cor et arterias irritare poſſunt, quae in inſenſibiles renes, minus vim ſuam exerent, quam in ſenſibiliſſimam Veſicam? Ponamus, non explicari poſſe, cur ſpecifice viis vrinariis inſidientur, ſufficit, per experientiam rem eſſe certiſſimam, et contra tantum numerum affirmantium fruſtra negari. Dum communiter veſicatoria emplaſtra duo vel plura, lata et denſa ſatis, quandoque puluere cantharidum adhuc conſperſa applicantur, et per 12 horas et vltra in loco remanent, et reiterantur, vt ex voluntate Medici affluxus et effluxus humorum tanto copioſior fiat, copia atomorum abſorptarum ſatis conſiderabilis euadere poteſt. Sit vero earum quantitas, quae ſe inſinuet, exilis; nonne hoc proprium venenorum eſt, vt paucitate et ſubtilitate particularum ſuarum cito et violenter operentur vitaeque humanae nociua, periculoſa et mortifera euadant. Ad ſtuporem paruae molis eſt virus, quod ictus viperae, aliorum ſerpentum, tarantulaeque corpori infert, et tamen adeo truculenta ſymptomata inde ſequuntur. Vulnus a cane rabido nullam aliam faciem ſiſtit, quam a cane coeteroquin ſano, ex quo autem pauxillum venenatae ſaliuae in id ſeſe inſinuauit, miſerrimus homo teterrimo morbo ſerius ocyus mulctatur. Exilis portio puris varioloſi in cuſpide lanceolae, cuius exiliſſima forte pars verum venenum eſt, omnem maſſam ſanguinis inquinat, et non raro ſatis multas, quin et confluentes variolas producit. Dum hi effectus omnes certiſſime eueniunt eapropter, quod vere virus ſubtile cuti inhaerens primo, abſorptum, ad interiora deuolutum, omnique humorum oceano fuit immiſtum, cur de ſalis cantharidum ingreſſus poſſibilitate, vel im-

d) p. 34. ſeq.

poſſi-

poſſibilitate diſputaremus? Per alia ſimilia prorſus phoenomena, quae modo adduxi, is certiſſimus redditur, nil vero, hac certitudine poſita, intereſt ſcire, et rimari, cur in viis vrinariis praecipue ſeſe manifeſtet. Sufficit nube teſtium confirmari, veſicatoria cuti admota, licet non ſemper ſine exceptione, tamen ſaepe ſaepius, ſtranguriam, vrinae ardorem et mictum cruentum excludere. Nolo reticere, Ill. HOFFMANNVM [e]) Cel. *Aepli* calculo ſuo valde patrocinantem videri, quando de mictu cruento data opera agens, diſertis verbis ita ſcribit: *Proſtant quidem Obſeruationes apud Autores, quod a Veſicatoriis quae habent cantharides, externe applicatis cruenta mictio fuerit exorta, interim nos fatemur candide, a nobis nunquam tale quid viſum et obſeruatum fuiſſe, vt haud iniuria hanc operationem in dubium vocare liceat, cum forſan longe ab alia cauſa, in morbo, ſub applicatione veſicatoriorum, haec cruenta vrina exorta fuiſſe poſſit.* Magna mihi *Hoffmanni* autoritas eſt, an tamen vna centenis teſtimoniis, etiam magna autoritate pollentium Medicorum, ita opponi poſſet, vt haec omnia nullius pretii haberi, et non attendi debeant? Perpendendum hic eſt, mitem illum et humanum *Hoffmannum*, leniorum remediorum Amatorem et Encomiaſten, qui nemini aegro ſine ſontica cauſa grauis eſſe ſolebat, primo, vere rarius in ſua Praxi Veſicatoria conſuluiſſe, deinde ſemper temperatum ſuum Veſicatorium, ex aequis partibus huius, et emplaſtri de meliloto compoſitum, applicatum voluiſſe, quod omnino mitius operabatur. Interea tamen, vbi alio loco [f]) de ſpaſmo veſicae agit, vltro ſcribit: *Coeterum notari meretur, ſingularis cantharidum malignitas, qua Veſicae infeſtae ſunt, eas enim, ſiue intra corpus aſſumtas, ſiue externe tantummodo applicatas, ſpaſmum, inflammationem et vlcera interdum ciere ſatis obſeruationibus conſtat, quorum exempla exhibita allegat.* Praeterea autem iam [g]) commemorauerat: *Sal volatile cantharidum cauſticum, ſi vel interne vel externe vſurpentur, ductus vrinarios*

e) *Tom. IV. Med. Syſt. Part. II. Sect. I. c. 6. p. 141.*

f) *l. c. Sect. II. c. 7. pag. 402.*

g) *nempe Med. Syſt. Tom. II. Part. II. c. 7. pag. 281. 282.*

 maxi-

*maxime petere, et ſpaſmis corripere ſolere, vnde plerumque ardorem et difficultatem vrinae, quandoque mictionem cruentam efficiant*, quod ſatis abunde ex obſeruationibus fide digniſſimis liquere, dicit, quare *Miſcellanea Nat. Cur. Bartholinum, Ioh. Langium, Henr. ab Heers, Rayerum*, ſe plus quam centies a Veſicatorio applicato vrinae difficultatem obſeruaſſe, ſcribentem adducit, quo ipſo minimum horum omnium Virorum teſtimonia ſe non in dubium vocare teſtatur. Nunquam ego crediditiſſem, perſpicaciſſimum, expertiſſimum, et in lectione auctorum verſatiſſimum Medicum, qualis erat mihi amiciſſimus Beatus *de* HAEN, peſſimam hanc operationem veſicantium in vias vrinarias, non introſpicere et agnoſcere protuiſſe, ſed omnes miſerias ab iis enatas vi morbi attribuiſſe, niſi id meis oculis non ſine ſtupore legerem [h]). Adduxi caſum antecedente §o. Magno viro interea, mictum ſanguinis oculis vſurpanti, clamores perpetuos ob infandos dolores audienti, nullatenus in mentem veniebat, tormenta haec a quinque Veſicatoriis excludi, ſed conſectaria malignitatis habebat, ita quidem, quemadmodum malignas Variolas mictus cruentus comitari ſolet. Eluceſcit exinde, ſi *Haenius* aliquis, ex nimia fiducia in Veſicantia, et praeconcepta opinione de eorum innocentia, adeo manifeſte errare, et ſemet ipſum fallere potuerit, non mirum eſſe, Medicos longaeua adeo et diuite experientia haud pollentes, ac hic Vir incomparabilis inſtructus erat, tanto facilius manifeſtas Veſicantium noxas non animaduertere, ipſasque, ſi vel mortem poſt ſe trahant, ſummae malitiae morbi, Veſicantibus non vincendae, tribuere poſſe. Qui vero vnice veritati litans, poſita omni praeiudicata opinione, manifeſta facta obſeruare et conſiderare voluerit, multum aberit, vt ea ad imaginationem et practicam puſillanimitatem referenda eſſe ſtatuat. Operae pretium erit, vt ex nonnullis obſeruationibus meis, vnam notabilem depromam, atque adducam, quia in mea taedia per dies continuos aerumnarum huius

h) *Rat. Med. Part. III. cap. I. p. 50.*

ius

ius generis teſtis exſtiti. Illuſtriſſima Foemina, hyeme ſaepe leuiter veſtita oeconomicis ſuis negotiis defungens, acri frigori pedes et totum corpus iter ſuſcipiens expoſuerat, artuumque inferiorum primo magnam debilitatem, deinde plenariam paralyſin inde contraxerat. Conſulebat ipſi, poſt varia irrito conatu adhibita, Medicus quidam eruditus, vt lumborum regioni, vbi nerui crurales egrediuntur, femoribus ad extremos pedes vſque ſuis ramis proſpicientes, veſicatorium applicari faceret. Nitebatur nonnullis Anglorum obſeruationibus, quae probarant, id in ſimilibus caſibus, vt et in incontinentia vrinae, cum emolumento factum fuiſſe. Applicabatur illico, relinquebaturque per 8. horas, in partes paralyticas nullus redundabat fructus, huius vero exoptati et ſperati loco, enaſcebatur ſtimulus perpetuus ad mingendum, difficilisque ardens et valde doloroſa mictio, vna cum aliis ſpaſticis in infimo et medio ventre ſtricturis, quae mala diu pertinacia, tandem emulſione oleoſa cum ſyr. diacodii, ſinceroque oliuarum oleo epoto ſuperabantur. Ipſe ego, minaci oculorum affectu motus, nuchae, et alio tempore, lumbagine rheumatica pertinaci affectus, lumborum regioni applicari faciebam veſicans. Vt incommoda inde naſcitura in futurum ſapiens auerterem, bibi ſtatim largiter lac tepidum, decocta auenacea, hordeacea etc. his tamen impedire non potui, quin ſtimulum crebrum et ingratum ad mingendum per aliquot dies ſentirem.

* * *

Praeter illum effectum autem, quem Veſicantia in organis vrinariis edunt, alius adhuc notabilis commemorandus ſupereſt, quem ipſis BAGLIVI verbis [i]), qui eum toties obſeruauit, deſcribam. *Nihil* ait *tam cito poſt adhibita ſuperuenit veſicantia, quam ſitis, cum linguae ariditate, quae quandoque tanta eſt, praeſertim in aegris aduſti temperamenti, et mente non alienata, vt quibuslibet remediis temperari vix poſſit, praeterquam*

i) *Diſſ. de Veſicant. cap. II. §. 1.*

*terquam continuo aquae gargariſmo; durat haec ſitis ita vehementer per triduum circiter, prout ſcilicet citius aut ſerius, parcius vel vberius, acres cantharidum ſales e maſſa ſanguinis fuerint ſeparati, deinde ſenſim remittit, eamque appellare ſoleo ſitim veſicantium, ob rationes dictas.* Inter effectus applicatorum veſicantium ſitim ſummam etiam refert *van* SWIETEN[k]). Non minus obſeruauit noſter de HELWICH[l]), quod veſicantia ſitim, nulla arte edomandam, per tres quatuorque dies inducant. Atque hoc ipſum et ego ſtudio ad hoc phoenomenon attentus, multis vicibus ita ſeſe habere, obſeruaui. Quis vero aetiologiam huius ſitis explicabit ſine admiſſis ſalſis acribus irritantibus particulis, e cantharidibus veſicatorii emplaſtri maſſam humorum ingreſſis, atque ad laticem ſalivalem et linguam delatis. Hic certe, vt in affecto ſyſtemate vrinario, neruorum cum cute conſenſus, gratis allegaretur.

k) *Comment. Tom. II. p. 41.*

l) *Hiſt. Morb. Vratiſl. 1769. p. 64.*

### §. XX.

*Cur vrinariis viis adeo infeſtae.*

Facilius omnino generatio ſitis a veſicantibus explicatur ex dictis rationibus, quae imaginariae eſſe nequeunt. Cur autem illa ſpecifica vi renibus et veſicae, non aeque aliis viſceribus, nocumentum adferant, difficilius ſoluenda quaeſtio eſt. Vt ad eam reſponderet HOFFMANNVS[a]), aſſerit, omne virus particularem et propriam in certas, quas afficit, partes neruoſas vim habere, ob conuenientem forte pororum particulis veneni ſtructuram. Fallor, aut per hanc aetiologiam res nondum clara redditur. Verum eadem difficultas premit paene omnem de Venenorum effectibus explicationem. Neſcimus, cur ictus viperae, hepati praecipue fatalis, icterum inducat; cur dipſas, potiſſimum in humores ſaliuales agens, inexplebilem ſitim excitet; cur leuis phyſeteris ictus omnem, qua late patet, membranam celluloſam emphyſemate diſtendat; cur effuſo per arterias cruore in omni corporis plaga haemorrhous trucidet; cur morſus canis rabidi hydrophobiam inducat; cur tarantula choreas

a) *Med. Syſt. Tom. II. p. 281.*

reas proritet. Interim pace Optimi Praeceptoris, ſi ratio reddenda eſt, dixerim, ſere mihi melius arridere placita, quae de Veſicantibus propoſuit WILLISIVS b). En propria eius verba: *Acriores particulae cantharidum ſi hae diutius cuti applicentur, interdum copioſius a ſanguine imbibitae, totum eius ſerum inficiunt, qui tamen latex adeo aculeatus, quamdiu cum balſamico ſanguine confunditur, nulli parti officit. Verum ab hoc per renes ſeparatus quandoque iis noxam affricat, et frequenter veſicae collum, non modo acrimonia ſua vellicat, ſed et nonnunquam corrodens, inde mucum, et pelliculas, imo et cruorem abſcedere facit.* Probari eiusmodi aetiologiam FREINDIO c) video, quando iis ſubſcribit, qui a Veſicatoriis in ſanguinem penetrantes particulas, tanquam ſalia acerrima, iis quos adfert vrina adhaerere, atque ita has tragoedias excitare contendunt. Cantharides ſimul cum acribus vrinae ſalibus agere, etiam ſtatuit HVXHAM d). Sed his omnibus contradicit experimentum, quod inſtituit FORSTEN e). Sumſit cantharidum pulueris recentis ℥ß, ſuperaffudit vrinae ſuae ſanae vnciam vnam, leni digeſtioni hanc miſturam commiſit, poſt horas 24. liquorem a puluere per filtrum ſeparauit, hoc imbutum ſpleniolum ſub emplaſtro cuti appoſuit, quod nec pruritum, multo minus veſicam produxit, hypotheſin ergo ſaltem eſſe dicit, ſal vrinae cum cantharidum ſale coniunctum cauſticum fieri. Cum igitur in hac re nil certi determinari queat, mauult ignorantiam ſuam profiteri, quam hypotheſi inani phoenomenon obſcurum explicare. Feramus libenter et facile nos latentem veram cauſam, cur ſpicula cantharidum rodentia et cauſtica maſſam humorum ingreſſa renes et veſicam praecipue laedant. Sufficiat nobis rem ipſam certiſſimam eſſe. Nunc effectus alios applicati Veſicatorii in ſolida et fluida corporis noſtri, quos accuratius noſſe multum intereſt, debita cum cura rimemur.

b) *Pharm. rat. II. p. 224.*

c) *Com. IX. de Febribus, vbi de veſicantibus agit.*

d) *Tom. III. operum p. 124.*

e) *pag. 150.*

§. XXI.

## §. XXI.

*Veſicatoria omne Neruoſum Syſtema irritant ac commouent, atque praeterea circulum ſanguinis augent.*

Cantharides penetranti ſale cauſtico irritare, et inflammare locum cutis, cui adiacet veſicatorium, ocularis inſpectio docet, non minus haec inſpectio ſtimulo allectum et collectum in Veſica ab eleuata cuticula formata, ſerum coram ſiſtit. His autem effectibus operatio cantharidum non abſoluitur, et finitur, ſed earum moleculae humores ingrediuntur, id quod praegreſſo §o. demonſtratum fuit, ſtimulusque ſolidis illatus non ſubſiſtit intra limites loci inflammati, et exulcerati, ſed latius in ſolidorum ſyſtema et omne neruoſum genus eius actio extenditur. Hanc magni momenti veritatem iam bene intellexit WILLISIVS [f]), quando veſicatoria ſpiritus valde irritando, in omnes partes ſolidas agere dixit. Illa ratione doloris et irritatarum fibrarum ſenſibilium in ſpiritus agere, etiam aſſeruit BOHN [g]). *Mouent veſicatoria, contrahunt, concutiunt totum corpus, atque vt fluida, ita etiam ſolida, vno eodemque tempore excitant, et dimouent*, ſcripſit BAGLIVVS [h]). Cantharides in ſe gerere venenum ſpirituoſiſſimum, quod corpus humanum adeo mutat, vt nil maneat intactum; habere vires penetrantes ad oſſa vſque, cum dolore et tentigine in toto genere neruoſo, teſtatus eſt BOERHAAVIVS [i]). Motum in toto corpore augere aſſeruit *van* SWIETEN [k]) Tandem quoque HOFFMANNVS, vim inferre partibus ſolidis ſal cauſticum cantharidum, atque etiam per vſum externum in vniuerſum partium neruoſarum ſyſtema penetrare, easque conuellere docuit [l]). Non minus cel. HVXHAM [m]) cantharidum actione non tantum ſolam cutem, ſed totum quoque neruorum et vaſorum ſyſtema affici notauit. Atque recentiſſimus Scriptor Cel. FORSTEN [n]) elegantiſſime et doctiſſime cantharidum efficaciam in totum corpus ex inſtituto probat. *Pars cantharidum* inquit, *quae perſpirabili noſtrae materiae ſolubilis eſt, et proprie earum principium actiuum conſtituit, id eſt illud, in quo latet mirabilis illarum vis irritans, cauſtica, veſicans, illud acre irritat vaſcula cutanea*

f) *Pharm. rat. II. p. 223.*

g) *de officio Medici p. 315.*

h) *Operum. p. 664.*

i) *de morbis neruorum pag. 211.* und *748.*

k) *Comment. Tom. III. p. 301.*

l) *Med. Syſt. Tom. II. pag. 281. 282.*

m) *Operum Tom. II. p. 115.*

n) *p. 142. 143.*

*cutanea, illaque ad maiores motus incitat. Sed portio eius ſoluta per vaſa reſorbentia cum maſſa humorum circulantium commiſcetur, et hoc pacto ad diſſitas partes delata manifeſta ibi effecta edit. Dum itaque acris haec ſolutio, cum ſanguine mixta, per vaſa fluit, non iners erit, et renes ſaltem afficiet, ſed principium cantharidum cauſticum, ſtimulans, acre, cum ſanguine commixtum et circulans, agit in ipſam ſanguinis maſſam, et in vaſa, illam ſoluendo et tenuiorem reddendo, haec ſtimulando, et ad frequentiores et fortiores motus incitando. Neque immune eſt a ſtimulo applicati Veſicantis neruoſum Syſtema, non ſolum enim ſtimulantur nerui cordis, arteriarum et venarum, vbi cantharidum vis per vaſa circumit; ſed vel maxime in ipſa cute nerui acriter afficiuntur, ſuaque moleſtia in conſenſum trahunt (vti toties in doloroſis cutis affectionibus fit) totum ſyſtema neruoſum, et ne quidem ipſum cerebrum immune relinquunt.* Certiſſimum eſt, centenis forte vicibus applicari veſicatoria a Practicis, atque de hac vniuerſali neruoſarum partium irritatione et conuulſione, pulſusque incitamento, inde phyſica neceſſitate ſequentibus, haud cogitari. At vero effectus valde pernicioſos, nimis praepoſteram eorum applicationem ſubſecutos eſſe, ſaepiſſime vidit HUXHAM[o]), quales ſunt pertinax peruigilium, delirium, vrinae ſuppreſſio etc. Qua de re ſuaſor et autor eſt, vt antea iuniores Medici (addere mihi liceat adultiores, et veterani, praxin omnem empirice exercentes, vt aliquod opificium) antequam liberaliores ſint, cum ſalutari hac ſeueritate, Bagliuum *de vſu et abuſu Veſicantium* conſulant, atque vt iſtum melius intelligant, antea eius tractatum *de Fibra motrice*, et *Bellinum de ſtimulis* perlegant.

o) *l. c.*

## §. XXII.

*Cantharidum ſal e veſicatorio ſanguinem ingreſſum eum fundit, et in liquamen putridum diſſoluit.*

Hactenus effectus veſicantium in partes ſolidas, mutationesque, quae his ab iis accidunt vidimus. Iam cum §. 17. ſeq. clare opinor et ſufficienter, euicerim, cantharidum atomos ſolutas

lutas et ſui iuris, e veſicatorio quo includebantur, factas, corporis interiora vere ſenſim ingredi, fluidisque omnibus intimius admiſceri, iam in actionem veram cantharidum in ſanguinem noſtrum, et ſerum, mutationesque quae ipſis inde eueniunt, accuratius inquiram. Vtiliſſimum hoc erit ſtudium, apparebit enim inde ſponte, et in ſubſequentibus liquido apparebit, nimis familiarem cantharidum applicationem, prudentiorem deliberationem praeuiam requirere, quam vulgo reputatur. Sequar hac in re ſapiens conſilium Magni Viri ipſius FREINDII[a]), quamuis in multis aliis ad praxin ſpectantibus, cum eo facere nequeam, dicentis: *Quodſi animum ad vim, quae interius exercetur, aduertimus, veſicantium rationem omnem aſſequemur et quo demum modo ad curandos morbos felicius accommodari poſſint, diiudicabimus.* Fallitur inſigniter Cl. AEPLI, quando[b]) aſſerit, *Actionem Veſicatorii in partes ſolidas eſſentialem et certam eſſe, immediatam autem actionem in fluidas hactenus neutiquam euictam eſſe.* Aliter ſine dubio ſenſit BOERHAAVIVS[c]) quando ſcripſit: *Cantharides in ſe gerunt venenum ſpirituoſiſſimum, quod corpus humanum adeo mutat, vt nil maneat intactum.* Quae vero demum eſt illa mutatio, ſanguini et humoribus eueniens, quando eorum maſſam per vaſa abſorbentia ingreditur ſeroſus latex, e loco a Veſicatorio exulcerato, ſale cauſtico cantharidum infectus? Eam vt intelligeret BAGLIVVS[d]), canibus in venam ſubclauiam iniecit Tincturam aquoſam cantharidum, atque inter dira ſymptomata mortuorum diſſecta cadauera inſpexit, tumque in corde et venis inuenit ſanguinem nigerrimum, liquatum, diſſolutum, nil coagulatum. Deinde ſanguini humano e vena miſſo inſperſit cantharidum puluerem, qui primo coagulatus, breui autem totus diſſolutus eſt, in ſerum nigrum et ſubliuidum; inſperſit talem puluerem etiam ſimplici ſanguinis ſero, a quo id liquidius redditum eſt, et vix coagulabile. Auſus deinde eſt aſſerere, veſicantium particulas acres, et in parte ſtimulare, et in ſanguinem

a) *Comment. VII. p. 62.*

b) *pag. 25.*

c) *de Morb. Neru. p. 211.*

d) *vid. Operum p. 647. 648. Experim. I. II. III. IV.*

guinem reaſſumtas valide illius maſſam ſoluere et attenuare [e]). Sanguinem diſſoluere cantharides in emplaſtro admotas, etiam aſſerit BOHN [f]). Atque ante eum non minus iam notauerat WILLISIVS [g]), Veſicatoria humores fundere, ac cogere vt in partes ſecedant, ita, vt pars aquoſa particulis illis acribus et venenatis maxime imbuta cum reliquo latice quaquauerſum proiiciatur. Eadem mens eſt LANCISII [h]) quando ſcribit: particulae acres et volatiles cantharidum, nimium cohaerentia noſtrorum fluidorum corpuſcula, cuneorum et menſtruorum inſtar, ſummouent, et ſoluunt, vnde fluidiora redduntur liquida, atque ad ſeparationes facilius comparantur. Et in ſequentibus [i]) denuo repetit, cantharidum fermentum in Veſicantibus, intra vaſa, cohaerentes lymphae particulas ſoluere. Ill. *van* SWIETEN etiam veſicatoria lentum et viſcidum ſanguinem ſoluere aſſerit [k]). His omnibus tamen non mouetur Cl. *Aepli*, qui quidem concedit largam doſin pulueris cantharidum, interne ſumtam, ſanguinem diſſoluere [l]), ſed plura etiam Veſicatoria id praeſtare negat, potius illa maſſae humorum indifferentia habet. Verum quo minus huic aſſerto aliquis facile ſubſcribat, antea citata praeſtantiſſimorum Virorum effata cauent, et prater ea adhuc ſpecialis opera, qua Cel. FORSTEN [m]) cantharidum vim reſoluentem experimentis demonſtrauit, ſerio prohibet.

e) *pag. 660. §. 5. et pag. 664. §. 2.*

f) *de officio Medici p. 316.*

g) *Pharmaceut. rat. II. p. 223. in fine.*

h) *de noxiis paludum effluviis lib. II. c. 8. ſect. I. §. 2.*

i) *loc. cit. lib. II. Epidem. IV. §. 37. pag. 280.*

k) *Comment. Tom. III. p. 115.*

l) *pag. 17.*

m) *p. 143.*

Ob tot vnanimia clariſſimorum Medicorum aſſerta, magnum pondus habentia, non dubitabimus, cantharides e Veſicatorio ſanguinem et ſerum ingreſſas, hoc et illum attenuare et diſſoluere. Sed ſolliciti nunc eſſe debemus, an haec ſolutio ita fiat, vt nulla alia mixtioni ſanguinis mutatio inducatur, quam vt eius viſcidae et ſpiſſae particulae diuidantur, a ſe inuicem ſecedant, et ſimplex attenuatio craſſitiei fiat; aut an conſtitutio ſanguinis naturalis, quam ſanitas vel praeſens, vel recuperanda ſibi depoſcit, deprauetur, et in praeternaturalem et morboſam

ſam transmutetur. Prius certe aegre concipitur, poſterius autem, adeo primo ſtatim intuitu, valde probabile eſt.

§. XXIII.

*Cl. Aepli mota dubia refelluntur.*

*a) p. 24.*

Cel. AEPLI [a]) interea incredulitatem ſuam exinde tueri nititur, *quod in genere exacta notitia modi et principii, quo canthariǳdes in corpus viuum agunt, hucusque deſtituamur, namque nos latere* dicit, *an mechanica, an chymica ratione, vel vtraque operentur, an influxus earum in partes fluidas* (quem hic non negat) *mediate, in actione viuidiore partium ſolidarum in has agente conſiſtat, an principium cauſticum ex cantharidibus abſorptione et inhalatione ſanguinem ingrediatur?* (dum vere ingreditur, quanam alia ratione ex veſicatorio ingrederetur?) *an hoc principium alcalicae, acidae, vel alius tertiae, quartae, indolis ſit, quas mutationes poſt illum ingreſſum in partibus fluidis edat? an hae inflammatoriam in alcali putridum vergentem qualitatem adipiſcantur.* Ad haec omnia reſpondere nequeo, cum ipſe *Förſten* poſt omnes poſſibiles inquiſitiones, tamen confiteri cogatur: latent hac et forte ſemper latebunt, in puteo Democriti. Qui attente hoc effatum FORSTENII [b]) conſiderauerit, et cum omnibus quae praemiſit Vir egregius comparauerit, clariſſime videbit, id tantum pertinere ad tentamina chemica, quibus, ſolerter inſtitutis, adhuc incerta et in medio relicta manet acrimoniae irritantis cantharidum intricata, et abſcondita natura, quam tentamina illa acidam eſſe negant, licet hoc CARTHEVSERO [c]) ita viſum fuerit. Reliqua quaeſita Cl. *Aepli Förſten* paſſim egregie ſoluta exhibuit. Neque etiam in totum verum eſſe puto, quod ille aſſerit [d]), operationem cantharidum a priori non poſſe explicari. Namque poſito earum, cuiuscunque demum indolis ſit, acri ſpecifico ſtimulo, ſatis euidenter illa explicatur. Si nil certi determinari de actione in ſolida et fluida poſſet, diſputationibus, an huic vel illi morbo conueniant, an in hoc vel illo vtilia, vel noxia ſint,

*b) pag. 57.*

*c) Fundam. Mat. med. Tom. I. ſect. X.*

*d) p. 25.*

ſint, nullus eſſet finis, atque quoties adhiberentur, res aegrimeris incertitudinibus, caſibus, dubiaeque ſorti exponerentur, Medicusque in adhibitione ſemper fluctuare, neſciens an iuvaret, an noceret, cogeretur. Si et a priori et a poſteriori non conuictiſſimi redderemur, emplaſtra veſicatoria circuitum ſanguinis celeriorem et fortiorem efficere, illis, qui magnum eorum fructum in febribus acutis et inflammatoriis ebuccinant, ne verbulum opponere poſſemus, ſique aliorum dehortationes et oppoſitiones, experientiasque experientiis oppoſitas in aeternum audiremus, et legeremus, quis mortalium determinaret, a qua parte Veritas ſtet? Nonne ſic in hoc argumento medica Praxis ſemper errabunda, incerta et empirica maneret? Quod cantharides cauſticum principium in ſe foueant, quod id externe in cutem agat, et quod in interiora corporis penetret, nemo certe in dubium vocabit, qui poſt applicationem earundem ſenſum ardoris in cute et in excretione lotii ipſe percepit. Nil intereſt an hoc ſal cauſticum alcalicum vel acidum, vel alius generis ſit, id tamen concedere tenebimur; ſi, qualecunque fuerit, humoribus noſtris admiſceatur, hos certe eius admiſtione non lenes et blandos effici poſſe. Potius, quando Veſicatoria particulas ſuas venenoſas, acres, et igneas dimittunt, haeque ſe humoribus inſinuant, horumque vniuerſam maſſam imbuunt et inficiunt, fidem ſine dubio adhibebimus MORTONO[e]) aſſerenti, ea, quia partes ſubiectas corrodunt et inflammant, diatheſin inflammatoriam toti maſſae humorum impertiri. Non ſane errauit ALBINVS, quando[f]) dixit: cruorem ſolito fluidiorem reddendo, craſin eius turbare veſicatoria. Cum vero haec craſis turbata vere ſit inducta diatheſis inflammatoria, atque haec craſin alcaleſcentem et in putridum vergentem toties habeat comitem et pediſſequam, hanc concedere tenebitur quiuis, atque eiusmodi ratiocinia, licet ab iis AEPLI lubens abſtrahat, nemo fundamento deſtituta habere poterit.

e) *de febribus contin. Exercit. II. p.* 187. 188.

f) *diſſ. de Cantharidibus* §. 9.

Sed vlterius! Omnia rubefacientia, allium, radix ari, pyrethri, raphanus ruſticanus, caepae, ſemen ſinapi, ſunt alcalinae indolis. Quia nunc cantharides eundem effectum, licet maiori gradu, praeſtant, valde probabile redditur, quod non minus ſal aliquod alcali, vel ad tale accedens in ſe foueant. Quodſi per obſeruationes Cel. CRANTZII [g]), ad *Swietenium* prouocantis, cantharides cum acidis foſſilibus efferueſcant diu, ſaepe etiam poſt annum, concuſſo liquido, efferueſcant de novo, neque vnquam ſaturationis punctum aſſequantur, aut eius productum dent, nil impedit, quo minus ipſis ſal alcali, et quidem ſatis forte et non facile ſuperabile, attribuatur. De ſale alcali in genere pronunciat BOERHAAVE [h]): *Sapor, ſi ita loqui fas eſt, igneus. Si enim particula linguae humidae ſanae imponitur, ſenſum imprimit, qui a prunula ignita oritur, inflammatio ſubitanea naſcitur, quae dein vlcuſculum relinquit. Simulac parti humectatae ſanae ſal hic applicatur, ita vt vno maneat affixus loco, atque extrinſecus tegitur, ne decidat, tum breui ſolutus a naturali humore corporis, ſemper tranſudante, atque agitatus calore illo, qui homini ſano ineſt, facit pruitum, calorem, rubedinem, dolorem vt ab igne, tenſionem reſplendentem, inflammationem veram gangraenoſam, in ima corporis vsque, ita vt vere agat in partes ſolidas humani corporis inſtar ignis. Vtque rurſum ignis cito putrefacit partes animalium, ita quoque alcalinus ſal adſperſus, miſtusque illis, ſubito foetidam putredinem concitat. Hinc hoc reſpectu ſincerus hic ſal veneni inſtar deſtruit animalium compagem, ſicque inter ſales periculoſus admodum homini, imprudenter a recentioribus Medicis pro Medicamento depraedicatur adeo tuto.* An ſi effectus veſicantium ſibi deſcribendos ſumſiſſet *Boerhaauius*, aliam eorum magisque ſinceram imaginem ſuppeditare potuiſſet? Nonne inter hos et illos, qui a ſale alcalino oriuntur, exactiſſima datur ſimilitudo? quodſi etiam vnum, pro circumſtantiarum differentia, prae altero agat vehementius. Vtriusque certe interne

g) *Mat. med. III. pag. 99.*

h) *Chem. Tom. II. Proceſſ. XII. p. 47. 48.*

ſumti

ſumti eadem agendi ratio, imo vero ſal alcalinum, ſat dilutum, innocentius multo et, dilutiſſimum, ſub definitis conditionibus, vere fit medicamentoſum. Tanto magis videtur concludi poſſe, ſal cantharidum in alcalinorum ſalium familiam reponendum eſſe. Id probabilius adhuc redditur conſiderantibus ea, quae experientiis nixus ſcripſit Cl. FORSTEN[i]), alcalica vim veſicantem horum inſectorum augere, teſte ſemine ſinapi, et aliis, quae alcalina gaudent natura, et cuti appoſita rubedinem inducunt, cumque cantharidibus in cataplaſmate adhibita, pulchre earum vim adaugent, intendunt, et promouent. Hos alcalinorum ſalium et cantharidum ſimillimos effectus, ſine dubio mente tenuit HVXHAM[k]), quando ſcripſit: Harum muſcarum ſalia ſimili fere ratione ac ſalia alcalina volatilia vim ſuam exerunt, et profecto diſſolutionem, indeque ſanguinis putredinem promouent. Dum de antiſcorbuticis vegetabilibus, quae ſibi relicta ſpontanea corruptela degenerant in foedum volatile, agit *van* SWIETEN[l]), accidere aliquando dicit, vt imprudenti vſu ad ſcorbutum, ſic diſſoluatur ſanguis, adeo exedantur vaſa, vt lethales haemorrhagiae, halitus putridiſſimus, vrina foetidiſſima, faeces aluinae cadaueroſo odore teſtentur putredinem inde natam. Quando nunc haec phoenomena de vera putredine humorum indubium teſtimonium praebent, atque prorſus eadem illa, poſt applicata veſicantia, etiam euenire obſeruantur, his non ſine praegnantibus rationibus vis tribuitur, humorum alcaleſcentiam proritandi. Rectiſſime certe iam inter Veteres *Auincenna* acrem, vrentem et putrefactiuam facultatem cantharidibus tribuit. Atque recentiore aetate BOERHAAVIVS[m]) Veſicatoria, inquit, faciunt halitum cadaueroſum, vrinam foetidam, et acrem, ſanguinem in acre putrefaciens ſolutum. Idem illud confirmat *van* SWIETEN[n]) vixque vnice amore Praeceptoris ſui ductus. Et quid multa? Sufficit, qui in his inueſtigandis tanta opera, tantaque cum laude verſatus eſt doctiſſimus FORSTEN[o]). Is per experimenta cum

i) *p. 57. in fine et 58.*

k) *Operum II. p. 115.*

l) *Tom. I. p. 113. 114. ad aph. 76.*

m) *in Comment. proprio ad aph. 75.*

n) *in Comm. Tom. I. ad hunc aph.*

o) *pag. 88. ſeq.*

cum cantharidibus, quae accurate recenſet, clariſſime obſeruauit, ſanguinem detentum in calore, qui corpori humano naturalis eſt, non ſolum diſſolui, ſed in liquamen putridum male olens abire. In canum, puluere cantharidum intruſo enectorum, ventriculo, inteſtinis pituitoſam materiam cum ſanguine mixtam ingrati odoris, ventriculum ipſum cum inteſtinis inflammatum et gangraenoſum, veſicam vrinariam inflammatam, veſiculam felleam loco fellis liquido ſanguinolento atro foetido plenam, cor, venam cauam, et emulgentes, vaſa piae matris atro diſſoluto ſanguine referta inuenit [p]). Cum praeter omnia obſeruata haec non raro accidat, quod vlcera a Veſicatoriis enata non raro in gangraenam abeant, quod §o. 16. per multiplicia Autorum fide dignorum teſtimonia probaui, an facile negari poterit, cantharidibus vim competere, ſanguinem ad putredinem concipiendam diſponendi.

p) *pag. 71. 73. experimento 7. et 9.*

## §. XXIV.

*Obiectiones aliae Cl. Aepli diluuntur.*

His omnibus non obſtantibus non dubitat ſcribere Cl. AEPLI [a]): Poſt tot experimenta capta, ſe non credere vnum vel plura veſicatoria, ſanguinem ſani hominis in alcaleſcens et putridum ſerum poſſe diſſoluere additque, Cl. FORSTEN hoc etiam non credere, atque deinde theoreticis argumentis, quae in antecedentibus fruſtranea eſſe demonſtraui, negatiuam ſuam ſententiam tueri ſatagit. Ego autem credo firmiter, poſſibilitatem et veritatem eiusmodi diſſolutionis, per hactenus diſputata, in dubium vocari neutiquam poſſe, et ab hac ipſa mea fide Cl. FORSTEN, vt modo probaui, non alienus eſt. Nempe per propria ſua in oculos incurrentia experimenta, cum puluere cantharidum et ſanguine facta, de hac diſſolutione putrida fuit conuictus [b]) eamque lubens concedit, ea ſub conditione, vt calor accedat, hic autem calor in corpore viuo non deeſt. Per Experimentum I. V. et VI. breui etiam temporis ſpatio ſuccedentem diſſolutionem cum ſignis putredinis, mani-

a) *§. 9. et 10.*

b) *pag. 95.*

manifeſte obſeruauit. Ea propter ita ſcribit [c]): *Videtur mihi his experimentis fidendum eſſe, quia ſtatui naturali analoga ſunt. Sanguis enim per corpus fluens vitalis plerumque gaudet illo caloris gradu, qui in thermometro fahrenheitiano inter gradum 90 et 100 dantur, praeterquam quod euentus iſtorum experimentorum conueniat cum euentu illorum tentaminum, quae in animalibus viuis circa vſum internum cantharidum inſtitui.* Verum, quod nunquam expectaſſem, non ſine ſtupore animaduerto, in ſequentibus, quae Cl. *Aepli* lubens arripit, et ſua facit, ita pergere Cl. FORSTEN [d]), quaſi omnium eorum quae proprio ſenſu perceperat oblitum: *Ne autem quis credat, me ideo concludere, veſicatoria debita forma applicata putrefactionem ſemper noſtris humoribus inducere,* minime *hanc opinionem foueo. Tam parca enim eſt cantharidum ad veſicatorium conſtituendum requiſita quantitas ratione totius maſſae ſanguinis circulantis, vt talem effectum producere non poſſit. Vnde equidem credo, tuto affirmari poſſe cum Swietenio (qui veſicantia vi fundente pituitoſum iners diuidere et attenuare affirmat) cantharidibus praeter vim ſtimulantem etiam reſoluentem competere, attamen non ideo patere, hanc humores ſemper putrefacere.* Ingenue ignoro, fateor, et non capio, quid Cl. *Forſten* ad hanc exceptionem et limitationem, poſt omnia illa, quae antea adeo euidenter adſtruxerat, diſponere potuerit, praecipue cum ille locus *Swietenii*, quem pro ſua ſententia in fauorem Veſicantium firmanda allegat, accurate conſideratus, nil minus dicat, quod vult, ſed ipſi potius prorſus contrarietur, et repugnet. Concernit hic glutinoſum ſpontaneum, et remedia ſolutioni ipſius inſeruientia, inter quae et cantharides referuntur. De his dicit: *Agunt ratione ſtimuli, quo languentem motum ſanguinis excitant, et vi fundente, qua pituitoſum iners diuidunt, et attenuant, hinc in omnibus morbis frigidis et languidis tanti vſus ſunt* [e]). Sed immediate ante haec verba ſcripſerat van SWIETEN: *imprudenter applicata corpori,* (id eſt, ſine

c) *p.* 147.

d) *p.* 147. 148.

e) *Comment. Tom. I. p.* 108.

ſine dubio contrariis circumſtantiis praeſentibus) *febrem, ſitim, calorem vrentem, halitum cadaueroſum* (qui ſine dubio de humorum alcaleſcentia teſtatur) *moleſtiſſimam ſtranguriam faciunt, quare a Dioſcoride venenis annumerantur.* Et immediate poſt illa verba, quibus ſuam ſententiam tueri ſatagit *Forſten*, ita ſcribit; *Vbi vero humores diſſoluti acres, in putredinem vergentes, et magnus motus adeſt, non adeo tuto adhiberi poſſe videntur veſicantia.* An alia ratio ſubeſſe poteſt, cur haec talia memoret *van Swieten*, quam quia credit, quod ipſis vis competat ſanguinem in ſerum alcaleſcens diſſoluendi, et ſi iam talis diſſolutio adſit, eam augendi, quod fieri nequiret, ſi haec vis ipſis non ineſſet. Nulla ratione igitur verba *Swietenii*, ſi, quae praemittuntur et ſubſequuntur, vna ſerie, in vno contextu et nexu, ſimul legantur, illum ſenſum habere poſſunt, quem vult Cl. *Forſten: Licet cantharides ſtimulantem et ſoluentem virtutem poſſideant, non proinde ſequi, quod humores ſemper in putredinem vergere faciant*, cum potius hoc ipſum doceant et adſtruant. Imo ipſa limitatio Cl. *Forſten*, quod non ſemper humores putrefaciunt, non dicit, quod nunquam hoc faciant, ſed exceptionem minimum admittit, quod interdum hoc praeſtent. Ego interim magis crediderim, *ſaepius* quam *interdum*. Omnia remedia non ſolum agunt ſecundum activitatem ſuam, ſed etiam ſecundum receptiuitatem; eapropter ſal cauſticum ſeſe humoribus inſinuans, et cum iis remixtum, non in omnibus ſubiectis eos eodem gradu et eadem vi corrumpet. Aliud eſt putrefacere, aliud eſt ad alcaleſcentiam diſponere. Si vaſa fuerint laxa, pigra, et inertia, atque phlegmate lento et viſcido repleta, omniſque circulatio languida, vis cantharidum, quae ſub his conditionibus ſaepe conuenit et bonos effectus edit, putredinem non facile infert. Si vero vaſa fuerint elaſtica, mobilia, plenaque et turgida ſanguine orgaſtico, qui ipſe circulans per ſe et ſua natura ad alcaleſcendum eſt diſpoſitus, atque is impetu maiore in orbem circumagatur,

tur, aut humores ad putredinem concipiendam appropinquent, ſine dubio cantharides vim ſuam putredinem inferendi citius et fortius exerent. Haec vis cauſtica et putrefaciens ſiue magis ſiue minus in actum deducatur, tamen ipſis perpetuo manet propria, vt nitro vis refrigerans et putredini reſiſtens. Obiectionem illam, quod quantitas pulueris cantharidum in veſicatorio adeo exilis ſit, et parui momenti, vt in ratione totius maſſae ſanguineae hunc effectum praeſtare nequeat, in antecedentibus iam nullam eſſe monſtraui, vbi proprium hoc omnium venenorum eſſe euici, vt vltra imaginationem exilibus et pauciſſimis atomis vehementiſſimos effectus edant. Non igitur me mouet Cl. CVLLEN [f]) quando opinatur, exiguam cantharidum particulam, quae reſorbetur e Veſicatorio, craſi ſanguinis mutandae nequaquam eſſe parem, ideoque nec prodeſſe lentorem phlogiſticum ſoluendo, nec nocere ſanguinis diſſolutionem putridam promouendo. Et tamen monet, veſicatoria in nephritide vix locum habere poſſe, ſed circumſpecte agendum, *ne cantharidum notabilis abſorptio fiat.* An non omni tempore, quando applicatur Veſicans, notabilis et ſufficiens, vt noceat, abſorptio cantharidum aeque euenire poteſt, ac ſi malo conſilio aegro nephritico applicaretur? De arcano *Bartholini* contra gonorrhoeam, quod ex ſcrupulo vno pulueris cantharidum, et quatuor vnciis vini rhenani infuſis praeparatur, ſcribit BOERHAAVIVS [g]): Homo, qui liquoris huius filtrati vnum cochlear, ſeptem aliis vini vel cereviſiae admiſtum aſſumit, halitum foetidum, ardorem vrinae, imo mictum cruentum patitur. Sine dubio Vir ſummus hos effectus obſeruauit, gratis enim et praecipitanter aliquid aſſerere nunquam, et nullibi ſolitus fuit. Quam ſubtiles, quam paucas atomos vnum cochlear filtrati liquoris, qui puluerem relinquit, cui parum aut nihil ponderis deceſſit, continere poteſt? Quam valde illae per admixta ſeptem cochlearia vini, aut cereuiſiae, a ſe inuicem ſeiunguntur, et ita ad agendum,

f) *Primae liu. Med. Pract. traductae a Beerenbraeck p. 83. 189.*

g) *de morbis Neruorum p. 211.*

vt videtur, minus habiles redduntur, et tamen adeo ſontici effectus exoriuntur, inter quos halitus foetidus corruptionem humorum luculenter probat. Anne credibile eſt, ex emplaſtro, quod cuti per octo, vel duodecim horas, aut plures, fuit impoſitum, multo plures liberas factas particulas interiora corporis poſſe ingredi? Cur hae non eosdem plane effectus edere poſſent? Imo vero, edunt eos ſine dubio; ſi enim tritae in pollinem aceto humectentur, et immiſceantur fermento panis acido, et applicentur corpori, teganturque veſica, aut emplaſtro, habent, aſſerente *Boerhaauio*, vires penetrantes ad oſſa vsque, cum dolore, et tentigine in toto ſyſtemate neruorum, in veſica faciunt ſtranguriam, in genitalibus priapiſmum, in toto corpore febrem; nil relinquunt in toto corpore intactum [h]). Faciunt halitum cadaueroſum, vrinam foetidam et acrem, ſanguinem, in acre putrefaciens ſolutum [i]). Qui omnia haec, quae hucusque explicui, ſine praeiudicio expendere voluerit, largietur, ſpero, me non ſine fundamento aſſerere, veſicantia noſtris humoribus diſpoſitionem ad putredinem inducere.

Omnia haec accuratius penſitanda, et diligentiſſime notanda ſunt, contra eruditiſſimum Virum, Cl. CLOSSIVM: Hic nempe craſeos ſanguinis mutatae, et alcaleſcens ingenium nactae a Veſicantibus, prorſus obliuiſcitur, et ſimpliciter ſolutionis et attenuationis humorum, ceu eorum effectus meminit, atque vtramque, vt alibi data opera annotabo, benignam et innocentem ſibi imaginatur. *Actio cantharidum* inquit [k]), *neutiquam phyſica eſt, ſed mere mechanica* *) (ſpicula *Borrichii* ſine dubio in animo habens) quando ad ipſum ſanguinem deferuntur, naturalem particularum cohaeſionem imminuunt, eas a ſe inuicem diſiungendo, et in minores particulas diuidendo.

h) *Boerhaave de morbis neruorum p. 211. 748.*

i) *In Comment. proprio ad aph. 75.*

k) *de noua variolas curandi ratione pag. 26. 27.*

*) *Crantzius mat. med. III. p. 79. claſſi venenorum mechanicorum ſaltem infert adamantem, alumen plamuſum, cryſtallum montanum, et vitrum.*

dendo. Actio igitur veſicatoriorum in partes fluidas in hoc conſiſtit, vt maiorem ipſis fluiditatem concilient. De hac quidem re vnanimis hodie inter Medicos dogmaticos eſt conſenſus, ſaltem, an ſolutus ſanguis ſit humor fluens blandus, an vero a blanda ſua temperie deſciuerit, et irritantem acrimoniam alcaleſcentem contraxerit, quaeritur, id quod per antecedentia demonſtrata omnino affirmari debere, clariſſime euincitur. De imaginaria actione per aculeos et ſpicula in ſanguinem, in ſequentibus plura dicam.

## §. XXV.

*Cl. Veratti coagulum ſanguini per veſicatoria induci aſſerit, ſed perperam.*

Verum enim vero, his omnibus de ſanguine et ſero eius, a Veſicantibus diſſoluto, e diametro contrariatur Cl. *Ioſephus* VERATTI [a]), qui Medicorum diuerſis ſententiis, et controuerſiis commotus, veſicantium naturam per experimenta indagare aggreſſus eſt. Sanguinis hominis ſani e vena fluentis vncias quatuor pulueri cantharidum in aptum vas coniecto ſuperfudit. Sanguis tunc continuo coagulationis indicia prodidit, intra 20. minuta, vel paulo plus, totus coactus fuit. Exacta ſemihora, tenues ſeri guttulaee cruoris ſuperficie veluti expreſſae erant, quas ſi cogi in vnum potuiſſent, vix drachmae pondere futuras exiſtimauit *Veratti.* Interim ſanguis vaſis parietibus fortiter adhaerebat, nulla in eo coloris mutatio, nulla craſſamenti reſolutio, quamuis omnia nouem dies ſteterint. Huius experimenti exitus, cum ab exitu Bagliuiano adeo diſtaret, idem iterum iterumque repetendum, ac multipliciter variandum duxit *Veratti,* vt conſtaret, an forte aliquid accidiſſet, cui merito diuerſitas eſſet tribuenda. Namque *Bagliuus* ſanguinem a commixto cantharidum puluere, primo quidem coagulatum, deinde vero totum diſſolutum fuiſſe in ſerum nigrum et ſubliuidum, memorat. *Veratti* ergo ſanguinem variorum hominum ſanorum et aegrorum diuerſi temperamenti, vario anni tempore ſumſit, et decies experimentum repe-

a) *in Comment. bononienſ.* 1746. T. I. *part.* I. *p.* 175. *Comment. de Veſicant. et Tom. II. part. II. pag.* 107. *opuſculo de veſicantibus.*

repetiit aequa ſemper cruoris ſeorſim, ſimili in vaſe, et eodem in loco copia ſeruata. Idem tamen experimentis omnibus exitus fuit, vt ſanguis denſaretur, neque vllam deinde mutationem ſubiret, qua vel natiuus eius color in nigrum aut ſublividum abiret, vel conſiſtentia eius ſolutior fluidiorque appareret. Serum etiam, contra *Bagliuum*, a puluere cantharidum minime liquidius, tenuius, et vix coagulabile. Quaerit ergo *Veratti*, quorſum igitur abiit vis illa, qua cantharides pollere dicuntur, attenuandi et ſoluendi? A rubefacientibus ad Veſicantium naturam accedentibus, allio, radice ari, caepis etc. vix citius quam fieri ſolet, per experimenta condenſatio ſanguini inducta, ſaltem ſeri tardior, et parcior a craſſamento ſeceſſio, et fibroſa pars ſanguinis durior et compactior. Quarto die allii ſuccus attenuationis indicia dedit, ſiquidem primo rutilum eius colorem paulatim in ſubnigrum mutauit, atque intra octiduum demum ſanguinis compages in fluxile, atrum liquamen laxata eſt. Quid nunc ego ad haec? cuinam parti accedam, ſiue pro ſolutione ſanguinis, ſiue pro eius coagulatione a cantharidibus ſtanti? Licet omnino cuiuis, vt experimenta ipſe faciat, et effectus ſuis oculis decipere ſe neſcientibus vſurpet. Ill. *de* GORTER [b]) a puluere cantharidum ſanguini admiſto primum aliquantum ſanguinem concreſcere, deinde vero reſolui eum in liquamen plumbeum ſubnigrum ichoroſum, notauit, *Bagliuo* hac ratione ſuffragatus. Experimenta *Bagliui* ſtudioſe etiam inſtituit PERVICAL, Anglus Medicus, et eosdem effectus obſeruauit [c]). Diſſidentes has ſententias Verattianas et Bagliuianas egregie compoſuit veritati vnice litans et aequiſſimus Arbiter Cel. FORSTEN [d]). Inuenit nempe differre effectus multum, ſi vel in atmoſphaera frigidiore vel calidiore ſanguini admiſceantur cantharides; ſi id fiat in aere frigido, illos Veratti obſeruatis analogos eſſe, ſi autem admittatur calor artificialis, vel leniſſimus, Bagliuianis eſſe ſimiles. Ex experimento eius I. V. VI. conſtat, horum inſecto-

b) *Compend. Medicinae Tract. 83. §. 20.*

c) *Eſſays Medical and Experimental Eſſay IV. p. 191.*

d) *pag. 95. 143—147.*

inſectorum puluerem ſanguini admiſtum, cumque eo leniori calori, ſiue atmoſphaerico ſiue artificiali, expoſitum, cito producere putredinem, et diſſolutionem, cum nigricante colore; ſed mutationem hanc ſanguini non inducere puluerem, vbi non acceſſerit calor, per experimentum II. III. IV. eademque phoenomena obſeruari, ſi experimenta inſtituantur cum ſero ſanguinis. Quando nunc ſupponimus, atomos cantharidum ingreſſas eſſe ſanguinem per vaſa motum, calore naturali vel praeternaturali praeditum, conuincamur neceſſe eſt, ipſum ab illis abſolute reſolui, et ad alcaleſcentiam ſuſcipiendam diſponi debere. Rubefacientia, allium, radicem ari, ſemen ſinapi, cum veſicatoriis fere pari paſſu ambulare ipſe aſſeruit *Veratti*, quem tamen experimenta cum iis inſtituta feſellerunt. Omnia vero haec vegetabilia, tantum abeſt, vt ſanguinem coagulent, vt potius in eo diſſolutionem putridam acrimoniamque alcalinam volatilem oleoſam producant, quae ſane a cantharidibus in veſicantibus non minus, et grauior omnino, euenire debet. Teſtatur Ill. *van* SWIETEN [e]), vt iam in antecedentibus notaui, herbas has imprudente vſu, ad ſanandum ſcorbutum adhibitas, ſanguinem ſic diſſoluiſſe, vt halitus putridiſſimus, vrina foetidiſſima, et foeces aluinae cadaueroſo odore inde enaſcerentur. Concludamus ab iis ad cantharides et veſicantia, horumque effectum minime coagulantem, ſed diſſoluentem, ſanguinemque in liquidum acre alcaleſcens ichoroſum colliquantem, contra *Verattum* admittamus, et vt veriſſimum tueamur.

e) *in Comment. ad aph.* 76.

## §. XXVI.

*Veſicatoria, quia per §um XXI. circulationem augent eaque propter febrem inducunt, in febribus acutis neutiquam conueniunt.*

His effectibus, qui ab applicatis veſicantibus in ſolida et fluida corporis redundant, hactenus conſideratis, propius nunc accedo ad ſcopum illum, cui praecipue laborem praeſentem deſtinaui, nempe ad vſum et abuſum Veſicantium in medela morborum ex certis principiis determinandum. Multoties

ties, credo, in Praxi communi et tumultuaria, ea aegrorum corporibus admoueri, ſine vlla deliberatione, an, praeter intentionem reuellendi, alias mutationes inducant, quae noxas certiſſimas inferre poterant, et ſanationi morborum indicationibusque therapeuticis veris contrariantur. Initium faciam a febribus. Demonſtrauit BAGLIVVS [a]) a ſtimulo debere ſuccedere maiorem niſum motuum illarum partium, ex quibus totum ſyſtema membranarum componitur; a ſtimulo villos membranarum, id eſt totius corporis, naturali contractione validius contrahi debere, a ſtimulo augeri velocitatem et curſum ſanguinis. Conſtitit autem §o. XXI. Veſicatoria ſtimulando vaſa circulationem incitare, augere et celeriorem reddere. Iam vero, docente PITCARNIO [b]), febris eſt motus ſanguinis auctus, atque BOERHAAVIO [c]), ex ſola velocitate pulſus febris praeſentiam Medicus iudicat. Aut ergo omnia haec referenda ad ſpeculationes inanes, et ſomnia medica, aut ſequi debet euidenter, ad febrium curationem minime quadrare Veſicatoria, contra communem et triuialem Praxin, quia ipſa ſua naturali operatione, in corpus, faciunt febrem. Facile intelligitur, me de acutis febribus acturum fore, in intermittentium quippe curatione, niſi forte ad hoc vel illud ſymptoma leuandum, Veſicatoria raro vel nunquam in praxi ſolent adhiberi. Febrium acutarum naturam et cauſas, et ad harum remotionem directam genuinam medelam, prorſus excludere Veſicatoriorum vſum, ſi ad veras indicationes rite attendere voluerint eorum Amatores et Patroni, vel inuiti concedere tenebuntur. Quando fermentationes et efferueſcentias humorum, quibus ſummus *Werlhofius* adhuc fauebat, quas tamen cantharides haud componerent, mittimus, nullam febrium theoriam rerum naturae magis conformem inueniemus, quam immortalis BOERHAAVII. Obſeruauit ille toties cruorem violento impetu ruentem de ſectis venis hominum laborantium febre ardentiſſima, phrenitide, pleuritide. Nunquam eo ipſo momen-

a) *diſſ. de Veſicantibus cap. IV.*

b) *Elem. Medic. Tom. I. defin. No. 34.*

c) *aph. 570.*

mento, quo incidit in excipulum, vidit vel leuiſſimum ſignum vllius prorſus ebullitionis, efferueſcentiae, fermentationis, motus inteſtini, rareſactionis; dixit ergo neque ſunt in corpore [d]). Reduxit igitur Vir eximius omnes cauſas poſſibiles febrium ad obſtructionem, et ſtimulum. Obſtructio a lentore viſcido, inerte etc. ad me non ſpectat, ſed ſola illa, quae acutis febribus propria eſt. Haec a plethora oriunda tollitur venaeſectione, a ſpaſmo relaxantibus, a viſciditate phlogiſtica nitro, aquoſis, ſaponaceis, et iuſto moderamine circuli, ne excedat vel torpeat. Solus torpor indicare poteſt Veſicantia, et de illo ſeorſim fuſe agam ſuo tempore. Venio ad ſtimulum qui multiplex eſt, ad eum omnia acria pertinent. Dum catalogum cauſarum febres excitantium per ſtimulum BOERHAAVIUS [e]) exhibet, ei etiam applicata externa acria, pungentia, rodentia, lacerantia, vrentia, inflammantia infert. Aut ergo haec omnia ex claſſe cauſarum febres excitantium erunt exterminanda, aut dandum erit, cantharides acres, pungentes, rodentes, lacerantes, vrentes, inflammantes generare febrem. In Commentario proprio ad hunc locum ſcribit *Boerhaavius*: *Sunt homines, qui non poſſunt ferre cantharides, quin habeant febrem.* Auſim dicere, dum cantharides ſtimulant neruoſum ſyſtema et acres ſuas atomos humoribus immiſcent, in omnibus humanis corporibus efficere, vt habeant febrem, maiorem minoremue, pro gradu ſenſibilitatis maiore vel minore, Veſicatorioque vel fortiore vel mitiore. Pergit *Boerhaavius*: Fuit ruſticus, qui ſanabat febrem intermittentem ſola applicatione ranunculi pratenſis raſi, intra digitos, ſuperpoſita veſica ſuilla, tempore apyregias ante paroxyſmum, tum oriebatur calor ſummus, qui ſuperabat futurum frigus febrile. Fecit ruſticus febrem ante febrem. An autem Veſicatorium debilius ranunculo? Scripſit *van* SWIETEN [f]) in ſuo commentario ad hunc aphoriſmum: *Cantharides applicatae pluribus locis ſimul* (vel vni largius) *toties febrem et ſitim ſummam effecerunt.*

d) *Chem. Tom II. part. II. proceſſu* 114.

e) *aph.* 586.

f) *Tom. II. p.* 41.

Ipſe autem BOERHAAVIVS notare non oblitus eſt, cantharides
g) *de Morb. Nerv. p. 748.* per ſe facere in toto corpore febrem g), quare miratur Claros
h) *ad aph. 75.* Viros adeo ſaepe veſicatoria laudare h). Atque modo laudatus egregius Commentator ad hunc locum, *cantharides* inquit, *in loco, cui applicantur, excitant calorem et deinde in toto corpore caloris augmentum faciunt, quod eſt effectus febris.* HILDANVS grauiſſimum effectum cantharidum externe adhibitarum recenſens, ab applicato in genu cataplaſmate, ex fermento et cantharidibus, dolorem maximum, inquietudinem
i) *Cent. VI. obſ. 98.* et febrem obſeruauit i). Cel. de WOLTTER k) cantharides
k) *in pharm. militari p. 103.* cauſtico et penetrante ſale ſuo, quod humoribus in orbem volutis communicant, pulſum celeriorem, et febrem efficere ſcri-
l) *pag. 19.* pſit. Neque negare ſuſtinet ipſe AEPLI l) obſeruatum fuiſſe, cantharides operari in circulationem humorum eamque viua-
m) *pag. 33.* ciorem ac pulſum celeriorem et fortiorem reddere m), et alibi vim cordis arteriarumque motricem, et calorem augere. Data
n) *p. 148. 149.* vero opera demonſtrauit FORSTEN n), Veſicatoria, ſtimulando vaſa, circulationem incitare et pulſum celeriorem reddere, atque contra *Glaſſium* et *Whytt*, qui praecipue in pectoris morbis ab iis tardiorem reddi contendunt, egregie monet, hoc fieri, quando pulſus celeritas oritur ex pituitoſa oppletione et obſtructione pulmonum, qua cantharidum vi reſoluente et attenuante profligata, et circulatione ſanguinis ſic libera reddita, celeritas pulſus neceſſario debet minui, quemadmodum etiam ipſe *Whyttius* largitur. Cel. TISSOT, ſi ſaniſſimo homini applicetur veſicans, ſtatim ictus pulſuum celeriores reddi
o) *Lettre à Mr. Zimmermann p. 24.* annotauit. o) Quando BOERHAAVIVS ad curationem febrium et remotionem cauſarum accedit, inter acria irritantia externe haerentia expreſſo verbo Veſicantium meminit, quibus lenta
p) *aph. 603.* mucoſa et oleoſa blanda opponenda dicit. p) Atque magni Viri Commentator, *quando*, inquit, *a cantharidibus, arſenico et ſimilibus febris nata fuit, magna cautela requiritur. Saepe enim minutae horum particulae tenuiſſimi pollinis ſub ſquamulis*

*epidermidis haerent, et nocere pergunt, vnde ſollicita abluitio et depuratio loci requiritur. Praeterea locus laeſus ſaepe excoriatus et profundius eroſus eſt, et neruoſa cutis pars a minima etiam acris applicatione irritatur, et dolet, adeo, vt aëris attactus cruciatum augeat, vnde inflammatio et febris ſaepe ſequuntur, quare molliſſimi fotus, et molliſſima vnguenta requiruntur.* Crediderim per tantorum Virorum aſſerta et demonſtrata extra omne dubium poni, Veſicantia circuitum ſanguinis augere et febrem inducere.

## §. XXVII.

*Nihilominus a claris Viris in febribus laudantur.*

Verum ad omnia haec et ſimilia, eximii alioquin viri non pauci, plane non attenderunt, ſed potius, quod quidem numquam ſatis mirari potui, Veſicatoria inter ſumma febrium remedia collocare, et extollere haud dubitarunt. Hi ergo audiendi erunt, licet plurimi eorum, etiam dogmatici, fere ſaltem vnam experientiam crepent, praeteruidentes actionem phyſicam cantharidum, praeiudicatae ſuae opioni indulgentes, et ſibi ipſis interea non raro contradicentes. Vidimus §. 3. Veſicatoria in peſte et febribus malignis fere primo fuiſſe adhibita; cum in his vſum praeſtare viderentur, illico praeceps nata eſt concluſio, in benignioribus tanto magis fructuoſa futura. Optime hoc perſpexit et annotauit BAGLIVVS [a]), *Medici*, inquiens, *falſa imbuti opinione, Veſicantia vim habere extrahendi venenum febrium malignarum, indiſcriminatim contra omnes cuiuſcumque naturae febres eadem praeſcribebant, magna aegrotantium pernicie.* Ita tamen proh dolor! actum eſt. Qui, dum adhuc de adhibitione Veſicantium inter medicos dimicabatur, tamquam alter Hercules, eorum energiam, quantum poterat, contra *Alexandrum Maſſariam* tuitus eſt *Hercules* SAXONIA [b]), ea febribus continuis, malignis, ardentibus, optimum adferre auxilium aſſeuerauit. Inter recentiores Cel. BOHNIVS [c]), quem tanti fecit BOERHAAVIVS, vt

a) *diſſ. de Veſic. Cap. III. p. 655.*

b) *Prax. med. de febribus c. 34.*

c) *de officio medici p. 316.*

vt eum, cum *Hoffmanno*, in palaeſtra chemica et medica micare inter omnes, edixerit [d]), *Varia*, ait, *in ſanguinem et ſpiritus animales actione, apprime prodeſſe obſeruantur veſicatoria in febribus cuiuſcumque generis, intermittentibus pariter et continuis, et harum quoque malignis.* Dolendum, quod actionem illam variam, qua febribus proſint, non ſimul determinauerit. Deinde etiam Cel. VERATTI, [e]) diſputat contra eos, qui ab vſu Veſicatoriorum abhorrent, eaque non ſine crudelitatis nota adhiberi poſſe, plane et aperte contendunt. Prouocat poſtea ad *Helmontium*, et hunc ſecutum, *Lucam Tozzi*, qui Veſicatoria adeo periculoſa ſe comperiſſe teſtatur, vt ea ſtulta praeſidia, circa corporis ſuperficiem, vbi centralia laborant, et obſeſſa ſunt, a ſpiritu nequam moloch excogitata vocauerit. Pergit VERATTI: *Helmontius* et ante eum priſcis temporibus multi Auctores, Veſicatoriorum vſum non ſaltem inutilem, ſed valde periculoſum ſuadere conati ſunt, ac obſeruationibus ſuis, et rationibus effecerunt, vt vniuerſa medicorum ſchola ab eorutm vſu, vel in ipſis febribus abſtineret. Quis ex his non colligit, Cel. *Veratti* in toto morborum catalogo, quibus prodeſſe poſſint Veſicatoria, primum locum dare febribus, in quibus carere illis velle praecipue religio ſit. Sed nec hic celebris vir, in tota diſquiſitione, de hoc argumento, vel vnico verbulo aliquid dicit, cur proſint in febribus, et cui demum fini impetrando haec emplaſtra queant inſeruire. Doleo, mirum quantum, quod Cel. *Vogelii* diſſertationem, de tuto et eximio Veſicatoriorum vſu in acutis non viderim, quae Göttingae 1768. habita eſt. Credo, in his potius id euenturum, quod celeberrimus Vir in materia medica ſcribit [f]): *Toti inſecto vis ciens et vrens ineſt, qua, vbi aut intus ſumitur, aut cuti applicatur, corpori alienum fieri poteſt.*

d) *Chem. L. p. 85. edit. Lipſ.*

e) *Comm. inſt. Bononienſ. Tom. II. part. II.*

f) *p. 340.*

§. XXVIII.

## §. XXVIII.

Verum enim vero ſi omnia practicorum medicorum monumenta, quae exſtant, ſollicite peruoluamus, vix vllum auctorem inueniemus, qui cum maiori fiducia magis honorificum panegyricum ipſis ſcripſerit, et quidem ſpeciatim in ſanandis febribus, quam Ill. FREINDIVM. Quo maior eſt Viri eruditiſſimi fama et auctoritas, etiam poſt eius fata ſuperſtes, quam ex merito longe lateque diffuſam obtinuit, eo maiori cura expendenda ſunt omnia, quae totus in cantharidum laudibus promulgandis ediſſerit.

*Speciatim ab Ill. Freindio, qui modeſte confutatur.*

Magni facit FREINDIVS Veſicatoria, de quibus Commentariorum de febribus, ad lib. I. et III. Epidemiorum Hippocratis, nonum et vltimum ſcripſit, tamquam euacuans, poſtquam alias euacuandi vias, quas natura, aut eius interpres, *Hippocrates*, in vſum deduxit, hactenus conſiderauerat, illaque eapropter, non poſtremum locum in febrium reſtinctione ſibi vindicare dicit [a]).

Veſicantia valentiſſima eſſe, ait, et maxime efficacia, et morbi vim alleuare, modo quodam expeditiore, magisque inopinato, quam cetera quaecumque euacuantia, venaeſectionem ſi exceperis [b]). Quamquam pluribus in morbis ſint vtilia, febribus tamen maxime proficere, teſte experientia, ſcribit [c]).

In his omnibus igitur, ex nullo alio capite, Veſicantia a *Freindio* extolluntur, quam quod morbi vim alleuent euacuando. In hoc momento igitur debet conſiſtere fauſtae operationis ratio. Interim in ſequentibus idem hic *Freindius* diſertis verbis ſcribit [d]): Cantharides ſi ideo proficerent, quod ſerum euocarent, eadem ſane ſeri copia, per vrinae vias effuſa, pariter prodeſſet. Atqui in omni fere morbo ſeri tantumdem per meatus iſtos eiicere licet, quantum Veſicatorio admoto educitur, neque vero in vllo fructum inde aequalem percipi poſſe, experimentis conſtat. Euidens ergo eſt, *Freindium*

a) *in Com. de febribus p. 58.*

b) *p. 58.*

c) *p. 60.*

d) *p. 61.*

vim antifebrilem, quam Veſicantibus eapropter tribuerat, quod euacuarent, illis ipſum iterum derogare.

De maximo fructu, qui, experientia teſte, in curatione febrium ab eorum vſu redundet, in ſequentibus fuſe diſpiciemus.

Facile videt *Freindius*, *Bellinianam* doctrinam laudibus, quas decernit Veſicantibus, in totum aduerſari; ideoque *Bellinum* reprehendit, qui in eo, quod ſtimulent Veſicantia, vim omnem eſſe poſitam contendat, et eadem de cauſſa pulſum excitari pronunciet. Quaerit, num aut cauſtica, aut fonticuli, aut ſetaceum, aut cantharidum expertia Veſicantia, ea ſtimulandi virtute polleant, vt pulſum ad tempus attollant? Purgantia, inquit, ſtimulum inteſtinis admouent, vnde tamen nihil virium pulſus adquirit. Aqua bulliens, carbo ignitus pruritum in cute et Veſicam commouent, ita tamen, vt ne minimum quidem ſanguini motum adferant [e]).

e) *pag. 62.*

Ego certe in his ſingulis, adeo confidenter aſſertis, *Freindium*, tantum virum, nullibi inuenio. Sane omne cauſticum in parte affecta ſemper parit inflammationem, quae ſine febre vel mitiore, vel grauiore, ne concipitur quidem, cum haec ad eſſentiam inflammationis ſpectet. Nil certius eſt, quam veteres Chirurgos ſuis ignitis ferramentis violentas febres induxiſſe. In fonticulis, quando ſemel vel inciſione vel cauterio excitati ſunt, leniter omnino irritat piſum, neruoſamque ſyntaxin non multum commouet, licet humorum affluxum mediocrem concitet. Setaceum autem, notat HEISTERVS [f]), ob dolores, quos adfert, prohibere, quo minus multi aegrotantes nobile hoc et efficax medicinae genus admittant. Nonne autem effectus doloris ſunt febris, calor, ſitis [g]), cet.? Nonne febris fere ſemper magnos dolores ſequitur, etiam in illis morbis, qui ex ſua natura minime in febrem vergunt [h])? Nonne ruſticus cantharidum experte veſicante, ranunculo,

f) *Chirurg. lat. p. 730.*

g) *Boerh. aph. 226.*

h) *van Swieten in Comm. ad hunc aph.*

culo, febrem induxit, et pulſum ad tempus adauxit? Oleum, e ſcarabaeis lucanicis factum, ad modum olei ſcorpionum, pulſibus inunctum, certo experimento febrem excitare, ephemeram aemulantem, recenſet HOEFERVS [i]).

Quid de purgantibus dicam, quo magis draſtica fuerint, aliquid venenoſi habentibus, quorum ſtimulo nil virium pulſum adquirere, putat *Freindius*? Cogitandum eſt, ſtimulum ſaepe ſimul purgatione eiici. Interim a purgantibus, improvide datis, flatulentias, ſitim febrilem, calorem, ſub ipſa medicamenti operatione animaduertit HOFFMANNVS [k]). Sique doloroſa tormina induxerint purgantia, neceſſario febrem poſt ſe trahent, atque quando diatheſin inflammatoriam, vel leuiorem, vel grauiorem proritauerint, hacque necent, num illam concipere ſine febre licebit? Poſt data purgantia in principio acutorum BAGLIVVS [l]) nihil frequentius obſeruauit, quam febris exacerbationem, vigilias, deliria, motus conuulſiuos. Atque SYDENHAM [m]) cauendum eſſe, inculcauit, ne forte ab agitatione et tumultu, quem in febricantium ſanguine et humoribus purgantia ſaepe excitant, aeger ex ſpirituum animalium confuſione comatoſus fiat. Aquam autem bullientem, carbonemque ignitum pruritum ſaltem in cute et veſicas commouere, ita tamen, vt ne minimum quidem motum ſanguini afferant, monere *Freindium*, virum ſummum, id non ſine dolore lego. Habet combuſtio ſuos gradus a leuiori dolore ad ſummum, ab inflammatione leuiore grauiore ad ipſam gangraenam; ergo etiam a leuiore febre ad grauiorem et grauiſſimam. Sed inflammatio nil eſt, niſi ſtagnatio ſanguinis in parte, cum motu reliqui ſanguinis liberi aucto, ſeu febre.

Pergit nihilominus audacter *Freindius*: „In febribus acutis tutum maxime atque expeditum auxilium praeſtant Veſicantia, quae quidem, licet materiam febrilem a cerebro potentiſſime auertant, fluxiones tamen ceteras, ſudoris,

„prae-

i) *Herc. med. lib. I. c. 6.*

k) *Med. Syſt. Tom. II. p. 78.*

l) *pag. 659. 660.*

m) *p. 654.*

„praecipue autem vrinae, ſaepenumero iuuant, ſaltem „nullo vmquam modo reprimunt."

Potentiſſima reuellentia ſunt Veſicatoria, id omnino certum eſt; vrinam ſi propellant fortius, ſemper metus ſubeſt, ne id cum dolore et mictu ſanguinis fiat. Proſunt reuellendo in morbis ſine febre, et in quibus febrem excitauiſſe, nil nocuerit. Sed febris acuta iam praeſens ſupponit celerem et validum motum humorum, verſus cerebrum praecipue excurrentem. Nil ergo iuuerit, eum Veſicatorio aliquo modo ad partem irritatam inuitaſſe, quando eodem tempore in toto corpore ſimul intenditur et fortius, ac antea, verſus cerebrum excurrit, quod bene perpendendum eſt.

Nunc vero *Freindius* fere deſinit eſſe medicus, immani ſua praeiudicata opinione abreptus, qui alioquin eruditione et ſapientia bene multos vicit; ſic enim loquitur: „Neque „in eo percurioſius haerendum, vt ſemper ad aegri habitum „aptentur Veſicatoria, quaecumque enim fuerit corporis „conſtitutio, vtcumque ſiue bile, ſiue ſanguine tenui feruidior, ſi febris vltra modum ſaeuierit, leuia incommoda „non tanti ſunt, vt de vita interim ipſa non ſimus ſolliciti. „Saepiſſime enim in id diſcriminis res venit, vt nihil, niſi „a veſicantibus, ſpei reliquum ſit." [n])

Longe certe aliter ſtatuit BAGLIVVS, [o]) quando in vſu Veſicantium maximam cautionem adhibendam eſſe dicit, ne indiſcriminatim praeſcribantur quolibet anni tempore, cuilibet aetati, temperamento, habitui corporis, et quibuslibet morbis. Quaererem ego a celebratiſſimo *Freindio*, quale demum ſit illud remedium, maxime e generoſis, in tota praxi medica, quod non ad aegri habitum aptandum ſit? An poſſibile eſt, vt id, quod ſanguini ſeroſo, pituitoſo, fibrae laxae, pulſui lento, debili, conuenit, etiam conueniat ſanguini a copia et bile feruenti, fibrae ſtrictae, pulſui valido, et celeri? An remedium, quod, vt cauſa, febrem poteſt produce-

n) *p. 62. 63.*

o) *operum p. 651.*

ducere, eam etiam, vltra modum ſaeuientem; poteſt refrae-nare? An rapido et perniciſſimo curſu agitatus equus inſidentem excuſſurus, et in praeceps daturus, calcaribus additis quietior reddetur, et lentius incedet? Aut probari debet, ſtimulum febrilem ſtimulo cantharidum obtundi, et aboleri, quod nemo facile praeſtiturus eſt; aut concedendum, febrem, vltra modum ſaeuientem, Veſicatorio ad ſummam rabiem incitari. De leuibus incommodis, a Veſicatorio oborientibus, ſermo non eſt, ſed de grauioribus et grauiſſimis, ex his, leuibus habitis, enaſcentibus, quae vitam hominis non in vado locant, ſed praeſentiſſimo periculo exponunt. Si febris eouſque ferueat, vt id diſcrimen naſcatur, quod vix aliquam ſpem reliquam eſſe ſinat, tantum abeſt, vt Veſicantibus illa tuto committatur, vt potius haec ſpem hanc, in totum inanem, et collapſam redditura ſint certiſſime; non ſecus ac ardens, et flammis deuoranda domus, addito igne, tanto certius deflagraret.

Ex vno errore in plures progreſſus facilis eſt. Triſtem hanc experientiam ſuo exemplo *Freindius* comprobat. In variolis, inquit, morbillis, febre ſcarlatina, eryſipelacea, licet ſanguis ardentius aeſtuet, incitatius feratur, hoc tamen auxilii genere haud dubitanter neque infeliciter vtimur. Quare nequaquam audiendi ſunt ii, qui in febribus ardentibus et continuis, etiam ſi ſopor adſit, aut delirium acceſſerit, Veſicantium vſum repudiant.

Pendent haec infelicia conſilia ab hoc ſolo, quod non attendat *Freindius* ad inconcuſſam veritatem, cantharides accelerare circulum ſanguinis; ea enim admiſſa, nemo medicus vmquam, ſi in his febribus ſanguis aeſtuet, et incitatius feratur, ea applicari ſuaſerit, felicemque inde effectum ſibi pollicebitur. Aeſtuat in variolis et morbilis et celerius mouetur ſanguis, ob ſpecificam acrimoniam, quae vnicuique ex his febribus propria eſt, quaeque potente ſuo ſtimulo morboſo,

curſum ſanguinis valide auget, et incitat. Huic ſtimulo morboſo, medicum ſtimulum vrentis acrimoniae cantharidum addendum eſſe, et opponendum, vt morboſus agere deſinat, aut mitius agat, nemini in mentem venire poteſt, namque nemo cantharidum acrimoniam pro antidoto acrimoniae varioloſae, aut morbilloſae declarabit. Vt haec ſub ſpecie exanthematum, vi vitae ad exteriora feliciter determinetur, huius iuſtum moderamen requiritur. Longe ſaepius autem pro hoc fine impetrando, fraeno opus eſt, quam addito calcare. Numquam ergo prudentem locum habere poſſunt Veſicantia, quam vbi vis expellens languida nimis eſt, et expulſioni haud ſufficit, atque vbi ob hanc exanthemata retrocedunt. Attamen ſub his circumſtantiis BOERHAAVIVS, in epiſtola quadam ad *Baſſandum* [p]) excitantia quidem laudat, contrayeruam, ſerpentariam, rutam, vinum rhenanum, ſed de Veſicantibus ne ſyllabam habet. Atque haec de febre prima! Doleo toto corde, ex falſiſſima hypotheſi, febrium remedia eſſe Veſicantia, fluere etiam eorum laudatum vſum, in febre variolarum ſecunda, de quo *Sydenhamus* prorſus tacet, venaeſectioni et opio vnice confiſus, quem vero *Freindius*, mirum quantum, commendat, licet in ſe ſit pernicioſiſſimus, et necare potius, quam ſaluare aptus, niſi alia vere indicata remedia ſimul adhibeantur, noxaſque Veſicatoriorum forſan mitigent, et ſua energia his praeponderent. Si verum fuerit, venaeſectionem vtilem et neceſſariam eſſe in ſecunda variolarum febre, eapropter, quod ſanguinis impetum et orgaſmum refraenet, cui fini, ipſi in ſua actione e diametro contrariantia, Veſicatoria applicabuntur? Omnis ſuperficies corporis a confluentibus variolis iam aduſta eſt, quaſi tota meris Veſicatoriis cooperta foret, in quem finem ergo his tormentis morboſis medicus tortor ſua adiiceret? Merentur omnino huc transſcribi, quae habet HOFFMANNVS [q]): *Gerardus Columba veſicantium vſum valde noxium in variolis deprehendit, quia non multo poſt ſecutae*

p) *vide Comm. van Swieten Tom. V. p.* 73.

q) *Med. Syſt. Tom. II. p.* 283.



tae

*tae ſunt conuulſiones, ob dolorem quem excitant, praecipue eo tempore adhibita, quo ardentiſſimus durante exulceratione vrget dolor, ex quo certe iuvenes ſenſibilioris texturae moriuntur, praeſertim in confluentibus, quia ille membranas cerebri in conſenſum rapit moxque delirium et conuulſiones excitat.* Debilis pulſus in hac febre ſi obſeruetur, licet ſat ſaepe ſit nimis fortis et vehemens, indicari videtur primo intuitu vſus Veſicantium, quae eum excitent omnemque circuitum vegetiorem reddant. Sed notandum, quod toties inculcauit *Sydenham*, febrem eſſe putridam, a particulis putridis variolarum ſuppurantium, in ſanguinem reſorptis, oriundam. Suadet ergo ſana ratio, vt pulſus excitetur, non ſtimulo cantharidum, qui ſanum adeo ſanguinem in liquamen putridum diſſoluit, ſed remediis acidis, vegetabilibus, mineralibus, gratis analepticis, vino rhenano, potui aquoſo admiſto, myrrha, camphora, cortice peruuiano. Haec ſunt palmaria, interponenda blandis aluum laxantibus, merito a *Freindio* commendatis, quae colluuiem purulentam in humorum maſſa coaceruatam ſenſim educant, et vera ſunt febris ſecundae remedia. Rectiſſime Veſicatoria reiicit Ill. TISSOT, [r]) atque ea nocere, praeſertim in vehementi ſuppurationis febre, ſcribit, quidquid ſuaſerint ante 30. annos *Freindius* cum ſuis aſſeclis. Ne aliquis experientiam opponat, belle adiicit *Tiſſot*, ſi vmquam profuerunt in hac febre, profuerunt vnice largam puris copiam euacauando, ſed tot contaminantur naeuis, vt illas hoc ſcopo adhibere piaculum foret, inſuper dubium remanet, num verum varioloſum pus, ante, quam apponerentur, iam exiſtens, aut nouum, quod ipſa generant, euacuent. Multoties damnoſae huic medicationis methodo praeferenda eſt, cum benignis purgantibus, diligens variolarum bene maturarum pertuſio, ſpongiis deinde aqua et lacte tepido madidis iugiter applicatis, vt pus extrorſum alliciatur, eidemque exitus ita paretur. Optat BOERHAAVIVS, [s]) qui fomenta perpetua emollientiſſima

r) *in epiſt. med. pract. ed. 1770. p. 224.*

s) *in comment. proprio ad aph. 1402.*

cum pannis laneis hunc in finem commendat, vt aegri perpetuo ferre poſſent balneum vaporis, quod debilitas eorum ſumma non admittit. Vnicus forte caſus eſt, qui in febre ſecunda variolarum Veſicantia fert et poſcit, bene a TISSOTO annotatus, [t]) vbi relicta cute ad pulmonem acre deuoluitur virus, cum frequentiſſimo et debiliſſimo pulſu, cutis ſiccitate, orthopnoea, anxietate. Forte tamen et hic, niſi ſummum ſuffocationis periculum vrgeat, emollita cutis fomentis aſſiduis, laxa aluus, oxymel ſimpl. et ſquill. cum nitro, et balnea pulmonica cum aceto, maiorem vſum praeſtabunt, quam Veſicantia. Haec de variolis; eaedem fere cautiones valebunt de morbillis, et febre ſcarlatina.

t) p. 223.

Quod coma et delirium febrium acutarum attinet, videbimus in ſequentibus, an operae pretium ſit illos audire, qui ſuis praeceptis, rationibus et experientiis, Veſicatoria in his febrilibus ſymptomatibus diſſuadeant.

Nunc *Freindius* [u]) *Sydenhamum* adoritur, eumque taxat, dum hac methodo, quam vlla alia, ex febribus liberos euaſiſſe aſſerit, quod ille, ad febres 1644. 1675. 1679. 1685. populariter graſſantes Veſicantia adhibuerit optimo conſilio, aliis autem annis praetermiſerit, qui tamen nullam febrem intulerint, in qua non aeque profutura fuiſſent Veſicantia, quorum vis in omni morborum acutorum tractatione latiſſime pateat. Non longe abeſt deinde Cel. *Freindius*, vt putet, aegros, quos *Hippocrates* in febribus amiſerit, prae omni alia medicina proficientibus Veſicatoriis potuiſſe ſeruari.

u) p. 63.

Adhibuit omnino *Sydenhamus*, annis citatis, in febribus Veſicatoria, an ſemper cum fructu, non conſtat. Forſan deinde omiſit, quia numquam ſuis ſententiis pertinax inhaeſit, et ſuos errores interdum commiſſos introſpexit, et correxit, et quod ipſe profeſſus eſt, cautior factus fuit. Saltem in ſchedula monitoria [w]) de nouae febris ingreſſu, in

w) p. 660.

 phre-

phrenitide radi caput iuſſit, ſicque cerebrum recreare et refrigerare laborauit, vt ſenſim calidas impreſſiones, vt loquitur, queat vincere. Atque idem notari etiam de comate, huic febri ſuperueniente, voluit, in quo Veſicatoria, non ſaltem nullo cum fructu, ſed ne ſine maximo quidem periculo vſurpentur, adeo, vt mortem ſaepius adſciſcant. Ab actione Veſicatorii, quam ſal eius cauſticum patrat, refrigerationem cerebri, quae medelam *Sydenhamianam* abſoluit, nemo facile exſpectauerit. *Hippocrati* apologiam ſcribere iam non vacat. Finit tandem ſua praeconia *Freindius* his:

„Illud autem prae aliis commodi habet haec euacuandi „via, vt numquam non tutiſſime in vſum duci poſſit. Ce„terarum enim ita perdifficilis et lubrica eſt ratio, vt non„numquam eae, vbi atrocior fuerit morbus, non ſine pe„riculo tentari poſſint, id quod in venaeſectione ſaepe ex„perimur, a qua, plus diſcriminis habente, non ita, vt a „Veſicantibus, quiuis abhorret.“ Taxat deinde aegrorum puſillanimitatem, et medentum mollitiem, quos, ſi humaniſſimi ceteroquin ſint, vbi vitae periculum immineat, tortores eſſe deceat. x)

x) p. 63.

Impoſſibile prorſus eſt, vt Veſicantia ſemper tutiſſime adhibeantur. Nullum enim remedium, etiam e benigniſſimis, de quorum abuſu elegantem diſſertationem ſcripſit *Hoffmannus*, nominari poteſt, quod non, quando haud rite adhibetur, queat nocere. Ad benigna autem, ſuo ſenſu contradicente, cantharides nemo referet. Lubrica eſt ratio venaeſectionis, quando ſanguis nimis remiſſo impetu fertur et febris torpet, ſed non tantum ſumme lubrica; ſed potius ſumme infida eſt Veſicantium ratio, quando ſanguis nimis forti impetu proiicitur, et vehemens febris adeſt. Iuſto tempore magna medici et Chirurgi virtus eſt immiſericordia, ſed non ſemper. Poſtulat humanitas et amor proximi, vt aegri, a morbo ipſo facile perdendi, a medico accedente, illique ſuppetias ferente, non certius

certius occidantur, eo inſuper ita feriente, vt ſe mori ſentiant.

Colophonem ſuo commentario imponens, *Freindius* Veſicantia ad febrilem materiem euacuantia refert, quibus ſolis multae febres auſcultare ſoleant [y]).

y) p. 64.

Notaui iam antea, quod aliam virtutem ipſis ineſſe credat *Freindius*, ab euacuatione pauci feri nil ſibi promittens [z]). Sed adeo, ſine vllis limitibus poſitis, illa extollens nullibi tamen exponit, cur alia ex ratione proſint, aut prodeſſe queant, vna reuulſione a ſuperioribus excepta, quae ſi iuſte inſtituatur, tamen ad ſymptomata ſaltem minuenda et oppugnanda facit, non ad ipſum morbum. Sufficit *Freindio*, enthuſiaſmo aliquo abrepto, ea pro polychreſtis non ſaltem, ſed pro panchreſtis remediis declarauiſſe, omni neglecta rationali aetiologia.

z) p. 61.

Magna interim ſemper et vbique vis veritatis eſt, ita quidem, vt inter denſas hypotheſium nebulas haerentis radii, his vtcumque diſcuſſis, quaquauerſum diſperſi, ſubinde etiam hominem ipſam negligentem feriant, atque haud opinantem, de ea apertum teſtimonium ſua ſponte proferre cogant. Miremini mecum, Lectores optimi! *Freindii* agendi rationem, qui, licet ſibi ipſi contradicat, tamen inter media Veſicantium praeconia diſertis verbis ſic loquitur:

„Intus aſſumptae cantharides inter alia vim habent in
„ſanguinis curſu incitando, - - veriſimile eſt, eas etiam, cum
„cuti admotae ſunt, altius peruadere, humoreſque eodem
„plane modo commouere [a]).“

a) p. 61.

An autem hoc volumus, quando febres acutas curare aggredimur? nonne potius omnis labor contrarios fines intendit? quomodo igitur febribus, iisdemque etiam vltra modum ſaeuientibus, quod alibi dixerat, conuenire poſſunt?

Porro: Cantharides in Veſicantibus, in ſanguinem vim exercent. Eapropter hecticis (praecipue ſi ſudoribus colliqueſcant) billoſis item, iiſque, qui ad febriles aeſtus natura

tura ſua feruntur, interdum noxia ſunt, etiam vbi corpus plenius fuerit, ſi ſcriptoribus habenda ſides, et, niſi venam ſecueris, periculoſae, ſiquidem cum ſanguinis molem admodum attenuent, curſumque intendant, febres et deliria pariunt [b]). b) *p. 62.*

Oro ego quoſuis cordatos lectores, vt haec et alia *Freindii,* a me adducta in antecedentibus, effata inuicem concilient. Si diuerſo tempore, inque diuerſis libris, talia, e diametro ſibi repugnantia, ſcripſiſſet *Freindius,* longe minus mouerer, at in eodem commentario paucis paginis conſtante, adeo diſſona legi, prorſus obſtupeſco. Dum in illos animaduertit, qui interiorem vim Veſicatoriorum negant, et tamen cruciatus, quos in vrinae meatibus excitant, admittere debent, et explicare inſtituunt, in haec verba erumpit [c]): *Ita fere, qui rationem male ſemel inſtitutam mordicus tenet, in eas dilabitur difficultates, vnde ſe expedire vix poteſt, niſi a ſe ipſo diſſideat ipſe, ſecumque diſcordet.* Fallor, aut ipſiſſima verba haec ad *Freindium* applicari poſſunt, Veſicatoria adeo in febribus laudantem, et tamen, quod illa febrem ipſa excitent, negare nequeuntem, ſed aperte potius profitentem. Mihi quidem hae diſcordes ſententiae, pro veritate mea ſtabilienda, pleniſſime ſufficiunt.

c) *p. 62.*

## §. XXIX.

*Et Cel. Cloſſii, cuius ſententia expenditur, et amice refellitur.*

Neſcio, an *Freindii* placitis, licet ſibimet ipſis prorſus obloquentibus, ſeſe abripi paſſus ſit cel. CLOSSIVS, medicus egregius, litteratus, et in arte pulchre peritus. Id interim certum eſt, ipſum inter auctores claſſicos, pro adhibitione Veſicantium in febribus militantes, referendum eſſe, teſte eius, ante decennium edita, *noua methodo medendi variolis.* Doleo impenſe, quod cum eo facere nequeam, tantoque magis, quod tenuitatis meae nimis honorificam paſſim mentionem iniecerit, quam ingratus apparens, vt confutatione aſſertionum

tionum eius rependam, aegerrime a me impetro. Sed etiam inter diuerſa ſentientes ſubſiſtere poteſt exiſtimatio et amicitia, vt inter *Hahnium* noſtrum et *Werlhofium*, nobile ſane par medicorum, ſubſtitit, et inter magnum *de Haën* et me, circa vſum Opii in variolis, (in quo argumento mecum facit cel. *Cloſſius*) non conuenientes, ſubſiſtit.

Veſicatoria dum febrem variolarum primam iugulare vel inſigniter mitigare, aſſerit Cl. CLOSSIVS [a]); conſtat facile, ipſum vſum eorum in febribus acutis haud reformidare. Contradicere potius amat et *Boerhaavio*, et *Tiſſoto*, et mihi, pro febrifuga, febrificam potius vim ineſſe cantharidum ſali, aſſerentibus. Dicit, ſe ſat expertum, poſteriorem prorſus inficiari non poſſe, ſed neceſſariam, conſtantem, et perpetuam eſſe, ſine audacia negare audet, atque allegat Ill. *van* SWIETEN [b]), duriora verba Praeceptoris, quod Veſicatoria per ſe faciant febrem, ita emollientem, vt *intempeſtiue applicatas cantharides* tantum febrem facere perhibeat.

Reſpondeo ad haec omnia, pace Cel. *Cloſſii*, cantharides applicatae aut in omnibus ſubiectis ſale ſuo ſtimulum inferunt neruis, aut in certis ſubiectis non inferunt. Ponamus, poſterius verum eſſe, tum tamen de potiori valituram eſſe denominationem conſtaret, nec negari poſſet, pluribus ad minimum reſpectu paucorum, Veſicatoria inferre febrem. Sed in omnibus viuentibus neruis ſtimulum inferunt; nemo quippe facile eſt, cui applicatum recens paratum emplaſtrum Veſicatorium ruborem inflammatorium et veſicam non inferret, licet in vno id citius et fortius accidat, in altero lentius et remiſſius, pro neruorum magis minuſque irritabilium et ſenſibilium conſtitutione, fibrarumque muſculoſarum tenſione maiori, minorique. Pro harum conditionum itaque differentia febris inducta erit manifeſtior vel remiſſior, omnibus tamen augebitur diuerſo gradu circuitus ſanguinis. Nempe, vt deinde ipſe recte monet *Cloſſius*, nullius medicamenti actio eſt abſo-

a) *p. 21.*

b) *in Comment. ad aph. 75.*

abſoluta, ſed ſemper corporum conditionem ſequitur. Actio interim pharmacorum in corpora ſemper eſt eadem, licet reactio differat. Nemo puto de puluere ialappae, licet eadem doſis, tribus, quatuor ſubiectis, numero diuerſas deiectiones, cum vel ſine torminibus inferat, non concedet, eius reſinam in omnibus ſua natiua dote fibras ventriculi et inteſtinorum ſemper ſtimulare. Nemo, ſi tres vel quatuor homines diarrhoeam a laxitate patiantur, iisque detur eadem doſis adſtringentis, in vno autem diarrhoea ſtatim ceſſet, in altero minuatur, in tertio perduret, facile negauerit, in omnibus tamen adſtringens remedium fibras adducere, licet in vno plus, quam in altero. Ita etiam, vt in aliis multis pharmacis, ſtatuendum eſt de Veſicatoriis, ſemper et vbique irritantibus et ſtimulantibus, licet effectus ſtimuli pro ſubiecti qualitate, in quod agit, interdum ſit euidentior, interdum remiſſior.

Quod molliorem ſententiam Ill. *van Swieten* attinet, quam, vt antea iam notaui, ex eius verbis etiam elicere laborauit *Forſten*, nempe tantum imprudenter applicata Veſicatoria, febrem, ſitim, calorem, creare, tenendum eſt, et prudentem et imprudentem applicationem ſemper ſtimulo ſuo febrem facere, vt commonſtraui. Applicatio autem ipſa tunc prudens dici meretur, quando praeſenti morbo vere aduerſatur, atque ex febre hac artificiali commodum in aegri ſanitatem redundat; imprudens autem, quando morbo minus convenit, et damnum in aegri obtinendam ſanitatem redundare facit. Dum, in allegato a *Cloſſio* loco, *van Swieten* de glutinoſo ſpontaneo et lentore inerte loquitur, et Veſicatoria in omnibus morbis, ab eo pendentibus, lentis et frigidis magni vſus eſſe dicit, quia pituitoſum iners diuidunt, et attenuant, clariſſime conſpicitur, ipſum his circumſtantiis poſitis, quae febrem artificialem volunt, prudentem vſum, qui prodeſſe poteſt, luculenter indicare, illum autem neceſſario imprudentem habere, quando contrariae conditiones obtinent.

Eapropter etiam ſtatim haec verba addit *van Swieten*: „vbi „humores in putredinem vergunt, et magnus motus adeſt, „Veſicatoria non adeo tuto adhiberi poſſe videntur.“ Applicentur Veſicatoria homini temperamenti ſeroſi, pituitoſi, nunc paralytico, creabunt febrem, vt alia antiparalytica ſic dicta omnia, huic aegro ſalubrem, quia motus deficientes excitant et reſtituunt. Applicentur homini abundantia ſanguinis boni praedito, cholerico, nunc febre continua laboranti, creabunt etiam febrem, ſed inſalubrem, quia eam, quae iam praeſto eſt, augent, et grauiorem reddunt, forte in aegri perniciem.

Nihil lucratur Cel. *Cloſſius*, dum ab vno remedio diuerſos plane effectus ſequi poſſe aſſerit; vt nempe probet, Veſicatoria modo inducere febrem, modo non, nam ſi hoc ipſi ſine vlteriori inquiſitione, ex qua ratione diuerſus effectus oriatur, concederem, conſtaret tamen, interdum tantum alium effectum obſeruari, quam ordinarie obſeruatur, nemo autem circumſpectus proinde, quia interdum febrem non crearent cantharides, easdem bona cum ſpe, illam non oborituram, poſſet applicare. Namque nemo hunc caſum ſingularem, ab effectu communiter et ordinarie obſeruato toto caelo diuerſum, a priori poſſet hariolari, ſed a poſteriori demum intelligeret; atque ſi ex voto non ſequeretur, fortuito euentui ſalutem aegri fuiſſe commiſſam, ſiniſtra experientia demum diſceret. Opium memorat *Cloſſius* [c]) foeminamque ſiſtit, colica hyſterica et alui obſtructione laborantem, cui laudanum *Sydenhami* dederat, a quo aluus reſerata eſt, quam tamen alioquin per naturam ſuam retardat, et ſiſtit. At differente effectu non obſtante, vna tamen ſemper ratione in inteſtina agit opium, nempe minuit naturalem motum periſtalticum, quo minuto ſcybala, eo deorſum promouenda, remoram patiuntur. Quodſi nunc fibrae, motum periſtalticum cientes, praeter naturam ſpaſticis ſtricturis laborent, et propter has ſcybala ſubſiſtunt, minuto praeternaturali motu periſtaltico, et ad naturalem deducto,

c) *p. 22. 23.*

ducto, excretio aluina prompte iterum ſuccedit. Sed non perinde ſtimulo ſuo in motum cordis et arteriarum agentes cantharides eum modo accelerant, modo retardant, verum aequa actione accelerant ſemper, licet in torpido phlegmatico minus, in actiuo cholerico magis.

Iſchuriam modo cauſantur cantharides, modo profluuium vrinae excitant, vna actione irritante et ſtimulante organa vrinae ſecretoria, et excretoria, quam aegri hydropici laxiſſimae et paene inſenſibiles fibrae aliter ferunt, ac hominis, irritabilibus et tenſis fibris praediti. Sed ſi hae in toto genere vaſculoſo laxiſſimae ponantur, ſemper tamen cantharides earum actionem vtcumque ſtimulo incitabunt, numquam retardabunt et inhibebunt. Numquam itaque eueniet, quod Cl. *Cloſſius* autumat, vt Veſicatoria aliquando febrem, ſub certis conditionibus excitantia, his in contrarium poſitis, eam mitigent vel plane profligent, dum in omnibus ſimpliciter omni tempore ſtimulant.

Nondum deſerere poſſum cel. virum; namque tandem ex actione Veſicantium vſum eorum in febribus acutis inflammatoriis explicare laborat. En eius aetiologiam [d]). *Actio mechanica Veſicatoriorum in eo conſiſtit, vt ſpiculis ſuis cohaeſionem naturalem particularum in humoribus minuendo, maiorem ipſis fluiditatem concilient, lentoremque phlogiſticum diſſolvant, optima igitur ſeſe praeſtabunt febrifuga.* [e]) *Aſſeruit Boerhaauius alicubi in commentario, „omnem febrem inflam„matoriam illico ceſſaturam, ſi ſanguis omnis ſubito in aquam „conuerti poſſet.“ Tale quid efficiunt Cantharides,* inquit *Cloſſius, mixturam ſanguinis turbantes, et bonam cruoris partem in ſerum mutantes,* et praeceps concludit: *a reſolutione igitur, non a reuulſione ſanguinis, vt vulgo ſtatuunt, maxima ex parte dependet eximia illa virtus, qua Veſicatoria in febribus inflammatoriis ſeſe commendant.* [f]) Incredibile paene eſt, in quos errores ſaepe abducere queat ſemel praeconcepta opinio, etiam

d) *p.* 26. 27.

e) *p.* 28.

f) *p.* 28.

iam eruditiſſimos viros. Demus Cl. *Cloſſio*, Veſicatoria ſanguinem attenuare, et diſſoluere, ſed conſiderare debemus, veram faciem et indolem ſanguinis attenuati et diſſoluti a Cantharidibus. Conſtitit §. XXII. non ſimpliciter portionem ſanguinis rubram ita diſſoluere Veſicatoria in ſerum, vt naturali circuitu per vires vitae ſenſim diſſoluitur, ſed ea omnem craſin ſanguinis immutare et turbare, quae vox ipſi *Cloſſio* excidit. Conſtitit, ſanguinem particulis cauſticis imbui et contaminari. Conſtitit, ſanguinis compagem ab iis quidem diſſolui et fundi, ſed diatheſin acrem inflammantem humoribus omnibus induci, teſte *Mortono;* ſolui eos in acre putrefaciens, ex ſententia *Boerhaauii;* ſolui ita, vt per ſalia alcalina ſoluitur, indeque putredinem eorum promoueri, monente HVXHAMO.[g]) An autem talis ſanguinis phlogiſtici ſolutio intenditur a medente in febribus acutis? An talis promoueret ſanationem aegri, an potius eius perniciem? An veroſimile eſt, talem ſolutionem in votis habuiſſe BOERHAAVIVM, quando credidit, omnem febrem inflammatoriam illico ceſſaturam, ſi ſanguis omnis ſubito in aquam conuerti poſſet? Lenem voluit hanc aquam ſine dubio, blandam, et omnis acrimoniae expertem, non ichorem. Secundum eius notata, *inflammatio ſoluitur reſoluendo, ſi humor fluens blandus, motuſque eius ſedatus.*[h]) E diametro contraria patrant cantharides; quis ergo eas facile reſoluendis inflammationibus in febribus deſtinaret prudenter? Nullo ſane ſale alcalino, vel volatili, vel fixo, valere iuſſa priſtina methodo, vtitur emendata praxis, pro diſſoluendo lentore phlogiſtico; ergo etiam vt ſalibus volatilibus alcalinis, ita multo inſuper fortius agentibus cantharidibus vti nequit. Nitrum adhibet, acida vegetabilia, ſapones ex horaeis hoc diſſoluendi fine, et vt ſimul alcaleſcentiae humorum, quam ipſa febris inducit, quaque necat, obicem ponat. Quis autem, haec omnia vel obiter expendens, bene conciperet, applicationem Veſicatoriorum in febribus excipe-

g) *II. 114.*

h) *aph. 386.*

cipere frequentiae et duritiei pulſus imminutionem, et ſymptomatum omnium manifeſtum leuamen? Interim quando in quocumque morbo inflammatorio Veſicatoria adhibuerit, haec phaenomena, quae a ſanguine ſoluto deducit, ſeſe obſeruaſſe, *Cloſſius* aſſerere non dubitat [i]). Facilius longe, febrem ſynocham in putridam abire, inflammatoriam febrem gangraenoſam diatheſin poſt ſe trahere, concipitur, ſi aegro Veſicatoria liberaliter applicentur.

i) *p.* 29. 30

## §. XXX.

*Multi tamen Medici ſummi Veſicatoria in febribus noxia declarant.*

Relinquam doctiſſimo viro ſuam experientiam, neque vnice meam ipſi, quamquam proprie mea non eſſet, namque potius ex attentione ad aliorum praxin enata eſt, opponam. Eruditiſſimorum et ſimul experientiſſimorum medicorum ſententias, de vſu Veſicatoriorum in febribus, colligere nunc debeo, et in vno quaſi conſpectu exhibere, vt practicis aſſertis veritas ſtabiliatur, quae certe ſpeculationibus theoreticis non tantum innititur, vt Cantharidum fautores cauſſari poſſent. Adeo vbi nondum febris aderat, ſed in habitu macilento et ad febres procliui veſicatoria cantharidibus facile turbas excitare poſſe inculcat WEPFERVS, tutiusque omittendas cenſet [a]). Quanta vi agant inſecta haec in motum cordis, egregie intellexit MERCVRIALIS, alioquin odio Veſicatoria non proſequens, qui, quoniam doloribus inductis ſpiritus valide conuellant, in cordis palpitatione ea non adhibenda cenſuit [b]). Vix ergo etiam in valida ſyſtole febrili locum inuenire poterunt. Magnum ſuo tempore practicum, *Michaelem Etmüllerum*, notat FREINDIVS [c]) quod in morbis, et febribus praeſertim tractandis, Cantharides ita frigide atque non ſine metu quodam medico laudet, vt hanc medendi rationem Italis potius, quam ſuis popularibus familiarem velit, Comment. in *Schroederum.* Sed diu ante eum diſertis verbis ſcripſerat Italus, *Proſper* ALPINVS [d]), artibus ciuium ſuorum neutiquam plaudens, et de earum inſecuritate conuictus: *Numquam probare*

a) *Obſerv. de affectibus capitis obſ.* 104. *pag.* 445.

b) *Prax. lib. II. c.* 2.

c) *p.* 59. 60.

d) *de medicina methodica lib. V. p.* 173.



*bare*

*bare potui in acutis Veſicantium vſum, quod calorem febrilem augeant, dolorem et vigilias concitent, et deliria inducant, coctionem impediant, non minus et motui humorum critico obſint, cum incertus locus ſit, ad quem vel per quem criſis eſt futura.* Non puto, obiter habendam eſſe experientiam THONERI [e]), referentis triſte exemplum iuuenculae plethoricae, febre continua afflictae, cum dolore capitis, vbi, iunioris medici ſuaſu, Veſicatorium ceruici admotum, ſed paulo poſt aegra vociferari, et quiritari coepit de ingenti capitis incendio, poſtridieque ſuperuenientibus conuulſionibus, vitam cum morte commutauit. Audiamus nunc cel. *Mortonum*, quem ciuis ſui, *Freindii*, nimium affectum, et quaſi oeſtrum in Veſicatoria, non correxiſſe, vtique mirandum eſt. Ita vero ille de iis iudicat: *magnum hoc remedium* (quod paulo ante dixerat maſſae humorum inflammatoriam diatheſin inferre) *perperam a vulgo medicorum in quibuscumque febribus indiſcriminatim adhibetur, ſiquidem in inflammatoriis canthārides plurimum nocent, ac flammam flammae adiiciendo, curationi officiunt.* Sed prorſus notatu digna ſunt verba Cel. ALBINI [f]): *Id medicamenti genus, quo ipſo febris artificialis inducitur, quod ſanguinem fundit, illiusque mixturam turbat, quod partes ſolidas inflammat, magnumque aeſtum ciet, febrem tollere debet, fiet hoc ſane ſi febrem efficere et effacere, fuerint ſynonyma. Quibus feliciter ſucceſſiſſe viſum eſt, fallaciam non cauſae vt cauſae commiſerunt.*

Conſentit pleniſſime Ill. LANCISIVS, quando aſſerit: *Veſicatoria vim circumpulſiuam canalium ſtimulo ſuo augere* [g]), *quia nervorum ac membranarum retia ſtimulant, preſſiones liquidorum intendere* [h]), *vſumque eorum in febribus, quas internae inflammationes comitantur, raro conducere* [i]). Praeiuerat ipſi, eamdem mentem fouens, *Georgius* BAGLIVVS: *Per ſtimulos veſicantium,* inquiens, *maior in fluidis fermentatio, turgeſcentia, et orgaſmus excitatur, et in ſolidis viuida quaedam oſcillatio* [k]). *Nocent in febribus ardentibus, et continuis, in quibus*

e) *obſerv. med. lib. I. obſ. 20.*

f) *diſſ. de Canthar. §. 16.*

g) *de noxiis paludum effluviis p. 166. 167.*

h) *ibid. pag. 280.*

i) *Hiſtoria Romanae Epidem. c. IV. §. 22. p. 143.*

k) *pag. 659.*

*quibus magna eſt ſanguinis agitatio, et impetus* [l]) *poſt imprudenter et intempeſtiue adhibita veſicantia nil aliud obſeruamus frequentius in praxi, quam febris exacerbationem, deliria, inflammationes* [m]).

Veniam ad Illuſtr. HOFFMANNVM, qui auditoribus ſuis, vt aliorum magnorum virorum, ita et *Lanciſii* et *Bagliuii* aſſiduam lectionem inculcare ſolebat. In eleganti de Veſicatoriis diſſertatione ſcribit [n]): *Veſicatoria praeter alia ſymptomata, ſitim intenſam et pulſuum celeritatem generant.* Atque in medicina ſyſtematica, *cantharides,* ait, *irritando nerueas tunicas fortiorem reddunt arteriarum ſyſtolem, qua vniuerſa ſanguinis et humorum maſſa velociore curſu per vaſa fertur - - - pulſu exiſtente forti et celeri, veſicantia non ſunt applicanda, niſi dolores, febres inflammatorias, accendere, et phrenitidem accerſere velimus* [o]). Piaculum foret, ſi BOERHAAVII obliuiſcerer. Docet vir ſummus, hominem, qui liquoris *Bartholiniani,* ex cantharidibus parati, cochlear, ſeptem aliis vini vel cereuiſiae admiſtum, aſſumſit, halitum foetidum, ardorem vrinae, febrem, paſſum eſſe [p]). Porro ſi cantharides tritae, aceto humectatae, immiſceantur fermento panis acido, et applicentur corpori, vires habere penetrantes ad oſſa vſque, cum dolore et tentigine in toto ſyſtemate neruorum, in veſica facere ſtranguriam, in genitalibus priapiſmum, in toto corpore febrem [q]). Tandem (vtinam hoc ſolum effatum medici adeo in applicatione Veſicantium faciles ſerio perpenderent!) *Agunt,* inquit, [r]) *veſicatoria quatenus motum faciunt, et ſe in corpus inſinuant. Non conducunt, vbi humores acres, nec in morbis acutis, nec vbi inclinatio eſt ad alcali. Miror, claros viros Veſicatoria adeo ſaepe laudare, faciunt nempe per ſe febrem, anxietates, halitum cadaueroſum, vrinam foetidam et acrem, ſanguinem in acre putrefaciens ſolutum.*

An autem a monitis Praeceptoris ſui adeo recederet Ill. *van* SWIETEN, vt in hoc argumento aliter ſentiret? Minime certe,

l) *pag. 652.*

m) *pag. 659.*

n) *§. 4.*

o) *Tom. II. Part. II. c. 8. §. 6. in ſchol.*

p) *de morbis neruorum pag. 211.*

q) *ibid. p. 748.*

r) *in Comment. proprio aph. 75.*

certe, ſed potius *cantharidum vſus*, ait, *minime tutus*, *vbi valida febris*, *calor magnus*, *et putredinis metuendae ſigna*[s]). *Veſicatoria*, inquit, *non tantum ſtimulant partem*, *cui applicantur*, *ſed ſimul motum in toto corpore augent*[t]). *Veſicatoria, cuti ſanae applicata, epidermidem attollunt in veſicam*, *tenui ichore plenam*, *calorem excitant in illo loco*, *et deinde in toto corpore caloris augmentum faciunt*. *Imprudenter applicata corpori*, *febrem*, *ſitim*, *calorem vrentem*, *halitum cadaueroſum*, *faciunt*. *Omnia haec agunt ratione ſtimuli*. *Vbi magnus motus adeſt*, *humores diſſoluti acres et in putredinem vergentes, non adeo tuto adhiberi poſſe videntur*[u]). *In inflammatione curanda ſemper cauendum*, *ne acribus irritantibus motus ſanguinis in toto corpore augeatur*, *ideoque magna cautela laudanda ſunt Veſicantia*[x]).

s) Tom. III. p. 47.

t) Comment. Tom. III. pag. 301.

u) Tom. I. pag. 108.

x) Tom. III. p. 296.

Neque qui inter *Boerhaavii* diſcipulos doctrina et gloria eminuit, *de* GORTER[y]), aliter cenſuit. *Veſicatoria nocere in morbis cum maiori circulatione*, *calore corporis*, *colliquatione pinguedinis*, *ſiccitate inflammatoria* affirmans.

y) Comp. med. II. p. 119.

Ex Belgio proficiſcamur in Angliam! viſuri, quid ibi celeberrimi viri ſtatuant. *Mortoni* ſententiam iam ſcimus. *Veſicatoria febrem facere*, *et oris ſiccitatem*, aſſeruit LANGRISCH.[z]) *Increſcens febris*, inquit, HVXHAM[a]), *nullo indiget ſtimulante*, *hinc Veſicatoria tam ſaepe nimis praepoſtero*, *et minus conueniente modo applicantur*. *Si irritatio et impulſus iam ſunt nimii*, *certe ſine vllo iudicio adhibentur*. In illa inſtructione, quae titulum *Nuclei totius medicinae* gerit, quaeque in vſus Xenodochii militaris, iuſſu Ser. Ducis Cumbriae, ab Archiatris, Chirurgis, et Pharmacopoeis regiis, publici iuris facta eſt anno 1748. in germanicam linguam verſa[b]), vbi emplaſtri Veſicatorii mentio iniicitur, haec verba leguntur: *Optimum in ſe remedium peruerſo vſu*, *ad ſui deſpectum occaſionem praebere poteſt*; *id huic emplaſtro ſaepe accidit*. *Qui in omnibus febribus ſine diſcrimine*, *inque omnibus morbi circum-*

z) med. pract. p. 166.

a) Tom. II. p. 115.

b) vide p. 40.

ſtantiis

*ſtantiis illud adhibet, aperte probat, quod magni Apollinis in ſua arte elogium haud mereatur. Antequam ad illius applicationem acceditur, probe penſitandam eſt, an febris ſit inflammatoria, an neruoſa. In illa, Veſicatoriorum loco lanceola adhibenda, atque demulcentia, refrigerantia, et diluentia remedia.* Verum Celeb. PRINGLE[c]), edit. german. de morbis caſtrenſ. aliter ſentire videtur. Diuidit febres inflammatorias in duas periodos, in primam, quando pulſus durus eſt, et venaeſectio indicatur; in ſecundam, quando diatheſis inflammatoria adhuc quidem adeſt, ſed pro hac euacuatione, pulſus nimis debilis obſeruatur. *In hac periodo*, inquit, *Veſicatoria ſunt praecipuum remedium*, quae exceptis paucioribus caſibus, quorum mentionem ſe facturum promittit, *numquam citius, in vſum trahi debere* aſſirmat. Horum cautionum autem ſat cito videtur immemor factus Cl. *Pringle*, nam non in paucis, ſed in valde multis caſibus deinde, nempe in angina, dyſenteria, hepatitide, in ileo, phrenitide, pleuritide, in quibus omnibus affectibus manifeſta inflammatio vrget, et pulſus ſat durus eſt, et fortis, quod quidem ſatis mirari nequeo, ſine omni diſcrimine et reſtrictione, Veſicantia impenſe laudat. Sane hanc ſententiam viri doctiſſimi cum iis, quae alibi in egregio eius libro, de morbis caſtrenſibus lego, neutiquam poſſum conciliare. Scilicet in appendice, qui varia obſeruata et experimenta circa ſeptica et antiſeptica continet, quando inquirit, an ſalia volatilia, putredini ſuam originem debentia, vere etiam in corpore, et extra illud putredinem inducant, ſic notanter ſcribit[d]): *De vſu interno parum determinari poteſt, niſi genus morbi accuratiſſime ſimul determinetur. Ponamus, ſalia haec ſua natura eſſe ita conſtituta, vt putredinem iuuarent, tamen quoties putredo a languore circuli, et obſtructione inciperet, propter ſtimulantem ſuam et aperientem qualitatem eadem haec ſalia remedia forent, quae progreſſum putredinis inhiberent.* (id quidem nondum euictum eſt.) *E contrario autem*

c) *p. 150. 151.*

d) Experim. III.

 *tem*

*tem*, (attendamus ſollicite) *ſi etiam vere eſſent antiſeptica, tamen, quando humores noſtri vel ob immanem aeſtum, vel ob incitatum motum ad putredinem concipiendam diſpoſiti eſſent, eadem ipſa ſalia cauſas putredinis augendo, morbum peiorem redderent.* Iam conſideremus, cantharides cum ſalibus volatilibus, quoad operationem, in corpore humano maximam habere ſimilitudinem, quod aliquoties *Huxhamus* vrſit, cantharideſque multo fortius agere, quam ſalia volatilia; conſideremus, de illis neutiquam dubitari poſſe, an ſint ſeptica vel antiſeptica, ſed certo conſtare, eſſe illa ſeptica validiſſima, an ergo, quando fortis motus adeſt, quando calor vehemens ſentitur in corpore humano, id, quod in omnibus febribus inflammatoriis, angina, dyſenteria, phrenitide, etc. euenit, putredinem inhibebunt, an iuuabunt potius, et morbum ipſum peiorem reddent? Cordatus rotunde, et conciſe, et alta quaſi voce, pronunciat Cel. TISSOT [e]): *Hae ſunt vires cantharidum, febrem, inflammationem, calorem, putredinem, quas minuere intendimus, augent.* Vt hoc aſſertum pleniorem fidem inueniat, confirmetur tragico exemplo, cuiuſque vir egregius ipſe fuit oculatus teſtis [f]). Foeminae ſexagenariae, ſanguineae, poliſarcae, apoplexia correptae, poſt venaeſectionem, enemata, purgantia, aliaque haud prorſus imperite geſta, ceruici apponebantur cantharides. Vix, niſi ſpectator, crediſiſſet *Tiſſotus*, totius inde dorſi phlogoſis, angina, acuta febris, auctus ſopor, qui iam diſcedebat, ſaeui dolores, crudelis anxietas, indeſinens iactatio, horrenda mors. En febrem, cum omni acerborum ſymptomatum comitatu, a ſolo Veſicatorio! Neque ipſe Cl. *Aepli*, tantus fautor et amator cantharidum, notabilia mala ab iis emergentia potuit abnegare. Scribit potius diſertis verbis [g]): *Obſeruatum eſt veſicatorium in circulationem operari, pulſumque celerem et fortiorem efficere, atque eapropter morbos, forti circulatione et orgaſmo ſanguinis ſtipatos, in quibus venaeſectio et refrigeran-*

e) *Epiſt. med. pract. Lauſannae 1770. pag.* 225.

f) *ibid. p.* 289.

g) *p.* 19.

*gerantia indicantur intendiſſe et auxiſſe.* Nubem ſane teſtium veritatis, viros in arte principes, variarum regionum medicos illuſtres adduxi. Liberum nunc relinquo lectoribus meis, an hos omnes negligere, an paucos Veſicatoriorum in febribus patronos ſequi malint. Coronidis loco adhuc adſcribam, velimque, vt ſolerter et attente, ac mente a praeiudiciis vacua expendantur, et contra ciues eius, *Freindium* et *Pringle*, ſerio notentur verba HVXHAMI [h]): *Profecto, quando ſola ſanguinis aucta commotio excitare poteſt febrem, quidquid hanc commotionem augebit, illam prolongabit et adaugebit. Itaque hac ratione Veſicatoria, quae ſal acre quoddam ſanguini addunt, et fibras inſigniter ſtimulant, certe minus conueniunt, in principio ad minimum, in omnibus febribus ardentibus, et inflammatoriis. At quam ſaepe in praxi conſueta, videmus aegrotis larga ſatis copia ſanguinem emitti, et Veſicatoria applicari, quod profecto ſic cum ratione conueniet, ac ſi quis partem magni incendii prius ſupprimere velit, et mox poſtea reſiduam partem extinguere niteretur, adiecto puluere pyrio, aut vini ſpiritu - - aut ac ſi equo aſpero flagella et calcaria addere velis, quem demulcere cupias: quod ſane fieri ſolet cum Veſicatoriis, vbi vis vaſorum oſcillatoria nimia, et fluidorum motus obſeruatur rapidior.* Taxat in peruerſa hac medendi methodo *Huxhamus* ſimul calida alexipharmaca et cardiaca. Haec per Dei gratiam *Sydenhami*, contra torrentem nauigare auſi, ſapientia, induſtria, et candore, ex praxi febrium acutarum eiecta ſunt, et eliminata. Nonne vero valde peccaret is, qui, ſi tota domus arderet, intus quidem ipſi igni alimenta ſuppeditari paradoxum haberet, et damnoſum clamaret, extrinſecus autem feneſtris apertis ſulphur et picem affricaret, ſcilicet vt ignem internum moderaretur et reſtingueret. Idem facit, qui in febribus alexipharmaca damnat, at nihilominus Veſicatoria laudat. Sed magis etiam paradoxum eſt, alexipharmacorum et volatilium noxas intelligere in acutis febribus,

h) *Operum Tom. II. p. 23.*

eaque propter apprime conuenientia refrigerantia, et antiphlogiſtica ſelectiſſima liberaliter exhibere, et nihilominus externe vrentia Veſicantia admouere, quae omnibus deſideratis effectibus antiphlogiſticis repugnant. Laudat BOERHAAVIVS [i]), in febribus acutis, in ardentium febrium immanitate, in peſte, variolis, morbillis, ſimilibuſque malis, acetum, vt remedium ſummum, vbi alcalini volatiles ſales tam infauſto euentu adhibentur, quia acri ſtimulo velocitatem adaugent. Nonne ergo, quando fauſto euentu, in illis malis denominatis, cum aceto, ſuccus citri, ſucci et ſyrupi horaeorum ſubacidi, nitrum et ſimilia adhibentur, cantharides, ſalibus volatilibus analogas, ſi ſimul in vſum trahantur, quia acri ſtimulo velocitatem adaugent, infauſto omine admoueri, rerum gnari tenentur profiteri?

i) *Chemiae Tom. II. Proceſſ. L. p. 185. edit. Lipſ.*

§. XXXI.

*Neque mitigandis febrium ſymptomatibus conueniunt, vt ſiti, cephalalgiae, comati.*

Audio autem, fautores earum mihi obiicere, naſci tamen ſaepe ſub febrium acutarum decurſu, vrgentiſſima ſymptomata, morbo aliquando peiora, quae abſolute Veſicatoria poſcant, atque ſine his ſeſe haud impugnari patiantur.

Satis confidenter Cel. CLOSSIVS aſſerit [a]): *Vt febris, ita etiam ſymptomatum ipſam comitantium efficaciſſimam medelam conſtituunt Veſicantia. Sunt illa non raro periculi pleniſſima, nec numquam plane mortiſera. Grauiora hic tantum volo, anxietatem, orthopnoeam, ſyncopen, conuulſionem, delirium, carum. Numquam haec ingruunt poſt Veſicatoriorum applicationem, et quando iam adſunt, his admotis breui fugantur. Omnia enim non aliunde pendent, quam quod viſcidum illud, quo ſanguis ſcatet, per tenerrima pulmonum et cerebri vaſcula libere tranſire non poteſt, eaque infarcit. Atque hoc diſſoluendo, Veſicatoria hic prodeſſe, perſuaſiſſimum habeo.* Minime fallitur *Cloſſius*, quod ſymptomata paene omnia a viſcido inflammatorio, vaſa minutiſſima infarciente et obſtruente, excludantur,

a) *p. 29.*

et quod ab huius ſolutione eorum medela pendeat. Sed ſolutionem illam adeo innocentem, et blandam ſibi fingit, quaſi ſpiſſus ſanguis in ſerum naturale, mite et omnis acrimoniae expers, funderetur, planeque non conſiderat, ab actione Veſicantium liquamen acerrimum, cauſticum, inflammans, alcaleſcens, putridum, ex humoribus noſtris antea blandiſſimis naſci. Deinde etiam prorſus non attendit ad motum circuli auctum in febribus, a quo viſcidum inflammatorium generatur, et in minutiſſima vaſa vrgetur, quem vero ſtimulus cantharidum adhuc intendit. Quomodo igitur ſymptomata, effectus velocitatis auctae et oppilationis inde oriundae, Veſicatoriis ſtimulantibus et velocitatem augentibus poſſent leuari? Agam de hoc argumento fuſius et accuratius! Motus aucti febrilis, et cum eo coniuncti, aucti caloris, indiuulſa comes eſt *arida ſitis*, ſed hanc intenſiſſimam, cantharidum indiuulſam pediſſequam eſſe, conſtitit paſſim ex hactenus dictis, quae adeo, ſi in febribus adſit, Veſicatoriis certe haud falletur et reſtinguetur.

Pergo ad *Cephalalgiam*. Non ſine dolore video Illuſtrem Archiatrum et Equitem ROSE'N *de* ROSENSTEIN, in libello mole exiguo, ſed multa egregia continente [b]), aduerſus cephalalgiam in omnibus febribus acutis, vtrinque ad tempora Veſicatorium ſuadere, magnitudinis Nummi Aurei Carolini. Aegre recedo a Summi Viri conſiliis, quae alioquin adeo magni facio. Sed aliter non poſſum. Euicit Ill. HALLERVS ſufficienter, contra ſuos aduerſarios, gratis obloquentes, duram matrem, cerebro pro inuolucro ſeruientem, eapropter eſſe inſenſibilem, quia abſolute neruis, eam percurrentibus, deſtituitur [c]). Quando igitur caput dolet, ſedes doloris potior eſt in pericranio, ſiue id per ſe ſit inſenſibile, ſiue minus, quia multa neruoſa filamenta per illud reptant, tum et in cute, in muſculoſis partibus, et membrana illa valde ſenſibili, quae ex tunica pituitaria naſcitur, et ſinus oſſis frontis

b) *Haus- und Reiſe-Apotheke auf Ihro Königl. Maieſtät Befehl aufgeſetzet, p. 42.*

c) *vide Memoires ſur les parties ſenſibles et irritables Tom. IV. p. 28. vbi Meckelium teſtem adducit, nullos a 5. et 7. pari neruulorum ramulos ad duram matrem excurrere, quos ſupponunt, qui illam ſenſibilem habent.*

inueſtit. In illa cephalalgia, quae febris acutae eſt ſymptoma, cauſa doloris nulla alia eſſe poteſt, quam nimius impulſus ſanguinis verſus caput, a motu cordis et arteriarum aucto, quo vaſa et adiacentes fibrillae neruoſae ſollicitantur et tenduntur, eapropter ille dolor eſt tenſiuus, pulſatorius, calidus. Quod ſolus appulſus et impulſus, ſiue raptus ſanguinis ad caput, doloris huius febrilis vera et ſufficiens cauſa ſit, inde conficitur, quia narium hoemorrhagia toties feliciter et prompte leuatur. Qui ſanguinem ad caput vehit, truncus arteriae carotidis, vtrinque diuiditur in externam et internam, haec intrans cranium proſpicit ramis ſuis cerebro eiusque membranis; illa ramificationes ſuas diffundit et diſpergit in omnes partes capitis externas. Ponatur nunc veſicatorium ad tempora, hoc ſtimulo ſuo irritante et dolore excitato, phyſica neceſſitate debet agere in cutem ſenſibilem, et ei immediate ſubiacentes arterias temporales, atque affluxum copioſiorem ſanguinis allicere, et aduocare, ac nutu quaſi eum magis pellicere in ſyſtema caroticum externum, prae interno. Cum iam in partibus externis, quae ab illo omnes ſuas arterias mutuantur, dolor habeat ſuam ſedem, ſi is ante appoſitum veſicatorium pendebat a copioſiore et fortiore appulſu ſanguinis, hoc per irritationem veſicantis adhuc copioſiore et fortiore reddito, non poteſt minui, ſed ad ſummum gradum, interdum ad delirium vsque, debet augeri. Si minui caſu videatur, hoc adſcribendum aliis remediis, euacuantibus, attenuantibus, reuellentibus a capite, vim veſicatorii allicientem ſuperantibus.

Obſeruauit cel, TISSOT [d]) saepius, quando, odontalgia correptae, mulieres, muliercularum ſuaſu, pone aures aut ad ceruicem cantharides applicari curant, tolerabilem morbum in ſaeuam increuiſſe inflammationem, cum graui *cephalalgia*, venaeſectione et refrigerantibus curandam. An igitur conſultum erit, in febribus ad cephalalgiam vel praeoccupandam, vel leuandam, raptumque ſanguinis ad ventrem ſupremum

d) *in epiſt. med. practicis p.* 288.

mum inhibendum, irritare locum, vbi principium neruorum habetur, eoque ipſo affluxum ad omne caput inuitare, ſimulque circuitum et calorem in toto corpore augere? Videntur, bene noui, ſat multis practicis, prae aliis ſymptomatibus febrilibus, *deliria, comata, conuulſiones*, ita clamare vſum Veſicantium, vt ne vlli quidem pharmaco ſine his ea auſcultare dicantur. Sed falluntur, mirum quantum, boni hi viri: clariſſime hoc iam patuit paſſim ex antecedentibus, verum trium ſymptomatum horum ſpeciatim adhuc mentionem facere iuuabit, et auctorum teſtimoniis palam commonſtrare, Veſicatoria infeliciſſime eorum medelae deſtinari. Monuit iam, qui *Hollerii* ſcriptis notas adiecit, doctiſſimus DVRETVS [e]) poſtquam *Hollerius* ad lethargum excutiendum cantharidum pulverem phoenigmo admiſceri iuſſerat, ſinapiſmos hos minime vſurpandos eſſe in lethargo, qui cum febre coniunctus ſit, haec calida reſpuente. Atque ſinapiſmos adeo, et phoenigmos, ex ſemine ſinapi, pipere, euphorbio, et melle ſine cantharidibus profutura videri, ſcribit PISO [f]) ſed addit: „revera lethargus cum febre coniunctus haec fere omnia, tamquam iuſto calidiora, videtur reſpuere, niſi magna neceſſitas vrgeat.“ BAGLIVVS [g]), autem, nocere Veſicantia, notat, in affectibus neruoſis, cum febre, ad ardentem inclinante, itemque in comatoſis affectibus febrium, quae accedunt ad ardentes. Obſeruauit ſaepe in febribus ardentiſſimis, ab inflammatione ſanguinis productis, ſoporem quemdam, ſemper increſcentem, qui tamen verſus declinationem ſponte imminutus eſt, aut per emulſiua et acida lenia, et alia refrigerantia, feliciter ſolutus. Eiusmodi comatis etiam meminit SYDENHAM [h]), in quo Veſicatoria, et id genus alia, non tantum nullo cum fructu, ſed nec ſine maximo quidem periculo vſurpari ſcribit, cum mors ſaepius, quam ſymptomatis huius curatio, inde impetretur, dum hanc natura, et tempus abſoluunt. Vidit illuſtris TISSOTVS [i]), virum, quem veſicatorium

empla-

e) *edit. 1577. p. 31.*

f) *de cogn. et cur. morb. lib. I. c. XI. p. 81.*

g) *p. 652. et 653.*

h) *pag. 660.*

i) *epiſt. med. pract. p. 288.*

emplaſtrum ceruici appoſitum, vt catarrhoſum ad dentes decubitum profligaret, in ſoporem coniecit, vix poſt 24. horas excutiendum. Iure itaque in antecedentibus [k]) pronunciarat: *Nocent admodum cantharides, in illo ſopore, qui ex vi febris et turgore vaſorum oritur.* In eiusmodi comate febrili, quod non a vehementibus euacuationibus praegreſſis, ſed a compreſſo, ob coaceruatam ſanguinis molem, in capitis interioribus cerebro, et diatheſi inflammatoria oritur, BOERHAAVIVS [l]) laudat epithema, capiti imponendum, ex aqua, cum pauxillo aceti, quod linteis calidis perpetuo ſuſtineatur. Vidit domicellam, multis diebus comatoſam, omnibus applicatis nil iuuari, hinc credebatur magnam eſſe ad vaſa inflammationem. Tum panni lanei aqua imbuti, cui flores ſambuci et tiliae erant iniecti, cum aceto capiti applicabantur, cum vero hoc fomentum cito frigeſcat, calida mantilia in promptu aderant, perpetuo applicanda, et pannis imponenda, ſic capite leuato curabatur. Nulla hic Veſicatoriorum, ad quae forte alii medici conuolaſſent, mentio iniicitur. Pergit *Boerhaauius* [m]): „Vel capiti raſo imponitur epithema, vt ſaepe conſulere ſoleo, „ex maltua, quod ſufficit, vt aucta et aequalis fiat transſpiratio. „Si ſomnus adſit cum calore, ſanguis eſt mittendus, applicandae ſunt cucurbitae, hirudines, clyſmata iniicienda, balnea, „fomenta et diluentia adhibenda.“ Verum eſt, quod huic apparatui etiam addat epiſpaſtica, qualia autem velit, in ſequentibus videbimus. Addit deinde: „verum ſi hoc contingat in morbo moderato, res potius naturae permittenda, „nam numquam vidi damnum.“ Studio excerpſi aureum conſilium, cum commentarius *Boerhaauianus* in paucorum manibus habeatur.

k) *pag.* 224.

l) *in commentario proprio ad aph.* 706.

m) *l. c.*

§. XXXII.

*Nec conuulſionibus et deliriis.*

Accedo ad *Conuulſiones* et *deliria.* Monet ſerio BAGLIVVS [a]), vbi earum ſuſpicio, vel vbi factae iam ſint, cavendum omnino a Veſicantibus eſſe, praeſertim ſi febris adſit.

a) *pag.* 652.

In

In his conuulſionibus BOERHAAVIVS [b]), ocyus medicamenta illa ſuadet, quibus acre leniri, impactum reſolui, contractum laxari poſſit, vnde diluere, laxare, reuellere, lenire, fere ſanare ſolere has conuulſiones, dicit. Explicat mentem ſuam clarius, in proprio commentario, quem eapropter adduco, quia in eo varia habentur, quae in *Swieteniano*, licet in plurimis abſolutiſſimo, tamen haud leguntur. „Si ſigna, ait,
„inflammmationis cerebri, conuulſiones fuere praegreſſa,
„nempe calor, dolor capitis, inſomnia turbulenta, facies ru-
„bicunda, vomitus aeruginoſus, tinnitus ad aures, caligo
„oculorum, delirium, venaeſectio in pede, clyſmata, pedi-
„luuia, diluentia applicata capiti, ex aqua, aceto et nitro, epi-
„ſpaſtica, malum curabunt.“ Ad quae certe Veſicatoria non refert. Pergo ad *deliria*. Deſcribit SYDENHAM [c]), febrem continuam, in qua aeger interdum non tam dormitabat, quam tranquille delirabat, incongrua ſubinde effutiens, ceu iratus, ac mente motus, licet eo excandeſcentiae et furoris non adſcenderet, vt apud phreniticos fieri ſolet. Iudicauit emplaſtra epiſpaſtica ſatis ampla (quae nulla alia, quam Veſicatoria fuerunt) ceruici poſteriori applicata in hac febre potius ex vſu fore, quam in aliis, quibus materia febrilis haud ex aequo caput tentabat. Etenim a cruciatu et feruore vehementibus, quos dicta epiſpaſtica parti, cui imponuntur, ſolent imprimere, materiam, quae ſecus in caput adſcenderet, in locum affectum corriuari credidit. His, et regimini, ad eumdem refrigerandi ſanguinis ſcopum facienti, tandem morbum quaſi naturaliter et ſponte ſua ceſſiſſe refert. Clarum eſt, ſolo hoc fine applicauiſſe *Sydenhamum* Veſicatorium, vt ſanguinem, in interiora capitis nitentem, extrorſum in locum dolentem alliceret, et ab interioribus reuelleret. Non autem conſiderauit vir optimus, cruciatu et feruore vehementibus in parte, vbi neruorum eſt principium, ad totum caput internum et externum materiam aduocari cruciatuque hoc et feruore febrem augeri,

b) *aph.* 713.

c) *p.* 278. *ſeq.*

geri, ac cum requiſito ad curam regimine refrigerante, vrentia ampla Veſicatoria non conuenire. Si diuertendus eſt ab interioribus ad exteriora ſanguinis impetus, alia prorſus via ineunda, relaxantibuſque et emollientibus ad caput et collum melius hoc ipſum praeſtabitur, quam irritantibus. Si illis continuo foueatur caput, relaxabitur omne ſyſtema caroticum externum, ſicque dum vnus truncus ad hoc, vt ad internum, ſanguinem proiicit, neceſſario maior eius quantitas ad ramos externos determinabitur, quam ante relaxationem determinabatur, adeoque impetus verſus interiora cum copia decreſcet. Haec ratio eſt, cur BOERHAAVIVS [d]), in deliriis febrium applicari voluerit medicamenta ad caput emollientia, quae ſi iuuerint, non aeque iuuare poſſunt irritantia Veſicatoria. Sane in delirantibus cum febre acuta, et lingua arida, dum in Xenodochio applicabantur Veſicantia, celeriter omnes mortuos fuiſſe, et magna ex parte conuulſos, recenſet BAGLIVVS, pluresque in genere delirantes ab eorum vſu mortuos vidit, quam ſanatos [e]). Eapropter etiam *Fr.* HOFFMANNVS [f]) peccare in eo ſaepius medicos monet, quod praeſente in acutis febribus delirii vel conuulſionum periculo, ad Veſicatoria, tamquam ad ſacram anchoram, confugiant. Quam triſtis ſaepe ſequatur euentus, breui poſt auctis his ſymptomatibus, ſe ipſum per experientiam didiciſſe, et aliorum hac de re obſeruationes id confirmare affirmat. Et paulo poſt [g]): *Non ſine cura et cautione, pulſu exiſtente forti et celeri, Veſicantia applicanda ſunt, niſi dolores, febres, inflammationes accedere et phrenitidem accerſere velimus.* Conſentit omnino cum eodem Cel. *Ioh. de* GORTER [h]), qui in delirantibus et comatoſis, cum maiore circulatione et calore corporis, noxia eſſe Veſicatoria declarat; maxime, ſi adſit lingua arida et ſitis intenſa. Atque in eruditiſſima diſſertatione *de delirio* [i]), Veſicatoria attrahere humorem tenuem, dicit, et ſimul ſtimulare, quare ſi ex motu maiore generetur delirium, haec id augere virtute ſua ſtimu-

d) *aph.* 702.

e) *diſſ. de Veſicantibus pag.* 653. 654. *et Pr. med. p.* 102.

f) *Med. Syſt. Tom. II. pag.* 282. *§. V. Schol.*

g) *p.* 283. *in fine.*

h) *comp. med. II. p.* 119.

i) *med. dogm. p.* 97.

mu-

mulante. Sapienter tandem etiam pronunciat HVXHAM[k]): „Quando in febre irritatio et impulſus iam ſunt nimii, effectus valde periculoſos nimis praepoſteram Veſicatoriorum applicationem ſubſecutos fuiſſe, vidi ſaepiſſime, quales ſunt pertinax peruigilium, delirium, vrinae ſuppreſſio, tremores, ſubſultus etc.“ Merentur omnino hic legi verba optimi olim Praeceptoris Cel. PLATNERI[l]): *Nocent Veſicatoria in phrenitide, ac ſi homo increſcente intentaque febre deſipit.* Neque minus audiendus Cel. WOLTTER[m]). *Sedulo*, inquit, *caueant Medici, ne ſubiectis cholericis febribus acutis, calore ſicco, intolerabili ſiti, perpetuis vigiliis affectis, vel meningum inflammatione laborantibus, Veſicatoria applicent, his enim hoc remedium morbiferum euadere poteſt.* Non mihi tempero quin adhuc adducam Fautorem et Amicum meum Ill. QVARIN[n]): *Si deliria admodum ferocia*, ait, *clyſmata omni trihorio aut quadrihorio iniicienda, ſinapiſmi applicandi, abſtinendum autem a Veſicatoriis, inde enim febris maior redditur et calor augetur.* Scripſit etiam ſapienter FVLLERVS[o]), in febribus, aeſtu intolerabili ſicco, vigiliis, et phreneſi affligentibus, veſicantia minus ex vſu eſſe videri.

Haec cum ita ſint, tanto maiori cum ſtupore video, ciuem *Huxhami*, Cel. PRINGLE in phrenitide idiopathica, et ſymptomatica multum dare Veſicatoriis pluribus[p]), quae an ſolamini aegris fuerint, eorumque multos ſeruauerint, ignoro. Antea tamen monuerat, in magna debilitate, quam delirium comitabatur, ſinapiſmos plantis applicatos ſaepius, pulſum excitando et caput leuando, maius emolumentum attuliſſe, quam Veſicatoria. Si non vehementer fallor, hoc phoenomenon ſaepius a *Pringlio* obſeruatum, noxas Veſicatoriorum in deliriis febrium acutarum, euidentiſſimas ſiſtit. Extra omnem controuerſiam poſitum eſt, ſinapiſmos longe mitius ſtimulare, quam Veſicantia. Videtur quippe earum vis ſubſiſtere in loco, cui imponuntur, nilque aliud praeſtare,

k) *II. p. 115.*

l) *inſtit. Chir. §. 938.*

m) *Pharmac. milit. p. 103.*

n) *Method. med. febribus p. 22.*

o) *Pharmac. extemp. p. 95.*

p) *p. 154. 155. edit. germ. de morb. caſtrenſ.*

quam vt ad eum humorum affluxum alliciant et ab aliis partibus eos abducant, et reuellant. Vix enim aliquid ſeminis contuſi ſe maſſae ſanguinis inſinuat, aut ſi hoc fiat, ipſum non multum immutat, ad minimum circuitum eius non intendit, vt Veſicatorium. Nunc in caſu delirii, quo pulſus debilis eleuandus et incitandus erat, ſinapiſmi, mitius irritantes et ſtimulantes, plus auxilii attulerunt, quam fortius irritantes, et ſtimulantes cantharides. An ergo per rerum naturam poſſibile eſt, vt in caſu delirii, in quo pulſus fortis et velox vibrat, cantharides, eum adhuc fortiorem et velociorem reddentes, id minuant et auferant? Credat, qui voluerit! Auſim aſſerere, quando non mediocrem numerum aegrorum, quibus, cum acutis febribus laborarent, intra hos quinquaginta annos medicinam feci, mihi coram ſiſto, et methodum, qua non infelix vſus ſum, mihi in memoriam reuoco, iis cum temperato regimine poſt venaeſectiones, ſolis leniſſimis demulcentibus, ſaponaceis, refrigerantibus, diluentibus talique potu ordinario, talibus clyſmatibus, poſca raſo capiti iugiter tepide applicata, hirudinibus ad tempora et pone aures, et ſinapiſmis, valere iuſſis nimis fortiter irritantibus Veſicatoriis, me deſideratam opem ſaepius praeſtitiſſe.

Forte ſine his manca et non ſatis generoſa videbitur haec mea methodus Doctiſſimo Viro, *Friderico Caſimiro* MEDICO [q]), qui occaſione caſus aegri vndecim annorum, horrenda phrenitide laborantis, quem recenſet, in effoeminatos Seculi mores inuehitur, vomitoria et veſicatoria auerſantes. Male deprecata fuerat afflicta mater Venaeſectiones, quae deprecari potius debuiſſet applicata veſicantia, haec tamen bona fortuna non multum operata erant. Cum mors ante fores eſſet, pulſu omni modo inaequali, et ſinapiſmi nimis ſegnes futuri fuiſſent, et veſicatoria etiam, quae citius, ad mentem Clariſſimi Viri, locum habuiſſent, non cito ſatis operationem ſuam fuiſſent editura, radebatur caput, et ſex hirudines vtrinque poſt aures applicaban-

q) *Sammlung von Beobachtung. aus der Arzneywiſſenſchaft, p. 310. ſeq.*

bantur; Et ecce! praeter ſpem euadebat aeger, largius profluente ſanguine. Non dubitandum eſſe adiicit *Medicus*, quod hirudines, quibus deinde iuſtum elogium ſcribit, praecipuum et vnicum fuerint remedium, quo optimae ſpei iuuenis ſeruatus eſt, qui cum febris eſſet ſumme inflammatoria, aeſtu ante vt ignis toto corpore, genis intenſiſſimo rubore perfuſis, mea ſententia veſicatoriis non adiutus, ſed necatus fuiſſet. Veſicantia nonnullis, vt ait HOFFMANNVS, in Phrenitide ſolemnia, is improbat, quia cantharides, acri quo pollent ſtimulo, ſtrictas iam et tenſas ſpaſmo membranas irritando delirium augent, et conuulſiones facile accerſunt [r]). Ipſe AEPLI [s]) largitur obſeruatum fuiſſe, quod pulſum fortem et celerem reddant veſicantia, ac proinde ſi a circulatione forti et vehemente, ac orgaſmo turbato capite, deliria et comata enata ſint, quae Venaeſectiones et refrigerantia poſcebant, mala haec adauxerint. Tanto magis miror Egregium HASENÖHRL [t]), febris inflammatoriae hiſtoriam exhibentem, in ſchola Boerhaauiana educatum; Praeceptoris ſui principiis innutritum; ab eo monitum, Venaeſectionem eouſque adminiſtrandam eſſe, donec ſtatus inflammatorius praeterierit; Celeberrimum *Tiſſot* notantem, quod alicubi tres Venaeſectiones ſufficere edixerit, cum interdum non ſufficiant; illum *Haſenöhrl* nihilominus ſcribere: *Cum delirium a furibundo ſanguinis impetu verſus ſuperiora originem duxerit, facile patet illa omnia, quae ſanguinis motum contemperando, reuellendoque agunt, hic profuiſſe, quibus ſi addantur veſicatoria, tum ſuris, tum ceruici applicata, habentur omnia, quae huic ſymptomati mitigando aptiſſima fuere.* An optimus Vir non introſpexit, loco ſperatae reuulſionis, febrem repetitis Venaeſectionibus vix coercendam, Veſicantibus furibundam reddi debere?

r) *Med. Syſt. Tom. IV. ſect. II. c. V. p. 418.*

s) *pag. 19.*

t) *Hiſtoria trium morborum p. 49.*

Inter felicitates meas, quae iuueni, medicinam diſcenti et exercere incipienti, per Dei gratiam acciderunt, id praecipue refero, quod mature inciderim in lectionem commen-

mentarii ſummi BOERHAAVII, a cuius ore pendere mihi eheu! denegatum erat, in ſuos aphoriſmos, praeter voluntatem eius editi, mendis quidem referti, ſed nihilominus egregii, cum eo tempore nullus alius proſtaret et *Swietenianus* demum 15. annis poſtea edi inciperet. Dum medelam febrium tradit, inter alia dicit; „quando diluentia nomino, ſemper fomenta, „balnea, pediluuia, ſimul intelligo [u]), et alibi [x]) clyſmata iniecta mane et veſperi laudat, et potus aquoſos laxantes, vt decoctum auenae; manus dimittendas vult in pelues, aqua tepida plenas; ſpongias, aqua tepida madidas, admoueri iubet ad poplites, inguina, tempora. Et haec ipſa methodus ipſi quoque familiaris fuit in deliriis febrilibus. „Si aeger, „inquit [y]), febre acuta laboret, tum praeuidendum eſt, ca„lorem praeſentem feciſſe vel facturum delirium, hinc aeger „bis vel ter de die e lecto ſurgat, et in aquam calidam pedes „immittat, hacque ratione centenos aegros, qui delirare inci„piebant, curaui.“ Pergit quidem, „poſt pediluuium appli„cari debet epiſpaſticum, nobile certe et diuinum remedium, „quo tot miſeros aegros curaui, et ſi medici hanc methodum „non negligerent, plures certe emergerent, qui iam pereunt.“ At ne aliquis putet, Veſicatoriis poſt pediluuia locum eſſe, ſolers addit *Boerhaauius: epiſpaſtica autem ſunt fermentum panis acidi, cum pauxillo ſalis;* ne quidem dicit, cum puluere ſinapi. Legi deinde eximia cum voluptate, experientias Cl. WHYTT [z]), quae *Freindianis* et *Pringlianis* praeceptis e diametro aduerſantes, et *Boerhaauianis* reſpondentes, ſi vllae aliae, mihi meam medendi methodum denuo caram reddidere. Hic a pediluuiis, et fomentis calidis relaxantibus, pedum et brachiorum, in febribus, quibus deliria, tremores, et conuulſiones accedebant, egregios plane effectus vidit, quos caſibus aliquot exhibitis, lectu certe notatu digniſſimis deſcribit. Quod autem praecipuum eſt, fere omnes illi caſus docent, poſt Veſicatoria admota delirium, et conuulſiones increuiſſe, per

u) *ad aph. 605. diluentia.*

x) *ad aph. 608. laxatis.*

y) *ad aph. 702. pediluuia.*

z) *de morbis neruor. edit. germ. a pag. 338. vſque ad 347.*

per ſomenta autem ex ſimplici aqua calida, cum pannis laneis diligenter applicata, et pediluuia talia remiſiſſe, ſicque aegris ſanitatem fuiſſe redditam. Teſtatur deinde, quod ſolis pediluuiis plures aegros febrientes, et fortiter delirantes ſanauerit, quam alio vllo remedio, eaque praecipue commendat, in febribus, in quibus cerebrum et nerui valde irritantur. Videtis lectores ingenui! duas vias in febribus curandis, irritantem et lenientem, vtram volueritis, eligite. Si veſtrum quidam mihi obiiciat, non tamen negari poſſe, multos inter admota Veſicantia ſanari, ego ipſi expendenda trado verba SYDENHAMI [a]), quae de calida et refrigerante methodo in febribus ſcripſit: *Toto coelo diſtat curatio morbi, ea methodo, cui ſola aegri nonnumquam ad ſanitatem reſtitutio adſtipulatur, et eiusdem curatio, iſta praxeos methodo, cui et frequentior aegri reſtitutio, atque etiam phoenomena practica omnia, quae in eodem curando incidunt, pariter adſtipulantur. Multi ex iis, qui diro calidorum, et regiminis, et remediorum, vſu cruciantur, tamen conualeſcunt, ex aduerſo autem etiam multis feliciter cedit curatio, methodo plane contraria tentata. Iam quo pacto litem hanc finiemus? quaenam methodus eſt praeferenda? Hoc plane modo, certiſſime diiudicabimus. Nempe ſi in illo regimine priori exploratum habuero, me, quanto magis aegrum excalefacio, tanto magis febrem, inquietudinem, delirium, ceteraque ſymptomata intendere et promouere, e contra vero deprehendero, eumdem, vbi moderate refrigeretur, tanto ſedatiori temperamento eſſe, tantoque minus, tam a febre, quam ab aliis ſymptomatibus, vexari.* Valeant ergo, afflictis aegris febricitantibus afflictionem praeter rem addentia, igneque interno aeſtuantibus, externum dura manu adiicientia, Veſicatoria, in miſerorum hominum leuamen et ſalutem, et innocentibus reuellentibus, relaxantibus, largior vſus, ſua efficacia ſeſe vbique commendaturus, in poſterum concedatur.

a) *pag. 685. 686.*

§. XXXIII.

## §. XXXIII.

*Febres malignae epidemice graſſantes conſiderantur.*

Poſtquam huc vſque res meas deduxi, exigi iure a me intelligo, vt nunc febrium, quas communi cenſenſu malignas vocant medici, mentionem iniiciam, has ſpeciatim contempler, ac num eae omnino, ac quouſque Veſicantium vſum flagitent, accuratius inquiram. Subitaneam ac plenariam virium proſtrationem cum pulſu debili characterem ſpecificum malignitatis conſtituere, vno fere ore practici loquuntur. Prorſus autem hic praetermitto malignitatem apparentem, quando in corpore humano moles mouendorum motrices vires excedit, atque hae per illam ſuffocatae ſunt. Haec malignitas toties venaeſectione et aluum blande ducentibus tollitur, pulſu, qui antea depreſſus, paruus, debilis erat, poſt has euacuationes, confeſtim inſurgente. Vera debilitas in febribus pro ſuis cauſſis, docente BOERHAAVIO [a]), habet vaſorum inanitionem, poſt magnas euacuationes, immeabilitatem liquidi glutinoſi, vel phlogiſtici; obſtructionem canalium; cerebrum preſſum; debilitatem cordis, quibus omnibus Ill. *van Swieten* adhuc, haerentem in ventriculo prauam materiam adiecit. Facile patet, inanitionem ſolis replentibus ſanari; ad immeabilitatem liquidi glutinoſi, inertis, frigidi, ſoluendam, quadrant omnino Veſicantia, ſed haec in febribus continuis phlogiſtica potius eſt, et in alcaleſcentiam vergens. Ad huius immeabilitatis ſolutionem autem minime facere cantharides, paſſim in antecedentibus conſtitit, et in ſequentibus etiam magis conſtabit. Canalium obſtructio vel lenta eſt, vel phlogiſtica, vtriuſque ergo remedia, vt immeabilitatis, erunt diiudicanda. Cerebelli et cerebri compreſſionem ab immeabilitate liquidi et obſtructione canalium pendentem, quam deliria, ſopor, tremor, docent, poſt ſoluentia, quae in febre non alia niſi antiphlogiſtica, eſſe debent, moderamine impetus, ſurſum excurrentis, plurimum leuamus. Verum hunc augent, non moderantur Veſicatoria, atque modo vidimus, quam merito ipſis

a) *aph.* 661. *vſque ad* 666.

ipſis pediluuia, fomentaque emollientia et laxantia, cum lenioribus epiſpaſticis, praeferenda ſint. Praua materia ex ventriculo leni emeſi eliminatur. Debile cor, ſi compreſſio encephali in culpa, hac impugnata, vt dictum, eſt curandum, ſi in eius fabrica vitium haereat, vix medelae locus.

Statim in limine tractationis huius et in anteceſſum noto: auctore SYDENHAMO [b]), Si eae febres praeſertim malignae dicantur, in quibus intenſior prae ceteris eſt inflammationis gradus, atque in talibus adeo nociua ſint cardiaca, et alexipharmaca, o bone Deus! quomodo proficient inflammantia Veſicatoria?

b) *p. 681.*

Iam quidem inſtitutum meum primarium hoc eſt, vt febres illas, quae epidemice graſſantur, exanthematicas, et contagioſas meae conſiderationi ſubiiciam, cum in harum ſanatione praecipue, fere vniuerſalis ſit Veſicantium vſus, adeo vt ſine iis practici plerique medicinam aegris ſuis plane facere nolint. Occaſionem his febribus dat aër diu incluſus, vappidus, non renouatus, vel et putridis effluuiis impraegnatus, ab inundationibus fluuiorum, ripas ſuas diſrumpentium; a paludum effluuiis, maxime aeſtuante caelo; a cadaueribus humanis, poſt praelia ſine tumuli honore iacentibus, et animalibus non humatis; a carcerum ſqualore; a Xenodochiis, aegris vulneratis, aut malignis morbis decumbentibus, oppletis. Eiuſmodi aërem, deglutitum cum ſaliua, et in pulmones inſpiratum, totius maſſae ſanguineae temperiem et craſin peruertere, ita quidem, vt in putridam ſui diſſolutionem tota vergat, medici vno ore affirmant. Atque in hoc momento omnem ideam malignitatis fundari, paſſim in operibus commonſtrauit HOFFMANNVS, veram cauſſam malignitatis putredinem conſtituere, teſtatus [c]). Aliquando et a fame diu tolerata; ab ingeſtis, in acie alcali vergentibus; ab aquarum coenoſarum potu, praua eiuſmodi diatheſis humoribus conciliatur. Praecedit interdum ex dictis cauſſis putrilaginoſam ſanguinis colliquationem aliquis

c) *Med. Syſt. Tom. III. p. 135. 136. et diſſertatione de putredinis doctrina.*

aliquis phlogiſticus lentor, hinc diſputationes de coagulo, et reſolutione humorum, a miaſmate, nonnullis pro hac, nonnullis pro illo ſtantibus; vide *de* HAEN [d]). Attamen tandem in his febribus omnem ſanguineam compagem, omnem humorum penum in putridum liquamen diſſolui, male olentes ſudores, foetida vrina, cadaueroſae faeces aluinae, maculae et puſtulae obſcure rubentes, viſcerumque gangraenoſae corruptiones, quae mortem excludunt, aperte eloquuntur. Ad huius generis febres illae, quae neruoſae vocantur, minime ſpectant, meamque proinde conſiderationem non ingrediuntur. Has neruoſas HUXHAM peculiari diſſertatione *de febribus lentis et neruoſis*, accurate deſcripſit [e]), atque alibi [f]) de differentiis inter lentam neruoſam et putridam malignam febrem ſeorſim egit, quam neminem praeter ſe et Cl. *Langriſch* accurate tradidiſſe ſimul notat. Cauſas deinde, quae hanc et illam excludunt, toto coelo diverſas eſſe monſtrat. Sedem putridarum ponit in ſanguine, in putredinem vergente, cuius qualitatem antea deſcripſerat, contenditque hanc ſeſe corruptela et diſſolutione putrida eius in ſummo gradu manifeſtare. Sedem neruoſarum autem locat in lympha aquoſa viſcida et ſucco neruorum vitiato, ex aſſumtis aquoſis, viſcidis, frigidoque et nebuloſo aere. Methodum medendi penitus diuerſam eſſe debere ſimul monet, in febribus neruoſis commendat acria aromatica cardiaca atque ipſa veſicatoria [g]). Quare haec exulare debere a putridarum febrium epidemicarum curatione ſponte patere reor, cum contraria non niſi contrariis tollantur, id quod nunc accuratius commonſtrandum ſuſcipiam.

d) *rat. med. Tom. II. pag. 120.*

e) *Tom. I. p. 163.*

f) *Tom. II. p. 75.*

g) *Tom. II. c. 7. p. 86.*

## §. XXXIV.

*In harum ſanatione multum communiter tribui ſo-*

In his febribus epidemicis, malignis, putridis, exanthematicis ſanandis, tot laudes Veſicatoriorum apud auctores leguntur, vt iis huc transſcribendis multas paginas facile implerem.

rem. WILLISIVS*), *Veſicatoria*, ſcribit, *ſemper in febribus malignis adhibentur; in putridis nempe quibuſcumque praeſtantiſſimi ſunt vſus.* Neque vni ſaltem, et alteri fidunt practici, ſed plura volunt, praeeunte RIVERIO [a]), qui ſi maxima ſit malignitas, totum corpus occupans, et plura ſymptomata vrgeant, quinque locis ſimul, ea applicat, ceruici, vtrique brachio, vtrique femori, cum felici, vt dicit, ſucceſſu. Eadem ratione LANCISIVS [b]) Veſicatoria primo cruribus, quinimo etiam femoribus, deinde brachiis etiam, atque occipiti, cum affectio comatoſa vrgere coepiſſet, adhibita ſcribit. MEAD [c]), de febre, cum exanthematibus coniuncta, agens, in miliari rubra et alba Veſicatoria ex vſu eſſe dicit, tumque ceruici, tum capiti membriſque omnibus, temporis interuallis imponi debere, ait. In petechiali interim, quod miror, licet ſub morbi finem oppreſſis aegri viribus cardiaca calidiora commendet, de Veſicantibus tamen penitus tacet. Cel. PRINGLE [d]), a dorſo incipit, et altera die, ſi opus, femoribus, deinde brachiis adhiberi iubet. Illuſtr. Archiater L. B. *de* STÖRCK [e]), „Si „aegri, inquit, difficulter reſpirarunt, aut frequenter delira„runt, aut profundo ſopore detenti ſunt, tunc Veſicantia, ſat „acria, ſuris applicari debuerunt, et ſi mala ſymptomata non „fuerunt imminuta, tunc et humeris et nuchae applicata ſunt. [f])" Alio loco, retrogreſſis exanthematibus emergentia grauia ſymptomata, internis fortibus ſtimulantibus peiora reddi, et aegros certo certius mori, ſed rem melius ſuccedere, ſi talia corpora infuſis diluentibus impleantur, atque cruribus et nuchae Veſicantia apponantur, affirmat.

Grauiſſimos viros adduxi, pluribus certe non opus. Longam ſeriem recenſet Cl. AEPLI [ff]), addens ſimul hos omnes

*let Veſicantibus, tamen etiam ſub certis tantum conditionibus.*

a) *lib. XVII. cap. I. p. 455.*

b) *de noxiis palud. effluviis lib. II. Epid. I. Cap. VIII. ſect. I. et Epid. IV. cap. VI. §. 37.*

c) *monita med. p. 14.*

d) *pag. 151.*

e) *anno med. I. p. 58. 61.*

f) *p. 70.*

ff) *Prüfung der Spaniſchen Fliege im böſsartigen Fieber p. 27. 28. No. 9. 10.*



*) Pharmac. Rat. II. Part. II. p. 225. 226. vide et *Barthol.* Act. Haffn. Voll. III. obſ. 44. Act. Nat. Cur. dec. III. anno V. et VI. obſ. 167. dec. I. anno II. obſ. 214. *Gerb. Columba* de febre peſtilentiali.

non ſaltem innocentiam, ſed etiam magnum emolumentum Veſicatoriorum in febribus putridis epidemicis annotaſſe. Praeclarorum horum Virorum mentionem alio loco iniiciam. Id interea certiſſimum eſt, quia cantharides ſine omni contradictione circuitum ſanguinis accelerant, et viuidiorem reddunt, emplaſtra Veſicatoria, quando ille iam nimio impetu prouoluitur, ſi prudenter agere voluerimus, abſolute locum habere non poſſe, ſed certo certius nocere. Igitur ſi in malignis febribus emolumentum adferant, eapropter id tantum ſperari poſſe, certum eſt, quod pulſum, qui in illis paruus et debilis micat, licet ſimul celer ſit, incitent, vt, viribus vitalibus ſic increſcentibus, ſecretiones et excretiones ad ſanitatem obtinendam neceſſariae, felicius procedant. Atque ſub his conditionibus, etiam a peritis in arte viris laudantur tantum, et commendantur. Vnicus hic ſcopus medentis eſſe poteſt; falluntur enim inſigniter, qui cum RIVERIO [g]), et aliis, prauos et venenatos ichores, materiamque veneficam attrahere et elicere, variis partibus admota Veſicatoria ſtatuunt, ſic enim totam maſſam humorum, quae tota infecta eſt, extrahi oporteret. Taxat iure BAGLIVVS [h]), medicos *Galenicos*, ſuis hypotheſibus inhaerentes, qui in febribus ex diſſolutione, ad veneni euocationem 4. 6. aut plura adhibent Veſicatoria. Eamdem animaduerſionem paullo poſt reperit [i]) falſamque opinionem eſſe aſſerit, Veſicantia vim habere extrahendi venenum febrium malignarum. Optime monet MORTON [k]), haec nequaquam conducere, ob copiam lymphae, quam eliciunt, quae non magis morboſa ſit, quam vrina, et reliqua colluuies seroſa, inſenſibili perſpiratione, aut ſudore, per poros cutis continuo excreta.

Ad vim vitae debilem vnice ergo, vt dixi, aut ad reuulſionem, reſpexerunt ſagaciores practici, dum Veſicatoria applicari iuſſerunt. „In febribus, inquit, BAGLIVVS [l]), quae exiliſſi„mo pulſu, extremitatibus frigidis, anxietate, ad morbos ſo-„poro-

g) *operum p. 455.*

h) *p. 653.*

i) *p. 655.*

k) *Operum Tom. II. Exercit. II. cap. 7. p. 186.*

l) *p. 655.*

„poroſos propenſione, ſtipantur, dictu eſt incredibile, quam „proficuos effectus adferant Veſicantia.“ Non aliter HOFFMANNVS [ll]), ad quaeſtionem reſponſurus, an in febribus malignis Veſicatoria conducant? „quando pulſus, ait, exiles et „debiles micant; vires languent; ad ſoporem inclinatio, et „corpora ſegnioris naturae, ex vſu ſunt; vbi omnia alia, ſe„cus.“ Laudat dein noſtros Vratislauienſes, quod notauerint, corporibus plethoricis et ſucciplenis nocere Veſicatoria, febremque, inflammationem, deliria, augere. Atque alibi [m]), ſcribit vir eximius: „Quamquam cantharides virulento „quodam, et ſaepe noxio agant principio, tamen in febribus „continuis malignis, vbi pulſus ſunt languidi, ſopor et tor„por capitis, et exanthemata retrocedunt, non ſine emolu„mento Veſicatoria nuchae, et carpis manuum imponi, ob„ſeruationes practicae teſtantur.“ Liceat mihi huc transſcribere verba WALDSCHMIDII [n]), quae ad corroborandam ſuam ſententiam, pro Veſicantibus ſtantem, adfert: „Numquam „me fefellit Veſicatoriorum vſus, in morbis malignis. Ne„que vero alia ratione, alioque tempore iuuant, quam vbi „motus ſolidorum et fluidorum deficiunt, motus arteriarum „languidi ſunt, et vis quaſi naturae fracta, dum penetranti il„lo, quo praediti ſunt ſtimulo, vniuerſi corporis tubulos ner„voſo-muſculares, ipſasque arterias de nouo animant, eosque „ad viuidiorem contractionem et ſyſtolem incitant. Qua de „cauſa ab eorum applicatione, pulſus antea depreſſi ſeſe attol„lunt, paruique maiores fiunt.“ In ſic dicto *nucleo totius medicinae*, anglice primum edito, deinde in germanicam linguam verſo [o]), valere antea iuſſis Veſicantibus in febribus acutis inflammatoriis, ſequentia leguntur: „In febribus neruo„ſis autem, in quibus contrariae conditiones obtinent, quan„do pulſus eſt depreſſus, et debilis, ſpiritus exhauſti, et oculi „ſine ſignis alicuius inflammationis melancholica caligine affe-

ll) *diſſ. de Veſicat.* §. 16.

m) *Med. Syſt. Tom. II. p.* 283.

n) *Miſcell. Nat. Cur. Dec. I. Anno II. obſ.* 214.

o) *Hamburgi* 1748. *p.* 41.

„ſti, non condonandum foret, ſi vſus liberalis viuificantium „Veſicatoriorum negligeretur.“

Inter recentiſſimos auctores, duos adhuc commemorandos habeo magnos Veſicatoriorum patronos, Cel. *Pringle* et *de Haën*, qui quoad pulſum, hactenus dictis minime refragari videntur. Paucis caſibus exceptis, non niſi pulſu debili exiſtente, Veſicatoria in vſum vocanda eſſe, docet PRINGLE [p]). Obſeruatione practica aliorum, et propria conſtare euidenter, dicit *de* HAEN [q]), Veſicatoria prodeſſe, vbi vis vitae debilior, quam vt morbum coquat. Verum nemo mihi innotuit, qui accuratius limites inter abuſum et vſum iuſtos Veſicantibus poſuerit, quam *Mortonus*, et *Huxham*. „In vltima febrium malignarum „ſcena, ſcribit MORTON [r]), vbi natura veneno victas manus „datura eſt, vbi adſunt diriſſima generis neruoſi ſymptomata, „cum reſpiratione ſuſpirioſa, pulſu tremulo, vrina clara et „ſtraminea, et madore frigido per totum corpus diffuſo, prae„ter caput, quod iam intenſe incaleſcere ſolet, modo quid„quam adhuc tentandum reſtat, vnice indicatur vſus alexiphar„macorum, atque frequentium Veſicatoriorum, vt ex inflam„matione artificiali maſſae humorum inducta, ſpiritus anima„les languentes et oppreſſi, tandem excitentur, et reſuſciten„tur, quo modo plures ex orci faucibus reuocatos noui.“ Et alibi [s]): „In hoc rerum ſtatu, deliria, ſubſultus tendinum, „per Veſicatoria praeuerti, et iam ſuborta certius curari, dicit, „quam a quocumque alio remedio externo, et interno.“ Sed denuo magnam reſtrictionem adiicit, quando pergit: „non in „quacumque febre praeter ſynochum malignam, aut quae huc „tendit, vbi a veneno plus, quam ab incendio aegrotantes in „diſcrimine verſantur, reapſe indicantur Veſicatoria. Neque „in malignis ipſis ad medici arbitrium, absque euidenti neceſ„ſitate, fas eſt, aegrum imbellem et confectum, denuo ite„rum iterumque, epiſpaſticorum tortura lancinari; verum pro „exigentia naturae, et ſpirituum vel maiori vel minori vacilla-

„tione,

p) *p. 150.*

q) *rat. med. VIII. 168.*

r) *Tom. II. Operum Exercit. I. de febribus p. 39. 40.*

s) *Exercit. II. c. 7. pag. 187.*

„tione, eorum applicatio primum imperanda eſt. Medicus
„ergo numerum et magnitudinem definiet etc.“ Taceo, quae
de vlceribus magnis, et gangraenoſis, in artubus inferioribus,
praeſertim in ſenioribus, facile ſequentibus, habet, in chirur-
gorum ditionem deinde venientibus. Multum diſtat hoc con-
ſilium ab illo, quod dederat *Hercules* SAXONIA [t]). „Tem-
„pus, inquit, adminiſtrandi Veſicantia in febribus peſtilentia-
„libus, ſit eodem die, ſi fieri poſſit, et prima hora, qua mor-
„bus incipit, imo vero ſi eos, qui febre peſtifera tentandi ſunt,
„ante, quam in morbum inciderent, dignoſcere poſſemus,
„Veſicantia ante aegrotationem apponere conducibilius eſſet.“
Prorſus his adſtipulatur LANCISIVS [u]). Sed paulo aliter cen-
ſet HVXHAM [x]), elegantiſſime rectum vſum Veſicantium in pu-
tridis, malignis, petechialibus, febribus determinans. „Na-
„turam, ait, nonnumquam incitamento indigere poſſe, imo
„ſaepe verſus harum febrium declinationem inprimis indigere,
„res eſt certiſſima, quando ſolida torpent, circulatio langueſcit,
„ſpiritus ſunt effoeti, et comate corripitur aeger, tunc Veſica-
„toria ſunt applicanda, et vtilitatem praeſtant eximiam, quo-
„cumque tempore haec ſymptomata accidant.“ Partes *Hux-
hami*, ſi ab aliquibus poſiti ab eo limites iniuſtiſſime repre-
henderentur, egregie tuetur cel. COLLIN [y]), dum pulſu debi-
liſſimo, vix percipiendo exiſtente, animi deliquiis frequenti-
bus, et extremitatibus interdum frigidis, non ſaltem cardiaca
ſtimulantia, ſed et Veſicantia exoptatum ſaepe praeſtare effe-
ctum aſſeuerat, ſique exanthemata receſſerint, etiam, quo
vires vitae debiliores, eo plura [z]). GLASSIVS [a]), qui antea,
ſanguine nimis iam ſoluto et acri labe infecto, veſicantia ob
ſal acre reiecerat, pulſum nimis tardum et languidum ea de-
ſiderare dixit. Honoris, et amoris, et ſuorum meritorum
gratia, adhuc citare debeo clariſſ. virum, *Ioſephum* QVARIN [b]),
qui quando nonnumquam ſecunda, aut tertia iam morbi die
tremores ingentes, ſubſultus tendinum, cum pulſu celeri vn-
doſo,

t) *diſput. de phoenigmis ſeu Veſicantibus eorumque vſu in febribus peſtil. c. 2. p. 565.*

u) *de noxiis palud. effluviis lib. II. Epid. I. Cap. VIII. ſect. I. §. 1.*

x) *Operum Tom. III. p. 115.*

y) *diſſ. de miliaribus p. 74.*

z) *p. 78.*

a) *Comment. de febr. XII. pag. 211. et 215.*

b) *method. med. febr. p. 70.*

doſo, et graui ſopore accidant, quatuor et nonnumquam quinque Veſicatoria applicanda eſſe praecipit. Notabile tamen eſt, Ill. HOFFMANNVM, licet ſub conditionibus memoratis, Veſicatoria etiam plura admiſerit, et laudarit [c]), de iis in genere agens tamen, vbi ex inſtituto de febribus exanthematicis ſiue petechialibus tractat, ita ſcribere: „Veſicatoriis multum in his febribus tribuunt plures. Ego vero ita cenſeo: „habent locum, ſi metus retroceſſionis exanthematum, ſi natura corporis in excretione tarda, ſoporque et torpor adeſt. „Tum noui a Veſicatoriis brachiis vel ſuris appoſitis mox totum corpus purpura rubra vel alba fuiſſe conſperſum. Sed „noſtrum temperatum hic etiam commendamus Veſicatorium [d]).“

c) *l. c. med. ſyſt. Tom. II. p. 283.*

d) *med. ſyſt. IV. p. 241.*

## §. XXXV.

*Sunt tamen etiam, qui ea reiiciant.*

Neque tamen exiſtimandum eſt, ſine exceptione omnes medicos, emplaſtris his in malignis patrocinari, quamuis plurimi in eorum laudes excurrant. Verum eſt, laudat ea, vt vidimus, in febribus, cum pulſu exiliſſimo, BAGLIVVS [a]), ſed iungit huic, diatheſin ſanguinis viſcidam et craſſam, et ad coagulationes et ſtagnationes ſeſe diſponentem, ſimulque in conſtitutione ſanguinis acri et colliquatiua, ea obeſſe monet. Talis vero ſine dubio in malignis adeſt. Inſuper autem antea monuerat [b]), *Galenicos*, dum in febribus ad euocandum venenum 4. 6. et plura adhibent Veſicantia, ſe ſaepiſſime obſeruaſſe conuulſiones, abſceſſus in viſceribus, deliria maiora, febris maximum incrementum, et tandem mortem, ob diſſolutam ſcilicet magis magisque ſanguinis maſſam, a cauſtico cantharidum ſale, et ab acri pariter febris materia. Adfert cel. KÖNIG [c]), exempla febre maligna laborantium, deliriis, vigiliis, inquietudine, afflictorum, quibus applicata Veſicatoria intenſiſſimos dolores, ardores ſummos, quaſi pars aetneo igne torreretur, et capitis incendium, cum conulſionibus epilepti-

a) *p. 655.*

b) *p. 653.*

c) *Miſcel. Nat. Cur. dec. II. anno IX. obſ. 131.*

lepticis funeſtis concitarunt. Κακοήθειαν vocat THONERVS [d]) quod medici quidam in febribus continuis malignis, paſſim graſſantibus, ſi dolor capitis et deliria infeſtent, multum ſpei ponere ſoleant in applicatione Veſicatoriorum. Vt ſibi conſtaret, de ſuceſſu, coepit percontari quoſdam Chirurgos, ſuam operam locantes, eorumque relatione innotuit, aegros pleroſque, quibus illa admota fuerant, defunctos fuiſſe. Et complures ipſe nouit, qui cum ſuis Veſicatoriis in tumbam ſepulchralem fuerunt praecipitati. Operae pretium eſt audire iudicium Cel. RAMAZZINI [e]): „Ad ſollicitandam, ait, pe„ticularum eruptionem, paſſim Veſicantia brachiis, et cruri„bus appoſita; ſed haec magis medicorum exiſtimationi „apud vulgus, ne quid inauſum aut intentatum fuiſſet, condu„cere viſa ſunt, quam aegrorum ſaluti, quibus acuebatur fe„bris, nec propterea facilior contingebat peticularum eruptio, „niſi forſan ob id retardabantur, facta materiae ſeroſae, per „vias vrinae, profuſione.“ Teſtatur praeterea VALCARENGHI [f]) ſe nunquam eam fidem aut fiduciam in his febribus in Veſicatoria collocare potuiſſe, vt alii ſine omni differentia facere ſoleant. Prouocat ad eum QVARIN [g]) et ea magis conuenire dicit, vbi malum potius in neruis quam in ſanguine haeret. Affirmat porro RICHA [h]) in febribus putridis taurinenſibus, nequaquam ea proficua deprehenſa fuiſſe. BORELLI [i]) tandem vltro profitetur, nullum vſum iis praeſtitum fuiſſe, ſed aegros omnes exulceratis brachiis et pedibus in ſepulchrum fuiſſe deportatos. Valde doleo, quod Cl. COSTENBADERI diſſertationem [k]) de abuſu veſicantium in febribus malignis, non viderim. At ſi vel ſola conſiderentur effata BOERHAAVII [l]), ea non conuenire, vbi humorum inclinatio eſt ad alcali; SWIETENII [m]), vbi humores diſſoluti, acres et in putredinem vergentes, vix tuto adhiberi; HVXHAMI [n]), muſcas has profecto diſſolutionem et inde ſanguinis putredinem promouere, neminem Medicorum putarem eo procedere poſſe, vt ipſas in febri-

d) *lib. I. obſ. 20.*

e) *conſtit. epid. 1692. 1693. 1694. operum pag. 199.*

f) *Med. ration. p. 351.*

g) *de febr. p. 68.*

h) *de febre putrida Taurinenſi.*

i) *epiſtola ad Malpighium p. 28.*

k) *habita eſt Lugd. Bat. 1769.*

l) *in Comment. ſuo ad aph. 75.*

m) *Comment. Tom. I. ad aph. 75. p. 108. in fine.*

n) *Operum II. p. 113.*

febribus putridis in vſum trahere haud dubitet. Non diffiteri poteſt ipſe Cl. PRINGLE [o]), magnus fautor Veſicantium, cauſſa morbifica exiſtente confirmata, febrem ſummam et conſummatam vim Veſicatoriorum et alexipharmacorum eludere, ac durare ad ſtatum vſque tempus ſuae declinationis. Non ergo videntur apta eſſe, vt vim naturae medicatricis iuuent, eidemque ſuam operam faciliorem reddant. Ingenue etiam fatetur Ill. *de* STÖRCK [p]): „Eos, qui ſub initium morbi habuerunt „valde debilem et inaequalem pulſum, oculos triſtes et turbi„dos, reſpirationem laborioſam, faciem purpuream, caput „graue, ſopore oppreſſum etc. circa ſeptimum diem occu„buiſſe, fortia alexipharmaca iis ſemper nocuiſſe, Veſicantia „et epiſpaſtica nullum leuamen attuliſſe."

o) *p.* 297.

p) *anno med. I. p.* 65.

Ego, vt nil diſſimulem, in aliquot epidemiis grauiſſimis malignarum febrium ciuibus meis medicinam faciens, ſponte mea raro Veſicatoria praecepi, ob rationes dictas, et in ſequentibus dicendas, collegarum conſiliis et pollicitationibus aliquid cedere coactus, ea ſubinde vt applicarentur, inuitus permiſi. Nitide deſcripſit noſtram epidemiam vernam, anni 1717. ob inundationes et annonae caritatem obortam, ipſe ea prehenſus practicus tum longe lateque celebris, medicus eleganter eruditus, amicus meus coniunctiſſimus, *de Hahn*. Quam parum is dederit Veſicatoriis, vel ex eo clarum eſt, quod alios, et ſe ipſum, potu largo nitrato, acidulo, ſaponaceo, et ablutione frigida ſeruauerit. Ipſe non paucos ſine Veſicatoriis eluctantes vidi, ad aliorum methodos attentus, bene multos cum Veſicantibus mortuos obſeruaui. Poſt multos deinde annos, cum feruente bello vrbs a militibus vulneratis, peſſimis febribus laborantibus, ſanos inficientibus et contagium per eam, et confinia longe lateque ſpargentibus impleretur, templaque et gymnaſia et multa alia aedificia publica, in xenodochia converterentur, largiſſimus obtinebat Veſicatoriorum vſus, publica inſtructione iniunctus. Tantus interim erat militum,

litum, fatis ſuis cedere iuſſorum, numerus, vt ipſi tumuli honoribus carentes in magnas foſſas vrbe elati turmatim proiicerentur, vix parca terra obtecti.

## §. XXXVI.

*Ill. de Haën methodus accuratius conſideratur.*

Sed Veſicatoria in acutis et malignis, praecipue tueri aggreſſus eſt, vir in praxi ſummus eruditoſque adeo medicos erudiens, atque in publicum bonum, non ſaltem terris ditioni imperatoriae parentibus, ſed et toti Europae, doctos et peritos medicos ſua inſtitutione elargiens, Illuſtr. *de* HAEN [a]). Liceat mihi tanti artificis, ex cuius doctrina ipſe ſenex toties profeci, cogitata accuratiſſime contemplari.

Largitur, Veſicatoria haud omnibus ex aequo prodeſſe [b]). Id ſine dubio etiam de febribus malignis valebit, quando vſum ad vim vitae debilem tantum reſtringat. Eodem loco problema proponit [c]): *an euacuationibus aliis ſufficienter inſtitutis, cruorem phlogiſticum diſſoluant Veſicantia,* de cuius ſolutione alibi diſpiciam.

Miror autem, Ill. virum aſſerere, Veſicatoria in corpore praeparato calorem non excitare eo, qui a calidis alexipharmacis excitatur, formidabiliorem. Idem ſtatuere etiam video Cl. PRINGLE [d]), quando poſt vſum vini, quem ſuaſerat, increſcente delirio, oculis trucibus, et voce intenſa, phrenitis imminet, omnia calida remedia ſymptomata peiora reddere, Veſicantia autem eſſe vtiliſſima, declarat. Quis vero facile et haec, calida, imo vero calidiſſima non habebit? Certiſſimum eſt, quod monuit *van* SWIETEN [e]): „Cantharides calorem excitare illo in loco, cui applicantur, et deinde in toto corpore caloris augmentum facere.“ Si alexipharmaca, vi ſua aromatica, ſi vinum, ſpirituoſis ſuis particulis, calorem augeant, eum cantharides, maxime multis locis ſimul applicatae, ſtimulantibus et cauſticis ſuis particulis, ſanguinis maſſam ingredientibus, aequa ſane, et multo maiori vi augebunt, ſine

a) *rat. med. VIII. p. 167.*

b) *pag. 168.*

c) *pag. 19.*

d) *pag. 309.*

e) *I. p. 108.*

ſine dubio. Vt nitrum in corpore, quomodocumque praeparato, ſemper refrigerat, ita cantharides ſemper calefaciunt. Saltem praeparato per euacuantia, per venaeſectionem, et purgantia antiphlogiſtica, per diluentia et ſaponacea corpore, ſicque fracta febre, et calore maximam partem reſtincto, earum inſita vis calefaciens tantum, tamque ſenſibilem calorem, eoque gradu noxium excitare non poteſt, ac ſine hac praeparatione excitaſſet; huncque forte corpus nunc ſine damno, aut facilius feret, vel etiam cum aliquo commodo experietur.

Aſſerit porro Ill. *de Haën*, in praeparatis, quae ſemper requirit, corporibus, ad intolerabiles capitis dolores, et coma vtrumque, ad deliria ſalubriter adhiberi Veſicantia, humorum motu inde minime aucto. Nil obiicio; febrem tamen auctam obſeruauit *Rammazzini*, loco citato, obſeruaruntque alii; ſed valere ſaltem hoc conſilium ad eum ſtatum dico, cui vir inſignis paullo antea adaptauerat Veſicantia, vbi vis vitae debilior eſt, quam vt morbum coquat. Tum autem omnino neceſſarium eſt, vt motus humorum inde augeatur, aliter enim nil commodi ab iisdem inſequeretur.

Putat Ill. *de Haën*, ſi aliquis rogaſſet *Sydenhamum*, quid ſibi velit execrationibus ſuis in alexipharmaca, cum ordiri debuiſſet ab execratione Veſicantium? illum reſponſurum, ſe a calida methodo experiri in febribus caloris augmentum, a Veſicantibus autem et epiſpaſticis poſt requiſitas euacuationes admotis, motum non auctum, et calorem imminutum. Hic ceſſare oportere ratiocinia, hic ſolam eſſe conſulendam experientiam, quae ad lectulos aegrorum, non in muſeo comparetur.

Pace viri ſummi dixerim, ex modo, quo operantur in corpus humanum Veſicantia, quae ſane in loco, cui applicantur, non efficiunt refrigerium, ſed inflammationem artificialem, clariſſimum eſt, quod eodem, et maiori iure, ad calidam methodum referri debeant, quam alexipharmaca.

Perinde enim eſt, ſiue acria aromatica quaeuis ore aſſumantur, et deinde, humorum maſſam ingreſſa, in ſyſtema vaſorum ſtimulo agant; ſiue acerrima cantharidum ſpicula ab externa cute ſeſe in corpus inſinuent, et circulum humorum, liquidis immiſta, incitent. Ab vna et altera parte calor increſcat, neceſſe eſt. Vbi locum habent Veſicantia, ibi etiam habent alexipharmaca, vbi haec nocent, nocebunt et illa, namque in agendo pari paſſu ambulant, imo vero Veſicantia, alexipharmacis in agendo ſunt ſuperiora, ob eminentiorem vrentem acrimoniam. Praeterea etiam omnia alexipharmaca, ordinarie cum magna diluentium et demulcentium quantitate ſumuntur, vt adeo acres et irritantes earum particulae a ſe inuicem ſeiungantur. At ſtimulantes et cauſtici cantharidum atomi, nullo vehiculo diuiſi et diſperſi, nullis mollibus vaginis, vt ita loquar, inuoluti, aperta et haud infracta potentia ſua, humorum oceanum ingrediuntur. Rectiſſime ergo, ex mea quidem ſententia, dixit COLLIN [f]): Certum firmiterque perſuaſum habeo, quatuor vel quinque Veſicantia multo vehementius exſtimulare, quam quaecumque alias a medicis exhiberi ſolita alexipharmaca. Poſt requiſitas euacuationes ſi haec vel illa indicentur, vtraque mitius omnino agent, ſemper tamen ſtimulare non deſinent. Veneror ego caſtam et ſinceram experientiam, ſine ea tota medicina abit in ſomnia et ſpeculationes euanidas. Quid autem agendum, quando egregiorum virorum, qui ad lectulos aegrotantium per annos bene multos iugiter et ſolerter acceſſerunt, experientiae allegatae ſibi e diametro contrariantur, dum vna tamen eſt veritas? Quis litem dirimet, niſi, quae alterum medicinae fulcrum eſt, ratio acceſſerit, iunioreſque medicos potiſſimum, neſcientes cui duci ſe tradant, experimenta per mortes et funera facere nolentes, verum eligere, et recto tramite incedere, doceat. Egregia diſſertatione docuit fidiſſimus praeceptor, HOFFMANNVS rationem eſſe praeſidem vniuerſae medicinae. „Nemini

f) *de miliaribus p. 18.*

 „igno-

ff) §. 13. 17. ,,ignotum eſſe dicit [ff]), quantus diſſenſus vigeat inter practi-,,cos, circa Veſicatoriorum, aliorumque remediorum, vſum, ,,et quomodo ad lectum cuiuſcumque aegrotantis nullus fere ,,modus et finis ſit diſſentiendi, et contradicendi inter medi-,,cos, qui tamen ſinguli, quod mirum, vt ſuam ſententiam ,,tueantur, ad ſummum illud experientiae tribunal et idolum ,,confugiunt." Videmus hinc ēuidenter, quam imbecille ac debile experientia ſit fulcrum, quam miſera et deſperata res ſit, ſoli experientiae credere, et adhaerere in praxi medica.

## §. XXXVII.

*Vlterior eius dilucidatio.*

Quia argumentum, quod pertracto, tanti momenti eſt, cum amiciſſimo meo et aeſtumatiſſimo HAENIO a Tomo VIII. rationis medendi retrogrediar ad III. in cuius cap. I. de morbis malignis agit.

Efficaciorem, quam quae hactenus innotuerat, in malignis methodum expiſcaturus, vir ad promouenda artis incrementa natus, inuenit 1. alimenta et potulenta congrua. 2. lenia paregorica. 3. corticem peruianum. 4. in tuſſi, pectoralia. 5. ſub horum vſu Veſicantia et epiſpaſtica ad varia corporis loca. 6. fomenta emollientia aut vinoſa. Scribit deinde ex variorum medicorum ſententiis, *Mortoni*, *Vratiſlauienſium*, *Neucrantzii*, *Sennerti*, *Simonis Pauli*, *Rhodii*, *Torti*, *Richae*, *Huxhami*, *Pringlii* iuſtum elogium cortici Peruuiano.

Tandem exhibet caſus, in febribus putridis malignis petechialibus methodi ſuae praeſtantiam loquentes.

a) *pag.* 50. In caſu I. [a]). Synochi putridae, cum petechiis, applicata quinque Veſicatoria, nihil autem haec profuerunt; at ſtranguria diriſſima, mictio cruenta, aluus cruenta, erant illorum effectus, quae mala ſuis remediis lenienda et ſananda non tribui quinque Veſicatoriis videntur, ſed malitiae morbi. Huius malignitas augebatur, cui tamen cortex reſtitit, qui et ſanitatem attulit. Si totus caſus penſitetur exacte, conſtabit

cuiuis

cuiuis lectori, ſine Veſicantibus, quae nil opis attulerunt, aegram a tribus illis tortoribus, cantharidum non raris ſequelis, manſuram fuiſſe liberam, et ſine his cortice ſolo ſanitatem certiſſime recuperaturam fuiſſe.

In caſu II. Cortex et Veſicatoria in vſum trahebantur; larga doſis illius, cum aliis remediis, ſine Veſicantibus, aegrum ſine dubio ſeruaſſet.

In caſu III. grauiſſimo, Cortex largiter datus eſt, forte et Veſicantia admota, quia tota cura, vt in antecedentibus, peracta dicitur. A cortice ſine dubio conualuit aeger.

Aegrotus IV. curatus Cortice, nulla mentio Veſicantium.

Aegrotus V. deſperate decumbens, ſanatus Cortice ſine Veſicantibus.

Aegrotae VI. antea cacochymicae et hydropicae, petechiis tandem laboranti et mortuae, Cortex largus temporariam medelam attulit, 4. Veſicantia ſane nullam.

Aegroto VII. medico, qui milites, maligna febre cum exanthematibus laborantes, ſanauerat, Cortice multo, neſcio, an ſimul Veſicantibus adhibitis, Cortex inſufficienter datus eſt, hinc mortuus. Foemina cum multis petechiis Cortice ſine Veſicantibus, alia cortice cum his ſanata [b]).

Moneo his ſimul, Cl. HASENOEHRL [c]) ſecutum fuiſſe *Haënii* methodum, Corticem nempe dediſſe, et Veſicantia applicauiſſe, antea tamen [d]), omnia ſtimulantia reiecerat, aegrumque ea ſaepenumero non in mediocre vitae periculum coniicere dixerat.

Nunc HAENIVS meus iure meritoque Corticem laudat [e]), vt in malignarum debilitate cardiacum incomparabile; vt in ſumma corruptione interna inimitabile alexipharmacum; vt exanthemata expellens, ſuſtinens, maturans, perficiens; omnibuſque aliis remediis et methodis praefert, et in ſummo malignitatis gradu adeo ſoli huic generoſo remedio fidit, vt Veſicato-

b) *rad. med. Tom. IV. p. 5.*

c) *Hiſtoria febris petechialis Vindob. 1760. p. 42. 44. 47.*

d) *p. 20.*

e) *pag. 71. ſq.*

ſicatoriorum prorſus obliuiſcatur, et ne verbulo amplius dicit, eorum applicatione ſimul opus eſſe.

Ego autem nunc, pace eximii viri, meas animaduerſiones adiicio. Citauerat antea hiſtoriam, a *Pringlio* mutuatam [f]) militis, febre maligna petechiali laborantis, gangraenam a Veſicante, in dorſo poſito, paſſi. Cum haec grauis eſſet, homini dabatur Cortex, quo effectum, vt elapſis aliquot diebus gangraenoſa plaga pulchre ſuppuraret, et petechialis morbus ſimul in melius mutaretur, ſanabilis futurus, ſi a Cortice aeger non deſtitiſſet. Nunc quando Cortex putridam humorum diatheſin vi ſua antiſeptica corrigit, et cum ea gangraenam, a Veſicatorio excluſam, ſanat; quando in ſumma corruptione eſt inimitabile alexipharmacum; et ſimul in debilitate ſummum cardiacum, cur in malignis opus eſſet Veſicatoriis, grauiſſima et ſumme doloroſa mala in viis vrinariis facile inducentibus, quae ad malignam febrem non pertinent, adeoque eius miſeriis neceſſariis, non neceſſarias miſerias addentibus? Plura dico! Deſtinantur Veſicatoria excitandis viribus vitalibus; excitent ergo has, eleuent depreſſum paruulum et exiliſſimum pulſum, ſed negari nequit, eodem hoc tempore, quo hoc praeſtant, quia adeo in ſano corpore faciunt halitum cadaueroſum, calorem vrentem, vrinam foetidam, et acrem, ſanguinem in acre putrefaciens ſolutum [g]), cum febre; abſoluta neceſſitate, praeſentem malignitatem humorum, quae prorſus in eiuſmodi craſi deprauata conſiſtit, auctura fore, igitur ipſam morbi cauſſam non impugnatura, ſed adiutura. Nonne ergo illa excitantia, quae ſimul ſua dote huic peruerſae craſi et cauſſae morbi valide reſiſtunt, erunt meliora? Nonne cardiacus et ſimul alexipharmacus Cortex, Veſicatoriis praeferendus, ſufficiet? Si huius vſui iungantur Veſicantia, Cortex non ſolum putridam diatheſin, cauſſam morbi, ſed et ſimul iuuamen, quod huic putridae diatheſi, eam augentia Veſicatoria adferunt, emendare debet,

f) *p. 47.*

g) *Boerh. in Commentario proprio ad aph. 75. et Swieten in ſuo Tom. I. p. 108.*

debet, ſicque prauos effectus morbi, et remedii ſanare. Nonne ſine Veſicatoriis certius febrem malignam ſanabit Cortex? Nonne, quando cum Cortice Veſicatoria adhibentur, quibus vel ſolis, largiter applicatis, creari poteſt maligna humorum diatheſis, his interdum ita augeri poteſt malignitas, vt Corticis, etiam largiſſime vſurpati, viribus euadat ſuperior? Quodſi eidem ſuperandae is ſolus impar iudicetur, praeſtabit ipſi iungere vires excitantia et cardiaca talia, quae ſimul vera antiſeptica virtute pollent, vt acida mineralia et vegetabilia, vinum rhenanum, camphoram, cum gratis analepticis, non ſeptica, vt cantharides.

Cenſuit SYDENHAMVS [h]), malignitatem omnem, quae epidemicis morbis competit, qualiſcumque demum fuerit, ipſius ſpecifica natura, particulis calidis et ſpirituoſiſſimis, humorum in humano corpore contentorum naturae plus minus aduerſantibus, conſiſtere, et terminari, quia ſolae eiuſmodi particulae humores ita ſubito alterare valent, vt in malignis morbis fieri videmus. Aſſerit porro [i]), quo magis vſu calefacientium actuantur particulae hae calidae, ac ſpirituoſae, totum ſanguinem aurae inſtar peruadentes et ſpiritibus ſiderationem inferentes, tanto magis intendi earum aſſimilandi facultatem, cum ex aduerſo ratio dictare videatur, medicamenta illa, quae contrariae ſunt naturae, cum temperato regimine, particularum calidarum et acrium vim inhibere.

An autem credibile foret, particularum calidiſſimarum harum, ſiderationem ſpiritibus inferentium et malignitatem conſtituentium, verum antidotum eſſe Veſicantium cauſticas et ſiderantes particulas; an enim hae ſunt naturae illarum contrariae, vt illarum vim ita queant inhibere? An ſalua hac idea, quam de malignitate tenuit *Sydenhamus*, quando calidum regimen et calida alexipharmaca toties damnauit, is poſſet admittere his longe calidiora Veſicantia? Si in conſtitutione ſanguinis acri et colliquatiua, BAGLIVO [k]) teſte, Veſicantia

h) *p. 313. 681.*

i) *p. 314. 316. 682.*

k) *p. 655.*

tia obſint; ſi non proſint, vbi inclinatio humorum ad alcali adeſt, id eſt, vbi diſſoluti in putredinem vergunt, monitoribus BOERHAAVIO [l]), et SWIETENIO [ll]), impoſſibile eſt, vt vere proſint in febribus malignis. Si petechiae rubrae ſint tot inflammationes, Veſicantia inflammatoriam diatheſin humoribus inferentia, plus, quam omnia calida, quae exanthemata generant, generationem petechiarum iuuabunt; ſi liuidae et nigrae, MEADIO [m]) notante, ſint verae gangraenulae, Veſicantia, gangraenam ſua natura ingenerare apta, incitando vires, protrudent quidem, ſed et ſepſin humorum augendo, plures omnino, et peiores facient petechias. Non poteſt fallere obſeruatio RAMAZZINI [n]), qui in febre peticulari, in qua ſanguis non ad concretionem, ſed ad diſſolutionem pronus viſus eſt, pulſu exiſtente paruo, et viribus ſubito proſtratis, vſum acidorum ſalubriorem expertus eſt, quam alcalium, ſicuti et Veſicatoriorum applicatio minus proſpera fuit, vt quae ſanguini, ad fluorem prono, ſtimulos adiicerent. Summa cum cura hic expendi merentur monita Cel. HVXHAMI. Is admittit, vt in antecedentibus vidimus, Veſicantia, quando natura incitamento indiget, quando ſolida torpent, circulatio langueſcit, ſpiritus ſunt effoeti et aeger comate corripitur. At vero tot cautiones ſimul praemittit et adiicit, vt dubius paene reddatur lector, an aliquid boni vel mali inde exſpectare liceat. Quando irritatio et impulſus ſunt nimii, vt plerumque in harum febrium principio fieri ſolet, certe ſine vllo iudicio ea applicari dicit, et multa mala inde orientia recenſet: ergo illis locum ſaltem concedit pulſu exiſtente debili. At miaſmata nil aliud eſſe aſſerit [o]) quam ſalia animalia, ſumme volatilia, id, quod ortus harum febrium a putridis cadauerum exhalationibus etc. doceat. Deinde in febribus malignis petechialibus ſanguinem ad diſſolutionem et putredinem tendere monet, porro ſalia alcalino-volatilia, ſine vllius contagii acceſſu, in perfectiſſima ſanitate corruptionem ac diſſolutionem ſanguinis, atque talem

l) *in Comment. proprio ad aph. 75.*

ll) *in Comment. ad hunc locum.*

m) *monit. med. p. 18.*

n) *operum p. 209. 210.*

o) *Tom. II. p. 114.*

febris ſpeciem excitare; muſcarum autem harum ſalia, ſimili fere ratione, vt ſalia alcalino-volatilia vim ſuam exerere, et profecto diſſolutionem et ſanguinis putredinem promouere [p]). p) *p.* 115.

Numne autem exinde clariſſime patet, etiam ex conſilio *Huxhami*, non, niſi ſub ipſa debilitate pulſus, ſpirituum languore, et virium omnium penuria, adhibita Veſicantia, quae tum remedia eſſe debent, eoſdem plane effectus patrare, quos patrant ipſa miaſmata volatilia putrida, corpus ingreſſa, quomodo igitur illa his horumque effectibus contraniti poterunt, licet viribus erigendis paria habeantur? Accedit, quod *Huxhamus* dicit, acida vegetabilia et mineralia cum ſubadſtringentibus eſſe vera remedia, quia putredinis progreſſui reſiſtunt, quomodo ergo cum his eodem tempore ſtare poterunt admotae canthárides alcalino-volatili cauſticoque ſale agentes, hocque putredinoſam diſſolutionem, quam illa corrigere debent, excitantes, iamque tali praeſenti famulantes, non reſiſtentes?

Quamuis haec omnia pleniſſime ſufficiant ad id demonſtrandum, quod demonſtratum volo, tamen adhuc faciem malignarum veram, et medendi iis methodum, vtramque a PRINGLIO ſuppeditatam coram exhibere liceat. Miaſma, ſiue fermentum ſepticum, ex effluuiis ſubſtantiarum putridarum conſtans [q]), ſanguinem ingreſſum, vim habere totam eius maſſam deprauandi, aſſeuerat [r]). Iam in curatione, antequam inflammatio fixam ſedem nacta fuerit, particulas ſepticas ſudore eliminari poſſe dicit. Hac periodo finita, efficaciſſimam methodum in eo conſiſtere aſſerit, vt vires conſeruentur, ita tamen, vt inflammatio non augeatur. Igitur in prima et ſecunda periodo Veſicantia neutiquam conuenient, quia ipſa inflammantibus et ſepticis particulis ſcatent. In tertia periodo, ſiue in declinatione, quando humores per putredinem diſſoluti ſunt, confugiendum vult *Pringlius* ad ſumma antiſeptica et cordialia, vt corruptum corrigatur, et expellatur.

q) *p.* 332.
r) *p.* 334.

 Itaque

Itaque pulſum excitandum eſſe praecipit antiſepticis ſummis, vino, camphora, ſerpentaria, cortice peruuiano. De Veſicatoriis autem, quae tamen alibi in malignis omnino ſuadet, dum hic methodum medendi ad ſumma capita reducit, penitus tacet. Non poſſum diſſimulare, quod pro excitando pulſu volatilia ſaepe neceſſaria eſſe dicat, quibus etiam, in appendice, experimento tertio, antiſepticam indolem ineſſe, probare nititur. Atque Cel. GREDING, qui librum *Pringlii* ex anglico in germanicum vertit, aſſerere non veretur [s]), ipſa volatilia in excitando pulſu, et expellendo putrido plus boni editura fore, quam mali, in diſſoluendo forte ſanguine. Dabit tamen, ſpero, *Gredingius* primo, experimenta *Pringlii* extra corpus humanum, non in eo, facta fuiſſe; deinde alcalino-volatilia in corpore tamen diſſolutionem putridam non praepedire (ſi etiam eam non efficiant, id, quod tamen cum *Huxhamo* multi ex grauibus rationibus et experientiis affirmant) quod vero certiſſime praeſtant acida, et praecipue mineralia. Acida ergo excitantia multis prae alcalino-volatilibus praerogatiuis gaudebunt. Sique his, tamquam excitantibus depraedicatis, analoga Veſicantia iungi debere aliquis patronus vrgeret, de cantharidibus nimis certum eſſe, palam aſſererem, quod ſanguinem a corruptione non praeſeruent et vindicent, ſed ipſum in eam certiſſime deducant.

s) *p.* 334.

## §. XXXVIII.

*Experientiae, pro vſu Veſicantium in febribus malignis allegatae, ad ſalutarem adhibitionem adſtruendam non ſufficiunt.*

Audio equidem et lego, Veſicantia a longo inde tempore in febribus malignis adhibita fuiſſe a viris in praxi verſatiſſimis; adhiberi ad hunc diem; ipſorumque vſui contra ratiocinia fauere experientiam, quibus eapropter valedicendum ſit. Dixi iam de hoc argumento, quod dicendum erat, experientiamque experientiae oppoſui. Iam vero ſola adduco et mea facio verba THONERI [a]): „Quodſi vnus et alter ex complu⸗„rium numero ſaluus euaſerit, quid mirum, ſi id factum, non

a) *lib. I. obſ.* 20.

„tam

„tam Veſicatoriorum ope, ſed vel robore naturae, vel alio„rum medicamentorum adminiculo, vel ſi febre declinante, „natura iam victrice, adhibita ſunt. Fortaſſis aegri illi aeque „fuiſſent reſtituti, ſi non fuiſſent applicita (addo, forſan mul„ti ſine iis fuiſſent ſeruati, qui cum iis mortui ſunt) non igi„tur tam temerario iactu de corio humano ludendum, ſed cau„tius et circumſpectius agendum." In illa elegantiſſima methodo medendi morbis caſtrenſibus, auctore SWIETENIO, Viennae 1758. publicata, dum de febre maligna agit, et praeſtantiſſima pharmaca laudat in ſumma debilitate, et retrocedentia exanthemata ſequente anxietate cum conuulſionibus, ne ſyllabam habet de Veſicantibus. An credibile eſt, virum ſummum, integrorum numeroſiſſimorumque exercituum imperatoriorum ſalutem ante oculos et in corde habentem, Veſicatoriorum vires et laudes ignorauiſſe, eorumque oſcitanter fuiſſe oblitum, anne potius inde conſtat, ipſum illa haud proficua iudicauiſſe? Scripta haec ſint in meam defenſionem, qui quoties res mihi fuit cum febribus malignis, raro proprio conſilio ad Veſicantia confugi, propter rationes fuſe hactenus explicatas. Grauiſſima erat epidemia, quam, durante bello, inclementia caeli, et aegrorum militum ingens in noſtram vrbem confluens numerus, nobis adduxerat. Ab eorum curatione equidem liber, multis tamen ciuium, et medicis chirurgisque ab iis infectis, mederi iuſſus ſum. In principio venaeſectione adminiſtrata, vel omiſſa, non raro loco emetici, multo cremore tartari ventriculum et inteſtina repurgaui. Merito et multum laudatur polychreſtum hoc remedium a TISSOTO [b]), tanquam efficaciſſimum, quia reſiſtit putredini, quia facilitat curſum bilis, quia eſt deobſtruens, quia leniter purgat aluum, pellit vrinam, minuit febrem, et nullius guſtum offendit. Deinde acida alia, vegetabilia et mineralia; largiſſime exhibui, eorumque eximiam virtutem expertus ſum. Dedi ſuccum citri et pomorum Sinenſium, ſyruposque horaeorum ſubaci-

b) *lettre à Mr. Zimmermann, ſur l'Epidemie courante p. 88. 89. 115. et Avis au peuple, chap. de fievres malignes.*

ſubacidos, magna copia, et pro potu ordinario decoctum hordei mellitum, cum aceto, quod ad putredinem veram humorum, ad corruptionem mortiferam, ad gangraenoſos reptatus, teſte BOERHAAVIO [c]), adeo prodeſt, vt nil habeat ſimile, vt id expertus palam eloquitur; quod praeterea ſudoriferorum cognitorum certiſſimum et efficaciſſimum eſt, merum aut dilutum epotum, in peſte, maximeque malignis morbis, vbi alia vix reſpondent. Aliquando confugi ad ſpiritum vitrioli, diu edoctus vſum a SYDENHAMO [d]), qui in mali moris variolis ipſum cum fructu adhibuerat, vt remedium, quod putredini, magis intenſae, vincendae par eſſet. Cum ſpiritum hunc, eius ductu, iam non raro adhibuiſſem, atque inſuper a BOERHAAVIO [e]), didiciſſem, acida foſſilia alioquin venena, in illis tamen caſibus, vbi putredo et alcaleſcentia nimis increſcunt, in ſeptica prorſus conditione humorum, locum habere, inſtillari illum feci cereuiſiae tenui, more *Sydenhami*, vel decocto hordei aut aquae ſimplici, ad gratum ſaporem, addito ſyrupo quodam analeptico talemque potum liberaliter bibendum praecepi. Memori etiam mente tenebam, quae de febre inter omnes malignas ſumma, ipſa ſcilicet peſte, ſcripſit MINDERERVS [f]): *Nulla eſt putredo, nulla infectio, nulla humorum deprauatio, quae per acida non ſuperetur. Sane, vt liberrime loquar, ſi mihi vitriolicorum remediorum vſus, vel interdiceretur, ego ad curationem peſtis numquam, vel ſaltem inermis accederem.* Neque praetermiſi in medicatione camphoram, eius eximias virtutes, a venerabili praeceptore, HOFFMANNO, edoctus, qui et tenuem meam, de virtute eius refrigerante, commentationem immaturo ſtudio conſcriptam, ſua praefatione comitari dignatus eſt. Iure is de ea pronunciauit, quod in vniuerſo naturae rerum ſinu, nullum reconditum ſit ſimplex, quod ad ſubmouendam de corpore malignitatem, cuius naturam in penetranti putredine tam ſolidarum, quam liquidarum partium reponit, detur camphora praeſentius,

c) *in Chem. II. pag.* 185. 186.

d) *operum p.* 298.

e) *Chem. T. I. p.* 673.

f) *de peſte cap. XV.*

tius, ac potentius [g]). Ante paucos annos celeb. COLLIN [h]), cum febris petechialis ſeſe manifeſtare inciperet, aliquot aegros camphora ex orci faucibus eripuit, et deinde publice docuit, camphoram eſſe omnium, quae nota ſunt, efficaciſſimum contra putredinem remedium; putridam humorum diſſolutionem, ſponte, vel a contagio, natam cito ſiſtere, gangraenam efficaciter inhibere.

Sed et corticis peruuiani vis ſumma antiſeptica mihi cognita erat ex lectione *Simonis Pauli*, *Torti*, *Huxhami*, *Pringlii*, aliorumque. Adfueram iam anno 1737, ſaepe amiciſſimo HAHNIO [i]) qui die 13. morbi in ſumme maligno rerum ſtatu, corticem hunc, quem inter omnes reliquos primum vocare ſolebat, ad drachmas 4 deinde vero ad tres, ſumſerat. Quamquam vero perpetuae abluitioni cum aqua frigida, ex parentis mente, qui frigidam ſummopere amabat, reſtitutus fere omnia daret, me quidem iudice, Cortici multum debebat. Hunc ergo acidis et camphorae iungere deinde ſolebam apud meos aegros, non quidem illa valde liberali doſi, quam anno 1758. Ill. *de Haën* primus non, niſi liberaliter vſurpatam, iuuare docuit, (namque non omnes eum tantis doſibus ferunt, ipſeque *Hahnius*, medicus, quarta die tantum vnicam drachmam aſſumere poterat) ea tamen quantitate, maiori minoriue, quae ingeri poterat.

Praeter haec efficaciſſima pharmaca, cum in ambitu corporis myriades venularum abſorbentium oſtiolis ſuis patere ſcirem, liquida imbibita ad humorum oceanum deuehentia, non quidem aqua prorſus frigida, ſed inter tepentem et frigidam media, cui portio aceti ſuauiter olentis, roſar. lil. conuall. lavend. cet. adiecta erat, ablui diligenter pedes, brachia, faciem, faciebam, regimen frigidiuſculum, mutationem lecti, conclave ſpatioſum ſimul vrgens, in quo ſaepe vaporibus aceti, lateri candefacto inſperſi, omnem atmoſphaeram medicinalem reddere laborabam. Animaduerti ſaepius, multa cum voluptate

g) *diſſ. de camph. §. XI.*

h) *videantur eius camphorae vires, ſiue obſeruationum, circa morbos acutos et chronicos factarum Pars III.*

i) *vide eius epidemiam vernam p. 19.*

ptate ſenſiſſe meos aegros inde, quam *Habnius* laudabat, virium aliquam refectionem, ſenſim increſcentem, pulſu antea ſumme debili, pededentim pleniore et viuidiore reddito. Vt vero vitalem circuitum camphora et Cortice excitandum, ad naturale robur melius reducerem, vinum rhenanum, quod cum pomis citri et aceto vini omnibus alexipharmacis palmam praeripere dicit HOFFMANNVS [k]), quod aut praeſeruandi fine, aut in declinatione febris petechialis, ad vires deiectas erigendas et cuticularem excretionem ſecundandam, laudat; quo vel ſolo, experientia teſte, plures euaſiſſe dicit [l]), ſub ipſo morbi decurſu, pauca quantitate, magna aquae fontanae admixtum, cum ſacharo et Cortice citri, mire placens aegrorum palato, bibendum obtuli. Non obliuiſci debeo clyſmatum emollientium, ſubinde infuſorum ſumme vtilium, quia ipſa natura toties criſin per diarrhoeam molitur. Tot validis praeſidiis, amice inter ſe in oppugnanda humorum malignitate conſpirantibus, inſtructus, Veſicantibus, quae ſua in humores actione huic ferre ſuppetias, illis autem, quo plura eſſent, eo magis contrariari intellexi, ſecurus carui. Quodſi delirium, aut coma ingrueret, radi caput, ſpongiaque magna, aqua tepida cum aceto madida, perpetuo foueri feci. Vbi a capite delirante vel ſoporoſo reuellens neceſſarium iudicaui, fermentum panis cum ſale et aceto et puluere ſeminis ſinapi, ſuris, interdum brachiis, aut nuchae impoſui, numquam fere, niſi coactus, Veſicatoria admiſi, felici ſucceſſu non raro nihilominus potitus. Vidi deinde cum voluptate Ill. STÖRCKIVM in febre petechiis et milio ſtipata, dum vires languerunt, camphora exhibita Veſicantibus raro opus fuiſſe ſcribentem [m]). Legi, aliis ſelectiſſimis nil iuuantibus, in extrema ſymptomatum prauitate Veſicatoria, quamuis bene operata fuerint, etiam nil iuuaſſe [n]).

Timui haec emplaſtra ſemper, ſi etiam eorum actio naturae morbi non aduerſa eſſet, quod nego et pernego, vel

eapro-

k) *med. ſyſt. Tom. II. p. 205. et IV. p. 265.*

l) *diſſ. de vino rhenano* §. XIII.

m) *Anno Med. I. p. 44.*

n) *pag. 47. et 65.*

eapropter, quia numquam certus eſſe poteſt medicus, ne aeger, qui iam in deplorabili ſtatu conſtitutus eſt, ſtranguria, ardore vrinae ſummo, mictuque ſanguinis torqueatur, ad quas applicationis ſequelas liberaliſſimi cantharidum fautores non attendunt. At legere poſſunt apud TISSOTVM [o]), qui in febre epidemica, quam deſcribit, praegreſſis euacuationibus et febris impetu valde minuto, aegris interdum perículoſa pectoris oppreſſione laborantibus opem laturus, veſicatoria applicari fecit, quorum duo vel tres forti ardore vrinae mulctati ſunt, clyſmos et potus demulcentes poſcente. Idem hoc diſcere poſſunt ex ſincero monito HVXHAMI [p]), „Vbi quae„dam, inquientis, in affectibus acutis cuti imponuntur Veſi„catoria, aeger ſerum lactis, emulſionem, aut alium quemdam „ſubacidum et demulcentem largiter bibere debet liquorem, „niſi fere tanta ab hoc remedio, quanta ab ipſo morbo, tole„rare velit.“ Miſerum certe eſt, dum malignum venenum oppugnatur, alio veneno ex hypotheſi ad hoc negotium opus eſſe, atque huic pro remedio habito veneno, deinde iterum ſua antidota non venenoſa quaerenda eſſe.

o) *Lettre à Mr. Zimmermann ſur l'Epidemie courante pag. 92. 93.*

p) *Tom. II. p. 116.*

## §. XXXIX.

*Cel. Aepli methodus medendi febribus malignie expenditur.*

Non erit a ſcopo meo, quem praefixum intueor, alienum, vt, Cl. *Ioh. Melch.* AEPLI, lingua vernacula editam, diſquiſitionem, de febribus malignis: *Abhandlung von dem böſsartigen Fieber* [a]), meae conſiderationi ſubiiciam. Gauderent *Habnii* mei placidi manes, ſi ad eos eius laudes abluitionum cum aqua frigida peruenirent, cui omnes poſſibiles vires elaſticitatem deperditam fibrarum excitantes, ſyſtolen cordis languentem et depreſſam erigentes, tribuuntur, auctoritatibus antiquiorum, et recentiorum corroboratae [b]). Simul omnia potulenta calida, vt potus Thée, noxia declarantur; recens ex limpido fonte hauſta aqua pro potu laudatur [c]). Corticem Peruuianum deinde, et camphoram, palmaria eſſe remedia aſſeri-

a) *Zürch, 1775.*

b) *p. 128. 129. 130.*

c) *p. 131.*

ſeritur [d]). Tandem in tertia morbi periodo, pro prorſus ſuccumbente natura erigenda, vinum externe et interne, atque cum eo Sinapiſmi et Veſicantia commendantur. Haec ſpeciatim dicuntur [e]), magna et fortia, mature ſuris applicata fuiſſe, ſine attentione ad illos, qui vſum cantharidum, a celebribus viris probatarum, cum *Bagliuo* et clariſſimo viro, nomen et omen habente, *Medico,* reiiciant, qui tamen ea potius in deliciis habet et valde laudat, quam reiicit.

Si aquam frigidam, ad abluendum et potandum, non adeo extuliſſet, actuque calida non adeo reieciſſet Cl. *Aepli*, minus mirarer eius affectum, quo in Veſicatoria fertur. Quomodo autem Veſicantia, et aqua frigida, in eumdem ſanitatis finem ſimul amice conſpirare queant, non bene capio. Certum eſt, et hanc et illa in fibras debiles et remiſſas agere, et earum contractilitatem naturalem prouocare, dum aqua frigida eas adducit et breuiores reddit, Veſicantia autem irritante vi eas, vt ſe contrahant, viuacius exſtimulant. Frigus vero aquae, et aeſtus Veſicantium, in ſanguine et humoribus, non eosdem effectus edere poſſunt.

Frigus ad praecauendam et arcendam putredinem maximam potentiam habet; calor et aeſtus eam perpetuo iuuant, et promouent. Dum ergo vrentia Veſicantia ſolidis debilibus excitans auxilium afferunt, liquidis eodem tempore noxia euadunt, eorumque praeſentem iam degenerationem in putridum alcali deteriorem reddunt.

Non ſatis mirari poſſum, quando cl. Virum aſſerere video [f]) ratiocinia, et experimenta, quae apud ſanos homines inſtituuntur, valde ſuſpecta eſſe, atque ſine attenta reſtrictione non ſemper ad ſtatum aegrum trahi poſſe, ſeque credere, hoc ipſum praecipue de febribus malignis dici debere.

Concluſionem, a conditione ſani hominis ad aegrum, non ſemper valere, lubens conceſſerim, ſaepe tamen eam valere, certiſſimum eſt. Quando generoſum vinum homini plethori-

d) *p. 132. 133.*

e) *pag. 134.*

f) *p. 137.*

thorico calorem et orgaſmum ſanguinis inducit, maiorem ſine dubio ipſi inducet, ſi calorem, orgaſmum et febrem continuam iam experiatur.

Quando reſina Ialappae aluum cum torminibus mouet, diarrhoea torminoſa iam laboranti hanc ſine dubio augebit. Quando ergo Veſicantia ſaniſſimum ſanguinem in ſerum alcaleſcens diſſoluunt, tot phaenomenis luculentis teſtibus; in acre putridum liquamen iam diſſolutum, ſine omni dubio, non corrigent, ſed eius corruptionem eminentiorem et peiorem reddent. Si Veſicantia humores intactos relinquerent, soloque ſtimulo, illis indifferente, cordis et arteriarum vires excitarent, tum magnus forem cantharidum praeco.

Sed pro illorum apologia adornanda, quam ſcribit Cl. AEPLI [g]), euidentia facta negari nec poſſunt, nec debent. Libenter vellet negare, Veſicatoria non facile ardorem vrinae et mictum difficilem proritare, ſed id concedere tenetur; at exempla rariora eſſe praetendit, quae vero ſatis frequenter occurrere, ego in antecedentibus commonſtraui.

g) p. 137.

Dico autem, conditionibus humorum, quae in febribus malignis obtinent, Veſicantia, quia ipſa has conditiones ſua natura producunt, prorſus non conuenire, ſi etiam viis vrinariis aegrorum non forent noxia, atque quoad has, omnis metus inanis eſſet.

Bibulam vim vaſorum abſorbentium, qua atomi cantharidum interiora corporis ingrederentur, in magna illa vniuerſali debilitate in conſiderationem non venire, putat vir clariſſimus, nec perdurantem etiam irritationem a cantharidibus reſorptioni valde fauere.

Verum perpendamus quaeſo: Veſicatoria applicantur eo fine, vt actionem languidam in toto omnium vaſorum ſyſtemate augeant. An ergo in illo loco, cui immediate applicantur, non augebunt vim venularum abſorbentium? An vmquam perdurans irritatio Veſicantis in parte impedimento

 fuit,

fuit, quo minus atomi cantharidum ex ea in totam maſſam humorum migrarent?

Exiſtimat cl. vir porro, vſum iuſtum et neceſſarium Cantharidum in malignis ſatis exinde innoteſcere, quod collapſas vires vitales eleuent; quod irritent; quod ſalubres doloroſas ſenſationes excitent; atque ſic motum cordis et vaſorum augeant; et morienti naturae ſuccurrant.

Hactenus bene! quod vero mortiferae humorum ſtagnationi, et ſeceſſioni partium, eos conſtituentium, a ſe inuicem, reſiſtant; diſſolutorumque ſtaſin in organis nobiliſſimis praecaueant, id verae cantharidum actioni in humores, qua eos certo reſoluunt et corrumpunt, eorumque diſſolutionem et corruptionem adaugent, in ſolidum repugnat.

De ſymptomatibus, comate, delirio cet. in quorum medela Veſicantia magni habentur a cl. viro, in antecedentibus ſatis dixi.

Poſtquam eorum tantum elogium ſcripſerat, tandem addit: ſe in fines memoratos ſtatim in principio morbi ſaepe repetitos acres ſinapiſmos pedum plantis admoueri feciſſe, quae in eleuando pulſu, et in leuandis incommodis capitis, valde proficua ſeſe praeſtitiſſent, experientiamque *Riuerii* et *Pringlii* confirmauiſſent.

Perplacet mihi cl. viri methodus. Quaererem autem, cur non potius adhibuerit Veſicantia? At vero, quando ſinapiſmi omnia haec bona praeſtare apta ſunt, cur opus Veſicantibus? Securiores ſunt citra controuerſiam ſinapiſmi. Semen ſinapi, acetum, ſal culinare nemo vmquam inter venena repoſuit. Quotidie haec, in menſa appoſita, impune aſſumuntur. Externe admota nemini vmquam doloroſum et cruentum mictum proritarunt. Seruemus ergo ſinapiſmos, et valedicamus ambiguis et ancipitibus Veſicantibus, quae dum ab vna parte proſunt, ab altera certiſſime nocent. Si, noxis eorum certiſſimis non obſtantibus, aeger tamen ſub vſu eluctetur,

tur, ſeruatam vitam non debet Veſicantibus, ſed aliis ſelectiſſimis remediis, ſimul adhibitis, quae ſalubri ſua virtute, noxis illis praepollebant.

§. XL.

*Vlterior ſententiae meae dilucidatio circa curationem malignarum.*

Videntur mihi quidem modo dicta ſufficere minuendis elogiis, quae Cl. AEPLI Veſicantibus decernit, maxime ſi conſiderentur omnia illa, quae antecedentibus §is fuſius contra illa, in febribus malignis adhibenda, diſputaui. Supereſſe tamen adhuc credo nonnulla, quae placitis Cel. *Pringlii* et ipſius examini cantharidum in febribus malignis, meae Commentationi de vſu Veſicantium in febribus acutis editae, humaniter oppoſito, opponi poſſunt, in maiorem dilucidationem argumenti controuerſi ceſſura. Eapropter filum ſcriptionis nondum abrumpam, doleo ſaltem quod forte hinc inde crambem bis coctam me apponere aſſerent defenſores cantharidum, auctorum teſtimonia mihi fauentia, aliquando etiam contra meam voluntatem, bis adducentem. Sed nil refert. Nunquam ſatis dicitur, quod nunquam ſatis diſcitur. Integrum HVXHAMI caput *de ſanguinis reſoluto et putrido ſtatu* mihi cum attentione lectum et relectum ſuffecit, vt ſimul, certus de effectibus Veſicantium in ſolida et fluida corporis humani, ea in febribus putridis nullum locum habere intelligerem. Quando monente PRINGLIO [a]) per totum morbi decurſum ſumma diatheſis putredinoſa praeſto eſt, quae vel vera gangraena, alicuius partis, vel ichoroſo abſceſſu in cerebro enato necat; Quando pauci aegri ſine cadaueroſa diarrhoea, gangraenam inteſtinorum indicante, moriuntur; Quando breui ante mortem in conſpectum venientes petechiae, non niſi a putrida reſolutione ſanguinis oriuntur; Quando ſudores ſunt foetentiſſimi; per rerum naturam impoſſibile eſt, vt ſub his totam maſſam humorum in putredinem abire clamantibus circumſtantiis, humores ad putridam diſſolutionem, per ſuam naturam diſponentia Veſicatoria, ſalubria eſſe queant. Ipſe PRINGLIVS [b]) in pri-

a) *pag. 290.*

b) *Von Feldkrankheiten*

III. Theil. cap. III. p. 293. ſeq. prima periodo de Veſicantibus tacet; in ſecunda inutilia declarat; quin ſub inſultu morbi ſupra totum caput applicata fuiſſe, ſine ſubſequente vllo leuamine, aut praeſeruatione ab ordinariis ſymptomatibus, vltro profitetur. In tertia periodo, quando pulſus collabitur, et debilis fit, quando ſtupor increſcit, et delirium ingruit, vix maiorem debilitatem concipi poſſe, quam in aegro ad hunc terminum deducto, ſcribit [c]). Ob hanc inſignem debilitatem vinum commendauerat, poſtea autem, *Quodſi* ait [d]), *poſt vſum Vini oculi reddantur truces, vera phrenitis metuenda, ideoque ab illo abſtinendum.* Nunc vero pergit: *Obſeruaui hoc tempore omnia interna remedia calida ſymptomata peiora reddere, cum interea Veſicantia, quae antea noxia erant, nunc egregios effectus praeſtarent.* Sane cantharides in Veſicantibus ad nullam aliam claſſem referri poſſunt, quam ad ſtimulantia et calefacientia. Allegaui in antecedentibus Cl. *Collin*, vnum vel duo Veſicantia plus calefacere aſſerentem, quam, non vinum, ſed doſes maximas interne ſumtorum alexipharmacorum. Quodſi ergo interna calefacientia noceant, non video, quomodo extus quidem applicata, ſed in interiora fortiter agentia, calidiſſima Veſicatoria prodeſſe queant. Verum immediate ſequentia verba *Pringlii* limitant eius ſententiam, ſi non prorſus deſtruant, et tollant. Nempe *in hoc caſu*, inquit, *epiſpaſtica, vt in febribus inflammatoriis, adhibenda ſunt, et quando pulſus eſt debiliſſimus, pariter ad ſinapiſmos confugiendum eſt.* Dum vero in antecedentibus [e]) de febribus inflammatoriis agebat, *In magna debilitate*, inquit, *cum delirio ſtipata, ſinapiſmi plantis pedum admoti, in eleuando pulſu ſaepe maiorem effectum praeſtiterunt, quam Veſicantia.* Si haec ita ſe habeant, quaerere mihi liceat, cur ſinapiſmi Veſicantibus non praeferri debeant, interne ſimul exhibita camphora, quam *Pringlius* laudat. Non credit [f]), quod miaſma, ex effluuiis putridarum ſubſtantiarum oriens ſanguinem ingreſſum, vim habeat omnem eius maſſam corrumpendi, ſed hanc corruptionem pendere a praeuia inflammatione,

c) p. 306.

d) p. 307.

e) Part. III. c. I. p. 151.

f) pag. 333. 334. 335.

ne, et adulto morbo ipſam ſeſe manifeſtare, per eius reſolutionem et tetrum odorem, per ſudores et alias excretiones male olentes, per maculas ex puſtulas ex rubro nigricantes, et per familiarem gangraenam. In curatione eo reſpiciendum dicit, vt vires conſeruentur talibus, quae inflammationem non augent; in vltima periodo, reſolutis iam humoribus, antiſeptica et cordialia pro pulſu excitando adhibenda vult, camphoram, ſerpentariam et corticem peruuianum. Anne autem inde conſequitur vltro, ſi, ſecundum propriam experientiam magni huius Viri, eiuſque praecepta in ſtatu primo inflammationis cantharides applicare non conueniat, quia neruos irritant, et pulſum magis incitant, etiam in ſtatu vltimo, in quo putredo iam inualuit, eapropter eas non conducere poſſe, quia dum humores ſanos ad putredinem diſponunt ſua natura, nunc praeſentem putredinem augent. Quis enim eas inter antiſeptica, iam abſolute neceſſaria et indicatiſſima referret? Nihilominus tamen tot prudentes Viri, et inter eos Cl. *Acpli*, quodſi etiam in principio morbi Veſicantia non admiſerint, nec in augmento, tamen in vltima periodo ea abſolute applicata volunt, ſub qua tamen omnibus conſentientibus corruptio humorum in ſummo gradu adeſt. Summi Medici, *Sydenham*, *Heucher*, *Monro*, et alii ea adeo diſſuadent in hydrope; cur quaeſo? Ob nullam aliam rationem, quam quod ſtagnantes in tunica celluloſa humores ſenſim diſpoſitionem ad putredinem acquirant, cantharides autem ipſam promoueant, et gangraenam, quae ſponte toties euenit, citius aduocent. Quaerere ergo mihi liceat, quomodo in malignis febribus, in quibus longe lateque in humorum oceano putredo dominatur, cum fructu in vſum vocari queant? cum experientia teſtetur, quod toties peſſimae indolis et diuturna ac, ſi aeger aegre eluctetur, difficulter ſanabilia vlcera poſt ſe relinquant. Dedit iam operam MERCVRIALIS [g]) vt iuſtam hanc obiectionem, contra vſum eorum eapropter motam declinaret, rei veri-

g) *Med. Pract. Tr. de febribus* c. 17. *de febribus malignis* p. 648.

veritatem non negare valens. Aſſerit tantum, quod hoc non ſemper fiat, et non raro tamen etiam mali moris et putrida talia vlcera multum boni poſt ſe trahere, quia natura hac via ſordes noxias ex corpore expellat. Adeo blandam autem et lenem exculpationem Veſicantium haud ſuſcipit MORTONVS[h]) ſed potius faciem harum rerum ſatis ingratam pingit. *Magnum hoc remedium*, inquit, *perperam a Vulgo in quibuscunque febribus indiſcriminatim adhibetur. Neque enim in quacunque febre praeter ſynocham malignam, aut quae huc tendit, vbi plus a veneno quam ab incendio aegrotans in diſcrimine verſatur, reapſe indicantur. Neque in malignis ipſis ad medici arbitrium, abſque euidente neceſſitate, fas eſt aegrum imbellem ac confectum, denuo iterum iterumque epiſpaſticorum tortura lancinari, haud raro enim exinde in artubus vlcera maligna et curatu admodum difficilia, et ipſae Gangraenae, praeſertim in ſenioribus oriuntur, vnde miſellus aegrotans a Medico manumiſſus, in Chirurgorum ditionem redigitur. Quod gloriam Victoriae arte medicinali prius partae, haud parum obſcurat.*

h) *Operum Tom. I. Exercit. II. c. 7. pag. 187.*

* * *

Dirum hoc torquentis medelae genus, ſibi ipſi impoſuit Vir Doctiſſimus *Fridericus Caſimir* MEDICVS[i]), febre maligna epidemica poſtquam aliis multis medicinam fecerat prehenſus, cum actum eſſe de ſe, nilque ſupereſſe amplius crederet, quam duo veſicatoria ſuris apponenda. Febre vt ipſe vocat, vehemente, calida, bilioſa, ſtatim cum delirio adoriente, corripiebatur. Venam ſectam ſequebatur vomitus ſpontaneus vehemens, nihilominus ſubſequente die ſumebatur emeticum, et inter alia remedia illud adhuc binis vicibus. Morbus tamen non minuebatur ob bilem, quae in maſſam ſanguinis tranſierat. Quinto die accedebat pleuritis, hirudinibus applicatis lateri, ſuperata. Verum morbus princeps vehementer perdurabat. Paruo interuallo Aegro rationis vſum indulgente, is de magnitu-

i) *vid. Beobachtung aus der Arzneywiſſenſchaft Part. I, p. 193. ſeq.*

gnitudine mali cogitans ſexta die veſperi ſuris duo veſicatoria applicari faciebat. Cum die ſeptima mane operata eſſent, ſenſit ſe morti elapſum, cum praeter incredibilem debilitatem nil ipſum affligeret, quam clamoſa tuſſis, cum expectoratione, quae ob perpetua deliria non mitigata fuerat, nunc vero ſenſim ceſſabat. Sed rabies omnis morbi in pedes ſe praecipitaverat. Incredibilis copia impuritatum per vlcera effluebat, tantis doloribus comitibus, vt vltra tres hebdomadas pedes extendere, multoque minus incedere nequiret. Euidentem inde reddi vſum Veſicantium ſcribit, ſine quibus intra 24. vel 30. horas grauiſſimi morbi victima redditus fuiſſet. Gratulari debebant omnes boni Egregio Viro, Reipublicae medicae commodis ſeruato, et non a graui morbo ſaltem, ſed et a peſſimis et moleſtiſſimis ſequelis liberato. Felicior ſaltem erat illo aegro febre maligna decumbente, quem magnus Veſicantium Patronus PRINGLIVS[k]) ab eiusmodi emplaſtro gangraenam inducente, mortuum recenſet. Felicior illis, quibus in conſtitutione epidemica febris putridae, quam deſcribit Cl. QVARIN[l]), plurima loca, quibus Veſicantia applicabantur, gangraena affecta ſunt, largum vſum corticis externum et internum poſcente. An vero haec vna methodus erat, qua ſanabilis morbus Cl. Medici ſanari potuit? an nulla dabatur alia, ſi non citior, tamen tuta magis et iucunda? Pulſus ob febrem calidam, vehementem, bilioſam durante toto morbi tempore ſine dubio velox et fortis obſeruatus eſt, delirium leuius, grauius, ſemper adfuiſſe ex hiſtoria clarum eſt. Remedia coetera praeter VSem et emetica tria non referuntur. Licitum mihi ſit pace Viri, quem magni facio, vt meretur, monere, poſt Venaeſectionem et primum emeticum, forte ſecundo et tertio bilem magis irritatam et commotam, ſanguinemque, aucto adhuc pulſu febrili et calore, magis ad caput propulſum fuiſſe. Forte Tamarindi, cremorisque tartari largae doſes, cum aliis acidis et ſaponaceis, decoctum hordei cum oxymelle et nitro, quod

k) *von Feldkrankheiten, III. Theil, cap. 7. p. 301.*

l) *de curandis febribus et inflammationibus c. IV. p. 68.*

m) *rat. med. I. c. I.*

quod ſolum HAENIVS[m]) in omnibus acutis emeticis merito praefert, atque elyſmata blanda ſordes bilioſas eluiſſent, mouiſſent aluumque blande et commode ſollicitando eas recta via eduxiſſent, (quod per diarrhoeam criticam toties in morbis malignis fieri conſueuit) quae deinde per veſicantia ad pedes allectae, cauſticoque ſale cantharidum exacerbatae, et maligniores redditae, ſummo cum dolore per vlcera, effluxerunt. Nondum certe me mouet Vir Clariſſimus, quando aegre ſe ferre dicit, quod ob abuſum veſicantium, ea a recentioribus quibusdam Medicis parui habeantur et ſpernantur. Prudentiores ea nunquam abiicient ex ſupellectile medica, ſed caute ſaltem cum illis agendum eſſe inculcabunt. Laudat Cl. *Medicus* ea, quod ſpaſmos et inflammationes minuant, non capio, ſincerus ſcribo, quomodo hoc ipſum a remedio ſumme irritante omnes neruos, et inflammante vi praedito, expectari queat. Laudat, quod acres ſordes a bile in ſanguinem delatas, et per calorem enatas, certo et ſufficienter euacuent. Quam parca eſt ſeri portio, animaduertente *Freindio* et *Mortono*, quae veſicatoriis educitur? niſi forte caſu tota moles eius in locum irritatum et inflammatum ruat. Credit Vir Clariſſimus, quoniam poſt Veſicantia applicata, omnibus aegris eius, profunda vlcera teterrimum foetorem ſpargentia naſcebantur, liquido patere, quam male cum ipſis actum fuiſſet, ſi ſordes illae intus remanſiſſent, et ad cutem deponi debuiſſent. Verum eſt, teſte BAGLIVO[n]), vlcera a veſicantibus excitata, quandoque in peius ruere vitio vel materiae morboſae, vel mali habitus corporis, atque tunc ſenſim areſcunt cum colore ſubnigro aut liueſcente, et quaſi gangraenam minantur. Conſiderandum autem crediderim, vlcerum prauitatem bonam partem debitam fuiſſe cantharidum cauſtico et putrefacienti ſali, ſordes ipſas maiori, quam habebant, corruptela inficienti, ſine qua hanc faciem non exhibuiſſent, earumque excluſionem multo facilius et ſine moleſtia per vrinam et per aluum potuiſſe ſucce-

n) *diſſ. Cap. III. §. 2.*

cede-

cedere, ſi demulcentia, acre bilioſum corrigentia, et ad has vias ducentia remedia fuiſſent vſurpata, cutis enim ſordium harum proprium organum excretorium non eſt, vt in ſequentibus apparebit. Ne ſciolus et carpendi libidine ductus haec omnia protuliſſe videar, Lectoribus aequis libertatem relinquo lubens, an de curatione febris acutae relinquo bilioſae paulo aliter ſentienti mihi aſſentiri, an Cl. *Medici* methodum probare voluerint. Sufficit mihi adiectus Celeb. TISSOTI calculus, *in hiſtoria epidemiae bilioſae lauſannenſis* [o]). Excerpo ex ea, paucis ipſiſſima Autoris verba mihi fauentia. Hic poſtquam in ſtatu primo et ſecundo febris euacuantia, diluentia, acida ſaponacea exhibuerat, in ſtatu tertio et morbi cauſam et ſymptoma vrgens delirium aggreſſurus, quod a vi febris, ab humore acri bilioſo, et a conſenſu neruorum deducebat, *Hippocratem* ſecutus, delirio bilioſo aluum mouentia ac mel, acetum et aquam deſtinantem, hoc ſymptoma irritatione partium inferiorum oppugnandum credidit. More recepto abreptus emplaſtra veſicatoria primo ſuaſit, quorum effectus voto non reſpondebat, hinc motus auctoritate magnorum Practicorum quos citat, qui ea in eiusmodi morbis peſſime ceſſiſſe annotauerant, illa reiecit, et ad ſinapiſmos confugit. Hi, vt ipſe loquitur, nec minori vi quam veſicantia, irritabant, nec eadem damna inducebant, ac cantharides, quarum tenuiſſima alcalina pars reſorpta et ſanguini mixta illius putredinem iuuat, ſicque morbos putridos peiores reddit, dum e contra partes acidae ſinapiſmi, continuo bibulis inſpiratae venulis, vim putridi humores inficientis indeſinenter caſtrant. Euentus hanc theoriam confirmauit, ſymptomata cum delirio remiſerunt, allecto quandoque etiam in exulcerata a Veſicatorio loca copioſius ſero, aluina medicamenta pleniorem ſortita ſunt effectum, aegrorum multi reſtituti.

o) *pag.* 60. 61. 62. 63.

 §. XLI.

## §. XLI.

*Cel. Aepli mihi factis obiectionibus reſpondetur.*

Sine dubio omnia haec phoenomena euidentia, in ſenſus incurrentia, omnes illas aduerſitates, quas Veſicantia patrant, de quibus an ita ſe habeant, an minus dubitari nequit, non ſatis ponderauit Cl. AEPLI, aliter enim de innocentia ac ſecuritate applicationis, et de tranquillitate applicantis ea conuictione qua inſtructus ſibi videtur, verba facere haud potuiſſet. Dilui in antecedentibus eius argumenta ſufficienter, quae de impoſſibilitate inſinuationis ſalis acris ex veſicatorio exſoluti in humorum maſſam, aut eius ſumme exili quantitate, quae eam intrare poſſit, multis coloribus protulit. Verum mihi contra cantharides in malignis febribus diſputanti opponit integrum catalogum Virorum fama nominis et praxi celebrium atque ex his auctoritatibus erectum quaſi murum aheneum exſtruit, imbecillia mea tela facile auerſurum, excuſſurum, et retorſurum.

*In vltima Epedemia* inquit, *qua febris putrida per totam fere Germaniam graſſata eſt, plurimi Medicorum non tantum innocentiam, ſed et bonos effectus horum emplaſtrorum teſtati ſunt, Buchholz, Mayer, Brünig, Fauke, Zollner, Winckler, Schleiſs, Harder, Petzold, qui inſuper aſſerit, quod nunquam malas illas ſequelas obſeruauerit, quas neoterici quidam Medici obſeruauiſſe volunt* [a]). Quid ego contra tot auctoritates et experientias regeram? Quomodo tot armatis contra me Viris reſiſtam? An vero illi, qui pro me militant, non minus in palaeſtra practica fortes et exercitati, non attendendi erunt? Eſto, amatores et propugnatores veſicantium numeroſiores eſſe illis, qui meas partes tuentur. Durius forte ſonarent verba vbique nota, Multitudinem errantium errori non parere veniam. Plures ſemper fuerunt haereſibus et ſectis, quam verae et ſimplici religioni addicti. Denuo prouoco ad effatum Cl. TISSOT [b]), qui occaſione Opii toties male in praxi applicati aſſerere non veritus eſt,

a) *Prüfung der ſpaniſchen Fliege im bösartigen Fieber p. 27. No. 9.*

b) *de Epilepſia edit. germ. in notis p. 285.*

eſt, Magnum eheu Volumen de nociuis magnorum Virorum erroribus facile conſcribi poſſe. Praeſtantiſſimi in arte Viri, quorum omnium meritis et honoribus humanus et humilis parco, egerunt bona fide, et optima intentione ſecundum longe lateque valentem methodum. Si haec non communis fere eſſet, non vbique fere recepta, non opus erat, vt, non minus tamen ſuffragiis ſummorum Virorum inſtructus et munitus, populari hypotheſi me opponere auderem. Quam difficile ſit per longum temporis ſpatium propagatas, longe lateque dominantes et inueteratas opiniones et hypotheſes, atque ciuitate donata altiusque radicata praeiudicia abrogandi et annihilandi, prudentiores omnes norunt. Tandem aliquando tamen bona cauſa triumphat, opinionum commenta delet dies, naturae iudicia confirmat. Tandem tamen radii Veritatis nubes illuſionum et errorum diſpellunt. An innumeris Medicis, qui ante *Sydenhamum* calida methodo et calido regimine calidiſſimas febres aggrediebantur, et vincere moliebantur, ignem igni adiicientes, denegari poteſt, quod bona fide et optima voluntate et propenſione rebus aegrorum conſulere laborauerint, et in votis habuerint? Sane non omnes his artibus occiſi ſunt, aliter certe tertia vel dimidia pars generis humani periiſſet; an vero proinde euinci poteſt, ſales volatiles Syluianos, tincturas bezoardicas Wedelianas, eſſentias alexipharmacas Stahlianas, multorum calida theriacalia ſpirituoſiſſima cardiaca, vera eſſe adaequata, et vtilia febrium acutarum remedia? Dantur ſemper aegri, qui ab inconueniente apparatu remediorum, medica manu per dei ſpecialem gratiam trucidari nequevnt. Quando in putridis febribus quidam decumbentium inter alios, qui cum ſuis veſicantibus tumulis illati ſunt, his emplaſtris hinc inde obtecti euaſerunt, an Vires Naturae medicatricis haud commemorandae veniunt, quae morbo et Medico non raro ita fortiter reluctantur, vt illius nequitiam, et huius errores vincant, an alia remedia conuenientia minus indicatis prae-

praepollentia obliuioni danda? Vtinam nulli darentur Medici, nimis interdum officioſi, qui ſine indagatione, quid velint ſuis remediis, quid illa in corpore mutatura et effectura ſint, receptam ſuam methodum ſeruant, non cogitantes, an tuta ſit, an bona, an detur melior, certior, rationi conuenientior, qui multa faciunt, ſaepe non multum, et extincto aegro placido vultu et immoto corde, ſe omnia egiſſe quae agenda erant, gloriantur, atque inſuperabilem moriendi neceſſitatem inſanabilem morbo ſub ingreſſu ſuo iam attuliſſe praetendunt. Sed nimis extra oleas his meis animaduerſionibus vagari forte aliquibus videor, redeam igitur in viam per quam mihi adhuc incedendum eſt. Nouum et ſat formidabile agmen contra me inſurgens duce amiciſſimo meo hoſte Cl. *Aepli* video.

*Plurimi*, inquit, *Medici et Optimi vnanimiter conſentiunt circa neceſſarium et vtilem vſum Veſicatorii, in vltima periodo febris malignae: Galenus, Mercurialis, Gerhardus, Columba, Bartholinus, Borellus, Waldſchmidius, Mortonus, Ettmüllerus, Riuerius, Huxham, Pringle, Chenot, Fordice, Quarin, Baldinger, Haſenoehrl* et beate defunctus *Schoederus, Sacrone* [c]).

c) *p. 10.*

Veneror ego ſincerus tot illuſtria, antiquiora et recentiora nomina. Licitum tamen mihi erit annotare, non paucos celeberrimorum horum Virorum, ex antiquioribus ad minimum, in erronea hac opinione fuiſſe, Veſicantia venenum ex corpore trahere, et ex hoc fundamento ea applicauiſſe. Hanc methodum galenicam iure meritoque, ac grauibus argumentis redarguit BAGLIVVS [d]), vt in antecedentibus monui, addens ſe praua ſymptomata, conulſiones, deliria maiora, febris maximum incrementum, et tandem mortem, ob diſſolutam ſcilicet magis magisque ſanguinis maſſam, a cauſtico cantharidum ſale, et ab acri febris materia, inde obſeruaſſe. Quare denuo falſam opinionem medentum damnat, ac ſi veſicantia haberent vim extrahendi venenum febrium malignarum. MERCVRIALIS

d) *Operum pag. 653.*

LIS [e]) in hoc argumento totus Galenicus eſt, namque fructum veſicantium in febribus malignis extollens, perpetuo loquitur de extractione veneni, nempe eximiae et prauae putredinis intus dominantis ab interioribus ad exteriora. Ignorabat bonus Vir aliquam cauſam putredinis ex cantharidibus applicatis ſerpere etiam verſus interiora; taceo alia eius argumenta, quae adducit, quibus aliorum obiectionibus ea non approbantibus, occurrere laborat. *Gerhardus Columba*, quantum noui, praecipue in retroceſſione exanthematum veſicantibus vſus eſt, naturam expulſioni inſufficientem futuram ratus, non tamen ab opinione de veneno extrahendo immunis. Si BARTHOLINVS allegatus a Cl. *Aepli* ſine citatione loci, alicubi in malignis febribus commendauit veſicatoria, debebat meminiſſe prauorum effectuum, quos ipſe conſignauit [f]). Neque etiam BORELLVS obliuiſci debuit, quod peculiari obſeruatione conſilium dederit, potius pro ſcopo veſicante ranunculum et thapſiam, quam venenatas cantharides, adhiberi debere [g]). WALDSCHMIDIVS ea laudat [h]) noui, ſed in caſu neceſſitatis ſummo tantum, quando motus ſolidorum et fluidorum deficit, motus arteriarum languet, et vis naturae quaſi fracta. Indulgendum hoc ipſi tanto magis, quia optima excitantia interna egregium Virum adhuc latuerunt. De *Riuerio* qui ad Galenum prouocat, in antecedentibus dixi, quod vnum veſicatorium ipſi non ſuffecerit, ſed quinque voluerit, vbi maxima adeſt malignitas, totum corpus occupans, quia illa potenter prauos et venenatos ichores attrahant, et reuellant, in ceruice, duobus brachiis et duobus femoribus contra magnam morbi ſaeuitiam. Credo ego ſat ſaeuiter. Fere praedici poteſt, ex eiusmodi carnificina easdem miſerias aegro expectandas eſſe, quas a 5. veſicatoriis tolerare debuit Foemina apud *Haenium*, nempe ad ſtylum *Huxhami*, tormenta ipſo morbo peiora. Ipſe etiam RIVERIVS, qua erat prudentia, illa praeuidit, namque ſincerum conſilium addidit, quia cantharides

e) *Med. pract.* p. 648.

f) *Cent. V. hiſt.* 21. et 82.

g) *Cent. II. obſ.* 58.

h) *Miſc. N. C. dec. I. Anno II. obſ.* 214.

tharides ſpecifica vi veſicam infeſtant, ſtatim emulſiones contra ſtranguriam metuendam adhibendas eſſe [i]) SENNERTVS [k]) noſter ſibi non minus perſuadet, quod Veſicatoria venenum ex internis partibus eliciant, maxime autem quod id a capite ad ignobiliores partes determinent, quemadmodum et ETTMVLLERVS [l]). Verum quod iterum noto, contra magnum hoc praeiudicium et falſiſſimos conceptus, iure MORTONVS [m]) monuit, quod emplaſtra haec eapropter iuuamen adferre nequeant, (quia illa humiditas, quam extrahunt, non magis morboſa et venenoſa eſt, quam vrina et omne illud ſerum, quod per ſudorem, tranſpirationem excernitur. Non omnes equidem Autores celebres, quos adduxit Cl. *Aepli*, quod omnino dari debet, illam extractionem veneni per veſicantia ſomniarunt, ſed tantum reuulſionem a capite, et pulſus debilitatem excitandam, ſcopum praefixum habuerunt, quod omnino laudabile eſt, ſed pace omnium dixerim, pauciores horum cogitarunt, an vis cantharidum ad interiora penetret, et ſi hoc fiat, quales mutationes totius corporis ſolidis et fluidis inferat. Qui toti maſſae diatheſin inflammatoriam et corruptelam impertiri ſciuit MORTONVS [n]), vt antea iam notaui, veſicatoria non admittit, niſi vbi natura veneno victas manus datura eſt, et cum reſpiratione ſuſpirioſa pulſuque tremulo diriſſima adſunt generis neruoſi ſymptomata. Nunquam etiam ea permittit HVXHAM [o]) niſi quando ſolida torpent, et circulatio langueſcit, in declinatione febris putridae. Non opus eſt vt repetam quod antea fuſe commonſtraui, Cel. *Pringle*, licet in vltima periodo collaudet et probet veſicatoria, tamen non obſcure ſinapiſmos ipſis praetuliſſe. Non bene conſuluit rebus ſuis Cl. *Aepli*, quod in Catalogo magnorum Virorum in malignis pro vſu Veſicantium militantium, prouocare oblitus ſit ad Virum ſummum Ill. L. B. de STOERCK. Non negari poteſt, quod is frequentem locum in curatione harum febrium iis fecerit, atque actu ea ſaepius applicauerit

i) *Operum p. 455.*

k) *de curatione febrium peſtil. et malign. Tractatu de febribus p. 473. 474. et 504.*

l) *cap. de febribus malignis et peſte.*

m) *Exercit. II. c. 7. p. 176.*

n) *Tom. II. Operum Exercit. I. de febribus p. 39. 40.*

o) *Operum II. p. 115.*

rit [p]) quam ipſe *Pringle*, licet vtplurimum id ſaltem factum ſit pulſu valde debili exiſtente, et in aegris alto ſomno ſopitis. Cl. HASENÖHRL, de curatione febris catarrhalis malignae agens, vt aegrorum viribus proiectis conſuleret, mixturam camphoratam ſaepe ſummo cum emolumento a ſe praeſcriptam fuiſſe recenſet. *Quibus debilitas* inquit, *iactationes aſſiduae, tendinum ſubſultus vix non extrema minitabantur, hoc remedium ſaepenumero optatam ſalutem attulit.* Quoties hoc feliciter factum eſt, non opus erat ſine dubio aliis remediis, addit tamen: *Neque vltimum locum merentur ſinapiſmi aut Veſicantia, quatenus materiam a cerebro deriuant, deliria compeſcunt, robur virium reſtaurant, pulſum oppreſſum excitant.* Nullam hic praerogatiuam decernit Veſicantibus prae ſinapiſmis incertosque lectores relinquit, aut optionem pro his aut illis. Laudat deinde in febribus malignis petechialibus Corticem peruuianum duoſque aegros deſperate decumbentes ſiſtit, quorum vnus eius liberali vſu ſine Veſicantibus, alter cum his, inſignem tamen mutationem in melius non adferentibus, manifeſte corticis beneficio ſanatus eſt [q]). Egregius Medicus *Matthaeus* COLLIN, ſi vllus alius, mirum quantum patrocinatur Veſicantibus, eximiaque illis elogia ſcribit, ſed *Huxhamum* ſequens nunquam ea applicanda vult [r]), quam viribus penitus proſtratis, pulſu debiliſſimo vix percipiendo, animi deliquiis frequentibus, et extremitatibus frigidis, camphoraeque vſum ſimul valde extollit. Non attentus fuit Vir optimus, ad cantharidum mutationem, quam toti maſſae humorum inferunt, licet alio fine, ne ſcilicet vias vrinarias laedant, potus multos demulcentes aſſumendos ſuadeat.

Magna exiſtimatione proſequor Doctiſſimum Fratrem eius, Celeberrimum Virum, *Henricum Ioſephum* COLLIN. Dudum ſciui, illum valde deditum eſſe in Praxi Veſicantibus, denuo tamen euolui eius *Annum medicum tertium* atque ſollicite inquiſiui modum et tempus, quo ipſis vti ſolet. Vidi

p) *vide eius Annum medicum I. et II. in quibus tamen paſſim fatetur, quod nullos fructus ediderint.*

q) *Vide eius hiſtoriam trium morborum pag. 78. ſeq.*

r) *de Miliaribus p. 74 ſeq.*

omnes caſus attente conſiderans, ipſum ea nunquam applicauiſſe in principio, ſed magis verſus finem febrium; nunquam, niſi pulſu exiſtente debili et debiliſſimo, reſpiratione anxia et difficili atque praeterea praeſente ſopore, neque aliud a tanto Practico expectaueram. Quanquam autem, in magno aegrorum numero in vno Noſocomio decumbentium factis obſeruationibus, et adhibitis ab expertiſſimo Medico methodis multum omnio tribui debeat, pace tamen rogata dixerim, omnibus hiſtoriis perlectis, mihi nondum natam eſſe maiorem fiduciam in Veſicantia, quam antea habueram.

Puellae 16. annorum acria epiſpaſtica pedibus applicata nullum leuamen attulerunt, cum petechiis liuentibus deinde mortuae [s]).

s) pag. 5. 6.

Alia foemina cum 4. Veſicantibus in ſuris et brachiis et vno in ceruice, cum milio, conuulſa fatis ceſſit [t]).

t) p. 6. 7.

Alius aeger cum quatuor Veſicantibus, vno ad ceruicem, duobus ad brachia, et vno circa totum collum, periit [u]).

u) p. 36.

Sed an proinde ſummum aliquod remedium vituperandum aut parui faciendum, quando non ſemper iuuat? Minime! At vero, raro aut nunquam euidenter ab ipſis Veſicantibus, ſub eorum actione et operatione, aut ſtatim poſt illam, melior rerum facies apparuit, ſed demum ſalus impetrata, quando per plures dies poſtea adhibita fuerant alia remedia, quorum praecipua erant cortex peruuianus, camphora, ſpiritus acidus ſulphuris per campanam; aut quando exanthemata interdum cum euphoria prodierunt. Manifeſtum etiam et conſtans, quando aegri ſeruati ſunt, alicuius grauioris ſymptomatis leuamen, quod Veſicantibus tribui poſſet, vix inuenio. Poſt quatuor Veſicantia, nec pulſus nec reſpiratio emendabantur, deliriumque increſcebat cum integra virium proſtratione et ſopore [x]).

x) pag. 6. 7.

Aegro miliaribus albis diſparentibus, virium debilitate laboranti, lingua nigra ſordida, pulſu celeri debilique exiſtente;

te, increſcentibus his ſymptomatibus, et miliaribus petechiisque copioſiſſimis iterum proſtantibus, duo Veſicantia ſuris applicata ſunt, die ſexto, manſit res in eodem ſtatu, ad vndecimum, reſpiratio facta anheloſa, facies ruberrima et delirium increuit. Duo Veſicantia denuo applicata, tum reſpiratio iterum anheloſa, pulſus celerior cum delirio maiore, omnia paucis ſymptomata magis intenſa. Iterum duo Veſicatoria applicata. Datum emulſum camphoratum et claretum cum ſpiritu ſulphuris per campanam, quibus ſine dubio ſalutem ſuam debuit die 23. ſeruatus aeger [y]).

An aegrae liueſcente facie, oculis turbidis et triſtibus Veſicatoria tria, ruentibus omnibus in peius, emulſum camphoratum cum potu copioſo magis deinde ſalutare fuerit, quam illa, in medio relinquo [z]).

Aegro 14. die ob pulſum malum et vires valde collapſas datum extractum chinae, applicata ſuris 2. Veſicantia, die 15. licet haec bene operata eſſent, pulſu eleuato, ingens debilitas. Datum emulſum camphoratum cum interpoſito cortice. Bina alia Veſicantia brachiis admota. Die 16. pulſus paulo maior, anxietas, reſpiratio cita, delirium lachrymabundum. Exhibitum claretum, cortex et camphora. Euaſit aeger 34. die, an non manifeſte ab his remediis, neutiquam a Veſicantibus [a])?

In 6. aegris calor magnus, pulſus debilis, lingua nigra arida, ſitis magna, cutis ſicca, aluus foetentiſſima. Suris et nuchae applicata Veſicantia; ſequenti die, quibus ſopor minor, ſumſerunt camphoram et corticem. Quartus inter ronchos die 12. mortuus, bini manſerunt in eodem ſtatu. Illis, qui de anxietate conquerebantur, duo veſicantia admouebantur brachiis. Luctabantur 13. die cum prioribus ſymptomatibus, bini adhuc magis ſoporoſi, iterum brachiis duo Veſicantia applicata. Variis aliis deinde per multos dies adhibitis ſalus [b]).

Inueni die 22. morbi, diſparente milio, reſpiratione breviore cum pectoris oppreſſione et pulſu valde celeri, data mixtura

y) *p. 60. 61. 62.*

z) *p. 20. 21.*

a) *p. 45. 46. 47.*

b) *p. 52. ſeq.*

tura camphorata, et emulſio, die 26. pulſus erat debilior, ſymptomata eadem, ſuris 2. Veſicantia applicata. Verum licet optime operata fuerint, nil iuuerunt, die 28. ſummus ſopor, pulſus valde debilis; datus cortex, et conſerua cum ſtibio diaph. et kerm. min. adhuc tria Veſicantia admota, a ſudore nullum ſymptomatum leuamen; ſequenti die aluus iniuſſa et haec omnia aucta, cum ſumma virium proſtratione, datus cortex et emulſum camph. cum bolo armena et bina Veſicantia denuo admota, die 32. milia confertiſſima, quibus omnia ſymptomata fugata pauco horarum ſpatio [c]).

c) p. 85. 86.

Nemo mihi obiiciat, me mutilatas hiſtorias exhibere, concentratas credo propriis Autoris verbis, mihi quippe ſaltem intereſt noſſe, ſub quibus circumſtantiis Veſicantia admota fuerint, an melior ſtatus aegri, citiusque in ſanitatem vergens, ab eorum operatione obtentus, quem vix animaduerti, cum actione eorum finita et exſpirante, poſt plures demum dies remediorum vtique ſummorum ope, ſanitas reſtituta ſit. An tot Veſicantia largiter ſal ſuum acre humoribus inſinuauerint, an eos ad putredinem diſpoſitos magis corruperint, an proſperos, an ſiniſtros effectus producere debuerint, an optima quae cognoſcuntur antiſeptica, ſeptico veneno et ſeptico morbo ſimul reſiſtere debuerint, an eapropter reſtitutionem aegrorum difficiliorem et tardiorem reddiderint, an, vbi excitandum et reuellendum erat, ſinapiſmi conuenientiores fuiſſent, inquirere nolo. Gratulor mihi mecum prorſus facere Ill. Virum *Ioſephum* QVARIN [d]), fruſtra ab Cl. *Aepli* allegatum. Hic nempe dum febrem putridam pertractat, *Deliria accedentia*, inquit, *facies rubra*, *oculi feroces*, *ſinapiſmos plantis pedum applicandos*, *Veſicatoriis longe anteponendos*, *poſtulant*. *Valcarenghi notat*, *quod a Veſicantibus putredo augeatur*, *et van Swieten docet*, *ea non conuenire*, *vbi humores diſſoluti acres et in putredinem vergunt*. Felicius equidem ea in vſum vocari dicit in aegris ſoporoſis cum pulſu debili etc. quan-

d) *de curandis febribus et inflammationibus* Cap. IV.

quando malum magis in neruis quam in maſſa ſanguinea haeret, ſed et tum repetitis vicibus ea potius admoueri vult, quam aut nimis diu relinquere, aut cantharidum copia nimis acria reddere, vt dolores, ſtranguriae et peſſimae exulcerationes euitentur. Quomodo aegri Cl. *Collin* haec mala euitauerint, ingenue ignoro. Incidit forte adhuc in manus meas locus Cl. SCHROEDERI [e]) vbi declarat, rem eſſe periculoſiſſimam, quando ſtatus inflammatorius febri putridae complicatur, cum inflammatio ſaepe remedia poſtulet, a putredine contraindicata, vt Venaeſectiones etc., et putredo medicamenta requirat, quae inflammatio non admittit, vt corticem peruuianum et cardiaca. Certum eſt, et inflammationis et putredinis intuitu procul eſſe debere Veſicantia, cum vtramque intendant. Rectiſſime Vir Clariſſimus ad vtramque potum limonade, acetum aqua dilutum, lac ebutyratum ſeparata pinguedine commendat. Nolo omnium reliquorum Autorum euolutioni vlterius, ne nimis longus ſim, immorari. Abſonum foret, et omni verecundiae aduerſaretur, ſi aliquis horum omnium conſiliis abſolute refragari auderet. Repugnaret rationi et regulis chriſtianiſmi, qui ante lectum aegri, rebus conclamatis et remediis optimis fruſtra exhibitis, ad extrema non vellet confugere. Grata mente veneratur Ill. QVARIN [f]) auxilium ab Ill. *Störckio* ſibi praeſtitum, quo febre putrida laborans ex mortis faucibus, cum a leui camphorae doſi ſumpta, ſemper conuelleretur, cadente nempe vſu eximii huius remedii, cortice, Veſicantibus, ſerpentaria etc. ereptus ſit. Quis determinabit, an cortici et aliis, an Veſicantibus, an his magis quam illis, ſalus Eximii Viri adſcribi debeat? Quicquid ſit, in eiusmodi ſtringente et vrgente ſumma neceſſitate, aurea *Celſi* regula obſeruanda, in deſperatis caſibus praeſtare adhibere remedium anceps, quam nullum, addo ego potentius, quam imbecillius, cum hoc inſtans fatum non auertere queat, ab illo bona forte fortuna auertendum. At in his adulta experientia, ratione manuducta

e) *Opuſc. med. Tom. II. p. 180.*

f) *de curandis febribus et inflammationib. cap. IV. p. 71.*

cta requiritur. Qui faciles et ſine deliberatione, ſineque iudicio ad applicationem feſtinant Semi-Medici et ſimplices Medicinae Practici, habent omnino, vt arrectis auribus auſcultent ſeueris monitis MORTONI [ff]): *Vehementer oro et obteſtor*, inquit, *omnes artem medicam exercentes, ne in hoc articulo morbi, abſque vrgente neceſſitate proprii lucri vel famae cauſa quicquam moueant vel quidem tentent, imo quoties neceſſarium videatur, vel fraeno vel calcaribus vti, vt cum ſumma cautela et parca manu id faciant. Satius enim eſt aegros a morbo, quam a Medico trucidari.* In ſe ſpectata Veſicatoria, licet omnino ſtimulo ſuo vim vitae excitent, tamen ob vim, qua, praecipue magno numero, et diu appoſita, humoribus diatheſin putridam inducunt, quam vel ex deficiente attentione ad hoc arduum ſane momentum, vel ex nimio affectu negaviſſe, et exploſiſſe vanum et fruſtraneum eſt, manent et erunt ſemper febribus putridis ſanandis minus adaequata remedia. Liceat mihi, dum forte nimis durus et pertinax, in admittenda veſicantium ſecura efficacia, Lectoribus multis videbor, atque iniurius in quorundam praeſtantiſſimorum Medicorum merita, verba illa iis, mutato remedii nomine, applicare, quibus Ill. TISSOT, poſtquam Opium, licet id a numero pluribus celeberrimis Viris in ſecunda Variolarum febre adeo magni habeatur, nihilominus non probauerat, ſed potius reiecerat, vſus eſt [g]): *Taxandi ergo omnes, ad vnum aut alterum forſan, Illuſtriſſimi Europae Medici, veri artis principes, qui vim febris putridae cantharidibus vincere conantur? Auertat DEVS! multi ſunt, quos nemo prae me veneratur, ſed tam pulchre perfecta eſt in omni alio puncto illorum methodus, vt ex vno remedio minus conſono, vix periculum eſſe poſſit. Tanta praeterea pollent ſapientia et experientia, vt iurare auſim, illos a cantharidibus, quas commendant, in multis caſibus cauere.* Certiſſimum eſt, inter earum Fautores, multos, ſi omnia exacte conſiderentur, quae in laudes ipſarum ſcripſerunt, vna manu

ff) *Exercit. I. p. 39.*

g) *Epiſt. med. pract. Lauſ. 1770. pag. 216.*

manu veſicatorium applicatum velle, altera retractum. Prorſus autem de iis tacet *Boerhaauius*, quando in curatione febrium de pulſu debili excitando verba facit. In tota tractatione *de febre continua putrida* prouocat tantum ad dogmata antea tradita. Nulla autem de veſicatoriis fit mentio, neque fieri potuit, per illas ideas, quas de earum natura et operandi modo mente tenebat, de quibus in antecedentibus toties dixi. Alta mente ego quidem eas repoſtas teneo, vt omnia monita a tanto Viro profecto, cum poſt eius obitum, nemo Medentum ad id culmen ſcientiae medicae ſeſe euexerit, quo illi adſcendere datum fuit.

## §. XLII.

*Cl. Forſten ſententia de vſu Veſicantium in malignis expenditur.*

Operae omnino pretium eſt videre, quid recentiſſimus et claſſicus de cantharidibus ſcriptor, Cl. FORSTEN, de vſu earum in malignis febribus ſtatuat [a]). Vt mentem ſuam explicet accuratius, primo indicationes veras ſuppeditat, quas Medicus dogmaticus curaturus eiusmodi febres, ex earum indole formatas ante oculos habere debeat. Primo *degeneratio humorum praecauenda vel ſiſtenda, et corrupti apta via, per loca, quo maxime vergunt, ſecundum Hippocratem euacuandi.* Secundo *vires vitales depreſſae debitis remediis excitandae.* Nunc his ſtabilitis iudicat *Forſten*, ad primum nequaquam adhiberi poſſe veſicatoria, quoniam cantharidum ſal acre, cauſticum, ſolutum, et humoribus admiſtum, pro natura ſua diſſolutionem redderet maiorem, et eapropter morbum peiorem; ad ſecundum non quidem reiicienda videri veſicatoria vires excitantia, attamen ea hoc reſpectu noxia eſſe, quia putredinem potius intendant, quam ei reſiſtant, quare illis praeferenda remedia, quae non tantum excitant, ſed et ſimul putredini aduerſa ſunt. Addit ob has rationes nonnullis ea videri magis nociua quam proficua. Sane ſi veſicantia humores intactos relinquerent, et non magis corrumperent, ac ſaltem acri ſtimulo ſuo, his noxio, vires cordis et arteriarum augerent, ipſe ego euaderem

a) pag. 158. 159. ſeq.

magnus

magnus illorum encomiaſtes. Talis hactenus certe non fuit *Forſten*, ſed quaſi omnium ſuorum dictorum oblitus, et contra torrentem nauigare non auſus immediate adiicit: *At ne quis peccet, precario nimis concludendo, notandum eſt, dari caſus, vbi in ipſiſſimo hoc morbo putrido, ſuadenda et applicanda ſunt veſicatoria, vbi ſuppreſſae ſunt vires eaque propter natura medicatrix impar eſt banis moliminibus criticis* [b]). Diſertis verbis autem antea ſcripſerat *Forſten*, ſi hoc reſpectu iuuent, alio reſpectu nocere. Omnes Lectores attenti et nullo partium ſtudio ducti, animaduertere debent, ipſum ea modo reiicientem, modo admittentem, ſibi ipſi contradicere. Si non eodem tempore, quo pulſum excitant, liquida corrumperent, quod ipſe agnoſcit, locum haberent. Qui prius ab applicatione vult, poſterius ab ea inſeparabile abſolute permittere debet, tumque indicatione et contraindicatione, ſimul praeſentibus, vnum idemque remedium, et ſimul nocet, et ſimul prodeſt, ſicque effectus eius ſemper, ratione ſalutis aegri, erit ambiguus et incertus. Vult praeterea etiam ea adhiberi, quando aeger ſaeuiſſime delirat, vbi ſoporoſus valde eſt, vel alio modo actio ſenſorii communis turbatur [c]). Verum SYDENHAMVS [d]) iam notauit, in comate febrili veſicatoria non tantum nullo cum fructu, ſed ne quidem ſine maximo periculo vſurpari, et ante paucos annos Cl. LVND in ſcripto Holmiae impreſſo *de febribus putridis*, aſſeruit, ad deliria non fructuoſa fuiſſe veſicantia, ſed camphoram profuiſſe, et *Hombergii* ſal ſedatiuum. Nil impetrat Cl. FORSTEN, licet mire ſe torqueat, vt ob deliria et ſoporem harum febrium, veſicantibus locum eſſe commonſtret. Videor, inquit, mihi hic audire, qui *Baglivi* [e]) auctoritate ſuffulti huic ſententiae locum eius opponent, vbi dicit: *Delirantes, ab vſu veſicantium plures mortuos vidi, quam ſeruatos. Nolo hic obſeruatoris fidem in dubium vocare, aſt liceat mihi notare, primo, non addere Auctorem, quanam ex cauſa delirarint illi aegroti, quonam morbo detenti fuerint.*

Verum

b) *pag.* 159. *et* 162.

c) *p.* 159.

d) *p.* 660.

e) *diſſ. de vſu abuſu Veſicantium c. II. §. 4.*

Verum antecedente §o. de cauſa et morbo ſatis aperte locutus eſt *Baglivus*: *In delirantibus* inquiens, *cum febre acuta, et lingua arida, dum applicabantur in Xenodochio veſicantia, celeriter omnes moriebantur, et magna ex parte conuulſi. Veſicantia interdum, ob inſignem quem excitant dolorem, delirium iam factum adaugent, imminens vero accelerant.* Credit Cl. FORSTEN [e]) quando vehementer delirat aeger, aut ſoporoſus eſt, ſi inferioribus corporis partibus applicentur veſicatoria, non poſſe non fieri, quin reuellendo humores hoc ſymptoma tollant, vel mitigent ſaepiſſime. Verum *Baglivus* non in Muſeo, ſed in Noſocomiis, contrarium vidit ſaepiſſime. Scopus reuulſionis egregius eſt, huncque praefixum habent omnes Practici, quando iis delirio et ſopori mederi volunt, ſed non conſiderant, cuicunque loco applicetur veſicatorium, ipſos non prohibere poſſe, ne eius ſalia ſeſe humoribus inſinuent, et eorum putridam diſſolutionem iuuent, tantoque magis, ſi, vt moris eſt, tria quatuor ſimul applicentur Veſicantia. Norunt omnes boni Medici, vrgentibus ſymptomatibus, morbo ipſo ſaepe peioribus, reſiſtendum eſſe; attamen ſemper ita, vt morbo eiusque cauſae nullae ſuppetiae ferantur. *Lenienda ſunt ſymptomata febrilia*, inquit BOERHAAVIVS [f]) *remediis propriis, habita ſemper ratione cauſae, et morbi ipſius.* Quando ſumma conuictione certi reddi volumus, an delirio et comati, ſymptomatibus putridarum febrium, veſicantia conueniant, an non, (namque qui iis, a forti, magno et celerrimo pulſu pendentibus, cantharidibus mederi vult, aperte ſuam inſcitiam, circa eorum agendi modum, prodit) ſcire debemus accuratiſſime, a qua cauſa, et ſub quo ſtatu morbi illa ſint praeſentia. A nemine hoc ipſum plenius ediſcitur, quam a PRINGLIO [g]). Eximius hic Vir clariſſime demonſtrauit, quod per totum morbi decurſum, ſumma ſit ad putredinem diſpoſitio, quae ſemper, vel in veram gangraenam alicuius partis, et ſpeciatim inteſtinorum, vel in abſceſſum cerebri, qui ſaepe ichoro-

e) *p. 162.*

f) *aph. 620.*

g) *p. 284. ſeq. vbi ſectiones cadauerum habentur.*

ichoroſus eſt, terminatur, quique ſaepe ibi, talis inuentus, pro gangraena haberi debeat. Docuerunt triſtes has Veritates ſectiones cadauerum. Has nunc in oculos incurrentes cauſas mortis praecedunt, et comitantur ordinarie, ſopores, deliria, et conuulſiones. Dum haec mali ominis ſymptomata ingruunt et increſcunt, natales ſuos ſine controuerſia habent ab acrimonia putrida, in omnibus humoribus dominante. Haec (non loquar iam de aliis partibus, pulmone, inteſtinis etc. vbi rabiem ſuam exercet) fibrillulas tenerrimas et vaſcula cerebri irritando inflammationes, et corrodendo, exedendo ichoroſos abſceſſus, et veram gangraenam excludit. Iam vero quando res ita ſeſe habet, quaero omnes cordatos, veri ſtudioſos et iudicio pollentes Medicos, an ipſis credibile ſit, ſal acre cauſticum rodens, ſepticum cantharidum, quando maxime ex numero pluribus et iteratis Veſicantibus, humoribus inflammatis, acribus, rodentibus, putridis, admiſcetur, idoneum futurum, vt ab his imminentia, aut iam praeſentia comata et deliria, iisque iunctas cauſas mortis inhibeat, aut potius promoueat et iuuet. Vt partes veſicantium nihilominus tueretur Cl. *Forſten*, monet, *Bagliuum*, licet memoret multos delirantium ab iis mortuos, tamen etiam aſſerere, quod nonnulli, quibus applicata fuerint, euaſerint. Multoties certe diſſuadet BAGLIVVS veſicantia pro delirantibus, neque in tota diſſertatione locum inuenio, qui fauere ipſis queat, praeter hunc vnum [h]): *Veſicantia delirantibus hominibus admota damnum potius, quam vtilitatem afferebant, pluresque ex iis moriebantur, quam ſanabantur. Contra, mulieres delirantes adhibitis veſicantibus in melius procedebant, cum leuamine ſymptomatum morbi et ſalutis recuperatione.* Fateor ingenue, me omnibus animi mei neruis intentis hanc diſtinctionem non capere, cum eandem concipiam in maſculino et foemineo corpore oeconomiam, motuumque, quibus vitae ſanitas, morbus, mors, excluditur, leges easdem. Si in foemineo corpore maiorem irritabilita-

h) *cap. III. §. 2.*

bilitatem, et morbilitatem, ob delicatam magis neruoſae ſyntaxeos compagem, ſuppono, hoc haud indicata veſicatoria minus ferre poſſe ſine noxa, quam maſculinum, crediderim. Neſcio, an modo allegato loco *Bagliui* ſuperſtruat Cel. *Forſten*, quae deinde eloquitur: *Si conſtanter tam pernicioſos effectus ederent Veſicatoria, non video rationem, quare in vno homine nocerent, in altero eodem morbo detento, ſalutem adferrent, niſi recurratur ad idioſyncraſiam, neque tamen ſi in veſicatorio eiusque effectibus huius phoenomeni lateat, oppoſiti huius effectus rationem ſe non perſpicere fatetur.* Nulla ſane idioſyncraſia efficiet, vt id, quod *Forſten* cum GLASSIO[i]) affirmat, rationi non ſit prorſus contrarium, ſoluens ſanguinis validiſſimum adhibere, vbi is iam nimis ſolutus fuerit, et acrem ſanguinis labem acerrimo ſale intendere, quanquam cum eodem Autore nihilominus pulſum depreſſum veſicantia velle credat. Hi pernicioſi effectus ſanitati et vitae aduerſantes in omnibus, ſine exceptione aegris corporibus phyſica neceſſitate euenient, in vno magis, in altero minus, vnum eos ſuperabit natura et arte adiutum, alterum ſuccumbet. Mihi quidem illa obiectio pro honore veſicantium, quod nihilominus in hoc rerum ſtatu, aliqui poſt applicata ea feliciter emergant, adeo miſera et inualida videtur, vt nullam reſponſionem mereatur. Si nemo aegrorum cum ſanitate in gratiam rediret, quam is, qui ſecundum omnes regules artis accuratiſſime tractaretur, ſine dubio multa eorum pars fatis cederet. Habebantur aliquando Halae duae diſſertationes inaugurales, vno tempore, vna *de Medico in nobis*, altera *de Medico pro nobis*. Ille bonus Medicus in nobis, ſine quo nil poſſet Medicus pro nobis, huius erroribus et morbo toties per dei gratiam medetur. Iliacos intra muros peccatur, et extra, et committendo et omittendo. Pauci Practicorum ita ſemper ſuo officio defunguntur, vt non interdum mutuari teneantur verba a Regio Pſalte[k]): *Sed errores quis perſpiciet? ab occultis etiam expia me.* Nouit diuina Prouidentia per decreta

i) *Comment. de febribus XII. pag.* 211.

k) *Pſalm. XIX.* 13.

creta ſua malum in bonum, ſiniſtrum in proſperum, etiam ſi ne miraculis conuertere. Nonne ſaepe vnum remedium ſua virtute naeuos alterius corrigit?

## §. XLIII.

*Autoris denuo Methodus medendi malignis febribus proponitur, cui egregie reſpondet methodus Cel. Strack, inertiam et vanitatem veſicantium aperte monſtrans.*

Vix crediderim, omnia quae hucusque de Veſicantibus, curationi febrium putridarum minus conuenientibus, expoſui, lampadem Muſei olere, et pro ſpeculationibus inanibus theoreticis habenda eſſe, cum ex ipſiſſimis practicis obſeruationibus praecipue deſumta ſint. His ergo meam medendi methodum, de qua in antecedentibus iam verba feci eiusmodi aegros tractandos nactus, ſemper accommodaui, ad libertatem alui procurandam quam maxime reſpiciens. Magni HOFFMANNI diſcipulo ignota eſſe nequibat eius diſſertatio diu ſcripta *de diarrhoea in febribus malignis, aliisque acutis ſalutari*. In ea ex celeberrimorum Virorum et propria experientia declarat Vir eximius, quod eiusmodi febres non ſolum per diarrhoeam criticam ſaepe ſoluantur, et terminentur, ſed et, quod a principio per totum decurſum morbi aluus tam per clyſmata, quam per laxantia, mannam, tamarindos, cremorem tartari, ſemper aperta ſeruanda ſit, ad impuritates inteſtinorum eliminandas, quo ipſo ſaepe cauſa omnium malorum eiiceretur. Hanc medendi rationem, aluum euacuantium ope, ſeſe felicibus effectibus commendauiſſe, per multorum annorum decurſum deinde didicit, quare illam publice etiam commendare non intermiſit [a]). Non minus eandem didiceram ab incomparabili HUXHAMO, qui repetitis obſeruationibus expertus eſt, moderatam diarrhoeam ſaepe valde vtilem eſſe, naturamque ſaepe hanc viam ſolam eligere videri, per quam morbi materiam eiiciat [b]). Nempe iure corruptae bili magnam culpam in hisce morbis tribuit Vir eximius, atque quo magis ſaepe, poſt vomitiones et ſedes aluinas, mutationes in melius apud aegros perſenſit, eo magis inter alia pharmaca aluum laxantibus multum

a) *Med. Syſt. Tom. IV. Part. I. ſect. I. c. 10. pag. 233. et cap. XI pag. 266. 267.*

b) *de febribus putridis malignis petechizantibus Operum II. c. 8. p. 97.*

tum boni tribuit [c]). Magna mea voluptate poſtea animadverti, Ill. TISSOTVM eadem via incedere. Profitetur quippe [d]), Cremorem Tartari ſe non ſatis laudare poſſe, recenſet omnes eius virtutes, atque aſſeuerat, vix quoad doſin peccari poſſe, quia vnicum ſaepe ſit remedium, quod aegrum vitae periculo eripiat.

c) *pag. 109. 110. 111.*

d) *Lettre à Mr. Zimmermann ſur l'Epidemie courante p. 88. 89. 92.*

Quid Gangraenam inteſtinorum, cerebrique abſceſſus gangraenoſos, proximas mortis cauſas, felicius auerteret, quam aluum laxantia antiſeptica?

Ante paucos annos ſummopere gauiſus ſum, cum in manus meas inciderent Cel. *Caroli* STRACK, Profeſſoris publici in Academia Moguntina, ex latino ſermone in vernaculam verſae obſeruationes medicinales, de morbo petechiali atque methodo illum perſanandi [e]), quibus docetur, in febribus putridis curandis, euacuationem per aluum vtramque paginam abſoluere. Iure meritoque Decanus Facultatis illius temporis, quo in publicum prodibat hic libellus, de Autore eius pronunciauit, quod ab omnibus hypotheſibus et praeiudiciis liber, per totum morbi decurſum vnice Naturam ſecutus ſit. Digniſſimum eſt hoc ſcriptum, quod ab omnibus Medicis legatur, ob accuratiſſimas obſeruationes, hiſce ſuperſtructam medendi methodum, multis aliis anteponendum. Docet Cl. *Strack* euidenter, petechias neque ab exceſſu febris, nec a methodo calida oriri, easdemque nunquam criticas eſſe. Ob repetitas experientias, quando hae ſeſe in cute monſtrare incipiunt, interdum quidem emetica, plerumque autem purgantia, rheum, Mannam, Cremorem tartari, tamarindos, ſalia, folia ſennae, Oxymel, Syr. fl. perſic., omnibus refrigerantibus, nitro, acidulis et acidis remediis, Syrupis horaeorum, aceto adeo praefert, licet haec remedia etiam frequenter exhibeat, quia illa multas putridas ſordes per aluum expurgant. Probat, diarrhoeam putridam veram criſin eſſe. Cauſam petechiarum equidem a miaſmate maligno deducit, ſed tantum, quatenus id

e) *Mediciniſche Beobachtungen von der Petetſchen Krankheit, Copenhag. u. Leipzig 1777.*

id putridis ſordibus in abdomine ſtabulatur, contenditque, petechias ab his ſolis nunquam oriri, niſi miaſma acceſſerit. In curatione obſeruauit, poſt data aluum laxantia, petechias laetiorem colorem obtinuiſſe et in ſalutem aegri eas cum febre minui, atque tandem diſparere eo citius, quo citius purgantia exhibentur. Id interim vix aliquis expectauerit. *Strackium*, inter memorata lenia laxantia, etiam diagrydium et reſinam Ialappae interdum, vt dicit, cum fructu porrexiſſe, cum Celeb. HVXHAM [f]), qui non minus multum tribuit aluum ducentibus, non niſi Mannam, cremorem tartari, ſal Glauberi, tamarindos, et rheum in vſum trahat, a fortioribus autem, quae in ſtatu putrido tanquam venena conſiderat, ad quae etiam ſcammonium refert, prorſus abſtineat. Secundum experientiam *Strackii*, chinae cortex nil prodeſt, quamdiu adhuc ſordes in ventre adſunt, hocque aſſertum exemplis probat, niſi forte ſub vſu euacuantium diarrhoea eueniat largior, aut ipſi euacuantia per aluum iungantur, aut ſub vſu chinae, repetitis clyſmatibus fluxus aluinus proritetur. Plures quam 80 aegros, quorum hiſtorias exhibet, tribus forte exceptis, ſua methodo reſtitutos vidit, et quod probe, et cum cura notari volo, omnes ſine veſicantibus. Viro quadragenario ſanato, tale emplaſtrum applicatum fuerat, ſed ſollicite monet *Strackius* [g]), reſtitutionem ei non adſcribendam eſſe, atque hoc ſimili caſu adducto probat. Contra deliria et comata nunquam vel vnum, vel plura applicari fecit, ſed haec ſymptomata laxantibus per aluum ſuperauit [h]). Confidenter eloquitur, illos, qui aegris camphoram, ſal ammoniacum, theriacam, ſerpentariam praeſcribunt, et veſicantia applicant, minus recte mederi, fallique quoad originem et cauſam morbi, hanc enim non in ſanguine, ſed in ventre exiſtere, in eoque coaceruatas impuritates perſpiratione excerni non poſſe. Et alio adhuc loco diſerte pronunciat: Quoſdam artis peritos equidem veſicatoria tanquam ſumme neceſſaria in febribus putridis commendare, cum

f) *Tom. II. p. 110. 111. 112.*

g) *p. 124.*

h) *p. 150.*

cum vero putridam materiam morbificam et mortificam non eliminare apta ſint, et petechiae ad exanthemata critica referri nequeant, illa omnino fruſtranea eſſe.

## §. XLIV.

*Eximius Vir interea ob nonnulla modeſte notatur.*

Hactenus de ſinceritate Cl. *Strackii*, ſine ambiguitate et reſeruatione vlla, ſua obſeruata publico bono elargientis, deque eius attentione, et ſagacitate in indaganda vera cauſa morbi, quam adeo feliciter attigit atque impugnare et ſuperare ſciuit, gaudeo, Optimoque Viro toto corde eapropter gratulor. Nunc autem quaedam ſequuntur, quae a Doctiſſimo hoc Viro non ſcripta fuiſſe vehementer vellem. Pergit nempe: *E contrario autem vtilia ſunt, et neceſſaria emplaſtra veſicantia, quando tenax mucus morbo petechiali iunctus viſcera abdominis occupat, hic enim omnino, quemadmodum alii ſeroſi lentores, cantharidibus ſolui et diſſipari debet, antequam mala augeat et inflammationes viſcerum excludat.* Quaerere liceat, an tenax mucus, an ſeroſus lentor facile creet inflammationes? Nonne manna, tamarindi, ſalia media, cremor tartari, Oxymel, quae omnia *Strackius* exhibet, ad illa remedia pertinent, quae mucum inertem certo et ſecure ſoluunt, ſiue hic ſiue alibi in viſceribus ſedem ſuam nactus ſit? Nonne illa praeferenda ſunt cantharidibus? Nonne illa tanquam antiphlogiſtica magis apta ſunt, ad praecauendam et inhibendam inflammationem, quam inflammantes cantharides? An ſcitur, in quo viſcerum, inteſtinorum praecipue, angulo latitet ille mucus? cui abdominis regioni ergo applicanda, erunt Veſicanti? an totum illis obtegendum? Illi aegro, cuius ſalutem *Strackius* veſicantibus adſcriptam neutiquam vult ſine dubio, quoniam delirare atque digitis tremere et conuelli inceperat, tria Veſicantia, ſed neſcio cur? ſupra molle abdomen applicata fuerant, nam de intentione mucum diſſoluendi nil legitur. Sed ſequentibus duobus diebus fortius delirabat, diar-

rhoea

rhoea putrida ſimul laborans, floccos legebat, difficulter reſpirabat, tertio prorſus extra ſe raptus erat, ſpaſmum oris patiebatur, et conuellebatur. Poſtea per tres dies dormiebat et expergefactus ſanus erat. Vix credibile eſt ſalutem a Veſicatoriis, quae manifeſte peſſima ſymptomata inducebant et augebant, obtentam fuiſſe, quae aliis remediis et fluxui aluino praecipue debebatur. Venio adhuc ad alium locum Cl. STRACKII[a]) qui, non obſtante magna exiſtimatione, qua ipſum proſequor, mihi prorſus diſplicet. *Quodſi vero etiam*, inquit, *famae Medici conſulendum ſit, Veſicantia etiam tum, quando ſuperflua ſunt, quia tamen morbi ipſius reſpectu haud nocent, applicari poſſunt, ne aliquid omiſſum, aegerque neglectus videatur, qui ſeruari poterat.* Verum maximum illud damnum a Veſicantibus, quod, ob ſal acre et cauſticum abſorptum et in humorum maſſam iam putreſcentem delatum, neceſſario oriri debet, eheu perſpicaciſſimus coeteroquin *Strackius* non introſpexit, qui alioquin, licet contra torrentem nauigare non auſus, officioſam hanc humanitatem exercendam eſſe haud crediſiſſet. Quis enim cordatus Medicus, ſi etiam illa emplaſtra non nocerent, imperioſo praeiudicio adeo ſeſe ſubiiceret, vt, quia ita receptum eſt, miſerum aegrum, morbo graui miſere affectum, pluribus praecipue Veſicatoriis, ſine omni neceſſitate magis cruciaret et in tortorem eius degeneraret? Pulueres gemmatos, tincturas ſolares, aliaque huius farinae remedia corroborandi fine incaſſum adhibenda concedendo, quia nil moleſti ſecum ferunt, indulgeat Genio ſeculi, foemelliſque ineptientibus, morbique ingenium haud intelligentibus, ſed in verum damnum aegri, quem ſeruare debet, Veſicantia apponere, indignum ingenuo homini habeat, maxime ſi ſciuerit ea nequaquam eſſe adiaphora. Tantum Virum, qualis fuit Celeb. VOGEL, qui in febribus putridis Veſicantia minime proficua iudicauit, ſimilibus abiectis cogitatis ſeſe relinquere potuiſſe, non ſine ſtupore et dolore legi. Permittit nempe[b]), vt contra ſoporem et

a) *pag. 169.*

b) *in Prael. academ. de cognoſcendis et curandis affectibus corporis humani* §. 44.

et deliria, ſuris haec emplaſtra admoueantur, atque deinde ita ſcribit: *Etiamſi vero febrem inde nec mitigari, nec lethum adeo impediri videas, deſiderant tamen ſeculi mores, vt nullibi hoc auxilium omittas, quo aeger ſeruari potuiſſe videatur.* Plaudo ego Cl. FORSTEN [c]), qui minus probandum hoc *Vogelii* conſilium adducit, et ſincerus reiicit. *Concedo equidem*, ait, *Medicum in curandis morbis, ſaepiſſime Politicum debere agere, de qua arte pulchrum exſtat Hoffmanni Opuſculum, non tamen hoc adeo generaliter verum eſt, vt iis in caſibus, vbi plus nocere poſſit medicamentum, quam prodeſſe, illud tamen ſuadere debeat Medicus, quo praeiudicatis hominum opinionibus indulgeat.* Prodiit ante paucos annos [d]) in academia montis peſſulana diſſertatio Cl. DOUVILLE methodum exhibens, qua ſecundum Academiae doctrinam febres putridae malignae tractandae ſint. In ea, cum opio, Veſicantia tanquam euidenter noxia reiiciuntur atque, quando in tertia morbi periodo, pulſus languet, loco eorum tantum fermentum panis cum ſemine ſinapi commendatur. Ex omnibus hactenus a me diſputatis, clariſſimum opinor redditur, licet non pauci Clari Viri veſicatoria per ſuam experientiam collaudent, et iis vtantur, tamen multos alios, non minus famam in arte ſua nactos, illis ſuis experientiis contradicere. An ergo in futurum ſemper Experientiae Experientiis opponentur? Nihil inde Veritas in Praxi medica lucrabitur. Ad experientias igitur accedat ſcientia modi, quo agunt cantharides, mutationiſque quam inferunt ſolidis et fluidis, et accurata conſideratio cauſae proximae morbi, ſine his in ſubſidium vocatis et expenſis, nunquam diſputationibus erit finis. Qui haec momenta pro baſi conſtituit, atque deinde experientias his coniungit, non accuſari poterit, quando adhibitionem veſicantibus in putridis febribus denegat, hanc ſententiam ſuam vanis ſpeculationibus et falſis ratiociniis niti. Strackiana interea methodus, multum omnino ponderis habens, non tamen dicam ſcribet camphorae, cortici

c) *p. 161.*

d) *anno 1766.*

tici peruuiano, acidis, tanquam remediis ſummis antiſepticis. At vero vel ſola commonſtrare apta eſt, tuto carere poſſe Veſicantibus malignarum febrium therapiam. Neque ego dare poſſum, et concedere, quod illa, ſi in hac epidemia noceant, in alia forte prodeſſe queant. Graſſentur febres malignae putridae, hoc vel illo tempore et in vltima periodo ſua putredine necent, nunquam ſalutaria eſſe poſſunt, licet etiam permittant, vt aeger eluctetur, id quod ſuae naturae, aliorumque remediorum viribus debebit.

## §. XLV.

*De camphora correctrice cantharidum habita animaduerſiones.*

Nunc autem, quando his omnibus non obſtantibus, tamen ea virtus veſicantibus denegari nequit, quod vires vitales excitent, quodque reuulſionem humorum a partibus nobilioribus praeſtare apta habeantur, atque hoc ſaltem eorum vitium eſt, quod ſeſe inſinuando humores diſſolutos magis diſſoluant, et in putredinem vergentes magis putrefaciant, quaeſtio magni momenti oritur, an forte vitium hoc corrigi queat, manente interim illa virtute vtraque, curationi non contraria, ſed potius indicatiſſima. Omnes has difficultates, quae eapropter moueri poſſent, ſublatas credit Clar. AEPLI, quando ſcribit [a]):

*a) p. 26. no. 5.*

*Experimenta Cel. Forſten, cum quibus multorum Medicorum obſeruationes conſentiunt, connubium camphorae cum veſicatorio, manente etiam doctrinae bagliuianae auctoritate, non adeo magnum periculum timere ſinit. Inſuper periculum hoc eapropter valde minuitur, quod plerumque praeſente febre maligna, cum indicatione nata de applicando veſicatorio coniungatur indicatio, de interno vſu camphorae.*

Bina haec momenta vtique accuratiſſimam inquiſitionem et conſiderationem merentur. Eſto itaque, cantharides vi ſua ab iis inſeparabili humores acres reddere, et corrumpere, forſan autem quia tamen in ſumma virium vitalium aliorumque debi-

litate

litate fortiore ſtimulo agunt, quam ſinapiſmi et his eapropter praeferenda ſunt, forſan inquam, alia remedia ipſis iungi poterunt, quae, ſalutari eorum ſtimulo intacto relicto, deleteriam vim qua ſanguinem in putridum magma ſoluunt, minuant, aut proſus inhibeant. A longo iam tempore Medici vitia cantharidibus adhaerentia, atque praecipue peſſimam earum indolem, qua organis vrinariis aduerſae ſunt, minuere et corrigere conati ſunt, vt nempe tutior earum vſus fieret. Praecipue tamen ſtudia haec internum vſum concernunt, quae omnia lubens taceo [b]). Recentiori tempore, poſt alia multa, quae ſal acre cantharidum cicurarent, et obtunderent, camphora commendari coepit, et multis elogiis affici. Primus, quod ſciam, qui eidem hanc virtutem tribuit, fuit *Ioh.* GROENEVELT, Medicus londinenſis [c]). HVXHAM [d]) camphoram vocat magnam acrimoniae cantharidum correctricem, aſſeritque, quod ea hoc fine ſaepius vſus ſit, vtpote ſciens, nil magis aculeos ſalium in iis infringere et obtundere. Cl. COLLIN [e]) conſilium ſuppeditat, eo tempore, quando opus ſit veſicatoriis, interne emulſiones camphoratas exhibendas eſſe, vt acrimonia minuatur, et incommoda, quae alioquin oriuntur, ardor vrinae, ſtranguria etc. praecaueantur, quod ipſum etiam ſuadet WOLTTER [f]). Cel. BALDINGER [g]) paſſim de hac vi camphorae in corrigenda cauſtica acrimonia cantharidum agit, eamque teſtatur. Ill. ROSE'N [h]) conſulit, vt Veſicatorio aliquid camphorae adſpergatur, ne ſtranguriam cieat. Miram camphorae vim in corrigendo cantharidum veneno pulchre probare experimenta, tam in proprio corpore, quam in canibus inſtituta credit FORSTEN [i]). Multam fiduciam in camphoram locare Cl. *Aepli*, ex antea adductis ſatis patet, qui adeo tria grana pulueris cantharidum, cum mercurio dulci et camphora, per repetitas experientias verum et ſecurum in hydrope eſſe remedium affirmat [k]). Quod externas cantharides in veſicatoriis attinet, has admixta camphora, raro

b) *Vid. Forſten quia varia recenſet pag. 210. ſeq.*

c) *in libello de cauto cantharidum vſu interno.*

d) *Operum II. p. 116.*

e) *de miliaribus p. 79.*

f) *pharm. milit. p. 103.*

g) *von Feldkrankheiten*

h) *Hausapotheke p. 45.*

i) *p. 117.*

k) *pag. 17.*



vel

l) *pag. 18.* m) *pag. 33.* vel nunquam in viis vrinariis prauos effectus cauſari credit [l]). Et alibi de harum vſu in febribus malignis praeciſe agens [m]), *Quodſi etiam* ſcribit, *aliquot cantharidum atomi, in maſſam ſanguinis penetrent, nonne hae in centum alias et hae iterum in centenas alias diſſoluentur, id eſt euaneſcent et in nihilum redigentur, minimum reſpectu prauorum effectuum? Nonne cum iis ſimul abſorptae particulae camphoratae ex veſicatorio, et ore aſſumta remedia, cortex chinae, camphora, ſerpentaria, maſſam ſanguinis ab incurſu noxio atomorum ſecuram praeſtabunt et vindicabunt?* Mihi quidem aeque incredibile eſt, atomos cantharidum in millenas alias diſſolutas inertes, et paene nullas reddi, ac certum habetur, atomos moſchi, caſtorei, et antimoniales in centenas et millenas ſolutas tamen non proinde inertes abire, ſed nihilominus in actione ſua in corpus edenda pergere. An, et quousque vere vis camphorae atomos cantharidum hebetet, et corpori minus hoſtiles reddat, fuſius nunc et accuratius inquiram.

Ex his, quae modo elocutus ſum, ſaltem clariſſime perſpicitur, maximos adeo Amicos cantharidum, vt alios Medicos peritos et circumſpectos, qui amorem et fiduciam in illas non nimis extendunt, earum vſum non prorſus innocentem et tutum habere, quia emplaſtro Veſicatorio camphoram addunt et, vbi intus ſumendas illas volunt, hanc ipſis ſociatam vt verum antidotum conſiderant. Quando nunc ad pulſum excitandum abſolute eſſent neceſſariae, ſinapiſmis ad hunc finem nimis imbecillibus, et nulla alia ſecura et praeſtantiſſima remedia interna excitantia darentur, egregium omnino foret, ſi adiecta camphora ipſis nullum ſiniſtrum effectum in corpore permitteret, huiusque ſuccos a corruptione immunes praeſtaret. Ipſe ego hac de re gauderem, maiorique affectu ipſas proſequerer, quam hactenus a me impetrare potui. Poſita omni verecundia, experientiis magnorum Virorum, quos omnes debita veneratione proſequor, contradicere meum non eſt.

Non-

Nonnulla tamen adhuc habeo, quae me ambigere faciunt, quaeque non poſſum non publice profiteri. Rectiſſime, me iudice, pronunciauit LINDESTOLPE [n]): *Omnis correctio Venenorum vana eſt, quantum per hanc tollitur de nocumento, tantum perditur de adiumento. Videntur mihi tales* inquit, HÖFERVS [o]) *nimis in corrigendis medicamentis ſolliciti, non ſecus ac illi, qui, quando per vomitoria volunt euacuare, prius Ventriculum roborant, vel ipſa roborantia vomitoriis admiſcent.* Atque Ill. van SWIETEN [p]) *Semper* inquit, *in illa opinione fui, potius minuendam eſſe medicamentorum quantitatem, ſi quid mali ab iis metuatur, quam vt laborioſis praeparationibus cicurentur eorum vires.* Venenum, et draſticum remedium, ſemper in maiori et minori doſi tale manet, in poſteriore agit minore, et in priore maiori vi; ſi vis maioris doſeos caſtretur, aget vt doſis minor, ſi minor caſtretur, aget vt minima, vel mutabitur in ens iners. Si arſenicum cum oleo deglutiatur, id ſua indole venenum eſſe pergit, de eo autem agitur, quodnam inter haec duo prae altero maiorem vim retineat. Si oleum pauxillum, de ſumto arſenico, ſua vi exuat, reliqua pars ſemper adhuc agit, vt arſenicum. Si maior quantitas olei totum arſenicum omni ſua virtute ſpoliet, non aget amplius vt arſenicum, ſed idem eſt, ac ſi plane non aſſumtum foret. *Boerhaauius* refert de duobus empiricis, qui de praerogatiua ſui Oruietani inter ſe certabant. Vnus antea ſumebat multum butyri, hacque ratione ſumtum arſenicum ipſi non nocebat, alter ſumebat id ſine illo, fiſus ſuo Oruietano, et miſere moriebatur. Eadem ratione mea quidem ſententia res ſe habet cum camphora et cantharidibus. *Mercurialis* puluerem cantharidum teri facit cum tragacantha, in aqua ſoluta, et inde fieri paſtillos, paſtillos hos facit ſiccari, et admiſta cum aqua tragacantha, iterum ſiccari, hocque negotium quater, quinquies, ſexies repeti, tunc ſumendas vult cum lacte, et emulſione ſeminum melonum. Nonne per hoc artificium inuoluuntur et ſegre-

n) *de Venenis p. 671.*

o) *Herc. med. lib. III. c. 4.*

p) *Tom. IV. p. 259.*

ſegregantur a ſe inuicem aculei cantharidum, et quaſi vaginis immittuntur? pungere tum libere prohibentur omnino, attamen etiam non agunt tanquam aculei. Si camphora verum fuerit cantharidum antidotum, parca doſis ipſis addita, aliquam vim iis reſiduam relinquit, ſi maior doſis hanc vim ſuperauerit, eam plane tollit, ac deſtruit, ita vt deinde agere ceſſet. Operae omnino pretium foret, rem hanc curatius conſiderare, atque ſufficientes experientias colligere, quousque effectus veſicatoriorum, cum camphora et ſine ea paratorum, a ſe inuicem differrent. Nempe nondum lex pharmaceutica vbique lata eſt, vt camphora veſicatoriis addatur. *In pharmacopoeia extemporanea* FVLLERI emplaſtrum epiſpaſticum conſiſtit ex pice burgundica, terebinthina, et cantharidibus, et de eo ibidem legitur, quod inter tot paſſim proſtantia ad vſum veſicantem emplaſtra, hoc facile primas obtineat. *In pharmacopoeia londinenſi* emplaſtrum veſicatorium conſtat ex reſina, cera, puluere cantharidum et aceto, et hoc ipſum commendat ROSE'N [q]). TISSOT [r]) nil recipit quam fermentum, puluerem cantharidum et pauxillum aceti et ex his ſolis conſtat Paſta Veſicatoria *Pharmacopoeiae leidenſis*. Sed cum hac ſimplicitate non omnes Medici et Pharmacopoei contenti ſunt. Multis cantharides nondum ſufficienter irritare videntur, quare ipſis adhuc ſtimulantium farraginem addunt. In *Pharmacopoeia edinburgenſi*, emplaſtrum quidem epiſpaſticum ſimplex ex emplaſtro quodam ſaturnino, pice, terebinthina et cantharidibus conſtat, compoſitum autem adhuc continet piper, ſem. ſinapi, et viride aeris. In *pharmacopeeia leidenſi* emplaſtro veſicatorio additur ſemen ſinapi, piper, gummi ammoniacum, viride aeris, radix pyrethri et euphorbium. In *Pharmacopoeia militari Bauariae* non omnia haec, attamen euphorbium additur. Quod inuentores harum compoſitionum nil minus in animo habuerint, quam minuere irritationem cantharidum, ſed potius ipſis calcaria addere adhuc voluerint,

q) *in d. Haus- und Reiſeapothecke.*

r) *avis au peuple.*

fuerint, ex compoſitionum conſideratione clarum eſt. *Pharmacopoeia bateana* praecipit, vt Emplaſtrum veſicatorium fiat ex pice burgundica, oleo oliuarum et puluere cantharidum, adiici autem adhuc vult ſemen ammeos, tanquam corrigens. Poſtea camphora hac intentione adiecta eſt. In *lexico pharmaceutico* IVNCKENII emplaſtrum hoc fit ex fermento, cera, camphora et cantharidibus, in *diſpenſatorio Würtembergenſi* ex his, cera, terebinthina et camphora, in *Viennenſi* ex cantharidibus, terebinthina oleo, cera, olibano, myrrha, maſtiche et camphora. *Pharmacopoeia auſtriaco-prouincialis* recentior myrrham et olibanum omittit. Noſtrae officinae ſecundum compoſitiones praeſtabilitas camphoram vel addunt vel non addunt. Non opus eſt, vt plura diſpenſatoria percurram. Quodſi euictum ſit, camphoram praecauere prauos cantharidum effectus, atque bonos et deſideratos non inhibere, multum peccant Medici et Pharmacopoei, quando illam emplaſtris veſicatoriis non ſemper admiſcent.

Sed quo pondere? qua proportione? ardua haec quaeſtio eſt. Cel. FORSTEN [s]) pulueris cantharidum recentium et camphorae aequam partem granorum octo, cum parca quantitate panis maſticati in cataplaſmatis formam redegit, et ſic cuti impoſuit. Intra 12. horas exſiccatum erat cataplaſma hoc, interim nec titillationem nec pruritum nec inflammationem, multo minus veſiculam produxerat Cantharidum puluis. Videtur ergo is, niſi alia cauſa ſubfuit, cum camphora ſtetiſſe in aequilibrio, nec eius nec illarum vi praeponderante, ſed vna alteram impediente. Vix ergo negari poteſt, valde difficile eſſe determinare proportionem inter vim vtramque, atque cauere ne vires cantharidum prorſus extinguantur, tunc enim expediebat potius applicare has ſolas, mediocri quantitate, vtpote certius operationem ſuam executuras, quam maiori, cum incerta quantitate correcturae camphorae. Haec de vſu externo, iam de interno, ex quo ad externum valere poteſt quaedam con-

s) *p. 65. experim. 23.*

concluſio. Laudatus modo Cel. *Forſten* cani exhibebat drachmam dimidiam pulueris cantharidum, et ſcrupulum camphorae, in pilulis, male habebat canis, ſed 6. die ſanus erat. Alii dabat drachmam dimidiam pulueris, et grana xij camphorae; valde aegrotabat, multum muci ſanguinolenti eiiciebat. Septimo die adhuc valde debilis erat, et comedere detrectabat, octauo die melius habebat, et ſenſim ſanus reddebatur. Eidem adhuc ſemel dabat drachmam dimidiam cantharidum cum 8. granis camphorae, mucum et ſanguinem vomebat, valde aegrotabat vſque ad diem 13. die 14. comedere incipiebat die 15. alacris erat et ſanitatem recuperabat. Conſtat ex his, quo minor erat doſis camphorae reſpectu drachmae dimidiae cantharidum, eo maiorem his vim ſuperſtitem manſiſſe virulentos ſuos effectus edendi. Sed cani paruae ſtaturae dabatur drachma dimidia cantharidum, cum granis 8. camphorae, is veſperi ſtatim valde aegrotabat, altera die erat mortuus [t]). In cadauere ventriculus cum inteſtinis inflammatus et phlegmate ſanguinolento plenus, veſica inflammata, pulmo maculis nigris obſitus, cordis dexter ventriculus, vena caua cum ſuis ramificationibus, vaſa cerebri atro diſſoluto ſanguine expanſa. In hoc caſu igitur camphora ad grana 8. mortem et corruptionem ſanguinis haud impediuerat. Profitetur *Forſten* [u]), viſcera eadem ſere exhibuiſſe phoenomena, ac in canibus illis inueniebantur, quibus experiundi cauſa cantharidum puluerem ſine camphora praebuerat. Conſtat autem ex his, qui cum camphora illi admixto cibati fuerant, primum et ſecundum fortiores a morte quidem vindicatos eſſe, non vero peſſima ſymptomata mortem minitantia auerti potuiſſe, neque potuiſſe camphoram impedire, ne tenerior canis cum his moreretur. Certam ergo, ex miſcela camphorae et cantharidum ſecuritatem nemo facile pollicebitur; in hominibus experimenta per mortes et funera facere, haud licet. Notatu digniſſima ſunt et huc maxime ſpectant fata *Iohannis* GROENEVELT Medici bataui,

t) *pag. 78. 79. experim. 20. 21. 22. 23.*

u) *p. 87.*

tavi, qui, praxin Londini exercens, camphoram cum cantharidibus interne exhibere ſolebat, magno, vt ſibi videbatur, cum fructu. Refertur, Foeminam, cui cantharides praeſcripſerat, camphorae addendae, contra monitum, oblitam fuiſſe, indeque male ſeſe habuiſſe. Igitur is in ius vocabatur a Collegio medico londinenſi, cum ſe, quantum poterat, purgaret, dimittebatur; pergebat igitur in vſu frequentiore cantharidum cum camphora, hacque miſcela, ipſe centenas foeminas, potente hoc diuretico ſe ſanaſſe gloriatur, in praefatione libri *de cauto cantharidum vſu interno in Medicina*[x]), prouocans ad membra collegii, quibus proſperum effectum demonſtrauerit. Anno vero elapſo, iterum citabatur ab eodem, et imprudentum ſuarum praeſcriptionum cantharidum inſimulabatur, ac ob medicinam male exercitam Sceleratorum carceri (Newgate) includebatur, vbi tractatum ſuum conſcripſit. Vix credibile eſt, ſolam inuidiam aliorum Medicorum nouum hoc inuentum generi humano denegantem, ſine ſonticis rationibus, quae ſumma vituperia mereretur, infortunii huius cauſam exſtitiſſe, cum tot foeminae, cur non et mares, teſtimonia ſuae ſanationis adferre, et patrocinari Aeſculapio ſuo potuiſſent. Valde potius probabile eſt, ſi non omnes, tamen plurimos aegros eius male ſeſe ab infido hoc remedio habuiſſe. Non iniuſtam hanc ſuſpicionem eſſe, monſtrat caſus ille notabilis ab Ill. *de* HAEN annotatus[y]), Foeminae febre putrida decumbentis, quae interne non ſumſerat cantharides, cui ſaltem externe illae fuerant applicatae, ſub vſu perpetuo interno camphorae. Sumſerat ſingulis trihoriis camphorae grana ſex. Deinde tria, ac poſtea adhuc duo applicata Veſicantia, quae, ſine dubio ſecundum Pharmacopoeiam Auſtriacam praeparata, etiam camphoram habebant. Cum his nil proficeretur, data Miſtura, quae in vnciis nouem liquidorum, grana duodecim camphorae continebat, ad vnciam vnam, cum Emulſo camphorato, ſingulis horis alternatim ſumendam. His iterum profectum nihil,

x) *prod. 1768.*

y) *Tom. III. p. 51.*

omnia ſymptomata increuerunt. Nono die ſtranguria intolerabilis cum ſanguine, cruciatus ſummi, et eiulatus totas aedes implentes, aluus aeruginoſa et cruenta deiiciens, ita vt gangraenoſa diatheſis inteſtinorum metui deberet, cortex peruvianus et oleum deinde miſerrimam aegram ſanauit. Largiſſimus certe in vna hac foemina fuit camphorae vſus, an autem haec tantillum correxit virulentum cantharidum ingenium? an impedire potuit, vt maſſam ſanguinis ingreſſae harum atomi ſanguinis craſin corrumperent immanesque et horrendos cruciatus in interioribus corporis non excitarent? Illuſtris illa Foemina de qua verba feci §. 19. interne quidem camphoram non ſumſerat, continebat vero illam Emplaſtrum veſicatorium, ex praeſcriptione diſpenſatorii Viennenſis praeparatum. Nihilo minus triſtiſſimus ille ſtatus exoriebatur, cuius ſine dolore non reminiſcor. Eiusmodi caſus non ficti, ſed vere obſeruati, fiduciae in camphoram, cantharidum correctricem, multum omnino derogant, aut ſaltem dubium mouent, an in omnibus indiuiduis, et omni tempore, ſperatus hic effectus expectari queat. Forſan ſi ſinapiſmi non ſufficerent, temperatum Veſicatorium Hoffmanni, ex aequa parte emplaſtri Veſicatorii, et de meliloto compoſitum, dimidiata ſua portione cantharidum, quam totam habet emplaſtrum Veſicatorium officinale, ſecurius agit, quam hoc cum camphora remixtum, quae illi etiam admiſceri poterat. Mitius id omnino eſt, ſed et effectus in humorum maſſa ſunt mitiores. In ſumme deſperato caſu, quando aeger in totum ſopitus, torpidus, omnibus viribus orbus iacet, atque ſui immemor ad omnia potulenta et medicamenta ingerenda eſt inhabilis, pro eo excitando vſuque remediorum poſſibili reddendo, fortiore ſtimulo, rebus omnibus conclamatis, opus eſt, ne aeger ſine ancipiti etiam auxilio pereat.

Multa cum cura legi et relegi Ill. COLLIN egregium Tractatum, quo camphorae vires deſcribit, quas prorſus ſingulares

 res

res, et paene ſtupendas, tamen fere ſaltem in caſibus chirurgicis, ſi paucos de Variolis mali moris excipias, expertus eſt. Efficaciſſimum contra putredinem medicamentum, tot experientiis memorabilibus edoctus, eam merito nominat, atque humorum diſſolutionem ſponte vel a contagio natam ſiſtere, ſanguinique ſuam craſin reſtituere, gangraenam prompte ſiſtere pronunciat [z]). In febribus putridis veſicantia is frequenter applicauit, emulſo camphorato ſimul vſus. Nunquam vero inueni, quod camphorae vim corrigendi cantharidum virus, humores diſſoluens et putrefaciens, tribuerit. Camphora, eo docente, non eſt Medicamentum contra miaſma epidemicum, morbos putridos producens, licet huius miaſmatis effectum, putredinem nempe humorum, corrigat, vires ſuſtineat, erigat, ad venenum ex corpore expellendum. Sed aequa vi, cantharidum humorum maſſam deprauantium effectibus, non reſiſtit, vt in antecedentibus conſtitit.

z) *in Corall. p. 145.*

## §. XLVI.

*Ab omni aeuo per multa ſecula Pleuritis ſanata eſt ſine veſicantibus.*

Poſtquam, vt mihi quidem videtur, de febribus acutis vniuerſalibus hactenus agens ſufficienter commonſtraui, abſolute abeſſe debere ab earum curatione Veſicatoria, conuerto me iam ad inflammationes, certum aliquem locum occupantes febreque acuta ſtipatas. Satis autem clarum eſt, quod ſi etiam inanis eſſet omnis metus, ne ſale ſuo cauſtico humores corrumperent, quod tamen ita ſe habere liquido euici, quodſi hoc vitium camphora ab iis auerteret, quodſi haec addita caueret, ne viis vrinariis noxas inferrent, non poſſent tamen locum habere, nec cantharides ſolae, quia febrem augent, nec camphora, quia haec ad febres inflammatorias neutiquam quadrat. Igitur accedo nunc ad pleuritidem. Inualuit, vt notum eſt, a 30. vel 40. annis (ſi a pluribus, nil intereſt) inter Anglos medicos primo, deinde etiam ad Germanos translatus mos, pleuritidis medelae deſtinare amplum Veſicatorium,

 dolen-

dolenti lateri applicandum. Acutiſſimorum morborum catalogo omnino inſerenda eſt pleuritis vera, vtpote quae, ſi minus apta methodo tractetur, cito iugulare poteſt, eaque propter generoſa remedia non ſaltem ferre, ſed et ſibi depoſcere videtur. Quod nunc Veſicantia attinet, in catalogum pharmacorum antipleuriticorum hodie recepta, ne forte aliquis eorum amator ipſis, auctoritate quorumdam magnorum medicorum motus, in illo eminentiorem locum aſſignet, reliquis probatiſſimis in opprobrium cedentem, notare ante omnia debeo, innumerabiles plane pleuritides ab antiquo aevo, per multa ſecula, et recentiore etiam tempore, ſine Veſicatoriis feliciter fuiſſe ſanatas.

Tacent ſane de iis prorſus antiquorum monumenta; tacent, dum pleuritidis ſanandae methodum docent, inter recentiores non pauci viri ſummi, quos ignorauiſſe vires cantharidum, aut ad earum vſum in morbo reſpicere neglexiſſe, nemo facile crediderit, maxime cum mentionem earum honorificam ab aliis iniici, probe ſciuerint. Hac autem ratione palam oſtenderunt, dum ipſi hoc iuuamine carentes et carere volentes, multos nihilominus, lateris inflammatorio dolore affectos, ſanarunt, ſe ſibi firmiter perſuaſiſſe, multos etiam in poſterum ſine iis ſanabiles fore. Qui Romae, et Boniae, in noſocomiis amplam praxin exercuit, in obſeruando accuratiſſimus et patientiſſimus, et egregia ſane, ad felicem medelam apprime facientia, notata de pleuritide nobis reliquit, *Georgius* BAGLIVVS [a]), quamquam in ea pertractanda Veſicatoriorum mentionem iniiciat, tamen longe alio fine ea laudat, vt alio loco videbimus, et de iis, loco affecto applicandis, nil memorat. Feliciſſimus in hoc morbo, vt in aliis multis abigendis, exſtitit SYDENHAMVS [b]), atque forte primus, qui eumdem rite tractare, miſſis omnibus et nil iuuantibus, et vere nocentibus, docuit. Hic vero in venaeſectione repetita, ſale prunellae, emulſionibus, decoctis pectoralibus,

a) *praxeos med. l. I. c. IX.*

b) *operum p. 335.*

libus, oleo amygd. cum ſyrupo violarum, et linimentis oleoſis omnem rerum cardinem ponit. BOERHAAVII [c]), qui *Sydenhamianam* methodum toties adeo fauſto ſucceſſu adoptauit, et ſuam fecit, omnia conſilia redeunt ad venaeſectionem largam, iteratam, vſque ad abſentiam cruſtae; ad externa emollientia et relaxantia; ad interna refrigerantia, relaxantia, mitigantia; et dum omnia calida et impetum augentia adeo ſollicite vitanda eſſe inculcat, Veſicantia certe collaudare non potuit. Preſſit *Boerhaauii* veſtigia, vt ſemper, ita et hic exacte, magnus eius commentator *van Swieten*, ad eumdem aph. multoque eruditionis et experientiae apparatu eius praecepta illuſtrat, eademque prorſus, quae illae, pharmaca commendat. Veſicatoriorum quidem, quorum vſum paſſim laudatum praeteruidere nequibat, mentionem iniecit, ſed ea reiecit penitus, vel rarius ſaltem et ſub certis circumſtantiis, valde ſuſpenſa manu admiſit, vt ſuo tempore annotare haud intermittam. Reticere non poſſum, fidiſſimum meum praeceptorem, HOFFMANNVM [d]) praeter venaeſectiones, diluentia et diſcutientia, ſpaſmos laxantia, et expectorantia nil collaudare. Qui ob editam ſuam ſuccinctam commentationem de pleuritide, toties ab Ill. *van Swieten* merito magnis praeconiis exornatus eſt, eruditiſſimus TRILLERVS [e]) expertiſſimus ſcribit: „Scalpellum phlebotomum, aqua, acetum, mel, nitrum, hordeum, oleum, et pauciſſima alia, illa ſunt arcana et ſpecifica polychreſta, quae omnem hic abſoluunt paginam, et ad debellandam et compeſcendam pleuritidem plane pleneque ſufficiunt.“ Atque huius aſſerti veritatem, additis aegrorum hiſtoriis, confirmat, qui licet fere omnes grauiſſime decubuerint, ſine cantharidibus, lateri dolenti admotis, fuere ſanati, multis aliis aegris ſilentio praetermiſſis, qui, dum alia remedia pleniſſime ſufficiebant, hoc remedio non indiguerunt.

c) *aph.* 890.

d) *Med. Syſt. Tom. IV. Part. I. Sect. II. c.* 6.

e) *p.* 16.

Summa nunc attentione a me commemorari meretur *Iohannes Huxham*, in cuius operibus, de peripneumonia et

pleuritide elegantiſſima, et a practicis omnibus in ſuccum et ſanguinem conuertenda, legitur commentatio. Quae vero demum ſunt illa eius praeſidia, quibus ſaepius pleuritidem ſuſtulit? Venaeſectio, clyſmata emollientia, fomenta, parti dolenti et toti corpori applicanda, nitroſa, oleoſa, paregorica; de Veſicatoriis in inflammatoria pleuritide altum ſilentium. Agmen, a me nominatorum, magnorum medicorum claudat, licet inter eos non vltimus, *Fr. Boiſſier de* SAUVAGES f), regis Conſiliarius et Medicus, multarumque Academiarum ſocius. Hic in pleuritide vera, adultis prima die, quarta quaque hora; ſecunda bis vel ter venaeſectionem in brachio quouis, ptiſanam, ſuccum borrag. ſperma ceti, oleum amygd. emulſiones, extus linimentum ſedans, veſperi ſyrupum anodynum, ſedato morbo leniora cathartica commendat, prorſus nulla Veſicatoriorum mentione iniecta. An autem a me impetrarem, vt ſilentio praeterirem Virum ſummum *Antonium* L. B. *de* STÖRCK g). Hic *Permulti* ait, *hoc menſe pleuritide decubuerunt, Venae ſectionibus pro neceſſitate repetitis, remediis antiphlogiſticis, decoctis emollientibus cum melle, oxymelle, nitro et ſtibio diaphoretico non abluto et cataplaſmatibus loco dolenti continuo impoſitis plerumque cura omnis abſoluta eſt.* Illuſtria certe nomina citaui, quibus inter practicos totius Europae ea auctoritas eſt, vt ſi horum veſtigia aliquis exacte preſſerit, munere ſuo ipſum rite defunctum eſſe, nemo facile ambiget. Liceat illis etiam meum tenuiſſimum adiicere. Cum in ampla ciuitate, et eius confiniis, per 50. annos medicinam exercuerim, non pauci ſane fuerunt pleuritici, qui mihi ſanandi obuenirent. Omnes *Sydenhamiana* et *Boerhaauiana* methodo ſola tractaui, raro aliquem amiſi, iuſſis meis exacte obedientem, ad morbum nondum nimis adultum, aut antea peruerſe tractatum, aduocatus. Recordor foeminae nobiliſſimae, quater per interualla hoc morbo grauiſſime decumbentis. Remanſerat, a ſecunda inuaſione, preſſorius in parte, quae affecta,

f) *noſol. methodi. Amſtel. 1763. Tom. II. Part. I. p. 451. 461. 462.*

g) *Anno Medico I. p. 34.*

ſecta fuerat, dolor, aliquid calloſi ſuperſtitis, aut pulmonum lobum, pleurae accretum, indicans, qui profunda inſpiratione ingraueſcebat. Nihilominus autem, cum tertia et quarta vice redderetur pleuritica, cum febre ſumma, quinque et ſex venaeſectiones flagitante, tamen ſueta mea methodo, ſine Veſicantibus ſeruabatur; demum elapſo anno, quinta vice terribili malo prehenſa, ſub alius medici curatione mortua eſt. Alii generoſae aegrae, poſtquam, quarta ſectione e vena miſſo cruore, multo denſiori cruſta, ac in praecedentibus, obducto, quintam et ſextam poſtulaſſet, haec ob ſummam puſillanimitatem, et animi deliquia hyſterica, reiterari nequibat. Tamen manente dolore, et febre intenſa, ſolis antiphlogiſticis, fotibuſque emollientibus, reſoluentibus, antiſepticis, et potu tepido aſſiduo, ſanitas plenaria reſtituebatur. Quid opus eſt, vt plures hiſtorias huius morbi, a me per Dei gratiam feliciter ſanati, adſcribam! Vnum tamen adhuc, idque eminentiſſimum exemplum, adduxiſſe operae pretium erit. Steterat Potentiſſimi Regis noſtri FRIDERICI Frater Sereniſſimus, Princeps FERDINANDVS, copiarum ſuarum dux, per integram noctem alta niue ad pectus vſque quaſi ſepultus. Altera die deferebatur in vrbem, totus gelu rigens. Aduocatus Optimo Principi lecto immiſſo potulenta calida praebebam, vt deinde aegritudinis naturam, incommodis ab externa refrigeratione natis ſic ceſſantibus, accuratius diiudicarem. Reſpiratio erat ſumme anxia, et laborioſa, cum ſummo lateris dolore, ad ſingulas inſpirationes aucto, pulſus duriſſimus et celerrimus. Secabatur vena 5. vicibus ad 6. morbi diem, ſanguis detractus ſemper tectus erat denſiſſima et tenaciſſima cruſta. Applicabantur ſine intermiſſione fotus emollientiſſimi, aluus enematibus libera ſeruabatur. Interne dabatur decoctum hordei, oxymel, nitrum, emulſiones oleo amygdalarum bene ſaturatae, infuſa theiformia ex demulcentibus et lenientibus, adhibebantur etiam balnea pulmonica. Quanquam autem grauiſſimus

mor-

morbus eſſet meque, cui pretioſa haec vita ſoli credita erat, valde anxium et ſollicitum redderet, ita vt noctes atque dies circa Aegrum in ea dignitate conſtitutum verſarer, poſt vltimam tamen venaeſectionem, quod quarto die eiici parcius et magna cum moleſtia inceperat, ſputum liberaliter procedebat atque cum eo 7. die effuſus ſudor, deſideratiſſimam ſalutem adferebat. Ineffabile et immenſum erat gaudium meum, cum 8. die Rex dilectiſſimum fratrem inuiſeret, de omni adhibita medendi methodo rationem a me exigens, atque ea contentum ſe eſſe gratioſus mihi ſignificaret. Omnia remedia antipleuritica, pro admiranda ſua perſpicacia, qua omnes paene ſcientias complectitur, exacte cognita habens, de omiſſo autem Veſicatorio me nequaquam reprehendens. Verum obiicient ſine dubio, non ſine magna ſpecie, cantharidum fautores, dari poſſe, methodos laudatas ſaepiſſime ſufficere; cum tamen nonnulli ſub earum adminiſtratione decente, nihilominus moriantur, hos ſeruari forte potuiſſe, ſi Veſicatoria cum aliis optimis remediis ſimul in auxilium vocata fuiſſent. Magna ſpes et fiducia, nondum experto praecipue, naſci ſtatim debet, ſi legerit, nonnullos Autores, qui veluti per incantamentum pleuritides veſicatorio ſeſe ſanaſſe gloriantur. Nolim omnibus praeconiis prorſus contradicere, vrgeo tantum, et conſtanter vrgeo, ſaepius minus idonea et inconſiderata eorum adhibitione, in certum aegrorum detrimentum, etiam valde peccari.

## §. XLVII.

*Veſicatoria non quadrant Pleuritidi, ob pulſus duritiem, et febrem, nec ſubiectis ſenſibilioribus.*

Pleuritidem veram vocant medici dolorem, in loco thoracis quocumque, non abſolute in alterutro latere, intenſum, acutum, punctorium, inſpiratione valde auctum, in exſpiratione leniorem, cum acuta, continua febre, pulſu duro, et tuſſi perpetua, dolorem augente. Diſputatum toties fuit, inter anatomicos, et practicos, de eius ſede, deque ſenſibilitate

et inſenſibilitate pleurae; ſed quia dolor ſub inſpiratione, dilatato thorace adeo increſcit, clarum redditur, ſedem eius, non tamen excluſa pleurae membrana, coſtarum perioſteo, et membrana pulmones veſtiente, eſſe muſculos intercoſtales, hoſque inflammatione laborare, obſtructis eorum arteriis capillaribus, a ſanguine immeabili. Cum his bene multis inſtruatur ipſa pleura, in illa ſine dubio non minus inflammatio facile poteſt enaſci, vt in muſculis. Cum igitur pleuritis ſit febris acuta inflammatoria, atque ego in antecedentibus liquido probauerim, Veſicatoria febribus acutis inflammatoriis curandis neutiquam conuenire, poteram ſimpliciter concludere, ea etiam non conuenire ſanandae pleuritidi. Verum, cum inter medicos magni viri dentur, qui fere tamquam ſpecificum antipleuriticum, emplaſtrum Veſicatorium, parti dolenti appoſitum, extollant, ſpeciatim huius methodi rationem indagare, operae pretium erit. Nolo hic fuſius in ſubiecta, quibus omnium conſenſu praecipue conferunt Veſicatoria, inquirere, atque exinde concludere ad ſubiecta, quibus ex hoc fundamento non conferunt. Breuiter ſaltem noto, ſi Veſicantia locum aptiſſimum apud illos homines habeant, qui vaſorum ſyſtema, colluuie lentorum viſcidorumque humorum oppletum, gerunt; quibus fibrarum laxitas et flacciditas eſt: quorum circulus languet, et pulſus ſegnis, imbecillis, torpiduſque obſeruatur; impoſſibile per rerum naturam eſſe, vt aequa virtute iuuent ſanguine turgidos, fibra forti, et vaſorum robore elaſtico pollentes, viatores, venatores, milites, ruſticos, curſores, olitores, baiulos operarios, duro de robore ſatos, qui, notante cel. TRILLERO [h]), praecipue pleuritidi ſubiiciuntur, quando nunc in hunc morbum illapſi celerrimum et fortiſſimum pulſum exhibent. Aut illi laxi et ſegnes, aut hi ſtricti et fortes, Veſicantia expoſcunt; ambo nequaquam. Quis vero non videt, illos ſtimulo, hos potius fraeno egere; illos peſſumdari, ſi languidis motibus fraena iniiciantur; hos perdi,

h) *Comment. de Pleurit. cap. I. §. XI.*

di, ſi iam in praeceps feſtinanti naturae ſtimulos et calcaria inconſiderate addas. Pulſus valde claſticus, tenſus, durus ſignum pathognomonicum pleuritidis eſt. *Si vis cognoſcere pleuritidem,* inquit BAGLIVVS [i]), *praecipuam curam in natura pulſus cognoſcenda reponito, pulſus durities eſt ſignum fere infallibile, omnium pleuritidum, ſi duritiem, id eſt nimiam arteriae tenſionem. et vibrationem deprehendas, pro certo habeas, patientem laborare pleuritide.* Hanc pulſus duritiem inter proprietatis notas pleuritidis mauult reponere FREINDIVS [k]), quam cum *Galeno* tuſſim. Eandemque, cum totius corporis membranae mutuum inter ſe habeant commercium, atque ab iis propagentur omnes arteriarum tunicae, pleurae membranae inflammatione oborta, hac tenſa et conſtricta, rigiditate in arterias deriuata, enaſci affirmat. Haec durities ſane pleraque mala ſub decurſu grauis huius morbi patrat; ſi in inſtanti pulſus durus mutari poſſet, arte medica quauis, in mollem, protinus aegri ſaluti proſpectum foret, neque enim antea ſanatur, quam haec mutatio facta ſit. Num vero, rudi ſtimulo ſuo, cantharides duram tenſae arteriae vibrationem emendabunt? Nonne potius illam ſua actione magis intenſam reddent, et augebunt?

Eſt praeterea numerus hominum maior, quam facile non expertus crediderit, qui, ob ſumme irritabilem ſyntaxeos neruoſae fabricam, ad ſpaſticas ſtricturas ſumme procliues obſeruantur, atque lenibus etiam pharmacorum ſtimulis offenduntur. Talibus igitur, non ſine multa deliberatione praeuia, ob fabricae ſolius teneritudinem, etiam in illis morbis, qui Veſicantia poſcunt, haec applicabuntur, multoque magis autem ab iisdem perpetuo abeſſe debebunt, ſi motuum, in orbem abeuntium, impetus adfuerit. In corporibus macilentis et gracilibus caute vſurpanda eſſe Veſicatoria, ſapienter BAGLIVVS [l]), monuit, nam ſi alicubi, hic facillime, obortos vidit motus conuulſiuos, febriſque exacerbationem.

i) *operum p.* 33.

k) *Comment. V. de febribus.*

l) *operum p.* 655.

An

An, ſi eiusmodi corpora pleuritis prehenderit, conſilii erit, illorum ſumme irritabiles neruos, dolores exquiſitiſſimos et febrem vehementiorem iam inducentes, adhuc cantharidibus irritare? Foeminas vbi corripit dirum hoc malum, id maiores plerumque tragoedias excitare, quam in viris, notauit TRILLERVS [m]), illis tamen, qui, quoniam grauius laborant, tanto magis Veſicantia applicanda eſſe reputaret, mirum quantum, certe falleretur. Recordor duarum muliercularum hyſtericarum, ſumme ſenſibilium, ſumma pleuritide laborantium, leniter irritantis nitri doſes mediocres vix ferentium, poſt venaeſectionem ad aliquod tempus conuulſarum, ob vehementiam doloris ſubinde ſubſultus tendinum patientium, eapropter a me magna ſollicitudine tractandarum, ſanitatique tamen per Dei gratiam redditarum. An his profuiſſem Veſicantibus? Siue vero pleuritide laborantes robuſtiores fuerint, ſiue debiliores, in his et illis, omnia remedia eo collineare debent, vt vehementia febris mitigetur, atque effraeni motus inhibeantur A forti quippe febre, quae ſolutioni felici morbi reſiſtit, aut chronica aut mortifera mala facile excluduntur. Cum autem Veſicatoria ipſa faciant febrem et praeſentem intendant, impoſſibile eſt, vt haec indicatis remediis annumerentur.

m) *Comment. de pleuritide pag. 4. no. 20.*

## §. XLVIII.

*Veſicatoria repugnant ideae, de vera morbi ſede.*

Diuerſae fuerunt per multa ſecula doctiſſimorum Virorum ſententiae, an ſedes Pleuritidis ſtatuenda ſit in pleura, an in muſculis intercoſtalibus, an in pulmone ipſo, an in his partibus omnibus ſimul. Acriter pro pleura militat *de* HAEN [a]), prouocans ad teſtimonia Autorum, qui pleuram inflammatam et ſideratam in cadaueribus conſpexerunt, atque ſimul ad propria ſua obſeruata. Pleuritidem veram a pleurae inflammatione oriri, ſiquidem inter parietes huius membranae, quae duplex eſt, arteriolas multas a ramo intercoſtali deductas effundi aſſerit FREIND [b]), quae leui ſaepe de cauſa obſtrui ſo-

a) *in difficultatibus circa modernorum ſyſtema de ſenſibilitate et irritabilitate, difficultate III. p. 42. ſeq.*

b) *Comment. V. de febribus.*



leant

leant et inflammationem parere, indeque duritiem pulſus, membranis affectis, ob tenſionem ſuam et elaſticitatem propriam, qui apud aegros pleuriticos obſeruatur, deducit. HOFFMANNVS [c]) in vera pleuritide partem externam pulmonum eſſe affectam, et trahi in conſenſum pleuram contendit, quia exterior pulmonalis membrana pleurae ſoboles eſt, tum et quia in plurimis hominum in alterutro minimum latere pulmones pleurae adnati et concreti ſunt. Non pleuram ſolum affici, quod hactenus temere creditum fuit, ſed ipſam quoque pulmonum ſubſtantiam infeſtari, anatome teſte, docuit TRILLERVS [d]). HVXHAM [e]) dolorem lateris violentum cum febre acuta, pleuritidem nominari dicit oririque, vel a muſculorum intercoſtalium coſtarumque perioſtei vel pleurae ipſius inflammatione, dicit. Hanc ſtrictius loquendo aſſerit profecto veram eſſe pleuritidem, cum illae rheumatiſmi inflammatorii ſint ſpecies et nuncupentur nothae vel ſpuriae pleuritides. Pleuram inflammatam externe pulmonum membranae facile agglutinari, atque ſic ab illa, in hanc inflammationem propagari dicit, atque hoc fieri tanto facilius, quando vel natura vel morbo cohaeſio antea fuit effićta. HOFFMANNVS a pulmonis ſuperficie eiusque membrana in pleuram propagationem inflammationis fieri edixerat [f]). Nil refert, vtrum huic vel *Huxhamo* aſſentiri velimus, ſufficit, quod in loco vtroque concipi poſſit et debeat inflammatio. Sed, vt per cutem, per membranam adipoſam, per muſculos, per coſtas ad pleuram vſque vix penetrat actio topici Veſicatorii, ita difficilius adhuc penetrat ad ipſos pulmones, maxime ſi pleurae non accreuerint, in thoracis cauo fluctuantes, niſi abſorptos a vaſculis bibulis ſales acerrimos perduci in totam maſſam ſanguinis aſſerere velimus, quod vtique non negauerim, illi autem an benignae reſolutioni ſtagnantis et accumulati ſanguinis accommodati ſint, in ſequentibus videbimus. Si ergo non directe et praecipue in pleuram agere queat Veſicatorium, tum quando pleuritis ibidem ſuam ſedem

c) *Med. Syſt. Tom. IV. Part. I. ſect. II. c. 6.*

d) *de Pleurit. pag. 2.*

e) *diſſ. de Pleuritide et Peripneumonia cap. IV. Operum II. pag. 211.*

f) *l. c.*

dem nacta fuit, id, ſi etiam non noceret, multum tamen emolumenti haud poterit adferre. Ita minimum mecum ſtatuit HUXHAM [g]). Pleuritidis, inquit, in veram et ſpuriam diſtinctio in rerum natura vere eſt fundata et in curatione attendi meretur, quodſi enim muſculi intercoſtales ſoli ſint affecti, multo plura a topicorum applicatione, qualia ſunt fomenta, cataplaſmata Veſicatoria, cucurbitulae, et ſimilia ſunt ſperanda, quam ſi lateris dolor a pleura et externa pulmonum membrana dependeat. Cui bono ergo in hoc rerum ſtatu applicabitur Veſicatorium? Dicat forte aliquis, quo profundior ſtaſis, eo certiorem fore ad partes vere non affectas applicato veſicatorio procuratam reuulſionem. De hac irrita intentione, quanquam bona et laudabilis videatur, diſpiciemus alibi.

g) *Operum Tom. II. pag. 217.*

## §. XLIX.

*Veſicatoria repugnant ideae doloris in genere.*

In vniuerſum autem Veſicatorium non videtur eſſe verum et indicatum doloris pleuritici, in genere conſiderati, remedium, ſi illius actionem, huiusque ingenium attente conſideremus, et comparemus. Qui primus iuſtam et genuinam doloris ideam ſuppeditauit, Ill. BOERHAAVIUS [a]), de curatione eius agens, „ſi vis liberare locum dolentem, ait, fac, vt fiat „laxus.“ Sub toto pleuritidis decurſu igitur, fomenta toti thoraci circumuoluenda vult, vt halitus emollientes vaſa inhalantia imbibant. „Certe, inquit, nullo remedio poſt venae„ſectionem plus efficiet medicus, quam fomentis, quae, la„xando et attenuando, multum praeſtant [b]).“ Atque praeceptoris veſtigia premens, *van* SWIETEN [c]), emollientiſſimis fomentis, mediantibus pannis laneis applicitis, vtitur. Nocte autem ne moleſta fiat aegris frequentior fomenti renouatio, perunctum prius vnguento altheae, latus emplaſtro de meliloto, non Veſicatorio, tegit, illi e diametro contrario. Optime etiam iam monuerat BAGLIVUS [d]), totam rationem curandae pleuritidis, aliarumque inflammationum, conſiſtere in procuranda

a) *in commentario proprio ad §. 228.*

b) *ad §. 890.*

c) *in Comment. III. p. 43. 44.*

d) *p. 38.*

randa debita laxitate partis inflammatae, per debita remedia. „Ideo forſan oleum ſeminis lini ab omnibus laudari dicit, pro „maximo remedio contra pleuritidem, quod raro fallat, quia „oleoſa ſua ſubſtantia fibras inflammatione contractas criſpatasque, et ob id fluidorum circulum impedientes laxat, lenit, „et in priſtinum ſtatum reſtituit.“ Laudat remedium illud multum Ill. *de* HAEN [e]) prouocatque ſimul ad TOVRNEFORTIVM [f]), qui refert, Armenios domi perpetuo ſeruare ac adhibere, proptereaque Pleuritidem, cui inconſtans clima impenſe fauet, et qua alii impetuntur, raro experiri. Ob huius olei inſignes vires ſcribit adhuc laudatus *Baglivus*: „Hinc contineri nequeo, quin exclamem, contra recentiores *Helmontiſtas*, qui in pleuritide praeſcribunt ſpiritus, ſales volatiles, „pulueres acres, acutos cet. cum per eos non ſoluant, quod „ſoluere volunt, ſed irritatis magis criſpatiſque fibrillis fluidorum circulationem impediant, et veluti ſtrangulent mortemque quam citiſſime ſollicitent, quod, ſancte fateor, horum „remediorum vſu ſaepiſſime in aegrorum perniciem accidiſſe, „obſeruaui.“ Quod ſi haec cenſura, ex theoria morbi et experientia petita, iuſta fuerit, an eam effugient, qui pulueres acres acutos cantharidum, fortius irritantes, ac omnes qualescumque pulueres, omnesque ſales volatiles, vehemente ſua actione ſuperantes, ipſi loco dolenti admouent, ſicque criſpatis fibrillis, motum ſtagnantis ſanguinis, quem expedire volebant, ſtrangulant. Longus quoque eſt in fotibus laudandis, ad ipſum *Hippocratem* prouocans, HVXHAMVS [g]), qui partem decocto ex ſemine lini cet. cum aqua et lacte foueri iubet, dolorem inflammatorium ſemper a fibris, nimium tenſis, ortum trahere aſſerens, quem fomenta emollientia, illas relaxando, tollant. In rebus valde periculoſis adeo abdomini, et inguinibus applicari vult fomenta, quo nimiam fibrarum adſtrictionem infringant. Multo etiam efficaciora fore balnea emollientia dicit, quibus vtendum in pertinaci plruritide praecipit,

e) *Rat. med. XI. p. 103.*

f) *Lettres du Levant no. 19.*

g) *II. pag. 226.*

cipit, quae dolorem mitigabunt; toti thoraci muſculiſque intercoſtalibus expandendi ſeſe et contrahendi libertatem reſtituent; ac exſcreationem faciliorem reddent. Sane, ſi quid video, ſi haec methodus emolliens, demulcens, relaxans aliquid valeat in ſananda pleuritide, (multum autem omnino valet, quia omnibus prudentibus indicationibus eſt conformis) vix cum ea conciliari poterunt, toto caelo ab eadem diſtantia, et differentia, in ſua actione, Veſicatoria, quae ipſa pungente, rodente et vrente ſua acrimonia dolorem pariunt. Pugnant ſimul eorum acerrimi ſtimuli cum emollientibus et relaxantibus internis, cum indicatiſſimis emulſionibus, ipſoque oleo lini et amygdalarum, quae vtraque a tot auctoribus laudata, *Huxhamo* iudice, bono cum ſucceſſu dantur, quod vel ex eo apparet, quia hominibus robuſtis, et laborioſis fibris rigidis, et corporis ſiccitate, praeditis, hic morbus maxime familiaris eſt et, tempeſtate frigida et ſicca regnante, inprimis ſaeuit. Vnum adhuc habeo, quod vrgeam. Iungit magnus hic vir his remediis etiam interna et externa anodyna, emplaſtrumque opiatum praeſcribit, in quorum vſum iam non inquiro. Id ſaltem exinde infero, dum fibras laxiſſimas cupit et quaſi ſemi-paralyticas, ipſum ſimul neceſſario ab acerrimo canthаridum ſale, eas irritante et criſpante, dehortari. *Huxhamum* ſine dubio ſequi video etiam Cl. BALL[h]), qui omnis generis emollientia, et in morbo grauiore etiam balnea ad collum vſque laudat. Atque haec emollientia, ſi etiam cum aliis indicatiſſimis praeſidiis in grauiore pleuritide, reſolui neſcia, hoc fine non potiantur, et ſuppurationem orturam praeuertere nequeant, tamen eapropter ſeſe commendabunt, quod, vt in eorum honorem notat *van* SWIETEN[i]), ſic laxent loca intercoſtalia, vt ſpes ſit, pus verſus exteriora duci poſſe, et periculoſum empyema ſic praecaueri. Hoc ipſum autem a Veſicantibus, niſi reſoluatur obſtructio, potius, vt ſtatim videbimus, gangraenae fauentibus, nemo facile exſpectauerit.

h) *tract. practico de febribus, part. I. p. 230.*

i) *III. p. 44.*

§. L.

§. L.

*Maxime autem ſi dolor ſit inflammatorius.*

Dum de doloris mitigatione agit BOHNIVS [a]), Veſicatoriorum quoque meminit, ea autem, pro hoc fine obtinendo, parti non dolenti applicari vult, quatenus non tam materiam peccantem, quam ſpirituum impetum, a parte dolente auertendo agant, iuxta HIPPOCRATEM [b]). *Duobus doloribus obortis ſimul non in eodem loco, alter alterum obſcurat.* Non interea negari poteſt, dari dolores, in quibus Veſicatorium, ipſi loco dolenti admotum, lenimen praeſtat, dum materiam, cauſſam doloris, loco mouet, et verſus exteriora determinat, vt in rheumatiſmo inueterato, in malo iſchiadico cet. Rectiſſime ergo alio loco BOHNIVS [c]) monet: „Olim quidem ipſi parti dolenti, aut quacumque defluxione laboranti, Veſicatoria, quaſi plus attrahant, et malum augeant, Medicos applicare ambiguiſſe; id „vero tuto fieri poſſe, praxin quotidianam docere, affirmat.“ Caueamus autem, ne ſtatim exiſtimemus, hoc trahi poſſe ex ſententia *Bohnii* ad pleuritidem, etenim prudens addit: *Niſi inflammatio ſubſit.* Pulchre etiam annotauerat WEDELIVS [d]). „Si humores ſeroſi acres in parte quadam ipſa reſtitent, eam „vellicent, rodant, et tendant, Veſicatoria facere officium:“ Sed non minus, vt *Bohnius*, adiicit: *citra inflammationem tamen.* Porro HOFFMANNVS [e]) regulam ſuppeditat, nunquam applicanda eſſe veſicatoria parti, cui dolor et inflammatio inſidet. Igitur ex hoc etiam viſionis puncto conſiderata Veſicatoria, loco dolenti admota, contrariantur ideae, quam de pleuritidis ingenio et medela, medici tenent omnes. Scilicet eam nobis concipimus, vt inflammationem muſculorum intercoſtalium, et adiacentis pleurae. Breuibus ſed exquiſitis verbis illam deſcribit HVXHAM [f]). *Cum dolor ſit ſtimulus*, inquit, *quo ſanguinis circulus acceleratur*, *ſanguis ipſe exaeſtuatur*, *et plus naturaliter iuſto ad partem dolentem deriuatur*, *inde eo inflammatio ipſa augeri debet. Spina carni infixa aliquam excitat febrem*, *et in vicinis partibus inflammationem.* Vi huius notio-

a) *de officio medici p.* 361.
b) *II. aph.* 46.
c) *pag.* 317.
d) *mat. med. pag.* 90.
e) *diſſ. de Veſicautibus* §. 19.
f) *Operum II. p.* 228.

notionis, BOERHAAVIVS[g]), omne calefaciens, impetum augens, vitandum eſſe dicit, in regimine diaetetico et medela. Nunc autem cantharidibus ineſt vis ſtimulans, calefaciens et inflammatoria[h]); neque, MORTONO monente[i]), aliter agunt, quam inducendo inflammationem artificialem, atque diatheſin inflammatoriam maſſae humorum impertiendo. Quid ergo magis contradictorium audiri poſſet, quam ignem, adiecto igne, velle extinguere, atque inflammationem, addito inflammatorio ſtimulo, velle perſanare? Quid magis contradictorium, quam interne dato nitro ab omnibus practicis laudato, quod BOERHAAVIVS[k]), ſpecificum in hoc morbo vocat, igni reſiſtere, et externe ipſi pabulum addere? Bene quoque perpendendum eſt, ſaeuiſſimam pleuritidem, reſolui neſciam, et in abſceſſum non tendentem, terminari in gangraenam. Id rerum vſu edoctus diſerte eloquitur HVXHAM[l]): *Bene quoque conſiderandum eſt, quaelibet pleurae coeterarumque partium inflammatio, quae tempeſtiua ſanguinis emiſſione non imminuitur, aut diluentibus antiphlogiſticis, emollientibus potionibus, et medicamentis non reſoluitur, abſceſſu aut gangraena vt terminetur, neceſſe eſt.* Eapropter BOERHAAVIVS[m]), monuit, ſemper curandum eſſe, vt in pleuritide ſananda eligantur illa, quae putredini aduerſiſſima. In hunc locum commentaturus, *van Swieten* haec verba dedit: „In pleuritide enim iam adeſt „acuta continua febris, per quam humores in putridam corru„ptionem diſponuntur.“ Non defuere exempla hominum, etiam non febricitantium, quibus ipſum Veſicatorium gangraenam loci adferret, cui impoſitum erat; nonne haec ſola conſideratio ſufficit monito, vt cautius cum eo mercentur eius fautores? Nonne inde clarum eſt, quo acutior pleuritis, eo magis periculoſum eſſe Veſicatorium? Nil certe de actione vera cantharidum intellexit bonus *Benedictus* SYLVATICVS[n]), vbi in pleuritide Veſicantia tunc applicanda vult, quando maior eſt ſuſpicio putredinis. Omnia fere remedia, quae antiqui

g) *aph. 890.*

h) *Hoffm. med. ſyſt. II. p. 281.*

i) *exercit. de febribus pag. 40. 187.*

k) *in Comment. propria ad hunc locum.*

l) Operum II. p. 224.

m) *aph. 899.*

n) *conſil. cent. II. no. 53.*

qui medici huius morbi curationi deſtinarunt, erant acida, vel aceſcentia; ptiſana hordei, acetum, mel, quibus adhuc hodie feliciter vtuntur medici, merito ſepoſitis ſalibus volatilibus. Nunc autem BORHAAVIVS alibi [o]) docuerat, Veſicatoria per ſe facere febrem, anxietatem, halitum cadaueroſum, vrinam foetidam et acrem, ſanguinem in acre putrefaciens ſolutum. Haec omnia faciunt in corpore, in quo nondum vlla ad putredinem diſpoſitio, quid ergo facient, vbi morbus ad hanc diſponens iam adeſt? Apparet eapropter clariſſime, Veſicantia, etiam vel brachiis, vel cruribus applicata, non quadrare ad pleuritidem, multo minus impoſita parti dolenti ipſi. Nemo facile ardentiſſime amans ardentiſſima Veſicatoria igne occulto grauida, auderet aſſerere, ſine alio medicinali apparatu, haec curationi pleuritidis ſufficere, ſed largietur et affirmabit, omnino illo ſimul adhibito opus eſſe. Sed hic conſtat ex acidis et aceſcentibus, blandis laxantibus, emollientibus, demulcentibus oleoſis, refrigerantibus, nitratis, quae omnia ne tantillum irritant. Nonne cenſuram promeritam incurreret medicus, qui aegro ſuo pleuritico vna hora daret antiphlogiſtica nominata, et altera hora calida alexipharmaca et ſalia volatilia, aut vtraque ſibi inuicem iungeret? An cenſuram declinare poteſt, qui dum intus ſumenda antiphlogiſtica et demulcentia porrigit, et extus magis, quam omnia alexipharmaca et ſalia volatilia alcalica, ſtimulantia, rodentia, vrentia, admouet Veſicatoria? An talis methodus rationalis audire poteſt, quando artifex, qui remedia ita eligere et coniungere inuicem debet, vt in vnum finem amice conſpirent, et collineant, bellum inteſtinum inter ea, quibus naturalis inuicem antipathia eſt, ipſe in aegri perniciem concitat?

o) *in Comment. proprio ad aph. 75. voce Veſicantia.*

## §. LI.

*Veſicatoria in pleuritide remedio prin-*

Nondum vero omnia excuſſi, quae Veſicatoriorum applicationi aduerſari credo. Omnes practici vno ore affirmant, ſiue

ſiue iis faueant, ſiue minus, venaeſectionem eſſe princeps remedium, atque ſine ea veram pleuritidem eſſe inſanabilem. A duobus annorum millibus pleuriticis ſanguinem fuiſſe detractum, ex omnium pene medicorum, Graecorum, Latinorum, Arabum, Barbarorum, ſcriptis, iuxta temporum ſeriem, docuit *Renatus* MOREAU; medicus Pariſienſis [a]), praecipue demonſtrans, ex qua corporis parte, ſecundum varias ſententias, fuerit emiſſus. In aëre romano phlebotomiam eſſe princeps remedium in pleuritide, et ſtatim mittendum ſanguinem eſſe, vt depletis hac ratione vaſis, in libertatem reſtituantur fluida, notauit BAGLIVVS [b]). SYDENHAMVS [c]) in venaeſectione ſpem ponit maximam, repetit eam, vbi dolor et alia ſymptomata admodum ſaeuiunt, et conſtanter aſſerit, hunc morbum, licet illegitime tractatus, inter potentiſſimas orci ianuas merito recenſeatur, hac methodo aeque certo, tuto, ac alium quemlibet, debellari; per ipſum ſectae venae orificium et pleuritidi fugam parari, et ſanitati reditum, cum huius morbi medela in repetita venaeſectione fere tota ſtet. Ad *Sydenhamum* prouocans FREINDIVS [d]), praeſens eſſe pleuritidi, inter initia, a vena ſecta, auxilium, ſcribit; ita quidem, vt ſi ab hoc medicinae genere diſceſſeris, aliud fruſtra quaeras. Primum in curatione locum, venaeſectioni ad cruſtae abſentiam, repetitae, dedit BOERHAAVIVS [e]), atque vrgentiſſimas eſſe rationes, quae pro venaeſectione militent, edixit Ill. *van* SWIETEN [f]). Eruditiſſimus TRILLERVS *), venaeſectionem ſacram anchoram vocat, ad quam vnice confugiendum ſit, in hoc morbo, vtpote a qua ſola omnis pleuriticorum ſalus pendeat. „Hac enim mox ab initio mali, inquit, ſat cito, crebro, et „large, adminiſtrata, omnis ferocientis morbi vis illico perit, „et malum in ipſa quaſi herba penitus ſuffocatur. Eadem

*cipi venaeſectioni contrariantur et criſes turbant.*

a) *de miſſione ſanguinis in pleuritide, Pariſ. 1630. rarus liber recuſus Halae 1742. additusque Schultzii Compendio hiſt. med.*

b) *pag. 34. 46.*

c) *pag. 335. 336. 338. 339.*

d) *Comment. V. de febribus.*

e) *aph. 890.*

f) *in Comment. Tom. III. p. 25.*

 „con-

*) *Comment. de Pleurit. cap. II. quod totum de ſumma venaeſectionis neceſſitate, vſu et efficacia agit, §. 5.*

„contra aut temere neglecta prorſus, aut parce nimis, et timi„de inſtituta, aegrorum ſalus de exigua ſpe pendet, et in ſum„mum vitae diſcrimen adducitur, licet omnis medicamento„rum apparatus in ſubſidium aduocetur.“ Cl. HVXHAM [ff]), ſanginis maiorem vel minorem detractionem maxime neceſſariam, et quibuscumque aliis auxiliis praemittendam eſſe, inculcat; quia ſi hac, et diluentibus antiphlogiſticis inflammatio non minuatur, haec neceſſario in gangraenam abeat. Celerrimum remedium largiſſimam venaeſectionem eſſe, dicit Ill. L. B. *de* STÖRCK [g]). et hanc aliquoties repetitam effeciſſe refert, vt vltima vice adminiſtrata, omnia prorſus ſymptomata euanuerint et febris integre ceſſauerit, vnde aliquoties pleuritidem ſolis venaeſectionibus iugulare licuerit. SAUVAGES [h]), ſi ante finem ſecundi et tertii diei ſuccurratur repetita venaeſectione, et potu diluente, vix vllum mori, affirmat. En ſummorum practicorum ſententias, in vno conſpectu exhibitas! Nunc, quando omnis rerum cardo, dum ſanandus eſt pleuriticus, in venaeſectione vertitur; quando hac methodo certo et tuto pleuriticus curatur; quando ab ea omnis aegrotantium ſalus pendet, et ſine ea omnia remedia indicatiſſima nil efficiunt, quando interdum ſolis venaeſectionibus iugulare pleuritidem licuerit; iiſque primis diebus adminiſtratis vix vllus moriatur; neceſſario omnino omnia abeſſe debebunt a curatione, quae ſalatures eius effectus turbant, iiſdemque contrariantur, ergo ſine dubio etiam Veſicatorium. Quid enim efficit proprie venaeſectio, quid hoc? Illa impetum febris moderatur, hoc illum auget; omne autem, quod impetum auget, vitandum eſſe, inculcat *Boerhaauius;* illa refrigerat, hoc calorem in parte, et deinde in toto corpore, auget, omne autem calefaciens in aëre, lecto, victu, medela, vitandum eſſe, ſummus hic medicus, monet. Paucis dicam: eius abſolutiſſimae methodo, innumeris felicibus euentibus comprobatae, Veſicatorium in ſolidum repugnat, et contrariatur.

Si

ff) *II.* 224.

g) *anno medico II. p.* 67. 68.

h) *noſol. method. Tom. II part. I. p.* 450.

Si ſecus ſentientes ab erronea ſua medendi methodo non reuocentur, ſignificantiſſimis verbis tanti Viri, Ill. HVXHAM [i]), neſcio certe, quid eos mouere debeat. *Quam ſaepe in Praxi conſueta videmus, aegrotis larga ſatis copia ſanguinem mitti, et veſicatoria applicari. Quod profecto ſic cum ratione conueniet, ac ſi quis partem magni incendii, prius ſupprimere velit, et mox poſtea reſiduam partem extinguere anniteretur, puluere pyrio aut vini ſpiritu; aut ac ſi equo aſpero flagella et calcaria addere velis, quem demulcere cupias, quod ſane fieri ſolet, cum veſicatoriis, vbi vis vaſorum oſcillatoria nimia, et fluidorum motus obſeruatur rapidior.*

i) *II. p. 23.*

Attendamus adhuc ad pleuritidis ſolutionem, viaſque naturae, per quas haec illam ſanat, quaſque ſedulo et attente legere medicus peritus debet. Rara eſt, et in leuiore malo ſaltem ſperari poteſt, reſolutio, benigna *Boerhaauio* dicta; haecque, certe ſi obtineri queat, Veſicatorio non indiget. Frequentior ſanatio eſt, quae fit coctione, et excretione critica cauſſae, per haemorrhoides; per vrinam; per aluum, ante quartum diem; per abſceſſus, ante 6. diem; per metaſtaſin materiae ad humerum, dorſum; tandem per ſputum; quae criſis frequentiſſima eſt, licet eam rideat Cl. FREIND [k]), atque in peripneumonia ſaltem, non in pleuritide, locum habere poſſe, contendat. Iam in principio morbi, nemo medentum ſcit, quo natura vergat, ideoque ſemper attentus eſſe debet, eiuſque ductum ſequi. Applicetur nunc ſtatim in principio Veſicatorium ad latus pleuriticum; per hoc numquam ſane pleuritis iudicata eſt. Quid ergo clarius, quam hac euacuatione excitata, contra monitum *Hippocratis*, cruda moueri, non cocta; deinde omnibus illis euacuationibus criticis, a naturae molimine pendentibus, violentas quaſi manus iniici, eamdem in ſuo opere manifeſte aliorſum auocari, et impediri, officiumque eius miniſtri ſic negligi, et obiter haberi. Namque nemo eſt, qui probare queat, ſi etiam Veſicatorium

k) *Comm. V. de febribus.*

 pro

pro reſoluente remedio venditare voluerit, certo effectu et ſemper reſolutionem ab eodem impetrari; aeger quippe raro, aut numquam, ſi etiam cum Veſicatorio ſanetur, ſine aliqua criſi ex memoratis, ſanatur.

§. LII.

*At his omnibus non obſtantibus, laudantur Veſicatoria, loco dolenti admouenda, a Mayernio, et Meadio.*

Verum enim vero, his omnibus non obſtantibus, hodie a multis medicis ſemel vſu receptum eſt, vt in pleuritide, vix vna aut altera venaeſectione praemiſſa, lateri dolenti latum ſatis Veſicatorium admoueatur, more, ab Anglis praecipue, ad nos translato. De his remediis agens, WILLISIVS [a]), obſtructas vias reſerant, ſcribit, atque ſanguinis aut ſeri portiones alicubi ſtagnantes, aut extrauaſatas commouent, et circulationi reddunt, quamobrem illa non tantum in morbis ſeroſis, ſed et ſanguineis, imo in pleuritide, peripneumonia, et febribus quibuſcumque aliis, iuuare ſolent. Qui Veſicatoria fere ad omnia vtilia cenſuit, *Freind*, ea etiam in pleuritide egregie valere ſcribit et, quod ſatis miror, quia dum altius in corpus intrant, humores commoueant, qui, niſi omnia me fallant, in hoc morbo iam nimis commoti ſunt, atque vlteriori commotione vix indigent, de loco autem, cui praeciſe imponenda ſint, nil praecipit. Primus, quod ſciam, qui ipſi parti affectae Veſicatorium admouit, fuit *Thomas* MAYERNE, vir magnae in Anglia auctoritatis, eques auratus, baro albonae, in aula britannica archiatrorum comes, multis virtutibus inclytus, ad ſenium vſque omnibus venerabilis, ſplendido epitaphio poſt fata honoratus. Norunt omnes, quantum, etiam apud viros eruditiſſimos, valeat auctoritatis praeiudicata opinio; quid mirum igitur, quando fortuito bene ceſſit *Mayernio* hoc medelae genus, quod illud primo Londini ciuitate donatum fuerit, et poſtea latius propagatum. Videamus et ſollicite examinemus hiſtoriam illius morbi, a clariſſimo viro relictam [b]), qui anſam dedit inſtituendo experimento. Dum de pleuritide agit, *in ſero acri*, inquit, *latet ſal pungens*, *et mem-*

a) *Pharm. rat. II. p. 224.*

b) *ſyntagm. praxeos med. lib. II. cap. V. p. 170.*

*membranam vellicans, vnde dolor; ſerum hoc ſi diuertatur, ſublata cauſſa, procul dubio tolletur effectus.* Ita ratiocinabatur *Mayernius*, theoriamque ſibi formabat, *Helmontianam* de ſpina infixa olentem, ſed falſiſſimam; ſecundum hanc, vnum ſal pungens debebat extrahere, et diuertere alterum. Meliorem ideam fouit WILLISIVS [c]), qui bene cognouit, cauſſam proximam pleuritidis eſſe *ſanguinem, in membranae pleurae vaſis minoribus, ob lentorem aggeſtum, indeque ob turgeſcentiam, phlegmonen excitantem.* Haec autem pleuritis vera phlegmonodes naſci poteſt ab optimo ſanguine, omnis ſalis pungentis experte, in ſaniſſimo homine, tempore hyemali. Eapropter per ipſa principia *Mayerniana*, applicatio Veſicatorii ſaltem quadraret ad pleuritidem rheumaticam, ſpuriam, quam a ſero acri deducere licet, ſine manifeſta febre affligentem, non ad ſanguineam inflammatoriam. Scribit interea nihilo minus *Mayernius* porro: *Ego Thomae de Vaux, Londini, poſt omnia facta, quae pleuritidi conferunt, perſeuerante lateris dolore intolerabili, cum febre ſumma, cet. parti ipſi dolenti iuſſi applicari amplum Veſicatorium, a quo per plures dies, attracta et euacuata ingens ſeri, ſiue ichoris copia, ſublatus dolor, et aeger, variis morbis attritus, et moribundus, conualuit.* De veritate caſus, abſit, vt dubitem, ſed refero ſanationem ad illos, qui fortuito et bonitate naturae feliciter terminantur, licet medici multum in praeſcribendis remediis peccauerint. Ipſa vlterior caſus enarratio docet, aegrum non breui ab applicatione fuiſſe leuatum, (vt gloriari ſolent Veſicatorii fautores) ſed per plures dies multas aerumnas paſſum, ita vt fractis omnibus viribus, in mortis faucibus haereret, e quibus tamen bona fortuna euaſit. Sed contemplemur ſedulo omnia, quae ante applicationem Veſicatorii facta ſunt. *Mayernius* in genere in pleuritide vnam venaeſectionem commendat, de repetendis, quae febrem mitigaſſent, vt ſaepe ſaepius fit, prorſus tacet. Dedit antimonium diaphoreticum, quod potenter ex eius mente

c) *Pharm. rat. II. p. 102.*

mente humorum coagulationem prohibet, et iam coagulatos diſſipat, quodque tuto poteſt exhiberi, quod autem, demonſtrante BOERHAAVIO [d]), iners noxiaque calx eſt, carens omni actuoſo, deprehendendo per obſeruationes, carens omni bono, ſi fuerit ablutum, cuius ergo vſum diſſuadet. Porro *Mayernius* lapidem prunellae bis, terue, in die dedit, quem mirabiliter calorem extinguere et febrem ſedare, recte dicit; ſed doſis eius fuit nimis parca. Porrexit etiam ſtercus equilinum, expreſſum, vino albo dilutum, a quo multos deſperatis rebus conualuiſſe dicit. Miror ego! certe enim ſtercoraceum hoc iulapium non, vt lapis prunellae, refrigerat, nec ſuccus naſturtii aquatici et hortenſis, quem dedit, licet additum oleum et acetum, eius irritantes ſtimulos aliquantiſper obtuderit. Nolo peccare in ſacros *Mayernianos* manes, attamen aſſerere cogor, non acta omnia illa apud aegrum fuiſſe, quae agenda erant, et hodie agerentur. Defuit venaeſectio repetita, defuit largius nitrum; largius acetum et oleum; abfuit mel, defuere potulenta demulcentia, tepida; defuere omnia externa relaxantia et emollientia, quorum loco pulli iuniores, per medium ſecti, lateri appoſiti laudantur. Si omnia haec, quae defuerunt, adfuiſſent, abfuiſſe ſalua conſcientia poterat Veſicatorium, aegerque citius obtinuiſſet leuamen, neque inter tot aerumnas ad notabile vitae periculum fuiſſet adductus, antequam ex eo bona fortuna eluctatus eſt.

Interim ab hoc externo remedio, quod a ſagaciſſimo *Mayernio* ſe primum didiciſſe dicit, ſe multis iam annis commodum compertum habere, refert vir ſuummus, *Richardus* MEAD [e]). Salua autem veneratione, quae glorioſae eius memoriae debetur, non diffiteor, mihi etiam eius methodum medendi pleuritidi, quam tradit, non ab omni parte arridere. Detrahi primo iubet ſanguinem, quantum opus eſt, an vna vice, an pluribus, detrahi velit, non certo conſtat. Deinde oleum lini laudat ad tuſſim, nitrum ad refrigerandum, porro ad

d) *in Chem. II. p. 452.*

e) *monit. med. pag. 22.*

ad ſanguinem, in canaliculis ſuis haerentem, ſoluendum, ſanguinem hirci ſylueſtris, (quod abſonum *Helmontii* remedium merito ſalſe perſtringit TRILLERVS [f]), et ſalia volatilia, quae nocentiſſima certe, et ad hunc finem, cui nitrum refrigerans ſimul optime proſpicit, prorſus inepta ſunt. Cum ſalia haec volatilia alcalina interne exhibuerit *Meadius*, mirum non eſt, quod et emplaſtrum Veſicatorium, lateri affecto impoſitum, inſigniter prodeſſe crediderit, ad foras extrahendum peccantem humorem, vt loquitur. At vero conſiderare poterat tantus vir, humorem illum peccantem non eſſe tenue ſerum, quod reſtitans, perſpiratione et ſudore, eliminari debuiſſet, ſed, vt ipſe dicit, eſſe ſanguinem, in ſuis canaliculis haerentem, lentum omnino, et hos obſtruentem, quem ideo ſoluendum eſſe, bene cognouerat. Sed ſi reſolutione pleuritis ſanari debet, quam ſemper intendere omni cura debet medicus, ad fluendum aptus redditus, loco mouendus eſt, per ſua vaſa integra manentia, non rupta, ita enim naſceretur abſceſſus. Verum, ex integris manentibus vaſis, ſanguis, qui iis impactus eſt, foras extrahi omnino nequit, ergo, in iis in circulum ſuum abripiendus, antea diſſolui debet. Illam autem rationem, qua ſeſe inſinuantes cantharides ſanguinem ſoluunt, illam phlogiſticam et alcaleſcentem indolem, quam ipſi affricant, *Mayernius* prorſus ignorauit, et ad eam eximius *Meadius* non attendit. Vterque alioquin bene perſpexiſſet, hanc ſolutionis viam ſanationi pleuritidis nequaquam bene congruere. Tanto magis ergo miror, *cel. Oſterdyck* SCHACHT [g]), confidenter aſſerere, nil eſſe, in quo in cura pleuritidis tantum praeſidii repoſitum ſit, quam in Veſicatorio, non ad remotiora tantum loca, ſed ad ipſam dolentem partem admoto.

f) *p. 41.*

g) *inſtit. med. pract. ſec. II. lib. VI. cap. I. §. 33.*

## §. LIII.

*Tum et praecipue a Cl. Pringlio, cuius methodus conſideratur.*

Horum magnorum virorum veſtigia exacte ſecutus eſt celeberrimus *Pringle*, quem, ſi vllum alium, vrgere Veſicatorium,

rium, dolenti loco applicandum; vt primum et ſpecificum remedium conſiderare; atque adeo venaeſectioni aut praeferre, aut cum ea aequae virtutis habere; non ſine admiratione video. De venaeſectione quidem, primis tribus vel 4. diebus audacter repetenda, ac ſputo critico reiici incipiente, et pergente, ſaltem omittenda, loquitur eximius PRINGLIVS [a]). Aſſerit interea, Veſicatorium totam curationem breuiorem reddere, atque magnae quantitati ſanguinis emittendi, qua, ſine illo, ad ſanationem opus erat, parcere, tantaque eius iactura curationem minime indigere; pleuritidem nempe ſimplicem, aut cum pulmone mediocriter affecto, parca venaeſectione eſſe curabilem, magnumque Veſicatorium in loco dolente, verum eius eſſe remedium. Liceat mihi, pace viri ſummi, quem, meritorum eius pulchre gnarus, impenſe veneror, eloqui libere, quid ſentiam. Pleuritis ſemper febrem acutam comitem habet, oriturque plerumque ex febre acuta praecedente [b]). Haec febris ſaepe notabili tempore praecedit dolorem lateris [c]); hac febre, illud lentum inflammatorium in loca intercoſtalia deponitur [d]). Sine dubio ergo eo tempore, quo pleuritis adeſt, omnis maſſa ſanguinis lentore phlogiſtico eſt referta et onuſta, aliter enim is, poſt quartam, quintam, ſextam, venaeſectionem, ſeſe non adhuc conſpiciendum exhiberet; et praeterea exſcreatu tanta copia lentiſſimi ſputi non poſſet excerni. Poſcit nunc morbi ſanatio, niſi benigna reſolutio, leuiore ipſo exiſtente, impetranda ſit, vt lentum hoc phlogiſticum, in parte affecta fixum, attamen et in tota ſanguiuis maſſa oberrans, vtcumque ſolutum, aut ſputo, bona criſi, eiiciatur, aut multis venaeſectionibus educatur; namque non ſemel ſiccam manentem pleuritidem, ſolis venaeſectionibus, educta lenta materie, quae cruſtam inflammatoriam conſtituit, et antiphlogiſticis remediis, ſanatam vidi. Cumque corium hoc porcinum nulla arte in aqua tepida ſit ſolubile, dantur medici, qui aſſerant, omnem operam eſſe

a) p. 162. edit. germ.

b) Boerh. aph. 882.

c) van Swieten III. p. 20. in fine.

d) Swieten II. pag. 80.

eſſe inanem, omnia remedia eſſe fruſtranea, niſi illud omne, miſſo repetitis vicibus ſanguine, cum hoc, ex vaſorum ſyſtemate, extrahatur. Iam ergo quaeritur, an Veſicatorium vim habeat, ita diſſoluendi lentum phlogiſticum in ſanguine, vt extractione eius per toties repetitam venaeſectionem non opus ſit. Hoc quidem *Pringlius* credere omnino videtur, hoc lucrum Veſicatorio aſſignans, vt magnam adeo iacturam ſanguinis praeuertat, et praecaueat, quae ergo ad medelam, poſt eius applicationem, non requiratur. Vt de hac magnifica ſpe, de hoc amplo promiſſo, rite iudicemus, conſideremus denuo, totam maſſam ſanguinis lentore phlogiſtico refertiſſimam eſſe. Vt ergo ad non ſolutum lentorem extrahendum, vna venaeſectio haud ſufficit, ſed plures requiruntur, ita etiam, ſi ea carere queamus, ad non ſolutum attenuandum, vnum ſoluturum Veſicatorium non ſufficiet, ſed plura requirentur; nam inter ſoluendum et ſoluens debet eſſe proportio, maxime, cum longam moram curatio pleuritidis non patiatur, ſed citam et maturatam expoſcat. Adeoque non ſoli lateri, ſed pluribus partibus plura ſimul admoueri deberent. Verum, vt videbimus, ipſe *Pringlius*, hoc damnoſum fore, iudicat, ſi alii parti, praeterquam affecto lateri, Veſicatorium imponeretur; ſed hoc ſimplex, et vnum, toti lentori, ſi eum etiam innocentiſſime ſolueret, certiſſime foret impar. Ill. HAENIVS, Veſicatorio quidem fauens, ſed late patentem illam vim, quam *Pringlius* ei tribuit, vt omnia eius conſilia probant, minime admittens, quaeſtionem practicam mouet: *An, euacuationibus aliis ſufficienter inſtitutis, Veſicantia diſſoluant cruorem phlogiſticum* [e])? ſapientioribus hoc determinandum relinquens. Magnum ergo, inter peritiſſimos hos in arte viros, opinionum diuortium! *Pringlius* quippe, parcam ſaltem venaeſectionem cum Veſicatorio requiri ad curam, affirmans, hoc ſolutionem ſufficientem lentoris praeſtare poſſe, tueri debet. *Haënius* non fidit Veſicatorio, ſoluturo lentorem, niſi euacuationi-

e) *rat. med.* VIII. *p.* 169.

 tioni-

tionibus aliis, et venaeſectionibus praecipue, antea ſufficienter praemiſſis. Quid nunc ego? Adducam diſſenſus arbitrum, ciuem *Pringlii*, MORTONVM, ad quaeſitum *Haënii* apte reſponſurum, et ſapienter, dum veram actionem Veſicatorii deſcribit [f]). *Veſicatorium*, inquit, *per inflammationem artificialem ſpiritus animales languentes et oppreſſos reſuſcitat. Conducit, non ob copiam lymphae, quam allicit, ſed ideo praeſertim, quod partes ſubiectas corrodat, ac inflammet, ac conſequenter diatheſin inflammatoriam maſſae humorum impertiat.* Si hoc ita ſeſe habeat, ego nunc audeo nouam formare quaeſtionem, an *praeſens inflammatio, addita, et creata in parte affecta inflammatione artificali, curari queat, et debeat?* Crediderim, ſi non inflammatae parti inflammationem inducat Veſicatorium, id iam inflammatae partis inflammationem vix ablaturum fore. Concipiamus pleuriticum gracilem et macilentum, membranam celluloſam fere vacuam a pinguedine habentem, huic muſculi intercoſtales cuti fere immediate ſubiacent, non manebit ergo, inducta per Veſicatorium, inflammatio in ſola cute, ſed diatheſi eius, adeo in omnes humores ſeſe diffundente, per cutem facile penetrantia, inflammantia, cantharidum ſpicula immediate tangent inflammatos muſculos, eosque arrodent. An vmquam in mentem venit medico, vt cauſtico actuali, in hoc ſtatu inflammatorio muſculorum, latus dolens tangendum voluerit? nonne autem ſal cantharidum, verum cauſticum potentiale, idem efficit? Plura dicam; illud vere foret innocentius, quam hoc. Ne vllus dubitationi et diſputationi locus relinquatur audiamus BAGLIVVM [g]). *Sunt ſtimuli*, inquit, *quorum nihil ſubſtantia intra humores communicatur, vt vſtiones ferro candente, frictiones, cucurbitulae, ſcarificatae et non ſcarificatae: ſed ſtimuli cum fermento illi ſunt, qui non ſolum partem rubificant, agitant, concutiunt, verum etiam aliquid communicant, vt Veſicantia, ſinapiſmi, dropaces, quorum particulae acres et in parte ſtimulant,*

f) *de febribus p. 40. et p. 186. 187.*

g) *diſſ. de Veſicantibus c. IV. ſ. 2.*

*lant, et in ſanguinem reaſſumuntur. Vtrique ſtimuli potenter ſtimulant, tam ſolida, quam liquida, magis tamen ſtimuli cum fermento.* Patet exinde, quam cauti eſſe debeamus in applicatione, nimis inſontium habitorum, Veſicantium, lateri pleuritico. Sed redeo ad *Mortonum*, et ad eius ſtylum adhuc quaero, *an in pleuritide ſpiritus animales ſint languentes, torpidi, oppreſſi, atque an ſtimulis indigeant?* Quis hoc facile dixerit! Agitati ſunt, feroces, furibundi, ita quidem, vt clariſſimi viri, cum dolor, etiam inflammationem nondum comitem nactus, ipſe ſit ſtimulus, ſanguinemque exaeſtuans, paregorica diacodiata laudent in pleuritide; vt HVXHAMVS [h]), opium ipſum commendauerit; SAUVAGES veſperi anodynum dederit, parca doſi, et linimento laudanum liquidum addi iuſſerit [i]). Ego quidem opiata non amo in hoc morbo, ſonticas rationes attuli in tractatu meo, *de opii vſu ſalubri et noxio*, et in epiſtola ad cl. *Ludwigium*, *de vi opii cardiaca*, gaudeoque, quod prorſus mecum ſentiat eruditiſſimus TRILLERVS [k]), nimis honorifice de mea tenuitate ſentiens. Hoc interim dico, ſi pacatione impetus, et refraenatione tumultus motuum, opus ſit in curatione pleuritidis, minus dextre in eadem adhiberi impetum circuli ſanguinei et neruoſi augentia, ſpirituſque in tumultus coniicientia, Veſicatoria.

h) *operum Tom. II. p. 228.*

i) *noſol. method. Tom. II. Part. I. p. 451. 461. 462.*

k) *in diſſ. de ſuſpecta opii ope in curanda pleuritide, Wittebergae 1774.*

## §. LIV.

*Quae vlterius expenditur.*

Sane nec ad mutationem, quam fluidis haec inferunt, nec ad irritationem ſolidorum, per totum corpus ab earum actione ſeſe diffundentem, reſpexit oculatiſſimus ceteroquin in praxi medica, *Pringlius*, vt ex ſequentibus luculentius apparebit. Scilicet, quod tantum virum ſcripſiſſe doleo: *Si Veſicatorium*, inquit, *alii loco imponeretur, ſtimulo ſuo poſſet morbum augere, quoniam autem praeciſe in partem affectam agit, obſtructionem eius reſoluit, et hac ratione febrem tollit.*

Largitur Cl. *Pringlius* vltro, neque enim hoc poteſt diffiteri, per ſtimulum augeri morbum, excipit ſaltem locum affectum, in quo ſi ſtimulus tollat obſtructionem, hac ſublata, morbum tolli dicit. Fallitur autem inſigniter, quando in huius territorio limitari, ex bona forte voluntate, et intentione medici, actionem ſtimuli, neque vltra hunc extendi, ſibi perſuadet. Cuicumque loco ſentienti applicetur Veſicatorium, largum inſuper, ſemper et vbique ſtimulat, vna ratione, ſemper et vbique ſpicula immittit humorum oceano, eorumque craſin peruertit, ſemper et vbique febrem ciet, non aufert. Cantharides, veneno ſuo ſpirituoſiſſimo, corpus humanum adeo mutant, vt nil maneat intactum [a]); tritae in pollinem, aceto humectatae et fermento panis acido immiſtae, aut emplaſtro, penetrant per totum genus neruoſum, ad oſſa vſque, cum dolore, faciuntque in toto corpore febrem [b]). Sed acutiſſima febris iam adeſt, adeſt inſuper dolor, qui ſtimulo ſuo illam ſuſtentat et auget. Iam quando dolenti loco applicatur Veſicatorium, hic ſtimuli vim neceſſario magis etiam ſentiet, quam alius nondum dolens; ergo exacerbato in loco, antea iam dolente, dolore, ſtimuli actio in totum corpus neceſſario erit fortior. Sed forte obſtructio ſic, ex ſententia *Pringlii*, citius ſoluetur, et hac ſoluta, ceſſabit febris, et cum ea totus morbus. Inhaereamus huic conſiderationi diutius, eamdemque rigoroſiſſime examinemus. Quaero cordatus ex medico, fautore Veſicatorii, in quem finem proprie id applicet, quid ab illo vere factum velit, qualem effectum ſibi, vt a cauſſa, polliceatur? Reſpondebit protinus, ſe velle et exſpectare reſolutionem liquidi ſtagnantis, quod vaſa obſtruit, quoniam, ſi hoc non loco moueatur, et excernatur ſat cito, niſi ſcirrhus fiat, id cum vaſis detritis abiturum eſt in pus, vel putredinem concepturum, et abiturum in gangraenam. Simul autem concedet, non niſi haec tria requiri ad ſtagnantis motum progreſſiuum, ſeu ad reſolutionem, I. vt adſit

a) *Boerhav. de morbis neru. p. 211.*

b) *ibid. pag. 748.*

adſit vis motrix. 2. vt liquidum ſit meabile, ſatis attenuatum et blandum. 3. vt vaſa ſint patula, et laxa. Iuſta ergo vi motrice vitali praeſente, quam venaeſectio reducit ad debitum moderamen, (nam a nimio impetu deſtruerentur vaſa, ſequeretur que abſceſſus, et gangraena,) nil aliud requiritur, quam vt moles obſtruens attenuetur, et vaſa laxiora reddantur. His impetratis reſolutio, ſi poſſibilis fuerit, optime ſuccedet. Venaeſectio igitur, oxymel, nitrum, oleum, diluentia, laxantia, calide epota, fomenta, emollientia ſunt optima, et vnica pro his finibus remedia, neque aliis opus. An ad hos ſolos ſtabiliendos fines obtinendos vtiles erunt cantharides? Illae primo impetum febrilem, moderamine egentem, non moderantur, ſed augent; augent inſuper etiam affluxum in locum affectum, quod iam facit dolor, qui ſola venaeſectione repetita poteſt minui, augentque tanto magis, ſi haec ex mente *Pringlii* non neceſſaria iudicetur. In liquidum ſtagnans dum agunt, quod non extrahere poſſunt, niſi vaſa eroſerint, et diſſoluerint, illud aut coagulant, ex mente *Veratti*, adeoque ad motum ineptius reddunt, aut, ex aliorum mente, id quidem ſoluunt, ſed adimunt ipſi blandam indolem, et in ichorem, in liquamen acre, alcaleſcens, conuertunt. Agunt deinde et in vaſa partis inflammatae, eaque ſtimulant, criſpant, ſtrangulant, motum liquidi in iis impediunt. Igitur omnino gangraenae metuendae famulantur, dumque ſe humoribus omnibus immiſcent, eamdem labem ipſis omnibus affricant. Notabilem locum inuenio apud Ill. *Roſén de* ROSENSTEIN, fautorem Veſicatorii, ex quo tamen, niſi omnia me fallunt, clariſſime apparet, non adeo ſalutiferam ſemper et innocentem eſſe eius applicationem in latere pleuritico, vt putatur. Ita propria eius verba ſonant: *Poſt largam venaeſectionem, Veſicatorium illi loco admouetur, in quo dolor ſentitur. Si locus hic intra ſpatium diei vnius, ab applicatione, exſiccetur, in magno vitae periculo verſatur aeger;*

*ger; ſi caeruleſcentem colorem induat, moritur. Si plagae inſpergatur puluis cantharidum, cum ſpe, fluorem in illa excitandi, aeger ſtranguria corripitur, inflammatio in abdomen proſerpit, et necat* [c]). Multum fauet in pleuritidis medela Cel. COLLIN [d]) Veſicatoriis, interim tamen non potuit diffiteri, fuiſſe aegrum, qui ab iis nullum leuamen habuit, ſed gangraena mortuus eſt. Conſideratione digna eſt haec rerum facies, nil ſane allicientis et blandientis habens. An hi effectus omnes funeſti ſoli pleuritidi, etiam peioris notae, adſcribendi, an Veſicatorio, male pro ſananda pleuritide applicato? Sane quo fortior haec, quo plus in gangraenam vergit, quo magis venaeſectio negligitur, eo magis funeſtum hunc exitum promouebit et accelerabit Veſicatorium. Dolorem, vrgentiſſimum ſymptoma morbi, quia febrilis eſt, et inflammatorius, non certo minuunt Veſicantia. Leuamen eius proprie pendet a moderamine impetus, et laxitate vaſorum, tenſioni facilius cedentium. Venaeſectio et emollientia hoc felicius praeſtant, quam irritantes et pungentes cantharides. Memorabile eſt, modo laudatum Ill. *de* ROSE'N [e]), aliquot paginis interiectis, vbi non de Veſicatorio, ſed data opera de medela pleuritidis agit, Veſicatorii nullam prorſus mentionem facere, ſed tantum praecipere, vt venaeſectio tam diu reiteretur, donec pungens dolor deſinat, reſpiratio libera ſit, et pulſus mollior. Haec venaeſectio verum eſt reſolutionis impetrandae remedium, obſtructioni tollendae par et ſufficiens, ſi relaxantia et antiphlogiſtica ipſi iungantur; neque his adminiculis in ſubſidium vocatis, ancipite valde Veſicatorio opus.

c) *in pharmacopolio domeſtico, iuſſu regis edito edit. germ. p. 48.*

d) *Anno med. Ill. p. 12.*

e) *p. 45.*

## §. LV.

*Et adhuc fuſius, vbi ſimul Cl. Cloſſius adducitur.*

Redeundum mihi iterum eſt ad Cel. PRINGLIVM, qui, vt ſuo Veſicatorio maiorem ſplendorem, et auctoritatem conciliet, methodum, in latere veſicas excitandi, perantiquam eſſe, et ſinapiſmis praeſtitam, monet, ad CELSVM prouocans,

cans [a]), nunc vero in Anglia communem eſſe, per Veſicatoria, Cantharides habentia, aſſerit.

a) lib. IV. c. 6.

Merentur Angli medici omnino, vt eos imitemur. Poſt *Hippocratem*, maiorem practicum vix ſol adſpexit, quam immortalem *Sydenhamum*. Attamen non ſine exceptione omnia, quae in Anglia aguntur, ideo bona ſunt. Ardet iam in hac fortunatiſſima ceteroquin inſula febris acuta inflammatoria, ſaluti et felicitati publicae abſceſſus et gangraenas minitans, quae, ſi audirentur *Sydenhami*, *Huxhami*, *Whyttii*, demulcentibus, diluentibus, emollientibus, certius et citius ſanaretur, quam irritantibus, calefacientibus, et Veſicantibus. Tamen horum vſus in febre acuta pleuritica non videtur eſſe vniuerſalis in Anglia; namque in aliquoties allegato, a medicis et chirurgis regis edito, ſic dicto *nucleo totius medicinae* [b]), dum vſus Veſicatorii docetur, eius adhibitio in omnibus morbis inflammatoriis prohibetur, et ne verbulum de eo in pleuritidis medela affertur, culterque phlebotomus potius commendatur.

b) edit. germ. p. 40.

CELSI verba, ad quae Cl. *Pringlius* prouocat, haec ſunt: *Remedium magni et recentis doloris eſt ſanguis miſſus. At ſiue lenior, ſiue vetuſtior caſus eſt, vel ſuperuacuum, vel ſerum id auxilium eſt; confugiendumque ad cucurbitulas eſt, antea ſumma cute inciſa. Recte etiam ſinapi cum aceto ſuper pectus ponitur, donec vlcera puſtulasque excitet, et tum medicamentum, quod humorem illuc citet* [c]).

c) L. IV. C. VI.

Vt nil dicam, ſemen ſinapi cum aceto longe mitius irritare, quam vrentes cantharides, quae, vt ex ſupra dictis apparuit, nil minus, quam antiquitati familiares fuerunt, id tantum noto, ſi ego quidem mentem *Celſi* rite capiam, eum mihi hoc remedium ſaltem commendare videri, quando morbus vel leuior eſt, vel vetuſtior, reliquis antea agendis iam actis. De hoc argumento in ſequentibus. Si quid igitur video, *Cel-*

*ſus* minime patrocinatur illi conſilio, quod, poſtquam ad eum prouocauerat, *Pringlius* ſuppeditat.

d) *pag.* 163.

e) p. 150. 151.

Quaerit nempe hic [d]), ratione temporis, an magis conveniat, Veſicatorium ſtatim in morbi principio applicare, anne antea, quam pulſus poſt repetitas Venaeſectiones mitior redditus fuerit? Hoc vltimum quidem a Cl. *Pringlio* exſpectasſem, quia aliquot paginis antea [e]), diſtinguens tempora febris, diſerte ſcripſerat, pulſu adeo debili, vt euacuationes non amplius ferat, Veſicatoria eſſe praecipua remedia, citiuſque ea numquam adhibenda eſſe, niſi in aliquibus paucioribus caſibus, quorum mentionem ſe facturum promittit. Non putarem, centurias pleuriticorum, practicis obuenientes, ad hos pauciores caſus referri poſſe; palam interim affirmat vir celeberrimus, experientiam ipſum eo deduxiſſe, vt Veſicatorii maturam, citam applicationem ſerae praeferat; ſe enim in cura multorum aegrorum, in noſocomiis, ab applicatione illius, immediate poſt primam venaeſectionem, nil aduerſi, ſed potius e contrario citum magis et ſecurius auxilium obtinuiſſe. Imo vero aſſerit, ſi chirurgus non ſtatim praeſens fuiſſet, ſe emplaſtrum applicuiſſe, et contentum fuiſſe, ſi ſaltem vena ſecaretur ante, quam cantharides ſtimulo ſuo agere inciperent. Emplaſtri magnitudinem volae manus cum digitis fuiſſe, ſimul notat.

f) p. 659. §. 4.

Declinante morbo, ſub certis circumſtantiis, bene multi medici Veſicatorium admittunt, et applicant, quos in ſequentibus adducam, hique adeo tacite omnes repugnare debent applicationi in principio. Sunt vero, qui aperte contranitantur. „Veſicantia, ait BAGLIVVS [f]), aliique huiusmodi ſtimu„li non ſunt adhibendi in corporibus ſucciplenis, plethoricis, „et nimia humorum copia repletis, niſi prius depleantur vaſa, „per miſſionem ſanguinis. Per ſtimulos Veſicantium maior „in fluidis fermentatio, turgeſcentia, orgaſmus, et in ſolidis „viuida quaedam oſcillatio - - - ſiquidem poſt intempeſtiue

„exhi-

„exhibita Veſicantia, nil obſeruamus frequentius in praxi, „quam febris exacerbationem, deliria, inflammationes viſce„rum cet.“ Hanc cautelam etiam in omnibus morbis aduertendam eſſe, inculcat BOHNIVS g), ne, niſi vniuerſalibus praemiſſis, venaeſectione ac catharſi potiſſimum, Veſicatorium admoueatur, alioquin ad locum veſicatum impetuoſius ruere ex toto humores. De pleuritide ſpeciatim non loquitur *Bohnius;* quid vero diceret, quando loco dolenti, ad quem iam ex lege microcoſmica copioſius et impetuoſius ruunt humores, Veſicatorium ante venaeſectionem, et cum ea, aut breui poſt eam, applicandum eſſe audiret? At vero in pleuritidis medela ſpeciatim tradenda occupatus, *van* SWIETEN h), multis laborat, vt *Bagliuus* bene intelligatur, quando in hoc morbo ſub certis circumſtantiis, de quibus in ſequentibus agam, Veſicantia commendat, ne in ipſo initio, ante praemiſſas venaeſectiones applicentur, atque deinde ſua notata his verbis obſignat: *Adeoque videtur concludi poſſe, quod cantharidum vſus minime tutus ſit, vbi valida febris, calor magnus, et putredinis metuendae ſigna adſunt.* Notabile eſt, quod, quando Veſicatorio venaeſectionem poſtpoſuit *Pringlius*, hanc tamen adminiſtrari voluerit ante, quam illud ſtimulare inceperit; igitur a ſtimulo aliquid ſiniſtri ipſum timuiſſe certum eſt, venaeſectionis effectu auertendum. Poterant a feſtinata Veſicantis impoſitione Cl. virum aliquantiſper retinere monita HVXHAMI i), *Profecto*, inquientis, *quando ſola ſanguinis aucta commotio excitare poteſt febrem, quidquid hanc commotionem augebit, illam prolongabit, et adaugebit. Itaque hac ratione Veſicatoria, quae ſal acre quoddam ſanguini addunt, et fibras inſigniter ſtimulant, certe minus conueniunt in principio, ad minimum in omnibus febribus ardentibus, et inflammatoriis.* Attentione dignum eſt, quod PRINGLIVS k) Veſicatorio non fidat, ſi forte eo admoto ſymptomata diſpareant, ſed tutius eſſe dicit, venaeſectionem repetere, niſi ſudor remiſſionem doloris comitetur.

g) *de officio medici p. 318.*

h) *Tom. III. pag. 46. 47.*

i) *Tom. II. p. 23.*

k) *p. [illegible]*

Adeoque aſſerto ſuo, de quo in antecedentibus dixi, parcae venaeſectioni auſcultare pleuritidem, ſi ſaltem ſtatim Veſicatorium imponatur, videtur contradicere. Si repetitis venaeſectionibus, etiam poſt Veſicatorium admotum, opus, haeque toties ſolae, experientia teſte, morbum iugulent, et ad *Sydenhami* phraſin, ex ſectae venae orificio pleuritidi fugam, et per hoc ſanitati reditum parent, cur, quaeſo, ruditer vellicans hoc et irritans emplaſtrum gratis applicaretur? Explicaui perſpicue, cur methodum *Pringlii* non libenter imitarer, ſed ille ad multos aegros ſuos et experientiam prouocat. Pace magni viri dixerim, militum duro de robore ſatorum corpora, omnibus iniuriis ferendis adſueta, generisque neruoſi ſenſibilitate et irritabilitate haud praedita, forte alias medendi methodos, etiam herculeas et ancipites, ferre, quam, quorum non adeo mediocris numerus datur, tenerioris conſtitutionis homines, ſecuriorem et tutiorem viam poſcentes, cum quibus mihi longe ſaepius agendum fuit, quam cum indomitis et minacibus illis viris, ferro et igne toties non ſuperandis, et cantharidum etiam virus forte eludentibus. Forte etiam in noſocomiis caſtrenſibus a praxi rudis quid et tumultuarii eſt inſeparabile. Attamen *Prighanam* methodum ipſis adeo infantibus adaptauit Ill. Archiater Suecicus, ROSE'N *de* ROSENSTEIN [1]), qui dum de pleuritide, ad morbillos accedente, agit, ſtatim poſt venaeſectionem Veſicatorium dolenti parti admoueri iubet. Miror omnino! forte autem ſub aſpero illo et frigido Ioue, in Suecia, a primis incunabulis hominum fibrae rigidiores minore gaudent ſenſibilitate, quam ſub aliis zonis mitioribus; eaque propter ibi irritantes ſtimulos facilius ferunt. Ego in noſtris regionibus, eximium virum, quem tanti facio, quoad hanc medendi rationem imitari vix auderem, de puſionum teneriore et valde irritabili textura multis experientiis conuictus. Suaſi aliquando, vt puero, annum egreſſo, vomitionibus fatigato, poſt alia acta, applicaretur empla-

1) *de morbis infantum* c. *XIV*.

emplaſtrum ſtomachale. Neſcio, quo infortunio, huius loco, Veſicatorium, e pharmacopolio acceptum, admotum fuerit. Non ceſſant, ſed exaſperantur vomitus, nox inter eiulatus et iactigationes abſumitur, mane accedunt motus conuulſiui; error in oculos incurrit, toto abdomine inflammato. Oleoſa emulſione, et externis demulcentibus, emollientibus, tandemque lenibus ſaturninis, paruulus ſeruatur. Nollem ergo, motibus vel in neruoſo ſyſtemate, vel in vaſculoſo rubro, exacerbatis per ipſum morbum, Veſicatoriis vti, et omnium minime apud iuniores aegros, etiamſi ipſis, quod Cl. *Roſèn* vrget, camphorae puluis admiſceretur. Mallem ex aliis omnibus topicis, quae ſimul collaudat in pleuritide, aliquod eligere, maxime cum optionem medico relinquat nec dicat, ſe Veſicatorium his praeferre.

Clariſſimum CLOSSIVM [m]), ſilentio praeterire nequeo, fidelem *Pringlii* ſectatorem, qui, acutiſſimas pleuritides vnam ſaepe venaeſectionem, non valde largam, Veſicatoriis ſimul in vſum vocatis, ſuſtuliſſe, in malo minori ſine his, vix quatuor vel quinque, easdemque vberrimas, profuiſſe, affirmat. A reſolutione igitur, non a reuulſione ſanguinis maxima ex parte pendere eximiam illam virtutem, qua Veſicatoria in febribus inflammatoriis, vt pleuritide, phrenitide, cet. ſe commendant, ſimul aſſerit.

m) *de noua methodo curandi variolas p. 28.*

Quam hoſtilis blandae humorum craſi ſit haec a cantharidibus obtenta reſolutio, quam certo illam totam peruertat, corrumpat, acremque et ad putredinem procliuem efficiat, quam parum inflammationi feliciter ſanandae eapropter ſit congrua, ita, opinor, in antecedentibus explicaui, vt repetione hic loci non opus ſit.

## §. LVI.

*Defenſor vſus Veſicantium in Pleuritide, Cl. Forſten modeſte refutatur.*

Satis clare indicaui hactenus, cur poſt meam 50. annorum praxin, non mediocrem, qua, per DEI gratiam, multis pleuriticis ſine veſicantibus profui, non facile perſuaſioni-

bus et elogiis doctiſſimorum Virorum, quos coeteroquin magni facio et in multis aliis ſequor, me abripi paſſurus ſim, vt meam ſententiam, ſolidis rationibus et experientiis nitentem, derelinquam. Amicitiam et concordiam amaui per omnem vitam, neminemque laedere, quantum potui, anniſus ſum, aegre itaque a me impetraui, vt contradicerem Eximiis Medicis. Interim Amicus mihi eſt Ariſtoteles, Amicus Plato, ſed magis amica veritas. Huius ſola conuictione ductus adhuc obligor, vt ea, quae de Veſicatoriorum vſu ſcripſerunt Clariſſimi Viri *Forſten* et *Caſimir Medicus* contempler accuratius, et humaniter refellam. Legi non ſine dolore, Cel. FORSTEN vltro aſſerere [a]), *varios Autores illa Practicorum Regula, quod omne calefaciens, irritans, impetum augens, in plouritide, damnoſum ſit, ſeductos fuiſſe, vt vel meticuloſe hoc remedii genus adhibuerint, vel vt tanquam inutile, et noxium plane reiecerint.* Nil boni quidem ego futuris temporibus, ſed infelicem et tumultuariam Empiriam (dogmatica Medicina in exilium miſſa) longe lateque dominaturam ominor, ſi a practicis regulis, non ſola experientia, ſed eidem, vt decet, iuncta Ratione, ſtabilitis, hisque inconcuſſis fundamentis nitentibus, nihil ominus recedamus easque obiter habeamus et flocci faciamus. Quinam autem demum illi ſunt, qui hanc a *Forſtenio* memoratam regulam in pleuritidis medela inculcant? *Sydenhami, Huxhami, Hoffmanni, Boerhaauii, Swietenii, Tiſſoti!* Vtinam omnes praxin exercentes fides hos duces exacte ſequerentur per omnem vitam, a quibus omnis ſeductio, ſi ab vllis aliis Autoribus abeſt, mirum quantum, quam bene conſultum foret aegrorum ſaluti! Methodum medendi Pleuritidi tradens BOERHAAVIVS [b]) expreſſis verbis regulam tradit, *omne exſiccans, calefaciens, impetum augens vitandum, vt calor aeris, victus, medelae,* quare et victu tenui, molli, refrigerante antiphlogiſtico opus eſſe dicit. Si illa vitanda, ſi hoc opus, numne vitanda erunt veſicatoria? an iis vlla ratione foret opus? Inculcat

a) p. 183.

b) aph. 890.

van SWIETEN[c]), *Omne irritans, calefaciens, impetum augens, damnoſum eſſe in pleuritide.* Dum noua methodus huic morbo medendi per veſicantia ipſi neceſſario in mentem venire debebat, ſtatim quaerit, quid de iis ſentiendum ſit? Seria et ampla reſponſione ea reiicit penitus, et non niſi in ſymptomate quodam vrgentiſſimo, ſine quo multoties pleuritis ſui decurſum feliciter abſoluit, poſt multas Venaeſectiones et fractum morbi impetum, ea admittit. Maneamus firmi et ſecuri in aureis his regulis! et nunquam ſeducemur.

c) Tom. III. p. 46. ſeq.

Iam Cel. FORSTEN[d]) probat argumentis euidentiſſimis, Pleuritidem verum eſſe morbum inflammatorium, et quidem topicum, acuta febre ſtipatum, in ſanguine diatheſin phlogiſticam cum cruſta exhibentem. Indicationes firmat ſequentes, obſtructionis et ſpaſticae ſtricturae reſolutionem; motus impetuoſi humorum in affectam partem imminutionem; diatheſis phlogiſticae ſanguinis correctionem, ſeu ſpiſſitudinis attenuationem. Bone DEVS! quis crederet, articulis verae fidei adeo bene ſibi cognitis, orthodoxum Virum in tantas haereſes prolabi potuiſſe, vt breui videbimus. Sine reſpectu ad illos vnice prouocat ad *Oſterdykium Schacht*, effato ſuo Veſicantium vſum in Pleuritide laudantem. Ipſe autem *Forſten* dicit, *Veſicatoria loco dolenti admota*, *ſerum educere*, *nimis turgentia in loco vaſa deplere*, *ſicque motum a tergo in locum obſtructum minuere.* Sub cuticula eleuata eductum et collectum ſerum oculis obiicitur; quaeritur nunc, cur, et ex qua ſcaturigine ibidem confluat? Reſpondet BAGLIVVS[e]), humores hos eructari partim a poris cutis, et glandulis cutaneis, partim ex arteriolarum oſculis. Scripſerat quoque ipſe FORSTEN[f]), liquidum hoc ſtimulo allectum eſſe materiam perſpirabilem, per poros cutis, perpetuo erumpentem, nuncque collectam, et liquidum palpabile conſtituentem. Non ergo ſerum hoc fuit

d) p. 184.

e) p. 665.

f) p. 136.

eductum

eductum ex turgentibus in loco inflammato vaſis, nunc depletis, ſed eſt id, quod vt inſenſibilis vapor e cute exhalaſſet, ſi veſicatorium non fuiſſet admotum. Inſuper in his vaſis ſtagnat viſcidus, tenax, phlogiſticus cruor, carens fluido ſero, ſi hoc haberet, non ſtagnaret. Neque ob legem microcoſmicam perpetuam: vbi dolor ibi affluxus, dolor a morbo permittit affluxus imminutionem, quamdiu durauerit, et dolor excitatus a veſicatorio illum motum a tergo non minus potius auget, tantum abeſt vt eum imminuat.

Porro prouocans ad Pringlium Cl. *Forſten* dicit, *Veſicatorium in pleuritide magis agere, tanquam antiſpaſmodicum quam euacuans, atque eatenus impetuoſos motus vaſorum et ſpaſmos compeſcere.* Si hoc ipſum verum fuerit, modo laudatus effectus, ab euacuatione ſeri pendens, iterum cadit. Quod autem vim cantharidum antiſpaſmodicam attinet, non capio, quomodo remedium ſumme irritans, rodens et vrens, appellari queat antiſpaſmodicum; quomodo remedium, quod irritando et ſtimulando fibras contrahit, quod ſua natura, ſanae parti appoſitum, ſpaſmum dolorificum infert, iam praeſentem ſpaſmum doloroſum queat mitigare. Deinde etiam dolor pleuriticus non proprie eſt ſpaſmodicus, id eſt non generatur a ſpaſmo ſed oritur a vi febris, quae, dum infarcta vaſa appellenti ſanguini tranſitum non permittunt, harum ſenſibiles membranas dilatat, et extendit, atque vicinas fibrillulas nerueas et muſculoſas laceſſit. Hic ſpaſmus, haec dolorifica tenſio, ab impetu febrili enata, curatur Venaeſectione, et iis, quae vaſa obſtructa et extenſa relaxant, vt moles obſtruens, internis ſoluentibus ſoluta, commode per ea traiici queat.

Forſan autem veſicatoria ſoluunt impactum idque attenuant, et mobile reddunt, vt ad has dotes nunc recurrenti *Forſtenio* placet aſſerere. Facerent hoc, ſi humor pituitoſus iners lentus ſtagnaret in vaſis debilibus, inertibus, et laxis, quae

quae exſtimulata, in illum fortius agerent, febre in affecta parte mota, et acri ſua indole illum ſoluerent. Sed in vaſis duris, tenſis, elaſticis ſtagnans ſanguis phlogiſticus, in quae is a tergo per ſingulos ictus pulſuum febriles magis impellitur, denſatur, compingitur, a remedio ſtimulantiſſimo et affluxum iugiter aduocante, non ſoluitur, et ſi ſoluatur, ſoluitur in liquidum acre, phlogiſticum, alcaleſcens, quod ad reſolutionem, quae intenditur, humorem fluentem, blandum, benignum poſtulantem, minime quadrat.

* * *

Sed alia iterum Veſicantis virtus in conſiderationem venit. Nempe reuellere dicit Cl. *Forſten* Veſicantia, dum ſtimulo ſuo, quem excitant, vaſculorum minimorum cutis actionem incitant, eorumque oſcillationes frequentiores reddunt. Si reuellant, actio eorum debet ſubſiſtere in cute, atque ex muſculis intercoſtalibus, pleura et pulmonis ſuperficie humores in eum attrahere, cum reuulſio ſit determinatio maioris humorum affluxus, ab affecta parte, ad aliam. Sed antea dixerat Forſten, penetrare vim veſicantis ad ipſam partem affectam et in ea obſtructiones ſoluere. Si hoc faciant, non reuellunt; ſoluta obſtructione nulla reuulſione opus. Quodſi vero etiam fieret reuulſio, eſſet ſane parui momenti, Optime ſcripſit BAGLIVUS[f]): Quicquid per veſicantia euacuatur, exiguum eſt, neque ad minuendam peccantem materiam ſufficiens. Quam inanis ergo reuulſio, ſi paruulam quantitatem reuulſi ſeri, cum inſigni copia lentoris phlogiſtici, per totam ſanguinis maſſam oberrante, compares. Vnicam, eamque validam reuulſionem praeſtat Venaeſectio repetita, cum fotubus et balneis emollientiſſimis, cutem relaxantibus, qui potenter ab interioribus reuellunt.

f) *p. 665.*

✤ ✤ ✤

g) p. 184. Non veretur interea Cel. FORSTEN [g]) demonſtrationem, quomodo a Veſicatorio ſanetur Pleuritis, et quod certo ab eo ſanetur, ſequentem ſuppeditare. *Veſicantia auferunt in affecto loco materiem ſtimulantem; ſic cito ſatis perire conſtrictionem ſpaſmodicam, reſtitui per partem antea inflammatam liberam circulationem, tolli impetum, ceſſare cauſam morbi, ergo ipſum curari.* Si Vir Clariſſimus ageret de Pleuritide ſpuria, quae rheumatiſmi ſpecies eſt, et tanquam inflammatio ſeroſa aut lymphatica

h) p. 161. conſiderari debet, ſineque febre adeſt, in qua CHENEAU [h]) Ranunculum applicari ſuadet, tum ambabus manibus amplecterer eius ſententiam. Sermo vero hic eſt de pleuritide vera inflammatoria vaſorum rubrorum, in illa nullam materiam acrem, tenuem ſtimulantem aſſumere licet, quae conſtrictionem ſpasmodicam cauſaretur, talis ergo cum non adſit, auferri etiam nequit. Vera cauſa eſt ſanguis phlogiſticus ſtagnans, nullo peregrino ſtimulo infectus, namque ſaniſſima corpora inuadit pleuritis, ſanguisque ſtagnatione diducens et tendens membranas, dolorem ciet, qui a motu aucto ſanguinis liberi in ea appellentis, augetur. Haec cauſa attenuantibus, antiphlogiſticis, et moderato impetu auferri debet, et vnice poteſt. Qui haec momenta omnia conſiderat et cum demonſtratione Cl. *Forſten*, quomodo Veſicatorio morbus curetur, comparat, facile videt, multa ab eo falſo praemitti, atque gratis et precario ſupponi, quae longe aliter ſe habent, adeoque eliciendae concluſioni de certa aegri ſalute minime fauent.

i) p. 186. Miratur deinde FORSTEN [i]), non magis vetuſtum eſſe Veſicatoriorum vſum in Pleuritide, cum *Celſus* iam lateri pleuritico applicaſſet *Sinapiſmos*. Ad *Celſum* etiam prouocauerat *Pringle*, quid autem ad hoc momentum reſpondendum ſit, explicaui iam in antecedentibus.

Poſtea egregiam hanc praxin, vt vocat, *Meyernio*, *Anglis eum ſequentibus*, *Meadio*, *Pringlio*, *Huxhamo* adſcribit atque vniuerſaliter nunc receptam, *Swietenii*, *Haënii*, *Medici*, *Vogelii* opera, gloriatur. De *Meyernio*, *Meadio*, *Pringlio*, iam locutus ſum, perperam autem eum prouocare ad *Huxhamum*, *Swietenium*, *Haënium*, non minus ac *Trillerum*, ſi vellet, patebit in ſequentibus fuſius. *De Caſimiro Medico* agam ſeorſim. *Vogelii* diſſertationem, quae me conuertere deberet, mihi videre nondum licuit.

Nunc diluere ſuſcipit *Forſten* Obiectiones contra vſum Veſicantium, qui eapropter nondum vbique receptus videtur, 1. *quod ſtimulo ſuo febrem incitent*, *ſanguinisque circuitum et pulſum iam celerem et durum*, *magis deuiantem reddant*.

Reſpondet, theoreticam hanc contemplationem veri aliquam ſpeciem habere, ſi vero Practicorum experientiam conſulamus et attendamus ad illas vtilitates, quas Veſicatoria praeter ſtimulum adferant, et ad tempus, quando applicentur, patere, ſanguinis circuitum in hoc morbo ab iis applicatis non incitari, ſed pacari potius, et magis aequalem reddi. Sane hoc iudicium ab ipſiſſimo illo egregio Viro, qui data opera [k]) cantharidum efficaciam in totum corpus, eiusque totam neruoſam compagem, qui Veſicatoria, ſtimulando vaſa, circulationem incitare pulſumque celeriorem reddere, euidenter demonſtrauerat, non facile expectaſſem. Quis crederet, eum a ſe ipſo ſtabilita, ſuaque propria principia ex fauore nouae methodi poſſe deſerere, cui tamen haec aperte et e diametro contrariantur. Inconcuſſa ſtabit Veritas, donec corpus humanum id erit, quod eſt, et cantharides tales manebunt, quales fuerunt, eas febrem efficere, id quod in ſuperioribus ſatis euici; itaque nulla ratione circuitum ſanguinis modo intendere, modo iterum pacare. Iam ſaltem quaeſtio eſt, an pleuritico, febre intenſiſſima iam laboranti, expediat febrem

k) *pag.* 142, 148.

 adhuc

adhuc intendere, et exaſperare, atque an haec violentia febris arte aucta, curando morbo par ſit, an minus? Totus remediorum ſelectiſſimorum antipleuriticorum apparatus, in compendio exhibitus a *Trillero*, ab omni tempore complexus eſt nulla alia, quam febri moderandae paria, hanc ſolam ob cauſam repetitas VSes ſummi Viri ſemper laudarunt. Aut ergo omnia illa remedia minus congrua et adaequata ſunt, aut febrem manifeſte faciens Veſicatorium illum apparatum non poteſt ingredi, neque id eidem a *Trillero* fuit inſertum. VSe, quae princeps remedium eſt, vix adhibita, aut et ante eam adhibitam, tale emplaſtrum appoſuiſſe, idem eſt, ac ſi Medicum effectus, quem intendit, et obtinere laborat, ita poeniteret, vt cito citius illum iterum deperditum vellet, id eſt febrem denuo accenſam. In hoc momento verſatur praeſens ſtatus controuerſiae circa applicationem Veſicatorii; ſi aliquo alio tempore applicetur, in pleuritide, non incitari pulſum, ſed potius pacari, prorſus falſum eſt, rerum naturae hoc repugnat, quia ſemper et vbique pulſum excitat, febrenque facit ſuo ſtimulo. Habent interdum, certoque et determinato tempore, locum ſuum, in pleuritide, Veſicatoria, praeſente aliquo ſymptomate vrgente, vt in ſequentibus videbimus; ſed tum applicantur eo fine, vt pulſum excitent, non pacent, quod immediata ſua et phyſica actione efficere nequeunt. Eandem autem mentem, quae *Mayernio* et *Meadio* et *Pringlio* fuit, et nunc eſt *Forſtenio* et *Caſimiro Medico*, id eſt feſtinandam eſſe in ipſo morbi principio, vena vix, aut nondum ſecta, Veſicantis applicationem, etiam eſſe *Huxhamo*, *Swietenio*, *Bagliuo*, *Haënio*, *Trillero*, quos, vt hoc probet, adducit *Forſten*, nemo loca ab eo allegata intuitus et legens animaduertet, cum omnia contrarium ſtatuant. *Bagliui* ſpeciatim enunciata a ſiniſtra interpretatione egregie vindicauit *van* SWIETEN [1]). Sane vel vnicum eius inter plura alia, quando inquit: *In corporibus macilentis et gracilibus* (quae maxime pleuritidi obnoxia)

1) *Tom.* III. p. 46. 47.

xia) *a Veſicantibus facillime vidi febris exacerbationem et quandoque, cum haec prope ſtatum eſſet, eam recrudeſcere cum grauibus ſymptomatibus* [m]), quae ſententia huic Viro fuerit aperte monſtrat.

m) *Operum p. 652.*

* * *

Sumit adhuc aliam obiectionem ſibi diluendam Cl. FORSTEN [n]), quod nempe Veſicantia humores diſponant ad Putredinem. Suis propriis oculis hoc didicerat, quibus cantharidum vim reſoluentem demonſtrarat [o]), iam vero nihilominus illam libenter negaret, aut ſaltem arctioribus limitibus conſtringeret. Aut ergo illa experimenta, quae id liquido docere agnoſcit ipſe et aſſerit, falſa ſunt, et ipſum ea inſtituentem deceperunt, aut res ipſa negari nequit, nulla hic effugia, nullae tergiuerſationes, in fauorem Nouaturientium hic iuuant. Minime ſe concedere dicit, quod ita humores ad putredinem diſponant, vt diatheſis putrida inde ſit metuenda. Obſeruauit FORSTEN propriis ſenſibus in ſuis experimentis cum ſanguine, ſaniſſimis hominibus detracto, cui puluerem cantharidum admiſcuerat, inſtitutis, vt ipſe loquitur, ſatis cito factam diſſolutionem cum putredinis ſignis, intra breue tempus, in gradu caloris homini naturalis. Vidit eam in cadaueribus animalium cantharidibus necatorum, cur ergo iam vellet hanc vim earum negare, et reuocare, quando quaeſtio iniicitur, an veſicantia huic vel illi morbo per huius naturam conueniant an non? Acutiſſima febris inflammatoria, quando necat, putredine necat gangraenoſa, ſub toto eius decurſu vitae timetur a putredine, ob aeſtum ſanguinis naturali multo maiorem. An metus inanis eſſet, ne putredinem, ad quam iam morbus ipſe diſponit, citius iuuarent et promouerent? Toties ex ſummorum Virorum conſiliis, mihi fauentibus, iam monui Veſicatoria prorſus vitanda eſſe, quando vitae metuitur a putredine.

n) *p. 190.*

o) *p. 143. ſeq.*



Recur-

Recurrit deinde iterum Cl. FORSTEN ad vim cantharidum ſanguinem intrantem, qua denſitatem eius phlogiſticam ſoluant. Sed prorſus illa imaginaria eſt, ſi conſideretur, qualis ſolutio, quae ſalutifera eſſe queat, deſideretur. MORTONO [p]) teſte, ſperatae eiusmodi ſolutionis loco, veſicatoria inflammatoriam diatheſin ſanguini conciliant. Teſte HVXHAMO [q]), muſcarum harum ſalia ſimili fere ratione, vt ſalia volatilia alcalina, vim ſuam exerunt et profecto diſſolutionem, indeque ſanguinis putredinem promouent. An hos effectus a *Mortono* et *Huxhamo* indigitatos volumus in ſanatione Pleuritidis? Sed in putalitia ſua vi ſoluente ſolam non abſolui et conſiſtere bonitatem effectus autumat *Forſten*, verum et in eo, quod veſicatorium vaſa ſtimulat et motum ſanguinis ſufflaminatum incitet; quod profecto nemo, verum pleuritidis ingenium contuitus, ſerio in curatione efficiendum opinabitur, qui ſciuerit, non incitatione, ſed pacatione impetus, in ea opus eſſe. Paulo ante tamen etiam dixerat, quod veſicatoria motum nimium pacent, acſi ea agerent ex bona voluntate et arbitrio Medici, circuitum modo incitando, modo iterum pacando. Vt nitrum nunquam calefacit, ſed ſemper refrigerat, ita cantharides ſemper motum incitant, nunquam pacant.

p) *de febribus pag.* 186. 187.

q) *Operum Tom. II. p.* 115.

Iam vero in honorem Veſicantium Cl. *Forſten* adducit Caſum ex TRILLERO [r]), vbi bina ſuris applicata fuere cum fructu. Facile legentibus apparebit, illum plane et directo non pertinere ad pleuritidem, eiusque medelam, ſed ſiſtere aliquem rariſſime euenientem exitum morbi, per male ſana conſilia muliercularum corrupti, ita vt vehementiſſimis torminibus ſtipata adeſſet diarrhoea, cum pulſu debiliſſimo et ſputorum plenaria ſuppreſſione. Hic non aderat amplius pleuritis, ex artis legibus curanda, hic rebus conclamatis opus erat excitatione pulſus,

r) *p.* 76.

ſus, et pectoris oppreſſi leuamine, hic locum conuenientiſſimum habebant in ſuris Veſicantia. Sed hucusque ſermo nobis non fuit de ſuris, ſed de veſicatorio lateri dolenti, ſtatim in morbi principio, applicando. Totus caſus ergo huc non quadrans, ab hoc expectanda beneficia non probat. Qui placida et compoſita mente et ſine praeiudicio omnia, quae Cl. *Forſten* de vſu Veſicantium in pleuritide expoſuit, legere et relegere voluerit, videbit, quod ille ſe modo dextrorſum, modo ſiniſtrorſum torqueat, morbi diuerſas circumſtantias non bene diſtinguat, et ſtatum controuerſiae pro lubitu ſaepe mutet. Doleo, ſi eximium Virum, cuius raram eruditionem coeteroquin amo et magni facio, meis animaduerſionibus laeſero; ſi vero perpendere voluerit, quod promiſerit in calce prorſus egregii libelli, ſe monitoribus non aſperum eſſe velle, ſpero nos inuicem in gratiam redire facile poſſe.

## §. LVII.

*Placita Cel. Medici modeſte examinantur.*

Accedo inuitus ad Cl. Virum, *Caſimirum* MEDICVM, qui, amplo Panegyrico, quem Veſicatorio in Pleuritide ſcribit [a]), ad tot ſuas experientias prouocans, me ab omni oblocutione deterrere debere videri poterat. Bonitati interea meae cauſae confiſus, audeo telam illam, quam texere incepi, vlterius texere. In omnibus Pleuriticis, ſine longa deliberatione et tergiuerſatione, ſineque omni mora, ſtatim confidenter veſicatoria loco dolenti ſeſe applicauiſſe dicit, poſt largam VSem praemiſſam. Siuit ea ad minimum per 10. vel 12. horas et diutius, ſi non ſatis operata eſſent, ſique plaga nimis cito ſaneſcere inceperit, nondum ſanatae iterum Veſicatorium applicauit, et per duos vel plures horas reliquit. Ita per inflammationem extus concitatam, ſecundum regulas ſtimuli, internam ſe ſanare tentauiſſe, ſemper ſcopum attigiſſe; citum leuamen obtinuiſſe, et reſpirationem, dolore oppreſſam, reſtituiſſe affirmat. Nolo dicta a Cl. Viro impugnare, quaero ſaltem ſince-

a) *Beobachtung. aus der Arzneywiſſenſchaft p. 336. ſeq.*

ſincerus, an omnes illi aegri reſtituti non alia ratione ſecurius, ideae morbi magis conueniente methodo et ſine nouis doloribus inductis, ſeruari et reſtitui priſtinae valetudini potuiſſent? Acclamabat olim, necem et vindictam ſpirans, ni fallor, *Nero* Imp. militi, *feri, vt mori ſe ſentiant!* an benefica Hygaea pleuritidem curaturum Medicum duplicato veſicatorio ita ferire iuſſit, vt ſanari aegri ſe ſentiant? Cito, tuto et iucunde medendum eſt, quando res miſeri aegri triplici hac felicitate beari poſſunt. De repetitione Venaeſectionis, de fomentis emollientibus nil legitur, neque etiam interna remedia, praeter emulſum ſeminum, indicantur. Ego autem, famam meam non minus oppignoratus, confidenter aſſero, me magnum numerum pleuriticorum per 50. annos ſanaſſe ſine Veſicantibus.

Nunc Autor aliquot ſonticos caſus adducit, et primo quidem hiſtoriam pleuritidis mali moris ſuppeditat, ex qua potiora momenta excerpam: dolor ſummus, febris, pulſus ſumme plenus et durus, poſt tres Venaeſectiones applicatum veſicatorium, largum, id ſecuta ſumma inquies, febris perdurans, ſitis magna. Sequenti die antea mitigari viſus dolor redibat, reſpiratio erat anxia, pulſus tenſus, aeſtus ſummus, facies inflata, ſubſultus tendinum, delirium, debilitas ſumma (ſane hucusque nondum video adeo eximios effectus a Veſicatorio) iterum tale admouebatur, reſpiratio liberior, effluxus ſeri acerrimi, ſudor leuans, febris lenior, pectus liberius, exſcreatus, ſed reſpiratio denuo anguſta, ob eam iterum applicatum veſicatorium, pectus leuatum cum exſcreatu, febricula tamen perdurante, ſerum multum effluens, tandem 39. die ſalus. Niſi mea ſententia acrimonia ſingularis, et praecipue ſcabioſa, quae tandem ad cutem depoſita eſt, in maſſa humorum latitans, ſingularem hanc et indiuidualem pleuritidem produxerit, aliis grauiorem, et ab ea euocata per veſicatorium pars ſalutis euenire debuerit, non video, cur non VSe repetita, oleo, decoctis emollientiſſimis, multo nitro, balneis

neis pulmonicis, latrantem tuſſim fallere aptis remediis et praecipue fotibus emollientiſſimis, eadem ſalus, et forte citius adhuc et cum minoribus moleſtiis, impetrari potuiſſet. Bene interea actum eſt, quod non ſtatim in principio, ſed demum poſt tres Venaeſectiones, veſicans applicatum fuerit. Salia cauſtica a tribus veſicatoriis imbibita, non potuere non humorum acrimoniam praeexiſtentem multum augere et ſeri acrioris effluxui, quem proritabant, ipſa largiorem occaſionem praebere.

* * *

Taedioſus ſine dubio euaderem meis Lectoribus, ſi ſubſequentes hiſtorias, ſecundam et tertiam, quas ipſi euoluere poſſunt, diffuſa epicriſi proſequerer. Vtraeque non ſiſtunt veram acutam inflammatoriam pleuritidem. In priore febris fuerat mitis, puncturae ceſſarant 15. die, pulſus poſtea erat debiliſſimus, pectus oppreſſum, omnia ſigna tabis. Die 19. non ob dolens, ſed graue et anxium pectus, applicabatur Veſicans, tum et duo ad ſuras, et ſic aeger leuabatur. In altera cum dolor et febris hactenus non bene tractata die 27. ceſſaſſet, tum demum vocatus Medicus, ob oppreſſionem pectoris, tuſſim, tabem, ſputum acrimoniae ſigna exhibens, applicari faciebat veſicans aegro tandem ſeruato. Hi caſus huc prorſus non ſpectant, vt nec ille, qui aegrum pleuritide laborantem veſicatorio non adiutum memorat. - - - - -

Omnes ergo non probant vſum Veſicatoriormu in principio pleuritidis. Illum tamen vt ſtabiliat Cl. *Medicus,* prouocat ad *Hippocratem,* inciſionem et vſtionem in doloribus fixis et pleuritide, *Aretaeum,* in hoc morbo cucurbitulas ſcarificatas, plagaeque illitum oleum cum ſale, cataplaſmata ſemen ſinapi habentia, commendantem, quae cum locum cui imponuntur rubefaciant, magnam affinitatem cum Veſicatoriis habere dicit. Laudat deinde *Celſum,* non minus cucurbitas ſcarificatas et ſe-

men ſinapi cum aceto proponentem. Hos triumuiros poſteritati Venerabiles merito extollit, qui tanquam Seruatoros millionum aegrotantium praedicari debeant. Hos dicit non dubitauiſſe rubefacientia applicare in pleuritide et peripneumonia dolenti lateri, pro ſanatione impetranda, vt adeo ſtupendum ſit dari homines, hoc medelae genus inauditum eſſe et omnibus artis principiis contrariari aſſerentes. Quid ego ad haec?

Noto ante omnia, et *Hippocratem*, et *Aretaeum*, et *Celſum* bene cognitas habuiſſe cantharides, cum tamen eas lateri pleuritico non appoſuerint et apponere dubitauerint, magnam dari inter eas et alia cutem rubefacientia et vulnerantia, ipſamque vſtionem, differentiam nullamque his cum illis affinitatem intercedere, neceſſario crediſiſſe debuerunt. Atque vero multa differentia datur ita, ut minime concludere liceat, vbi cucurbitae ſcarificatae, ſinapiſmi locum habent, ibi habere etiam veſicantia. Diſcamus hoc a *Bagliuo*, ſtimulos, de quorum ſubſtantia nil intra humores communicatur, ab iis, qui non ſolum rubefaciunt, verum etiam aliquid humoribus communicant, probe diſtinguente. Integrum locum [b]) huc pertinentem iam attuli et attentius conſideraui in antecedentibus. Hauriant vaſa bibula ex ſinapiſmo minutas particulas aceti, ſalis, ſeminis ſinapi, ſed hae longe benignioris naturae ſunt, quam rodentes et cauſticae particulae cantharidum. Illae feruntur ab vnoquouis, magna copia etiam intus ſumtae ſine noxa, vagantesque per humorum oceanum nunquam vrinarias vias arroſerunt, et exulcerarunt, ac hae, adeoque et extus non timendae erunt, ne parti affectae damnum inferant.

b) *diſſ. de Veſicantibus cap. IV. §. 2.*

⁂

Nihilominus tamen Cl. *Medicus* hos et alios ex antiquitate duces ſecutos fuiſſe autumat recentiores illos, qui ſimilem methodum in morbis pectoris introduxerint. Nominat et extol-

extollit proinde *Mayernium*, *Meadium*, *Brendelium*, *Pringlium*, *Schreiberum*, *Swietenium*, *Haenium*, quos omnes idem illud veſicatoriis commode magis et cito obtinere molitos eſſe dicit, quam *Aretaeum* et *Celſum* ſuis ſinapiſmis. Ignominioſum itaque eſſe dicit, poſt tot vbique patentia ſcripta remedium pro nouo venditare velle, quod multi ſummi Viri iam depraedicaverint. Nil dicam de Phthiſi, quam memorat *Medicus*, quovsque in ea valeant inuſtiones a *Celſo* laudatae, quae nulla ſunt Veſicantia, de quibus nil ad interiora ſerpit. Cantharidibus autem acrem et a pure reſorpto diſſoluendum ſanguinem aegri Phthiſici, immiſto huic acri et cauſtico earum ſale, non facile magis inquinarem. Quantum ipſis proſint fonticuli et ſetacea, quae laudat *Medicus*, expertus noui, ſed Phthiſis ad nos non ſpectat. Redeo igitur ad Pleuritidem. De *Mayernio*, *Meadio*, *Pringlio* egi. *Brendelii* ſchediaſma non vidi, qui tamen non Veſicantia tantum amaſſe dicitur a *Medico*, ſed et ſetacea et apertionem Venae in parte affecta, quod in pleuritide non bene ſuccederet, in qua cubiti vena ampla inciſione, quae neceſſaria eſt, facile aperitur. SCHREIBERVS [c]) ſuccinctas theſes conſcripſit, quas anniuerſario labore ſuis praelectionibus illuſtrauit, et explicauit. In iis fere ſaltem nomina remediorum habentur, quorum vſum tempeſtiuum publice docuit, et ſecundum morbi circumſtantias accuratius determinauit. VSem in duobus brachiis, balnea pulmonica, emollientia, refrigerantia, potus demulcentes, lac, clyſmata, oleum camphoratum nominat in Pleuritide, et in fine horum, Veſicantia. Alio loco largam Venaeſectionem ex magno vulnere eandemque, quamdiu opus eſt, repetitam, fotus emollientes et diſcutientes, vnguenta et emplaſtra, imo Veſicantia vel cucurbitam ſcarificatam proponit. Longe abeſt, vt facile perſpicitur, *Schreiberus*, vt Veſicatorium princeps remedium habeat et ſtatim in principio applicandum velit. Nimis mihi notum eſt, namque Lipſiae per integrum annum eius familiaritate vſus ſum.

c) *Kurze Anweiſung zur Cur aller Krankheiten p. 151. 156.*

ſum, et dum vixit fauore et amicitia ſua me dignatus eſt, tenaciſſimum fuiſſe principiorum et praeceptorum *Boerhaauii*, cuius fuerat diſcipulus, quam vt nouam methodum antipleuriticam praeceps arripuiſſet. Nil minus etiam *Swietenio* et *Haenio* in mentem venit, quam vt Veſicans in pleuritide primarium remedium haberent, et ante vel ſtatim poſt VSem inſtitutam, applicandum ſuaſerint, quod in ſequentibus ipſiſſimis eorum verbis euincam. Ad horum ergo ſuffragia prouocaſſe inane et vanum eſt.

Iam deferor ad ſalutares illos a *Medico* habitos effectus Veſicatorii, loco dolenti admoti, in quos ſigillatim curatius inquiram

I. *Spaſmum internum tollunt.*

Omnia irritantia et ſtimulantia fibras ad maiorem ſui contractionem prouocare et in ſenſibilibus hac ratione dolorem excitare, communis et orthodoxa hactenus fuit Medicinae rationalis ſententia. Eam dogmata *Bellini de villo contractili, Bagliui de fibra motrice, Halleri de ſenſibilitate et irritabilitate*, inuictiſſimam reddidere. Non aliter igitur, quam paradoxum haberi poteſt aſſertum, irritantiſſimas cantharides internum ſpaſmum et dolorem tollere debere, cum expreſſis verbis BOERHAAVIVS [d]) inter cauſas doloris ponat omne vulnerans et rodens, et lenito acri illum ſuperari monſtret. Non negari poteſt, interdum dolorem, dolore in alio loco ſtudio excitato, leuari, quod tamen aliter non fit, quam ſi cauſa doloris vni loco inhaerens, irritatione alius, ad hunc determinari et auocari poſſit. Id tunc maxime ſuccedit, quando cauſa haec eſt materia tenuis et ita mobilis, vt ex vno loco in alium exſtimulatum facile migrare queat, vt e. g. rheumatica et arthritica etc. atque ſtabilem et fixam ſedem nondum obtinuit, in loco dolente, cui ipſi, etiam ſi omnis febris abſit, pro cauſa diſcutienda veſicans

d) aph. 224.

non

non raro applicari poteſt. In Pleuritide vero acuta et inflammatoria, aliter ſeſe res habet. Haeret in muſculis intercoſtalibus, pleura et pulmonum ſuperficie, non tenuis acrimonia, ſed impactus in ipſis vaſorum alueis, non ea egreſſus in interſtitia muſculorum, ſanguis denſus, phlogiſticus, fixus, immeabilis, qui ob impetum febrilem, dolorem ciet, ab impedita inſpiratione exacerbatum. Sanguis hic non aliter, niſi ſolutus et meabilis redditus fuerit, niſi a tergo vrgens impetus, qui eum vlterius intrudit, denſat, compingit, incarcerat, fuerit minutus, ad motum circulatorium obeundum diſponi, aut ad colatorium aliquod, per quod criſi excernatur, ſeſe deferri ſinit. Vana eſt ſpes, illum ſanguinem morbi cauſam proximam in cutem allici poſſe, licet ita Cl. *Medico* videatur. Namque ſerum ſub cuticula collectum, idem illud eſt, quod naturaliter perſpiraſſet, niſi ab emplaſtro ſub veſica fuiſſet coercitum.

2. *operantur vt remedium ſoluens.*

De vi ſoluente cantharidum, ad morbum inflammatorium nequaquam quadrante, ſolutionique totius, quod ſtagnat, inſufficiente, adeo clare, puto, in antecedentibus egi, vt repetitio omnis foret ſuperuacanea.

3. *excretionem promouent.*

Loquitur hic *Medicus* de latente acrimonia, febrem inflammatoriam ingenerante, et ſalubritate prouocati effluxus eius per Veſicatorium; neque perpendit, ſanguinem viſcidum, denſum phlogiſticum, omnis acrimoniae expertem, pleniſſime generandae pleuritidi ſufficere, vt millenis vicibus ſufficit, quando antea ſaniſſimos prehendit. Siue ergo Veſicatorium in alio loco applicetur, quod non vult, quanquam ſic in votis habita reuulſio maioris momenti foret, ſiue aegro lateri ipſi, quando nullum acre extrahendum adeſt, huius ſcopi reſpectu fruſtra applicatur.

Inuehitur deinde Cl. *Medicus* in Medicos, qui Naturam ducem ſequi nolunt, et eos pertinaces habet. Sed bone DEVS! quis vnquam Naturam ſanaſſe obſeruauit pleuritidem fluxu ſeri acris, ad cutem aegri lateris depoſiti? Si naturae veſtigia legere Medicus voluerit, eiusque ductum ſequi, vt eius Miniſtrum decet, debet attendere, quo vergat, quam viam et modum ſolutionis morbi indicatura ſit, et interea nil agere, quam ſtagnantem ſanguinem attenuare, et febrem moderari, cuius vehementia ſolutioni obſtaret. Annotati ab omni aeuo ſolutionis modi [e]) ſunt fluxus haemorrhoidum; vrina craſſa ſubrubra hypoſtatica ante 9. diem; aluus bilioſa ante 4. diem; Supponunt hae ſolutiones materiam morbi ita coctam, vt ad has vias transferri et deponi queat. An ergo conſultum eſt, cum in principio ne quidem *Hippocrates* ſcire queat, quo Natura vergat, applicare lateri veſicatorium, affluxum humorum huc aduocare et Naturae molimina diuertere, inhibere, quae iuſto tempore iuuari, non intempeſtiue turbari debebant. Criminatur *Medicus* Practicos, qui via, quam natura monſtrat, incedere peruicaces detrectant, qui leges ipſi praeſcribere audent, hacque ratione eam confuſionem in corpore excitant, quae aegro interitum adferre queat. Ego certe iniuſtas has exprobrationes non capio. Quis eas per omnia ſecula, antequam noua methodus veſicans arti obtruderetur, obiecit Praxi medicae, ſaepe ſaepius in ſananda pleuritide feliciſſimae? Quis vere criminationes meretur? an is, qui Naturam ad aliquam ſolutionem, a ſe ex hypotheſi et peruicacia praeſtabilitam, trahere inuitam et cogere, ipſi dominaturus audet, an is, qui ſedulus et attentus nutum eius expectat, et honori ſibi ducit eius eſſe fidelem Seruum et Adminiſtrum [f])?

e) *Boerh. aph.* 888.

f) *Videatur Oratio incomparabilis Boerhaauii de honore Medici Seruitute.*

Sed ſuperſunt adhuc alii ſolutionis modi, quos Natura molitur, abſceſſus ichoroſi diu manantes ante 7. diem poſt aures et ad crura; dolor lateris per metaſtaſin materiae tranſiens ad humerum, manum, dorſum cum ſtupore, dolore, grauitate

tate harum partium. Quomodo his ſolutionibus congrueret Veſicatorium, ſtatim in principio lateri applicatum? Si eas praeuidere poſſet ad recentem Pleuriticum vocatus Practicus, expectato iuſto tempore id deberet applicare poſt aures, ad crura, ad humerum, dorſum, non ad latus thoracis. Supereſt ſputum liberale ante quartum diem, continuatum, vel a ſuppreſſione ſtatim rediens. Id quidem vnicus ridet FREIND g), ſed poſſibilitatem exſcreationis et expectorationis materiae morbificae per pulmones, ex *Lanciſio* egregie prorſus docet *van* SWIETEN h). Bene notat MEDICVS i), exſcreatum eſſe frequentiorem viam reſpectu aliarum excretionum criticarum, in pleuritide, quanquam aluum et ſudorem aeque frequentem eſſe dicat HAEN k), et HOFFM. l) ſputum et ſudorem coniungat. Nunc, ſi quando Natura in vicinia loci affecti ſputum eligat, veſicante dolenti loco appoſito, eius molimina facilitari putat *Medicus*. Ego vero conuictus ſum, febris moderamine congruis remediis viſcidum ſoluentibus et attenuantibus, ad quae veſicatoria, vt toties monſtraui, pertinere nequeunt, fotu lateris perpetuo, balneis pulmonicis, quando ſputationem ſperandam eſſe phoenomena docent et indigitant, longe melius Naturae hanc criſin molienti ſuccurri. Tenuioris ſeri effluxus veſicatorio proritatus, maxime ſub initium morbi, manifeſte auocat Naturam, praematuro hoc et intempeſtiuo officio et auxilio, praeter omnem neceſſitatem, a viis ſpiritalibus, per quas ſeſe bona criſi exoneratura erat. Pauxillum illud ſeri, quod ex plaga Veſicatorio illata, effluit, parum demere poteſt largiſſimo muci tenacis prouentui, quo omnis humorum maſſa tota quanta repleta eſt, quique toties expectoratione per integros dies et noctes eiicitur.

g) *in Comm. de Pleuritide.*

h) *in Comm. ad aph. 888.*

i) *p. 358.*

k) *rat. med. I. p. 39. 40.*

l) *Med. Syſt. IV. p. 131.*

* * *

Nunc denuo Vir Clariſſimus fructum Veſicantis parti affectae impoſiti ex hoc capite commonſtrare aggreditur,

*quod*

m) p. 358.

*quod eius ope Pleuritis curetur* [m]).

Vereor ne hoc promiſſum multas exceptiones patiatur. Optime inquit, Cl. *Medicus:* In principio morborum neceſſarium eſt, vt Practicus diligens ſit et operoſus, oportet eum praeternaturalem motum ſopire, malum educere, et corpus ad quietem diſponere. Quo magis opportunitatem hanc negligit, quo magis tempus perdit, eo maiori timore et ſollicitudine euentum e longinquo appropinquantem expectare debet. Oportet, vt nautam, hunc euentum, ſub ventorum turbine et aeſtu maris, non a ſua ſagacitate, ſed a fortuna expectare. Ego, vt nil diſſimulem, in his conſiliis, quae multa bona continent, momenta omnia non bene capio, quia in fine potiſſimum aliquid contradictorii mihi videntur inuoluere. Operoſum et negotioſum eſſe debere, et tamen euentum non a ſagacitate, ſed a ſola fortuna expectandum habere, ſibi haud reſpondent. Si morborum euentus a fortuna pendeant, quid iuuat miſeros aegros operoſa Medici ſagacitas, melius illi ſibi ipſis relinquerentur. Eheu nimis ſaepe ab illa magis, quam ab hac euentus morborum exoriuntur. Sed ad rem! cur pleuritis veſicatorio cito curetur, non amplius probat Medicus, ſed hanc veritatem iam ex antea a ſe deductis eluceſcere aſſeuerat. Inquirendum ergo, a quibus circumſtantiis celerior et tardior ſanatio pendeat. Prior poſſibilis erit, ſi ſtagnantis ſanguinis copia minor ſit, ſi febris moderatior, ſi ſubiectum aegrotans mollioribus fibris ſit indutum. Difficilior autem curatio erit et tardior, ſi contrariae conditiones obtinuerint. In priore caſu pauciores Venaeſectiones, pauciora attenuantia antiphlogiſtica, pauciora cataplaſmata emollientia ſufficient, neque negari poteſt, ſaepe haec remedia curationi pleniſſime et cito ſufficere, maxime ſi cooperans benigna Natura haud turbetur. Aliter autem ſe res habet exiſtente caſu poſteriore. Hic certe quam maxime valet conſilium Cl. *Medici*, in principio oportet motum praeternaturalem ſopiri. Quis vero hoc expectaret a veſi-

veſicante, quod in ſaniſſimo homine motum praeternaturalem circulatorium ciet et febrem inducit. Vnice hoc facit repetita Venaeſectio. Pleuritidem, morbum hunc infamem et ſua natura periculoſiſſimum, ſi perite tractetur, facile vinci, et non minus certo et conſtanter perduci ad exitum felicem, ac alios, homines ad orci fauces adducentes, et, quod bene notari velim, breuiſſimo tempore, nullo alio remedio magis, quam repetita intra breuia interualla phlebotomia, affirmat SYDENHAM [n]). In Aëre romano ſcribit BAGLIVVS [o]), phlebotomia eſt princeps remedium in pleuritide, poſt phlebotomiam autem diluentia, cum attenuantibus et anodynis iuncta, breui eandem iugulant. VSibus repetitis, antiphlogiſticis, decoctis emollientibus cum oxymello, cataplaſmatibus continuo applicatis plerumque curam omnem abſolutam fuiſſe notat STÖRCK [p]). Si haec methodus per repetitam Venaeſectionem, cui, vt dicit *Sydenham*, huius morbi curatio fere tota ſtat, adeo feliciter ſuccedit, cur ex mero nouaturiendi pruritu alia quaerenda? in honorem *Mayernii* magni Viri, ſed iuſtam morbi ideam haud tenentis, eorumque, qui ex mero Autoritatis praeiudicio, illum ſecuti ſunt. Saepe quidem ſe aggreſſum dicit *Sydenham*, vt aliquam therapiae rationem ſtabiliret, quae citra hanc ſanguinis iacturam ſubſiſteret, nempe vel humorem reſoluendo, vel expectoratione euacuando. Sed fatetur, ſibi nondum ſortem contigiſſe, vt huic memoratae praxi parem inuenerit. Addit interea, vel minimum damni a larga hac ſanguinis detractione alicui fuiſſe illatum. Verum nunc de inuenta noua therapia per veſicatorium huius Patroni ita gloriantur, ac ſi Sydenhamianae, Boerhaauianae, Hoffmannianae, licet innumeris vicibus per experientiam comprobatae, eſſet ſuperior. Non latuere veſicantia *Sydenhamum*, quibus etiam ſubinde, licet prudenti circumſpectione, vſus eſt, an credibile eſt, haec ipſi aliam methodum diligenter quaerenti non in mentem veniſſe, an potius magis probabile eſt, ipſum eadem neutiquam

n) *p. 333. 334.*

o) *Operum p. 34. in fine.*

p) *Anno med. I. p. 34.*

quam reſoluentia congrua, ſed potius rationali medendi methodo minus adaequata habuiſſe? Ponamus interea, quamuis id nunquam conceſſero, per multas Venaeſectiones ſine Veſicante, et per vnam cum Veſicante (ſed ſupponi debet, applicato eo Venaeſectionem deinde prorſus abeſſe poſſe, quod nemo Practicorum facile ſine multa exceptione affirmauerit) eſſe therapiam, aeque citam, vellemusne, cum prior iuuet, et nunquam vel tantillum damni inferat, lubentius febrifugae VSectioni, quam ob ipſam viciniam fortius in cor agente febrifico Veſicatorio, remediisque antiphlogiſticis magis, quam ſummo hoc phlogiſtico confidere? Vellemusne viam regiam, per tot ſecula a Viris ſummis euidente cum fructu calcatam, deſerere et, neotericorum quorundam ſuaſu, ſpinoſam et inſecuram eligere?

*Quod latens acrimonia ſtatim educatur, antequam ſeſe euoluat.* Hanc fictitiam et imaginariam acrimoniam, ad cuius euocationem recurrunt Encomiaſtae cantharidum, vt aliquam obtineant eas commendandi ſpeciem, iam exploſi repetitis vicibus in antecedentibus. Millenae pleuritides exiſtunt a ſolo ſanguine denſo et phlogiſtico in hominibus, qui breui antea athletice valebant, ſine omni acrimonia, quae demum naſcitur, ſi non reſolutae abeant in ſuppurationem et Gangraenam. In optimorum practicorum monumentis nullas alias indicationes therapeuticas inuenio, quam ſpiſſum attenuare, vaſa laxare, impetum cordis moderari, ſputum promouere, ſi hac via morbus ſoluatur, de acrimonia extrahenda nullibi aliquid legitur. Vt tamen veſicatoriis ſuus maneat honos, horum vſum a pleuritide acuta inflammatoria, de qua hic praecipue ſermo eſt, ad pleuritidem malignam, miliaribus et petechiis ſtipatam, trahit. Haec vtique, repetitis VSibus non tractanda, aliam omnino methodum ſibi depoſcit. „Exanthemata haec, „ait *Medicus*, mortiferam acrimoniam indicant, raro ſuperabilem, et ſummis artificiis e corpore non eliminandam. Stu„pendo periculo Medicus aegrum exponit, ſi facile hoc re-

„me-

„medium, ex timore, ne aliis diſcipleat, ex puſillanimitate, et „ignorantia omittat. Infiniti homines antea ſaniſſimi dantur, „quibus poſt breuem durationem pleuritidis exanthemata „erumpunt, et qui dein omnibus fruſtra actis moriuntur. Si „his applicata fuiſſent Veſicatoria latens et abdita acrimonia „euacuata fuiſſet. Si vero illa ſemel omnes partes corporis „occupauerit, neruis ſenſum, ſolidis robur, fluidis blandam et „balſamicam indolem adimit, et corpus totum ſubiugat. Edu„ctio huius acrimoniae non pro mera chimera declaranda.“

Acrimoniam febrium malignarum acerrimam et putrilaginoſam non inter entia rationis, ſed vere exiſtentia pertinere, nimis eheu vbique notum, ſed eductionem malignae huius acrimoniae per veſicantia a *Mercuriali*, *Riuerio* etc. multum commendatam, inter vanos et inanes Medicorum conatus pertinere, in ſuperioribus ex *Mortono* et *Bagliuo* clariſſime commonſtraui. Non ſatis mirari poſſum, doctiſſimum *Medicum* his ideis, omni ſolido fundamento deſtitutis, adhuc inhaerere. Pauxillum ſeri perſpirabilis, quod collectum ſub cuticula in veſiculam eleuata haeret, toti maſſae humorum acri non plus demit, nec maiorem vtilitatem praeſtare poteſt, quam ſi eadem quantitas ſudoris et vrinae corpori deceſſiſſet. Neque conueniens, malignis humoribus educendis, cutis colatorium eſt, ſed canalis inteſtinorum, vt clariſſime monſtraui, cum de therapia malignarum agerem.

In genere ipſa Veſicantia contra communem ſententiam non ſunt vere indicata et appropriata febrium malignarum remedia, id abunde antea probaui. Miaſma malignum omnino blandam et balſamicam craſin fluidorum omnium peruertit, iisque diatheſin ad putredinem inducit. Sed, ſi ita loqui liceret, miaſma, ſeu virus ſepticum cantharidum, corpori ſeſe inſinuans, eundem effectum edit, illique vere fert ſuppetias. Si maligna fuerit pleuritis, ſiue vt morbus, ſiue vt ſymptoma, ſi Venaeſectionem non ferat, praeter interna emulſa cam-

phorata praeſtabit applicauiſſe ſinapiſmos, vel fotus antiſepticos ex aqua, aceto, nitro et ſale ammoniaco, cum pannis laneis, quam morbi cauſae reſpondentes et affines cantharides.

*Quod non opus ſit, vt morbus ſoluatur expectoratione.*

Vix aliquis a prudente et exercitato Medico paradoxum hoc effatum expectauerit. Quando confidenter aſſeritur, non opus eſſe, vt haec ſolutio critica eueniat, idem eſt ac ſi diceretur, non opus eſt, vt antiquata naturae praeeuntis methodo et ordine morbus ſanetur, ſed licere Medico ex arbitrio ſibi aliam excogitare, et introducere in artem. An vero ita ſeſe gerere ſolent et debent genuini Hippocratis filii? An gratis ſcripſit immortalis Senex [q]): *Naturam eſſe optimam morborum medicatricem, ipſamque ſibi per ſe, non ex conſilio, motiones ad actiones obeundas inuenire, a nullo quidem edoctam citraque diſciplinam, ea quae eueniunt efficere?* An gratis ſcripſit [r]): *Quae ducere oportet, quo maxime repunt, ea ducere oportet per conuenientes vias?* vt multa alia huc facientia taceam. An ceſſabit noſtra aetate, quae in ſentiendo, et agendo effraeni libertati adeo inconſiderate indulget, antiquum Medici officium, quo declaratus et deſignatus eſt Naturae miniſter? In hac ſeruitute ſummum eius honorem conſiſtere, incomparabili Oratione docuit BOERHAAVIVS. *Medici eſt*, inquit [s]), *Naturae leges audire ſedulo, fideliter ſequi et exequi, vt ſerui iuſſa herilia. Talem ſe dedit maximus Hippocrates, qui Naturam agnouit morborum medicatricem. Medicus igitur, eius miniſter, eam iuuare debet, non turbare, nil quicquam contra illam contendere, ſed fidam ducem ſequi.* Operae pretium eſt videre, quomodo ſuis moliminibus prorſus contrariantibus ſpeciem aliquam conciliare conetur Cl. *Medicus. Nil magis ſe metuere*, dicit, *quam expectorationem apud pleuriticos; namque ſi etiam aegri reſtituantur, tamen remanere aliquam debilitatem pulmonis, per quam adeo ſaepe nouae inflammationes, et recidiuae exoriantur. Si pulmone exiſtente debili, materiae expectorandae copia nimia fuerit, haec illi innidulans, vel aperta, vel tecta vlcera excitat, quae, quicquid*

q) *lib. VI. epid. 5.*

r) *Sect. I. aph. 21.*

s) *p. 36.*

*quid agat Medicus, plerumque aegrum neci tradant, ſed hac deprae-dicata methodo adhibita eiusmodi triſtes ſequelas raro vel nunquam euenire.* Metuit, quod mirari non deſino, Vir Clariſſimus, viam ſolutionis per ſputum, quam excretionem, monente VAN SWIETEN [t]), verae pleuritidi propriam credidit *Hippocrates*, eam adeo neceſſariam habens ad morbi medelam, vt ſcripſerit: *perperam agi cum iis pleuriticis, et peripneumonicis, qui nil exſpuunt, niſi copioſae fluant vrinae* [u]). Id crediderunt omnes Veteres Graeci et Latini. Solo per tuſſim exſcreatu, *Bagliuo* notante [x]), ſanantur feliciter pleuritici, et ſi hoc prudenter inſtitues, breui recedentem videbis pleuritidem, ad *Hippocratem* prouocans, qui ſputum ante 4. diem apparens bonum eſſe dicit, quia morbum breuiat. *Plurimos pleuriticos ſputo iudicatos eſſe*, notauit STÖRK [y]), *et nulli eorum alium morbum ſuperueniſſe, nullum mortuum.* Neque adeo inter initia terreri conuenit, ſi ſputum miſtum eſt ruffo quodam ſanguine, iam monuit CELSVS [z]), atque Ill. HVXHAM [a]): *Quibus pleuriticis aut peripneumonicis*, ait, *ſputa copioſa ſubflaua et modico ſanguine tincta eiiciuntur, facile breui in vado ſunt, idque ſaepe intra paucos dies, horum ſane vix aliquis perit.* Eccur ergo mali aliquid metuendum eſſet circa ſolutionem morbi per ſputum, quae ab omni aeuo innumerabilibus aegris in nullum alium morbum delapſis, adeo feliciter ceſſit, atque imaginari difficultates, vbi nullae adſunt, eo ſolo fine, vt nouae methodo cum veſicantibus panegyricus dicatur? Neque copia expectorandae materiae metum incutere debet, vt putat *Medicus*, namque expreſſis verbis BOERHAAVIVS [b]), Veterum ſuffragantibus experientiis nixus, a ſputo liberali, copioſo, mox puriformi, albo, vel ante 4. diem continuato, vel a ſuppreſſione ſtatim redeunte, nono vel vndecimo die ſalutem promittit. Multus quoque eſt HOFFMANNVS [c]) in laudanda criſi per ſputum, licet notet laborandum eſſe, quando morbus expectoratione materiae copioſae virulentae terminatur, ne in fine

t) *Tom. III. p.* 27.

u) *IV. acut.*

x) *p.* 36.

y) *Anno Med. I. p.* 34.

z) *lib. II. c.* 8.

a) *Operum I. p.* 337.

b) *aph.* 888.

c) *Med. Syſt. Tom. IV. P. IV. Part. I. p.* 431. 432.

ſine phthiſis, vel hectica accedat. Sed hic caſus materiae virulentae, non morbi ſolutionem, ſed iam tranſitum in alium morbum inuoluit. Namque non materia critica per pulmonem excernenda, ſed pleuritis in ſuppurationem terminata, poteſt ingenerare materiam virulentam ad ſtylum *Hoffmanni*, atque vlcera aperta et tecta, phthiſinque et hecticam. Horum autem malorum declinatio nequaquam Veſicatorio, motus naturae criticos aliorſum avocaturo, et turbaturo, ſed vera medela, reſolutionem a Natura indicatam et eius excretiones, per viam ab ea monſtratam iuuante, poterit impetrari.

Tuiturus interea male fundatam ſuam ſententiam Cl. *Medicus*, *Veſicatorium omne malignum extrorſum allicere*, dicit, *vbi ſine damno poſſit effundi. Saepe ſe vidiſſe acre pus veſicantium cutem rubefactam exedere. Quodſi igitur haec acrimonia per pulmonem excernenda fuiſſet, ſpongioſam eius texturam neceſſario in putredinem abire debuiſſe.*

Mirum omnino, quando de latice ſeroſo ex plaga veſicante inducta, largius exſtillante, et acrimonia ſua vicina erodente, ſermo eſt, ſine mora affirmari, talem in liquidorum maſſa praeexſtitiſſe, nuncque magno cum aegrorum emolumento euocari. Perpendendum omnino erat, ſal acre cantharidum ſerum, cuius affluxum proritat, infeciſſe, et delatum in humorum maſſam, eidem rodens ingenium affricauiſſe, eiuſque praeſentem dyſcraſiam ita euexiſſe, vt parti adeo gangraenoſam corruptionem inferre aptum ſit. Sane talis dyſcraſia, ab omni Veſicatorio cantharidibus bene praegnante, corpori aeſtuanti applicato, etiam non pleuritico, poteſt ingenerari. Si vero in corpus nunc pleuritide laborans, tanta bona redundent, ſine quibus impetratis, ſaluti et vitae adeo metuendum erat, neceſſario ante hanc methodum inuentam, per multa ſecula eam ignorantia, res aegrorum pleuriticorum in multo perículoſiore ſtatu debuerunt verſari, quam poſt Orbi patefectum nouum hoc artificium, numeruſque funerum

nerum multo eminentior exſtitiſſe, quam noſtro aeuo, et tamen hoc omne experientiae omnium temporum repugnat. Non interim audet Cl. *Medicus* criſin illam per ſputum prorſus pro inani et ſuperuacanea declarare, quare addit: *Non tamen exiſtimandum eſt, ob veſicatorium applicatum, ſcreatum plane nullum inſecuturum. Ille enim adeſt*, inquit, *et raro prorſus deficiet, ſed adeo blandus eſt, vt vix a naturali diſtingui queat, atque inſuper breuiſſimae durationis.* Reſpondeo breuiter, tunc vero non eſt criſis, nam quod Medici norunt, *nil paucum criticum*, itaque noua arte, inuitae et renuenti Naturae intercepta et occluſa eſt via, per quam largo, viſcido et copioſo ſputo, cui liquor tenuis veſicatorio euocatus comparari nequit, per omnem aetatem pleuritis feliciter fuit iudicata. Ex omnibus hactenus diſputatis clariſſime opinor, eluceſcit, illos, qui applicare amant lateri dolenti veſicatorium, optime facere, ſi id mera empiria ducti applicent, namque nullam vnquam veram applicationis vtilitatem et neceſſitatem, huiusque aetiologiam rigoroſum examen ſuſtinentem, ſuppeditabunt. Semper ſtabit pro ratione eorum voluntas. Dum autem tandem finem meae epicriſi facio, video facile, illam omnino diſplicituram eſſe Cl. *Medico*, quod vere doleo. Sed cum mihi incumberet, quam accuratiſſime inquirere, ſitne lateri pleuritico appoſitum veſicatorium vere indicatum et adaequatum remedium, vel minus, aliter me in amouendis mihi obiectis aliquot lapidibus offenſionis, Veritati vnice litans, gerere non potui. Bene interim rem a perſona ſeiungo, illi aduerſarius, huic amiciſſimus ſemper futurus.

## §. LVIII.

*Experientiis modo citatorum virorum in laudes Veſicatorii adductis, aliae contrarium loquentes opponuntur.*

Quodſi autem modo adductis celeberrimis medicis ſolis nos relinquere, pleuriticorum nullum ſine Veſicantibus ſanandum ſuſcipere, et fauſta quaeuis inde exſpectare vellemus, faciunt tamen, praeter comparationem, inter ipſum ingenium pleuri-

pleuritidis, et inter phyſicam actionem cantharidum, iam aliquoties inſtitutam, dehortationes aliorum ſummorum practicorum, et horum experientiae, experientiis laudatorum contrariae, vt cauti ab iis abſtineamus, aut ſaltem non ſine magna reſtrictione, iiſdem vtamur. Apud aegros multos hoc remedii genere, ſtatim in principio applicato, nil mali, bona quaeuis ſeſe obſeruaſſe, teſtatur PRINGLIVS [a]). In morbis pectoris ſpaſmodicis et inflammatoriis, ſemper in peius ceſſiſſe Veſicatoria, ſeſe pluries obſeruaſſe, teſtatur BAGLIVVS [b]). Cuinam horum credendum? Ambo amplam praxin exercuerunt in noſocomiis. Doleamuſne fata aegrorum et medicinae, tantis contradictionibus obnoxiae? Quomodo ex adeo apertis eluctabimur? Quilibet certe, qui omnes rationes, a me adductas, ſeria penſitatione dignas habiturus eſt, atque eas futiles et inanes non declarandas eſſe perſpiciet, mecum, qui omnino cum BAGLIVO facio, huius verbis [c]), *Pringlio* et *Cloſſio*, *Forſtenio*, *Medico* occurret: *Quamuis interdum vtilitas aliqua affulſerit, quoniam tamen neſciebam, an a Veſicantibus, an potius ab aliis remediis illa proueniret, ideo raro vel numquam in his caſibus applicabam Veſicantia, curationemque diluentibus et dulcificantibus feliciter abſoluebam.* In Xenodochio quodam Italiae vidit BAGLIVVS [d]) Iuuenem gracilem, vehementiſſima pleuritide laborantem. Die morbi 13. ſex Veſicantia fuere appoſita: ſuperuenerunt delirium, ſuppreſſio ſputi, tremor, motus epileptici, die 20. mortuus eſt. Qui in febribus acutis toties peſſima ſymptomata, a Veſicantibus naſcentia, vidit, WHYTTIVS [e]), puerum habet vndecim annorum, cephalalgia et febre correptum, ſequente dolore lateris. Vena fuit ſecta, a qua caput leuatum, ſed dolor lateris perdurabat, applicabatur ei Veſicatorium, minuebatur dolor, ſed ſequebatur delirium, pulſuumque ictus augebantur, temporibus hirudines admotae, febre nihilo minus aucta, ad ictus 150. per vnum minutum, ſequebantur ſubſultus tendinum

(en,

a) *p. 163.*

b) *p. 652.*

c) *p. 652.*

d) *p. 649.*

e) *p. 341. de morb. neruor. edit. germ.*

ſen, quam bene febribus et earum ſymptomatibus medeantur Veſicatoria!) Omnia tandem mala ſolis fotibus relaxantibus et emollientibus, capiti, et artubus applicatis, ſuperabantur. Virum et puellam habet Ill. STÖRCK [f]), quibus pleuriticis, nec alia remedia, nec Veſicantia, iuuamen attulerunt, vnde inflammatio breui abiit in ſuppurationem. Ill. TISSOT [g]), dum abuſum Veſicantium taxat, *Peripneumoniae*, inquit, *et pleuritides, quo tempore ſanus credebatur aeger, ex minimo ſtimulo acerbo, ſubito, maiori cum periculo, recrudeſcunt.* Notatu dignum caſum habet eximius *Tiſſot*, digniſſimum certe quam propriis eius verbis deſcribam: *Sexta morbi die vocabar ad grauidam pleuriticam. Applicata ipſi fuerant veſicatoria ſecunda die. Multum ſeri illa elicuerant, ſed id non impedierat, quo minus, licet tres Venaeſectiones parciores iam inſtitutae eſſent, anxietate inexplicabili, oppreſſione pectoris, decubitum impediente, et dolore adeo enormi, vt tuſſire non auderet, miſera afficeretur aegra. Pulſus erat duriſſimus. Conſulebam quartam Venaeſectionem et potionem cum oxymelle et nitro. Altero mane, ſe melius habebat, mihique referebatur, quod ſanguis emiſſus totus eſſet lutum. Noua haec obſeruatio eſt, quae probat inutilitatem veſicantium, durante violenta inflammatione applicatorum. Multa alia me certum reddidere et conuictum, hanc illa ſemper multum augere, tantum abeſt, vt minuant. Quaelibet dies mihi confirmat Veritatem eorum, quae de Veſicantibus in epiſtola de Variolis et hydrope ad Illuſtrem Hallerum ſcripſi* [h]). Nobilis foemina, cuius §. 46. mentionem feci, quatuor vicibus per temporis interualla, pleuritica, ſine Veſicantibus meis conſiliis reſtituta, quinta vice graui hoc morbo laborans, me aegrotante, ab alio medico dexterrime ceteroquin tracta, cum Veſicatorio mortua eſt. An ſemel adhuc imaginem lateris pleuritici cum Veſicantibus, a Cl. *Roſènio* (vide §. 54.) pictam, adſpicere operae pretium erit? vt intelligamus fallacem in id remedium fiduciam. Adnectam

f) *anno med. II. p. 69.*

g) *in epiſtolis medico-practicis Lauſannae 1770. pag. 289.*

h) *Lettre à Mr. Zimmermann p. 23. 24.*

ctam adhuc duas notabiles hiſtorias, quae ad me pertinent. Foemina 56. annorum, muſculoſa, toroſa, ſucciplena, lauta diaeta vſa, ſedentariam vitam amans, ab aliquot annis aſthmate pituitoſo vexabatur, diluentibus, venaeſectione ſemper leuata, tandem atroci pleuritide corripiebatur. Medicinam ipſi faciebam cum alio medico, qui inter iugem vſum indicatiſſimorum remediorum, poſt bis ſectam venam, Veſicatorium latum lateri applicandum cenſebat. Factum eſt, dolor interim ne tantillum mitigatus, reſpiratio difficillima perdurauit, febris aucta, licet venaeſectio tertia, quarta, quinta vice reiteraretur, donec inter ſummas anxietates animam efflaret. Venuſta, optimae indolis virgo, coniunctiſſimi amici filia, 22. annorum, plethorica, anguſtioribus vaſis inſtructa, per aëris iniurias afficiebatur pleuritide. Dolor erat intenſus. Cum remedia topica, emollientia atque antiphlogiſtica ſumma, cum potu multo tepido diluente, fruſtra eſſent adhibita, atque poſt tertiam venaeſectionem dolor et febris non remitterent, Veſicans latum admouebatur lateri. Nullum inde doloris leuamen, pertinaciter perdurabat febris, ſputum nullum, ſecta quarta vice vena; ſed eheu! inter ſubſultus tendinum, et ſuauia, magnam partem animi leniſſimi indoli reſpondentia, deliria, optima virgo exſpirabat. Fateor ingenue, ſiniſtrum hunc morbi euentum fiduciam meam in Veſicatorium valde imminuiſſe. Neque alia occaſione id a Veſicante obtinui, quod fautores eius promittunt. Vir 50. annorum, debili valde corporis compage indutus, de ſummis puncturis lateris, reſpirationem miſere inhibentibus conquerebatur. Pulſus erat celerrimus, ſed debilior multo, quam in hoc mali genere ipſum expectaſſem. Praeſcribebam interna remedia omnia, quae vſu diuturno ſeſe in ſananda pleuritide probarunt: Externe iugiter, fomenta et cataplaſmata emollientia applicabantur. Mittebatur ſanguis ter, ſed minori copia quam exoptaſſem, quia ingruentia animi deliquia maiorem detrahi non ſinebant,

bant, denſam cruſtam inflammatoriam ſemper exhibens; dolor praefracte perdurabat. Cum venam quarta vice ob ſummam aegri debilitatem pulſumque celerem quidem, ſed valde languidum, repetere non auderem, applicari lateri faciebam largum veſicatorium. Profiteri ſincerus cogor, minuebatur ita ſenſim dolor, vt ceſſaturum eum tandem mecum aeger reputaret. At vero ſequenti die multo vehementior redibat: Recurrendum ergo, ob anxiam reſpirationem, quam balnea pulmonica non emendabant, abſolute erat ad Venaeſectionem. Vnciis circiter 6. ſanguinis emiſſis, qui cruſta denſa vt antea obducebatur, manifeſte dolor cum febre minuebatur et per vſum emulſionis camphoratae, cum nitro, fugabatur, aegerque, quem omnes perditum credebant, admotis perpetuo fotibus emollientibus, ſputo liberali prodeunte, cum ſanitate redibat in gratiam, qua adhuc fruitur. Credo vel ex hoc vno exemplo, praerogatiuam Venaeſectionis prae Veſicante, clariſſime in oculos incurrere. Ante aliquot annos mihi ſeſe ſanandam committebat celſiſſimi cuiuſdam Principis ſoror, inſignibus animi dotibus exornatiſſima virago. Febrem valde acutam ſecuta erat doloroſa valde pleuritis, tuſſi moleſtiſſima ſtipata. Secabatur vena, vt decet, oleum, oxymel, nitrum, decoctum hordei, in auxilium vocabatur, repetebatur altera die venaeſectio, a meridie ingruebat diarrhoea, quae per totam noctem ſubſequentem perdurabat. Critica haberi nequibat, febre continuo affligente, et vrina cruda, reſpiratio erat anxia, ſcreatus erat paruus, irritatio interim ad tuſſim perpetua. Bene recordabar, BAGLIVVM [i]), ſi difficultas ſpirandi vrgeat, quouis morbi tempore ſuadere Veſicantia, inſuper ipſum obſeruaſſe, poſt ea adhibita, diarrhoeam, ſi aliqualis tum temporis adfuerit, vel imminutam fuiſſe, vel prorſus ſuppreſſam [k]). Hic ergo rerum ſtatus ſerio iniungere videbatur illorum applicationem. Verum reminiſcebar non minus, ipſam hanc aegram ante aliquot annos, morbillis, qui adultis fere ſemper grauiores

i) *p. 37.*

k) *pag. 656. vide et Trillerum de pleurit. pag. 76.*

res ſunt, quam iunioribus, ſuperatis viſis, acrimonia nondum ſufficienter excluſa ſine dubio, namque alia cauſſa ignorabatur, propter neruorum ſummam ſenſibilitatem, tremoribus, motibuſque conuulſiuis, omnes corporis muſculos per vices, et faciei maxime, inuadentibus, miſerrime vexatam fuiſſe. Aerumnoſa haec ſcena, quae mihi viuaci imagine ante oculos verſabatur, ne ab acrimonia cantharidum, morbilloſam cauſtica indole vincente, aut hac ſaltem non inferiore, iterum luderetur, non ſine ratione metuebam. Alia ergo via ineunda erat. Iniici faciebam clyſmata, primo ex amylo et ſolutione gummi arabici, deinde ex adſtringentibus, ſepoſitoque interim nitri et mellis vſu, ſolos adhibebam potus calidos, cum balneis pulmonicis, et fotibus thoracis perpetuis. Sedata diarrhoea, primo parcius, deinde largius, nitro et melle pugnabam; hacque methodo, ſine Veſicantibus, difficilis et minax morbus ſuperabatur. Cumque, dum iam de recuperata ſanitate laetabamur omnes, denuo ſine cauſſa manifeſta in altero latere minus praeuiſa pleuritis naſceretur, ſine diarrhoea tamen, haec methodo eadem, abſque cantharidibus, feliciter ſublata fuit. Nil certius eſt, quam duas illas foeminas ſumme ſenſibiles, quarum §. 47. mentionem feci, Veſicatoria nequaquam ſuſtenturas fuiſſe, quae tamen, vt non pauci ex aegris meis, ſine illis, ad ſanitatem per Dei gratiam perducti ſunt.

## §. LIX.

*Sub quibus circumſtantiis pleuritidi Veſicatoria conferant, docetur.*

Verum enim vero non obſtantibus illis omnibus, quae maſcule et audacter, contra praematurum Veſicantium vſum in pleuritide, hactenus diſputaui, nolo tamen illis omnem in eius curatione vim denegare, ſed, ſub certis conditionibus, ipſis aliquando locum eſſe, et ſi dextre adornetur applicatio, eam ſaluti aegrorum conſulere poſſe, vltro aſſero, et affirmo. Scilicet, ſi venaeſectionibus, repetitis vicibus adhibitis, omnibuſque remediis veris antipleuriticis ſat largiter vſurpatis, malum

lum non ſuperatum ſit; atque, ſi pulſus non amplius durus et citatus, ſed mollis, depreſſus et paruus tangatur; ſi calor totius corporis ſit moderatus et fere naturalis; ſi vrina non amplius intenſe rubra ſit, ſed ſtraminea et pallida; atque nihilo minus dolor non remittat; tum certe de Veſicatorio applicando cogitare licet. Namque haec phaenomena omnia conſiderata monſtrant, haerere adhuc lenti quid et immeabile in ſpatiis intercoſtalibus, et ipſa pleura, fibras carneas et nerueas laceſſens et tendens; cordis autem et arteriarum fibras nimis debiles illi ſoluendo et promouendo haud ſufficere, ſtimuloque eapropter opus eſſe. Atque his conditionibus poſitis, exacte mecum conſentientes habeo viros in arte ſummos, qui proinde omnes a feſtinante curſu ad Veſicantia, horumque ſub primo impetu et ipſo feruore febris, ſub ipſa rabie doloris, applicatione, ex *Pringlii* conſilio, vnanimi ſuffragio dehortantur. Summe notabilia verba ſunt *Riuerii* [a]) licet non de Veſicante, ſed de cucurbita agant: *In pleuritide*, inquit, *ſi in eius principio cucurbita lateri dolenti admoueatur, attrahit ſine dubio fluxionem magis ac magis, ad partem affectam. Sed cum poſt multas ſanguinis miſſiones adhiberi ſoleat, non ſolum nil ab aliis partibus ad partem affectam attrahit, ſed illud, quod parti infixum eſt et incuneatum, ad exteriora potentiſſime trahit, vt inde integra ſaepe morbi ſolutio ſubſequatur. In hoc affectu tractio ad partem affectam magis metuenda eſt, quia externa fere, et cucurbitulae vicina eſt.* Quis non videt, omnem hunc locum exacte applicari poſſe Veſicatorio, quod certe multo adhuc potentius attrahit, quam cucurbita.

Illuſtris HVXHAM, de Veſicantibus in curatione pleuritidis inflammatoriae [b]) prorſus tacens, ea ſaltem admittit in pleuritidibus, ad minimum vulgo ſic dictis, quae parcam vel nullam ſanguinis emiſſionem permittunt, in quibus lateris dolor merum ſymptoma eſt, non morbus. Talibus doloribus, ab acrimonia, non inflammatione, oriundis, mederi inter alia

a) *Praxeos Med. lib. XVII. cap. de febre peſtilenti p. 454.*

b) *Operum II. p. 224 ſeq.*

c) *II. p.* 230. d) *p.* 198. alia etiam Veſicatoria dicit [c]). Alibi autem [d]) vbi de peripneumonia et pleuropneumonia, vt morbis inflammatoriis, agit, conuenienti ſanguinis copia detracta, Veſicantia, inprimis verſus febrium peripneumonicarum declinationem, applicare, videri dicit methodum medendi rationalem. Non aliter agendum cenſuit ſine dubio, in febribus pleuriticis, ſi Veſicantia requirerentur.

e) *Part. I. n.* 4. In actis Edinburgenſibus [e]) recenſentur pleuritides, quarum dolores in externis partibus ſedem habebant, attactu exacerbati. His Veſicatorium leuamen afferebat, quod tamen non, niſi largis et repetitis venaeſectionibus, ob pulſum durum et celerem, praemiſſis, admouebatur.

f) *Tom. III. p.* 47. 48. Ill. *van* SWIETEN [f]), poſtquam monuerat, cantharidum vſum in pleuritide minime tutum eſſe, vbi valida febris, calor magnus et putredinis ſigna adeſſent, paucis interiectis haec addit: „Vbi autem, poſt ſanguinis miſſionem requiſitam, „multum minutus fuerit febrilis impetus, nec in vrina et fae„cibus aluinis putredinis ſigna apparuerint" (en! quam parum *van Swieten* vim cantharidum, humores ad putredinem diſponentem, febrili impetui, qui idem hoc efficit, con„venire ſtatuat) et tamen dolor manet, et pulmo opple„ri incipit, tunc videtur a Veſicatoriis multum boni poſſe „exſpectari." Vidit, in tali caſu dolenti lateri applicatum fuiſſe Veſicatorium, quod et ipſe aliquando fecit fauſto cum ſucceſſu. Neque aliter procedendum voluit adeo cum militibus, ſecus omnino ac Cel. *Pringlius* [ff]); quodſi enim dolor poſt ſaepius repetitas venaeſectiones non mitigatus fuerit, per experientiam conſtitiſſe dicit, latum emplaſtrum Veſicatorium, in affecto latere, vtile eſſe. Ill. *de* HAEN [g]), deſperatis pleuriticis poſt ſufficientes, ſaltem copioſas, euacuationes, epotum cum opio oleum, et amplum ad dolentem plagam Veſicans, praeter ſpem ſalutem adduxiſſe, refert. Clarum eſt, poſtquam repetitis venaeſectionibus, quas phlogiſticus lentor, in ſanguine

ff) *vid. method. medendi morbis militum, edit. germ. p.* 119.

g) *rat. med. I. p.* 42.

guine ſemper ſeſe monſtrans, poſcebat, impetus vis vitae ſatis retuſus erat, in rebelli malo, demum Veſicatorium admittere *Haënium*, cuius ſpicula, inſuper ſanguinem ingreſſa, oleo inuoluuntur, et opio cicurantur, quod etiam, quia Veſicatorium ſua virtute circulum ſemper accelerat, non, niſi eo ſatis retardato, locum habiturum erat. Alibi [h]), idem practicotatus vir teſtatur, quotieſcumque dolorem pleuriticum ad phlebotomias iteratas, ceteraque auxilia immorigerum habuit, Veſicante hunc breui ſublatum, febremque non modo non intenſiorem, ſed moderatiorem redditam fuiſſe. Addit, in praeparatis, quae ſemper requirit, corporibus, ſalubriter Veſicatoria adhiberi, humorum motu minime inde aucto. Det mihi hoc venerabilis vir, phyſica neceſſitate Veſicantia ſemper augere motum in corpore humano, quamdiu hoc ſenſu pollet, vt ſtimulantia ſine exceptione omnia, febremque numquam moderatiorem efficere poſſe, niſi cantharides, et loco ſalis cauſtici, nitroſum forte ſal, in ſe fouere incipiant. At vero fracto motuum impetu, per iteratas phlebotomias et alia auxilia, nil nocuerit, ſi pertinax durauerit obſtructio in parte affecta, inſurrexiſſe ad naturalem vim circuitus, vel pauliſper vltra eam euehi.

h) *rat. med. III.* 169. 170.

Nimis vero edoctus ſum, circulum, iam celerem, Veſicatorio etiam celeriorem reddi. Si illud hunc intactum ſineret, neque intenderet, cur opus eſſet cautione, et monito, de praemittendis venaeſectionibus iteratis, et aliis auxiliis? Cur non liceret, *Pringlio* ſuaſore, adeo ante ipſam venaeſectionem primam, admouere Veſicatorium? Sane prorſus mecum facere Ill. HAENIVM, quoad cautiones has, atque perſuaſiſſimum eſſe, cum Veſicatorio non, niſi lente, eſſe feſtinandum, cum voluptate video ex enarratione pleuritidis pertinaciſſimae [i]), quae citra alium morbum, ex ea natum, demum 51. aut plane 60. die iudicata eſt. Quinquies miſſus erat ſanguis, ſemper cruſtam exhibens, ſiue pleno ſaltu, ſiue pigre proflueret.

i) *Tom. XI. p.* 101. 102.

Omnia

Omnia exquiſitiſſima antipleuritica fuerant exhibita: dolenti loco primum fomenta ac cataplaſmata fuerant admota, et deinde, his minus opitulantibus, leniſſimum Veſicatorium ex tribus quartis partibus empl. de meliloto, et vna quarta emplaſtri Veſicatorii. En quam caute!

Illuſtr. Archiater, L. B. *de* STÖRCK, ſi dolor punctorius neque debitis VSibus, neque fomentis, neque remediis mitigari potuit, tunc neceſſe fuiſſe parti dolenti apponere latum veſicans, notat [k]); et qui aliquoties pleuritidem ſolis venaeſectionibus iugulauit, vidit tamen caſus, vbi eam his ſopire non potuit, quia poſt vnicam, vires aegrorum illico conciderunt ita, vt debiles anhelarent, dolore non imminuto nec reſpiratione faciliore, pulſu reddito paruo, inaequali, et ingruentibus lipothymiis. Abſtinuit ergo a venaeſectione, licet dolor, et reſpiratio valde laeſa, eamdem indicarent. Decocta emollientia, herbis leniter aromaticis additis, vocabantur in vſum, cum fomentis et cataplaſmatibus externis.

Tandem autem, ſi dolor intra vnum alterumue diem non ceſſaret, aut multum decreſceret, plagae dolenti latum Veſicans applicatum eſt, quod breui dolorem ſuſtulit, aut leuiorem reddidit [l]).

Elegantiſſimum eſt conſilium cel. *Ioſ.* QVARIN [m]), medici doctiſſimi, et in arte exercitatiſſimi. „Vbi poſt ſanguinis „miſſiones et fomenta, ait, dolor acerbus perdurat, empla„ſtrum Veſicatorium aequali portioni meliloti remixtum, late„ri dolenti applicandum, pulſu deinde inſurgente, ſanguis „denuo mittendus.“

Notabilis in hoc conſilio, quod ante agenda multa ſupponit, omnino eſt ſuaſio emplaſtri Veſicatorii, emolliente addito mitigati, deinde exſpectatio nihilo minus inſurrecturi pulſus, qui, vt in morbi ſtatu, denuo venaeſectionem efflagitat. Merentur certe hic legi ſignificantiſſima Verba Ill. *Tiſſoti* [n]), quae ſi vlla alia attentius expendi merentur: *Mayernius Baro*

*Albo-*

k) *Anno med. II. p. 36.*

l) *Anno med. II. p. 68. 69.*

m) *method. medendi inflam. p. 79.*

n) *Lettre à Mr. Zimmermann ſur l'Epidemie courante p. 23. 24.*

*Albonae Veſicantibus vtebatur in pleuritide. Multa alioquin debemus Medicis Anglis. Timeo autem, ne nimii ſint, in eorum applicatione. Videntur illa conſiderare tanquam ſpecifica, ſed multum abeſt, vt hoc nomen mereantur. Quando attente et ſine praeiudicio legimus obſeruationes, quae iis maxime fauent, et quae pro fama ipſis ſtabilienda publici iuris factae ſunt, ſtatim perſpicitur, quod in morbi principio applicata eius decurſum non proinde breuiorem reddiderint, non prohibuerint violenta ſymptomata, non ſuſtulerint neceſſitatem reiterandarum Venaeſectionum. E contrario autem clarum redditur, ſi tardius poſt ſufficientes VSes fuerint applicata, quod feliciter operata ſint, et multum fecerint ad conſeruationem aegri, vaſa, quae obſtructione inflammatoria nimis diſtenta et atonica reddita fuerant, animando et excitando.* Non obliuiſcar adhuc adferre ea, quae in ſequentibus tradit TISSOTVS [o]): *Applicaui interdum veſicatoria, ſed tantum praemiſſis euacuantibus, et quando oppreſſio et puncturae perdurabant, febre euidenter imminuta.*

o) *p. 92. 93.*

Iungam his monitis ſuffragium amici dum viuebat, cariſſimi, eruditiſſimi medici, *Erneſti Ieremiae* NEIFELD [p]), qui, quaſi a me rogatus, cogitatis meis ſimillima ſcripſit. „Veſi„catoria, ceu ſummum remedium in curanda pleuritide, plu„rimi medicorum laudant. Cum vero in omni morbo in„flammatorio ea, quae irritant, calefaciunt, et impetum au„gent, damnoſa obſeruentur, facile patet, tunc ſaltem ab iis „aliquid boni eſſe ſperandum, vbi, poſt ſanguinis ſufficientem „detractionem, minutus fuerit impetus febrilis, nec in excretis „ſigna appareant putredinis, dolor vero maneat, et pulmo op„pleatur.“ In hoc caſu Veſicatorium lateri dolenti applicatum ſaepe profuiſſe, experientia docet.

p) *rat. medendi morbis §. 880.*

Magnum deinde iudicium practicum prodit methodus elegans *Ioh.* BALL [q]), medici angli. Poſt ſaepius et breuibus interuallis repetitas venaeſectiones, ſequentia conſulit. Si iis adminiſtratis dolor non remittat, pulſus paruus reddatur,

q) *tract. de febribus edit. germ. Tom. I. p. 235.*

aeger viribus deſtituatur, loco venaeſectionis, quam amplius non fert, parti dolenti cucurbitae ſcarificatae imponi debent, et, ſi adhuc dolor his omnibus non cedat, ſcarificato loco Veſicatorium imponendum eſt, quod ſaepe auxilium praeſtat, quando omnes hactenus indicatae methodi fruſtraneae fuere.

Obſeruemus ſedulo, quam circumſpectus ſit clariſſ. *Ball*, quam tardo greſſu ad Veſicatorium veniat, quam differat huius methodus a ciuis ſui, *Pringlii*, methodo. Hic incipit cum Veſicatorio, et primarium id ac ſpecificum remedium declarat. Ille tamquam vltimum laudat, ipſa adeo ſcarificatione praemiſſa. Hic pulſu duro celerique non obſtante id applicat. Ille non, niſi pulſu paruo et debili exiſtente. Quem eorum in aegrorum ſalutem imitari intereſt? Sed et ipſe PRINGLIVS, antea, vbi in genere de febribus acutis inflammatoriis et earum curatione agebat [r]), non niſi pulſui debili deſtinarat Veſicatoria, et ſub pulſu duro et celeri ab iis dehortatus erat. Verum deinde in pleuritide, et aliis morbis inflammatoriis, mutat ſententiam ſuam, et contra eam procedit.

r) *pag.* 150.

De pleuropneumonia non opus eſt, vt ſeorſim agam. In peripneumonia aeque liberalis eſt PRINGLIVS [s]), imo liberalior etiam in applicandis Veſicantibus, nam et dorſo, et vni, vel vtrique, lateri apponenda vult. Sputi ſuppreſſione, et reſpirationis anguſtia, ob oppletos pulmones excepta, ad quos liberandos ſtimulo in aliis partibus opus eſt, rationem vſus in peripneumonia prorſus non capio, cum non aeque, ac in pleuritide, in partem affectam agere queant Veſicantia, quod *Pringlius* largitur. Adeo in ipſa pleuriditе limites ponit HVXHAMVS efficaciae cantharidum. En propria eius Verba [t]): *Pleuritidis in veram et ſpuriam diſtinctio in rerum natura vere eſt fundata et in curatione attendi meretur, quodſi enim muſculi intercoſtales ſoli ſint inflammati, multo plura a topicorum applicatione, qualia ſunt fomenta, cataplaſmata veſicatoria, cucurbitulae et ſimilia, ſunt ſperanda, quam ſi lateris dolor a pleurae* et

s) *p.* 164. 165.

t) *Operum Tom. III de pleuritide et peripneumonia cap. IV. p.* 117.

*et externae pulmonum membranae inflammatione dependet.* Quid igitur agerent veſicantia in ſtagnationes profundiores ſanguinis inflammatorum pulmonum? Attamen in peripneumonia *Pringlius*, poſt venaeſectionem, in ea praecipuam fiduciam locandam aſſerit. Ad promouendam expectorationem, bene procedentem, vix opus eſt Veſicatorio; multa alia melius huic ſcopo inſeruiunt, imo vero alia excretione ſine omni neceſſitate proritata, critica illa potius turbaretur, qua omnis morbus toties feliciter ſoluitur. Crediderim, pro reſolutione lentoris phlogiſtici in pulmone, et pro excitanda et promouenda, quando iam coepit et ſuccedit, expectoratione, balnea pulmonica eſſe rationi conuenientiſſima, et vſu multoties probata remedia, dum immediate ad locum affectum penetrant. Atque ſiue ſint mere emollientia, ſiue fiant cum aceto, inflammationi ſoluendae, et ſputo iuuando, omnino paria ſunt, et multis vicibus Veſicatoriis praeferenda. Sed de his balneis, quod mirum omnino, in quae, poſt venaeſectionem, praecipua fiducia collocanda eſt, in ſanatione peripneumoniae, *Pringlius* prorſus tacet, Veſicantibus ſuis vnice nimiumque deditus, et confiſus.

## §. LIX *b*.

*Aliorum topicorum potentium mentio iniicitur.*

Adhuc inquirendum ſupereſt, anne dentur methodi, quae in caſibus illis, qui ſecundum hactenus expoſita phaenomena, Veſicatoria admittunt, vel et flagitant, aeque efficaces, eadem fiducia, magnaque ſimul ſecuritate, in vſum vocari queant? Id ſane mihi experto videtur. Aſſerit PRINGLIVS [a]), in magna debilitate cum delirio, ſaepe ſinapiſmos, plantis pedum admotos, in excitando pulſu, et leuando capite maiores effectus praeſtitiſſe, quam Veſicatorium. Nonne, ſi non maiores, ſaltem aequos praeſtarent lateri affecto admoti, quam illud? Semen ſinapi, ad vegetabilia alcaleſcentia pertinens, ſua natura acerrimum eſt corroſiuum, rubefaciens, partemque, cui in pultem contritum imponitur, exulcerat, et, ſi hoc ſaepius repeta-

a) *p. 151.*

petatur, gangraenam facit: cf. CRANTZ et VOGEL [b]); et BOERHAAVE [c]). Interim, quando fermento panis excipitur puluis, et ſal atque acetum additur, duo haec antiſeptica vim eius ſepticam moderantur, ita quidem, vt deinde tutius eiuſmodi ſinapiſmi, ſatis efficaces, Veſicatorio tamen mitius irritantes, admoueri queant. Conſtat quippe, ſemen ſinapi, interne aſſumtum, quod ideo BOERHAAVIVS [d]), in omni morbo, vbi inertia aquoſa phlegmatica dominatur, laudat, valde ſtimulare villos muſculoſos, et nerueos; vrinam mouere; ad venerem incitare, non tamen ad mictum ſanguinis et priapiſmum vſque; iuſto tempore et iuſtis ſubiectis exhibitum, non raro multum prodeſſe, neque facile necare, niſi nimia copia ſumatur, id, quod ruſtico, a SWIETENIO [e]) commemorato, accidit, qui, pro febre intermittente curanda, magna copia, in ſpiritu vini iuniperino, ſemen ſinapi ſumſit, a quo in ardentiſſimam febrem, tertia die interimentem, incidit. Cel. ROSE'N [f]), quando pleuriticus Veſicatorium horret, ſinapiſmum ſubſtituendum conſulit, neſcio, an aequam virtutem inde exſpectans.

Ill. *van* SWIETEN [g]), frequenter ſe vſum dicit ſapone veneto, in aquae et lactis partibus aequalibus, vel in decocto emolliente, ſoluto, quod remedii genus deinde cum pannis laneis applicari fecit. Non memini, me eiuſmodi fotum ſaponatum alibi commendatum inuenire. Eruditiſſimus SCHVLTZIVS [h]), vt erat antiquitatum medicarum peritiſſimus, ex *Aretaeo* et *Paulo Aegineta* ad elephantiaſin ſaponem adhibitum probat; deinde noſtris moribus in ſpiritu vini ſolutum, vel in emplaſtro, rheumaticis arthriticiſque doloribus deſtinatum fuiſſe, notat; imo vero hypochondriacis, iecoris et ſplenis obſtructione laborantibus, in emplaſtris applicatum probat, ſed de pleuritico dolore nil adfert. Chronicorum malorum ſummum praeſidium ſapo eſt, interne exhibitus, nequaquam autem acutorum, eaque propter magnus eius ceteroquin

b) *in materia medica.*
c) *hiſtoria plantar. p.* 426. 427.
d) *l. c.*
e) *Comment. II. p.* 31.
f) *de morb. infant. pag.* 380. *edit. vlt.*
g) *Comment. III. p.* 43.
h) *diſſ. de ſaponis vſu medico.*

quin encomiaſtes, BOERHAAVIVS [i]), peſſimum eius vſum declarat, vbi vitae timetur a putredine diſſoluente. Extollit ſaponem, vt remedium aperiens, attenuans, reſoluens, diſſolvens, vniuerſale, in corpore humano, quoties a cauſſis, a ſe memoratis, laborat, quas inter certe phlogiſticus lentor referri nequibat. Interea in ſeriam deliberationem venire debet, an ſaponis externus vſus inflammatoriae pleuritidi conueniat, quod, experientia propria edoctus, *Swietenius* aſſerit. De doloris lenimine dubitandum non eſt. „Conſpicuus eſt, „inquit cl. SCHVLTZIVS [k]), qui plerumque ſatis cito percipi„tur, effectus mitigatorius, priſtinorum dolorum, cuius qui„dem beneficii aliquam partem tribuere licet rigidarum fibra„rum relaxationi, a pingui pariter ac humido allatae, ſed ma„ximam deberi exiſtimo ſublatae moleſtiarum cauſſae.“ Hic vero *Schultzius* de rheumaticis et arthriticis doloribus agit, non de inflammatoriis, acuta febre ſtipatis.

Cel. HEISTERVS [l]), dum de inflammationis externae reſolutione, et topicis, pro ea impetranda, remediis diſſerit, ſubiecta in calidiora et frigidiora diſtinguit. Si his cum Chirurgo res ſit, inter alia ſaponem venetum, in ſpiritu vini ſolutum, laudat. Videtur ergo in illis ipſum adeo tutum haud habuiſſe. Certum eſt, ſal alcali, cuti applicatum, vt id ibi maneat fixum, ſolutum, perſpirabili humore, atque agitatum calore naturali hominis, facere pruritum, calorem, rubedinem, dolorem, vt ab igne, tenſionem reſplendentem, inflammationem veram gangraenoſam, duram, nigram eſcharam, in ima corporis vſque, ita vt vere agat, in corporis humani ſolidas partes, inſtar ignis [m]). En denuo rationem, cur a ſale volatili cantharidum, nullo alcalino mitiore, omnes hos memoratos effectus edente, et agente in partes inſtar ignis, nil boni in reſoluenda obſtructione phlogiſtica exſpectandum ſit. At aliter comparatum eſt cum ſale alcalino, per oleum mitigato, et cum eo in ſaponem verſo, in

i) *Chem. Tom. II.*

k) *§. 21.*

l) *in Inſtit. Chir. p. 275.*

m) *Boerh. Chem. II. p. 48.*

quo per oleum illius acrimonia ita obtuſa eſt, vt miteſcat, exuta ſua vi rodente. De hoc ſapone igitur *Boerhaauius* monet merito, eum tuto id efficere, quod alcalia cum periculo efficiunt. Quanta ergo ſoluentiſſimus ſapo, intuitu rodentium ignearumque cantharidum, reſoluendi fine admotarum, in pleuritidis medela gaudet praerogatiua! cui in decocto emolliente ſoluto, profundior, per laxatos poros cutis, aditus ad ipſam molem obſtruentem permittitur. Hanc attenuatam et ſolutam, dum oleum ſtrictas vaſorum fibras laxat, ſtimuluſque, in eo latens, eas leuiter vellicat et excitat, vis circuli, a tergo appellens, deinde in motum abripere poterit, vt tandem ille bonus effectus producatur, quem Ill. *van Swieten* obſeruauit.

## §. LX.

*Quorum plura recenſentur.*

Eiuſmodi autem fomenta ſaponacea, quorum vſus auctoritate ſummi huius viri, et rationibus praegnantibus, ſuffulcitur, ex propria experientia, commendare nequeo. Alia tamen habeo, quae non raro pulcherrimos praeſtitiſſe fructus, magna cum voluptate obſeruaui. Cum pleuritis vera ſit inflammatio, a multis iam annis miratus ſum, cur lateri affecto ſapientiſſimi viri ſaltem ſimpliciter emollientia et relaxantia fomenta, non vero illa ipſa antiphlogiſtica et antiſeptica applicanda duxerint, quae in phlegmone applicantur. Habet haec ſuam ſedem ſub cute in panniculo adipoſo; pleuritis vero in muſculis intercoſtalibus internis et externis, huic immediate ſubiacentibus. Iam, quando vis fomenti antiphlogiſtici per cutem penetrare apta eſt in membranam adipoſam, phlegmone laborantem, poterit etiam penetrare vſque ad muſculos intercoſtales, maxime apud illos, quibus textus celluloſus parco oleo repletur, vt apud omnes, ſtricto corporis habitu praeditos, ideoque ad pleuritidem, prae aliis, diſpoſitos. Certa hac ſpe freto, a multis annis invſu mihi fuit, aquae, cum

ſpecie-

ſpeciebus emollientibus coctae, adiicere acetum, nitrum, ſal ammoniacum, atque hunc liquorem calidum cum pannis laneis iugiter applicare. Is tepida exhalatione potuit relaxare fibras, atque non ſaltem ſoluere impactum, ſed et condire liquida, et gangraenoſae corruptioni obicem ponere, dum interim venaeſectionibus et internis remediis, vt decet, pugnabatur. Eapropter, quo magis vehementior febris et calor hanc minabantur, eo citius ad nobile hoc topicum confugi, ſine inflammatione inducta, ſine putredine liquidis illata, quod inflammantes et ſepticae canthariles faciunt, inflammationi, per reſolutionem tollendae, et infauſtis eius effectibus praecavendis, aptiſſimum.

Quodſi poſt venaeſectiones iteratas, vel ſine his, ex epidemiae forte natura, citius pulſus ſubſideret, omniſque motus circulatorius, perſeuerante dolore, languens deprehenderetur, ad internum vſum antiphlogiſticae et antiſepticae camphorae, cum, vel ſine nitro, ſane ſub his circumſtantiis indicatiſſimum, confugi, topicumque meum pertinax continuari iuſſi. Didiceram, iuuenis adhuc, eximiam huius pharmaci virtutem a fidiſſimo praeceptore, immortali HOFMANNO [a]). Sed et ſciebam, docuiſſe *Bagliuum* [b]): „Quando in pleuritide „viget indicatio diſſoluendi, camphoram, et ex ea parata re„media, pro ſecreto fere hanc indicationem abſoluere, prae„ſertim ſi pleuritis fuerit epidemica.“ Deſperate decumbentibus hoc morbo, pulueribus, ex nitro et camphora, fortiſſimis inflammationis debellatoribus, auxilium attulit celebris olim apud nos medicus, *Godofredus* KLAVNIGIVS [c]). Illuſtris WERLHOFIVS [d]), virginem pleuriticam, inſtante menſium tempore, inſignem doloris exacerbationem perpeſſam, et ſenem octuagenarium, cuius morbus iam in peripneumoniam degenerabat, emulſione camphorata cum nitro ſe ſanaſſe, refert. Scripſeram nouitius medicinae Doctor immaturum libellum, *de virtute camphorae refrigerante, incendiis corporis humani internis*

a) *diſſ. de camphora* §. 15. *et Med. Syſt. III. p.* 579. *et IV. p.* 434.
b) *p.* 35.
c) *noſoc. charit. obſ.* 17.
d) *in comm. litt. norimb.* 1734. *hebd.* 33. 47.

*ternis reſtinguendis aptiſſima*, quem, ſuo diſcipulo indulgens, praeceptor, *Hoffmannus*, praefatione comitari dignatus eſt. Dedit tamen hoc opuſculum *Werlhofio* occaſionem, vt laudatas obſeruationes publici iuris faceret et *Iohanni Samueli* nob. domino de BERGER, vt ad *Werlhofium* ſcriberet [e]): *Legi et probaui obſeruationes tuas de camphora. Ipſe hoc remedium, praecipue in pleuritide, maiori etiam doſi, quam quae abs te commendatur, ſaepiſſime et feliciſſime vſurpo.* In epidemica pleuritide camphoram cum nitro aegris bene ceſſiſſe, etiam vidit HVXHAM [f]). Eapropter valde etiam conueniet, fomentis laudatis adieciſſe camphoram, aut eam, oleo amygd. dulci ſolutam, inſtar linimenti applicauiſſe. Sane quando, pulſu exiſtente paruo et debili, et venaeſectione ſic prohibita, externa et interna mouentia indicantur, multis modis praeferendum duco linimentum camphoratum, antiſepticum ſummum, ſeptico emplaſtro Veſicatorio, quod, ſi in peſſima pleuritide gangraena ante fores fuerit, hanc inuitat, dum illud eidem potentiſſime reſiſtit. Mirari haud deſino, cel. *Pringlium*, qui camphorae alibi mentionem iniicit, eius tamen in pleuritide obliuiſci.

e) *comm. litt. norimb. an 1735. hebd 4.*

f) *II. p. 229.*

## §. LXI.

*Inter ea cucurbitae laudantur.*

Superſunt cucurbitae cum ſcarificatione, lateri dolenti admouendae, quando venaeſectiones, cum aliis remediis, fruſtraneae fuere. Rationi omnino reſpondet hoc remedii genus, videturque, dum verum ſanguinem ex affecta parte educit, ac ſtagnanti cruori, vt promoueri poſſit, quaſi viam monſtrat, et parat, ſine inſigni irritatione, praeferri debere Veſicatorio inflammanti, ſerumque ſaltem rodente ſtimulo attrahenti et extrahenti, non ſanguinem ipſum, niſi, eum huius vi ſolutum amoueri, ſtatuere velimus. Satis antiqua haec Chirurgia eſt. CELSVS [a]), „confugiendum ad cucurbitulas, ait, ante ſumma „inciſa cute.“ ARETAEVS autem [b]), ſic praecipit: *Admouendae*

a) *cap. de laterum dolore.*

b) *lib. I. c. 10.*

*dae etiam cucurbitae occaſio adeſt, ſed hoc poſt 7. diem facere optimum fuerit, ante ne feſtines. Eſto autem magna, omni ex parte lata, dolentem locum ambire valens. At flamma ſub cucurbita multa eſto. Extincto igne ſcarificandum eſt, tantumque ſanguinis, quantum vires permittunt, detrahendum, multo vero plus eſto, quam ſi alia de cauſa de praecordiis ſanguinem tires. Nam maxime perſpicuum eſt, quod in lateris morbo vexatis a cucurbita percipitur adiumentum.* Inter recentiores RIVERIVS [c]), in declinatione, poſt febrem valde imminutam, ſi dolor perſeueret, admoueri ſuadet, ipſi parti dolenti, cucurbitulam, cum ſcarificatione, imo et ſequenti die iterum applicari, ad ſanguinem denuo extrahendum. Poteſt etiam ad eius mentem applicari ante declinationem, poſt iteratam phlebotomiam, bis aut ter. Et ſi dolor augeatur, vel redeat poſt aliquod tempus, iterum ſecabitur vena, et poſt iterum cucurbita applicabitur. Ad *Riuerium* prouocat WILLISIVS [d]), „Quodſi, inquiens, phlebotomia ob pulſum debilem, et functionis animalis languorem, nec primo celebrari, neque, „dolore licet plurimum vrgente, iterari debeat, huius vicem „cucurbitulae, cum ſcarificatione, loco dolenti applicatae, bene ſupplent.“ *Riuerius* et *Zacutus Luſitanus* notabilia curationum, hoc remedio effectarum, exempla citarunt. Et quidem haec praxis rationi ſatis firmae inniti videtur, nam ſanguine, e latere affecto detracto, qui in vaſis vicinis aggeſtus morbi cauſſa coniuncta eſt, commouetur, et partim extrahitur, partimque circulationi redditur.

c) *lib. VII. c. 2. p. 251.*

d) *Pharm. rat. II. p. 106.*

LANCISIVS [e]), venaeſectionem admodum laeſiſſe imbecilliores pleuriticos, memorat, ſanguinis autem e dolente latere, ſcarificatis cucurbitulis, extractionem nonnullis feliciter ceſſiſſe.

e) *de remani caeli qualitatibus p. 142. in hiſtoria Romanae epidemiae.*

Elegans ſane locus eſt, qui habetur apud Cel. MORGAGNI [f]), qui, licet prolixus, totus huc transſcribi meretur. „Id certe exploratum et compertum eſt, nonnullas pleuritides

f) *aduerſ. anat. V. p. 83.*

„ab externis ad internos, nonnullos contra ab internis ad exter-„nos intercoſtales muſculos, quandoque per metaſtaſin trans-„ferri, imo vero, vt ipſe bis vidi, in externum ſubcutaneum tu-„morem abſcedere. Nimirum quia, vt minimae quaedam pro-„pagines venae ſine pari, ab adipoſa membrana, perforatis ex-„ternis muſculis, intro feruntur, perque eas humor pleuri-„cus ab externis in interna ſpatia poteſt recurrere, obicemque „ponere ſanguini, ab aliis exiguis interioribus venis refluxu-„ro; ita arteriae intercoſtales (forſitan etiam per ipſa membra-„narum interſtitia diſtenta ampliataque) facilem aditum, pa-„ratumque iter eidem humori, cum fluxilior redditus fuerit, „ab interioribus in exteriores partes munire valent. Propter-„ea factum eſt, vt in pleuritide notha, in qua vehemens ad „tactum etiam dolor vrget, poſt ſectam ſemel aut iterum, pro „febris viriumque magnitudine, venam, nullum praeſtantius „auxilium inuenerim, affixis duobus cucurbitulis, inciſa prius „cute ſupra dolentem partem. Incantamenti ſiquidem, vt „aiunt, euulſo eductoque ſanguineo ſtimulo, ceſſauit dolor „ac febris. Quod ſane remedii genus etiam in pleuritide in-„terna, modo pulmones non ſimul afficiantur et ſputum cri-„tice non erumpat, optimum praeſidium poſt phlebotomiam, „interdum expertus ſum.“

Ex his omnibus, accurate conſideratis, clarum redditur, in eo conuenire celeberrimorum horum virorum ſententias, venaeſectionibus et reliquis antipleuriticis remediis, decenter adhibitis, nulla apparente criſi, ſtaſi autem ſanguinis in muſculorum intercoſtalium et pleurae vaſculis non reſoluta, ſed pertinaciter fixa manente, et doloris ſenſum ſuſtentante, hoſtem, in ipſa ſua ſede, vulnuſculis inflictis oppugnandum, eoque adigendum eſſe, vt loco cedere cogatur. Operae pretium omnino foret, crebrius, quam hactenus factum eſt, ad fere neglectam ſcarificationem affecti lateris recurrere, quae ſine dubio, ſine reſpectu ad venam ſine pari, etiam ſi alterum

latus

latus afficiatur, aut alia thoracis regio, ſeſe egregio fructu commendatura foret, atque palmam Veſicanti praereptura.

Sane Cl. BALL [g]), vt vidimus, venaeſectione non amplius ob aegri debilitatem locum habente, antequam ad Veſicatorium veniat, cucurbitas ſcarificatas praemittit, manifeſto documento, has ſat efficaces et tutiores ipſum iudicare Veſicante, deinde autem, ſi et hae non iuuerint, ad id accedere, et ſcarificato loco applicare. Recenſet Ill. HVXHAM [h]), ſaeuiſſimam pleuritidem, in qua incaſſum adhibita erant omnia, tandem loci ſcarificatione facta, leniterque cucurbitulis extracto cruore, Veſicatorium fuit ſuperimpoſitum, poſtea intra perpaucas horas euanuit dolor, vlcuſcula autem paullo difficilius fuere ſanata. Videtur Veſicatorium vim aliquam, cucurbitulis ſuperiorem, hic aperte commonſtraſſe, cum id praeſtaret, quod hae ſine eo praeſtare nequibant. Verum conſiderandum eſt, leuem tantum ſcarificationem factam eſſe, cruoremque cucurbitulis ſaltem leniter fuiſſe extractum. Huius ergo operationis effectus leuior ſubſtitit in cute, atque altius haud penetrauit; profunda ſatis debebant eſſe inflicta vulnuſcula, atque cruor fortius erat extrahendus. Ita forte impetratum fuiſſet, vt non intra perpaucas horas, ſed, quod *Morgagni* obſeruauit, ſtatim et incantamenti inſtar, euulſo et educto ſanguineo ſtimulo, febris et dolor ceſſauiſſent, tuncque Veſicante plane non fuiſſet opus. Alio quidem tempore HVXHAM [i]), poſt omnem apparatum antiphlogiſticum exhauſtum, tandem parti ipſi ſcarificatas imponebat cucurbitulas, haud ſubiuncto Veſicante, verum fruſtra. Oleum et opera erant perdita, dolor enim quotidie augebatur, neque vlla res, praeter opiata repetita, leuamen vllum, aut ſomnum afferebant. Verum notandum eſt, aegrum hunc hecticum iam fuiſſe, cum *Huxhamus* eum, vt pleuriticum curandum, ſuſciperet, et in parte affecta formatum iam abſceſſum fuiſſe, quo licet

g) *de febribus ed. germ. p.* 234.

h) *Tom. I. p.* 88.

i) *II. p.* 222.

 cet

cet rite inciſo et magnam puris copiam fundente, coſtis duabus iam exeſis et carioſis, mortuus eſt.

Fuere, qui loco dolenti hirudines apponendas laudarent, quarum quinque vel ſex ipſi deſtinat cel. ROSEN[k]). ZACVTVS LVSITANVS[l]) locis ſcarificatis, detracta cucurbitula, hirudines 6. admouit, felici ſucceſſu, vt ipſe teſtatur. Efficaciſſimum et imitatione digniſſimum mihi videtur duplex hoc auxilium, ſi haud ſufficiat ſola ſcarificatio; aequum emolumentum cum ea, ſi non maius, hirudines promittunt aegro, quam ſi ſcarificato loco Veſicatorium applicetur, longe maiores moleſtias faceſſens, quam ſuctio hirudinum. Quando poſt leuem ſcarificationem, enata ab applicato Veſicatorio vlcuſcula, HVXHAMO[m]) obſeruatore, difficulter ſanata ſunt, difficilius multo omnino ſanabuntur, ſi locus profunde fuerit ſcarificatus, quod tamen neceſſarium eſt, per ideam morbi, et eius ſedis verae, ſi iuuamen ſperare voluerimus.

k) *de morb. infantum edit. II. p. 308. et in pharmacop. domeſt. p. 65.*

l) *Prax. admirand. lib. I. obſ. 102.*

m) *Tom. I. p. 88.*

## §. LXII.

*Symptoma vrgens in pleuritide annotatur, Veſicantia poſcens.*

Reſtat, cuius obliuiſci neutiquam debeo, vrgentiſſimum interdum apud pleuriticos ſymptoma, in quo leuando Veſicatoriis carere non poſſumus, non vero lateri, ſed brachiis, vel et tibiis ſine dilatione, applicandis. Primus vere iis tunc cum ſucceſſu vſus eſt BAGLIVVS[a]) ſcribens: *Obſeruaui in pleuritide, vtut praeceſſerit, vel non praeceſſerit ſanguinis miſſio, quandoque circa quintum, vel ſeptimum, vel aliis intermediis diebus apparere magnam ſpirandi et expectorandi difficultatem, quae patientem in ſummum vitae periculum coniiciebat. Irritis aliis, duo Veſicantia tibiis, vel cruribus admota non ſolum expectorationem, quae primaria criſis eſt morborum pectoris, fere ad ſtuporem ſtatim promouebant, verum etiam ſpirandi difficultatem leniebant, cum mutatione morbi in melius. Maiora dico, Quacunque die in pleuriticis ſpirandi et exſcreandi ſputi difficultas ſucceſſerit, ſtatim applicanda ſunt duo veſicantia tibiis, prout etiam ſentit Hippocrates lib. I. Progn. 67,* dicens:

a) *Diſſ. de Veſicantibus Cap. III. §. 1.*

dicens: *In pulmoniis quicunque tumores ſiunt ad crura bonum, nec poteſt aliud quicquam melius accidere, praeſertim ſi mutato ſputo ſic appareant.* Sancte deinde fatetur *Baglivus*, ex centenis aegrotantibus, vix paucissimos obiiſſe, qui praefata methodo tractati fuerunt, a doctiſſimo quodam medico, in celebri xenodochio; idque potiſſimum ſe anno 1694. Romae hiemali tempore obſeruauiſſe refert, quo pleuritides epidemicae copioſe graſſabantur, ob intenſiſſimum illius tempeſtatis frigus, a copioſis niuibus et gelu productum. Tradit deinde aetiologiam, cur Veſicantia proſint, his verbis: „Introducto acri cantharidum ſale in ſanguinis maſſam, et mox in pulmones, in quibus ſtagnatio metuebatur, id incipientes coagulationes ſoluebat, humoreſque priſtinae circulationi reſtituendo, et ſpirandi difficultatem imminuebat, et exitum ſputi promouebat, „cum aegrotantis leuamine." Liceat mihi ad haec *Bagliuiana* praecepta monita quaedam adiicere, quae eo omnia tendent, vt Veſicatoriis ſolis non fidamus, ſed ante eorum vſum, vel ſi hic cito expoſcatur, ſimul cum eo idonea remedia in auxilium vocemus.

Si ab intenſiſſimo frigore nata eſt pleuritis vel pleuropneumonia, vt toties vtraque ab eo naſcitur, cogitare debemus, in muſculis thoracis et pleura, et maxime in pulmone, ſanguinem frigidiſſimi aëris inſpiratione fuiſſe coagulatum, et vaſa, per quae ferri debebat, conſtrictione anguſtiora reddita; igitur in illis immobilis haeret. Quis autem non ſtatim animaduertit, adhibita venaeſectione, poſt fotus externos, multo potu calido nitrato, et mellito, diſſoluendum eſſe ſanguinem, et balneo leni vaporoſo pulmonico, adiecto aceti ſtimulo, quod immediate ad partem affectam penetrat, diſſolutionem eſſe iuuandam, et vaſa laxanda. Si hoc ipſum in ſicca pleuritide, in principio ſtatim, iugiter fiat, ſaepe haec in humidam poterit conuerti, et ſputi eiectio, ſoluto ſtagnante lentore, proritari, iuuari et ſuſtentari. Si hoc omne vel negligatur, vel

non ſatis aſſidua opera haud praeſtetur, Veſicatoria, quorum ſal verum et proprium ſpecificumque lentoris phlogiſtici diſſoluens non eſt, quamquam in ſummo anguſtiae et ſuffocationis periculo indicentur, ſola ſcopum non attingent, aut non aeque feliciter. Neque etiam reſoluente et expectorante ſummo, ſulphure antimonii aurato, et oxymelle ſquillitico, vellem carere, et in ſola Veſicantia fiduciam meam locare. Deinde etiam in morbi principio, niſi forte epidemia venaeſectioni interdiceret, ſine hac praemiſſa, vel repetita, ſine actis omnibus aliis agendis, non facile recurrerem ad Veſicatorium, niſi forte ſpirandi difficultas ſumma, omnibus armis ſimul contra ſe dimicandum eſſe iniungeret, ad quae et ipſa Veſicantia nunc pertinere iudicarentur, quoniam contra vrgens et praeſentiſſimum periculum omnia ſunt tentanda. Notabile eſt, immediate poſt Veſicantium laudes, ita pergere *Bagliuum: Adverte autem, quod praefatis pleuriticis, in quibus haec commoda* (nempe reſpirationis emendationem et ſputi promotionem) *per Veſicantia obſeruauimus, adhibitis venaeſectionibus opportunis, ſola brodia pectoralia et remedia alcalica leniter diſſoluentia* (acida vegetabilia, ſaponacea, meliora fuiſſent) *in progreſſu curationis feliciter praeſcribebantur.* En! quam clarum ſit, quod ſine his Veſicantia vix profuiſſent. Balnea pulmonica, primum in pulmone oppleto remedium, a *Boerhaauio* potiſſimum in artem introducta, bonus *Bagliuus* ignorabat.

Atque ne forte alicui lectori haec mea notata ſuperflua et otioſa videantur, conſiderare intererit, epidemiam, quae Romae 1708. et 1709. intenſiſſima illa poſt hominum memo-
b) *p. 142. 143.* riam hieme, graſſata eſt, et a LANCISIO, fuiſſe deſcriptam. In pleuritidibus, quae hoc anni tempore vagabantur, cum primis diebus ſiccae fuerint, non modo fomenta et emollientes vnctiones, ſed et, *Hippocratem* ſecutus, largas potiones oleoſas, diluentes, emollientes, calidas, laudat, morbi cauſſae reſiſtere aptas, nempe fluidorum coagulationi, et nimiae ca-

nalium

nalium duritiei. Deinde notanter addit: Praeterea, quamquam Veſicantium vſus raro in febribus, quas internae inflammutiones comitantur, conducat, eorum tamen iure meritoque meminiſſe oportet, cum quotieſcumque aegrorum corpora ſucci fuerint plena, vel in eiuſmodi morbis humoris feruor lentore vincatur, phoenigmis etiam opportunus ſit locus. Sane, ſi quid video, *Lanciſius*, vrgente inflammatione et febre, et praeſente humorum feruore, cautius mercandum cum Veſicantibus inculcat, quae ad lentorem inertem glutinoſum, ſine manifeſta febre, melius quadrant, ideoque etiam in margine §. lemma legitur: *Veſicantium vſus non omnino vitandus.* Prouocat deinde *Lanciſius* ad effatum *Hippocratis*, iuxta DVRETVM [c]): *Quibus ex peripneumonia ſub auribus, vel inferis partibus, naſcuntur abſceſſus, ibique ſuppurant, et fiſtulantur, hi defunguntur morbo;* atque duos aegros peripneumonicos ſiſtit, qui cruris, affecto lateri reſpondentis, dolore, rubore, intumeſcentia, correpti cito conualuerunt. Fauent omnino hi euentus fauſti, naturae vias legere ſtudioſo, et intelligenti medico, eaque propter Veſicatoria cruribus admoventi, modo omnia morbi phoenomena, quae nunc obtinent, et praegreſſa ſunt, decenter expendantur. Differunt tamen mirum quantum, naturae medicatricis, ſibi vias inuenientis, et artis conatus. Citat conſilium *Bagliuianum* Ill. *van* SWIETEN [d]), atque poſtquam quaeſtionem mouerat, cum omne irritans, calefaciens, impetum augens damnoſum habeatur in pleuritide, quid cogitandum ſit de Veſicatoriis, ex cantharidibus paratis? reſpondet tandem: *Videtur concludi poſſe, quod cantharidum vſus minime tutus ſit, vbi valida febris, calor magnus, et putredinis metuendae ſigna adſint.* Interea tamen in methodo medendi, militibus deſtinata [e]), in qua de Veſicante lateri pleuritico applicando ne ſyllaba exſtat, ſi poſt repetitas venaeſectiones dolor non multum remittat, et ſtrepitus in pectore, ac paucitas ſputi commonſtret, pulmonem obrui, vtri-

c) *diuiſ. in Coac. de peripneum. no.* 22.

d) *Comment. III. p.* 46. 47.

e) *p.* 19. *et* 22. *edit. germ.*

vtrique ſurae Veſicatorium applicari iubet. Magnificus L. B. de STOERCK [f]): *Si ſtertoroſa* inquit, *tuſſis monſtret, multum muci praeſens eſſe, expectoratio tamen difficulter ſuccedat, oxymel ſcilliticum et Kermes minerale exhibendum. Si haec vero iuuent et ob copiam materiae collectae reſpiratio laborioſior reddatur, Veſicatoria ſuris applicanda ſunt et balneum vaporoſum pulmonicum ex calida aqua et aceto adhibendum.* Idem prorſus conſilium ſuppeditat Cel. TISSOT [g]): *poſt ſufficientes VSes,* ait, *Veſicatoria medentur oppreſſioni, et anguſtiae pectoris, pulmonique a viſcida materia obruto, quando incipiunt operari, reſpiratio et expectoratio fit liberior. Bagliuum* quoque, ſed non, niſi venaeſectionibus aliquoties praemiſſis, ſecutus eſt eruditiſſimus TRILLERVS [h]): *Si VSibus iam aliquoties repetitis,* inquit, *adhuc reſtat ſpirandi difficultas, vel magis exaugetur, tum duo veſicantia vel femoribus, vel tibiis applicanda ex Bagliui conſilio, deriuationis cauſa. Tum enim ſputorum fluxum ſtatim promoueri, ſpirandi moleſtiam leuari et alui quoque profluuium ſi adfuerit feliciter ſiſtibis aut ſex poſt Bagliuum obſeruauimus, licet non ſemper ex voto ſucceſſerit, vt ingenue fateor.* Eidem quoque ſcopo inſeruiunt cucurbitulae ſiccae, ex mente *Hippocratis*, et qui eum iure ſequuntur. Interim tamen aegram in ipſis mortis faucibus haerentem, et ab omnibus derelictam, hoc medicationis genere in vitam reuocauit [h]). Neque annuentem fortunam, dum ita procedebat, ſemper expertus eſt HVXHAMVS [i]): „In morbis ſeueris pulmonum, in„quit, vt humores balneis tepidis, Veſicatoriis cet. ad pedes „deriuentur, rationi conſentaneum eſſe videtur, et re ipſa pro„fecto haec bono cum ſucceſſu fuere adhibita.“ Pulchre haec ſonant, ſed limites ſuos habet bonus hic ſucceſſus. Pergit quippe paucis interiectis *Huxham:* „Quando Veſicatoria, in „pulmonum morbis adhibita, ſeuerius ſuppurant, plerumque „magnum afferunt leuamen, ſaepe vero ſanantur difficillime, „quod inprimis annis 1740. 1741. 1746. 1747. notatu erat di„gnum. Ego vero tunc, ſi Veſicatoriorum exulceratorum „ſubito

f) *in egregio libro: Unterricht vor die Feld- u. Landwundaerzte I Theil. Von dem Seitenſtich p. 108.*

g) *Lettre à Mr. Zimmermann p. 24. et 92. 93.*

h) *commeut. de pleurit. Cap. IV. p. 54.*

i) *vide p. 75. 76.*

k) *Operum II. pag. 187. 188.*

„ſubito ſupprimebatur euacuatio, non tuſſim ſolum, atque „ſpirandi difficultatem reuertiſſe, ſed quoque interdum inſi„gnes alui deiectiones, et interdum profuſiores mox acceſſiſſe „ſudores, obſeruaui; ita vt non paucis in caſibus, vel do„lore, et ingenti Veſicatoriorum euacuatione proſterneretur, „vel diarrhoea aut ſudore colliquatiuo deperderetur aeger, „quam ſcenam mortiferam frequenter terminabant aphtae ter„ribiles, quae probabiliter ab acrimonia maiore ſeri et lym„phae oriebantur, a febre praegreſſa in gelatinam mutatae, et „nunc diſſolutae in putridi ichoris ſpeciem." Simus aequi, et agnoſcamus, in luſa tragica hac ſcena, ſi non principem, certe tamen non vltimam perſonam egiſſe Veſicatoria. Concedamus, ad hanc putridi ichoris geneſin multum contuliſſe cantharides, earumque ſales, ſeſe ſanguini ſero et lymphae immiſcentes, quae ſuapte totam liquidorum animalium maſſam colliquant, benignam et blandam eius craſin peruertunt, atque in putridum ichorem abire faciunt. Igitur, ſi forte etiam vita ad tempus in memoratis caſibus per Veſicatoria protrahi videatur, tamen incertum ſemper manet, an aeger ad ſanitatem ſit rediturus, an in mala chronica illapſurus, variiſque miſeriis exhauſtus et confectus, ad plures ſit migraturus. Praeſtat, ſi fieri queat, prona via, per aſperam arteriam, ſolutos humores e pulmonibus ſcreatu expellere, hiſque a premente onere liberatis, et reſpirationis integritate reſtituta, morbum breui totum auferre, quam eoſdem humores, Veſicatoriis pedibus applicatis, primo in omnem illorum oceanum vocare, deinde longo itinere ad pedes ducere, labe ſimul toti maſſae affricata. Quodſi enim aliqua huius portio, etiam per artificialia vlcera eliminetur, tamen vita nondum ſalua praeſtatur, vtpote ſaepe fluxum illorum diuturnum non ſemper ſine damno ferens.

## §. LXIII.

*An et quousque in Angina Veſicantia conueniant, inquiritur Sunt qui de illis tacent.*

Poſt diffuſam ſatis tractationem de pleuritide, in qua nil, pro me, et contra ſecus ſentientes faciens, mihi omittendum erat, tranſeo ad *Anginam*, quae vero breuiore dilucidatione, ob antea iam dicta, indigebit. Certum eſt, per multa ſecula eius ſanationem ſuſceptam fuiſſe a ſummis Medicis, ſine veſicantibus, atque recentiore aetate, ex quo nempe mos inualuit parti affectae et loco dolenti in morbis inflammatoriis ea admouere, ſaltem in Anginae principio, a multis, qui ad illa tandem recurrendum eſſe putarunt, ipſa non fuiſſe adhibita. De Sinapiſmis haud loquor. SYDENHAMVS [k]) VSi repetitae, catharticis repetitis, clyſmatibus, gargariſmatibus lenientibus, emulſionibus, omnia tribuens, apponi vult cervici epiſpaſticum amplum ac forte, poſt primam VSem. Non autem vna ſemper anginae facies eſt, quare BOERHAAVIVS, pro propriis ſibi in rebus medicis explicandis ordine, et accuratione, Anginam diſpeſcit in *aquoſam, inflammatoriam* varias partes in faucibus, larynge, pharinge, occupantem, *ſcirrhoſam, ſuppuratoriam, gangraenoſam, conuulſiuam.* In ſuppuratoria, gangraenoſa, ſcirrhoſa, cancroſa et conuulſiua angina, non videntur vllum locum habere poſſe veſicantia, quid enim horum actio ingenio memoratarum harum Anginarum detraheret, quae ab eadem potius omnes exacerbarentur. Aquoſae, oedematoſae, catarrhoſae medelam explicans Vir ſummus [l]), indici remediorum inſerit veſicantia, quae omnino conueniunt, quia omnia remedia nota commendat, quae vim circulationis augere apta ſint, inter quae certe eminentem locum cantharides obtinent. Quodſi vero eapropter ad hanc anginae ſpeciem bene quadrant Veſicantia, per rerum naturam clarum redditur, ea ad ſanandam anginam inflammatoriam, omne irritans, mouens et circulum augens excludentem, facere non poſſe. Aquae equidem contrariatur ignis, ignis autem igne non extinguitur. Igitur in inflammatoria Angina,

a) *pag. 737. 738.*

b) *aph. 796.*

Angina, laudat conſuetam methodum antiphlogiſticam *Boerhaauius*, citam, magnam, repetitam VSem, validam alui ſubductionem, victum tenuem, lenem, nitrum, vaporem humidum mollem tepidum aſſiduo ore hauſtum, fomenta externa, deriuantia epiſpaſtica, cucurbitas, ſinapiſmos collo et pectori appoſitos, excluſis veſicantibus. Illuſtris Commentator c) in angina aquoſa, Veſicatoria nuchae, collo, et pone aures applicari vult, quia epidermidem in veſicas lympha plenas attollunt, ſicque eiusdem copiam minuunt, ſimulque irritando partes locis affectis vicinas, impetum ab iiſdem aliorſum auertunt. In inflammatoria autem d) poſt VSem et alui ductionem repetitam, praeter interna congrua remedia, diluentia, et attenuantia, vapores emollientes aquoſos, ore hauriendos, fomenta externe applicata, *Hippocratem* imitatus, qui ſpongias aqua calida plenas genis et maxillis apponi voluit, commendat. Praeter illa, ſummi vſus in hoc morbo eſſe dicit omnia, quae collo et pectori applicata, irritando acribus ſtimulis, impetum et copiam humorum verſus exteriora deriuant, ac inſuper hac ratione efficiunt, vt materialis cauſa locum mutet, et in alias partes tranſeat, cum vix vllus morbus acutus magis volubilis ſit. Iam dum ipſas has artes Veteribus pulchre exercitas fuiſſe, monſtrat, aliquis Lector expectaret, vt prona conſequentia veſicatoria ſit commendaturus. Sed mitiora longe irritantia quam cauſtica illa laudat. Si cataplaſmati ex emollientibus herbis parato, miſceantur ſinapi contriti ſemina, raphani ruſticani radix, ranunculi pratenſis contrita folia, vel ſimilia, habetur inquit, optimum ad hanc indicationem remedium, quod fouendo et laxando externas colli et pectoris partes, ſimulque irritando eas acribus ſtimulis efficit, vt fortunata in his morbis metaſtaſis verſus exteriora fiat. Sed et haec, demum antea agendis probe actis, in vſum trahi debent. Videamus adhuc methodum medendi morbis militum ab eximio hoc Viro promulgatam e) pro angi-

c) *Tom. II. p. 643.*

d) *pag. 677. 678.*

e) *Heilungs-*

 noſis.

art der Krankheiten, welche am oefterſten im Feldlager beobachtet werden. p. 9.

noſis. Conſiſtit illa in larga et repetita VSe, in cucurbitulis ſiccis toti collo et ceruici admotis, quae ſaepe in momento aegro leuamen adferant, in purgationibus antiphlogiſticis, cataplaſmatibus emollientibus, noctes atque dies calide admotis, decoctis talibus cum nitro, vaporibus relaxantibus calidis ore hauſtis, clyſmatibus lacteis, hordeaceis, ſi aeger deglutire nequeat, remediis ſaponaceis, gargariſmatibus, victu tenuiſſimo. De Veſicatoriis, etiam apud Viros duro de robore ſatos et minus ſenſibiles, altum ſilentium. Operae pretium erit indagare, qua ratione HOFFMANNVS [f]) Anginae, quam truculentum malum merito appellat, obuiam eundum velit. Omnia eius conſilia abſoluuntur in his, vt Hippocrate monitore ſanguis detrahatur, et aluus inferne ſubducatur, vt febrilis aeſtus temperetur; compactus ſanguis diſſoluatur, tam internis quam externis remediis, inter quae nequaquam aeſtum febrilem augentia Veſicatoria, ſed cataplaſmata emollientiſſima, emplaſtra lenientia, et mollientia collo et ceruici applicanda, gargariſmata et collutoria demulcentiſſima memorantur. Vitio mihi vertendum omnino foret, ſi, quid Viro Summo Cel. TISSOTO [g]), poſt tot cumulatas experientias, circa rationem medendi Anginae probetur, haud inquirerem. Omnes ſpecies Anginae inflammatoriae ſiſtens, et vnicuiuis methodum adaptans, vniuerſaliter commendat poſt iuſtum regimen 4. 5. et plures VSes per interualla paucarum horarum, decoctum hordei cum nitro, aut cremore tartari, in defectu deglutitionis, crebra emollientia clyſmata, alta pediluuia, cucurbitas ſcarificatas circa collum, cataplaſmata emollientia, gargariſmata, vapores aquae calidae, lenes iniectiones per ſyringam in fauces. De Veſicantibus, quaſi non exiſterent, nil legitur. Cel. HEISTERVS [h]) purgantia, VSes repetitas, etiam in iugulo, clyſmata refrigerantia, cucurbitas, potus antiphlogiſticos, cataplaſmata emollientia, pediluuia et ſinapiſmos habet, nulla Veſicantia. Ipſe adeo HVXHAMVS i)

qui,

f) *Med. Syſt. IV. Part. I. p. 395. ſeq.*

g) *Avis au Peuple. Maux de Gorge.*

h) *in Comp. med. pract. cap VII. §. 21.*

i) *I. p. 212. 213.*

qui, vt alio loco videbimus, multum dat veſicantibus, dum aliis acribus in inflammatoria Angina non fauet, eo ipſo etiam haec diſſuadere videtur. En propria eius verba: *Eſt quaedam Anginae ſpecies, vbi gargariſmata et acria valent plurimum, a deſtillatione ſalſa et pituitoſa in fauces, quae muco plurimo obductae tument, febris modica adeſt, reſpiratio autem et deglutitio difficilis. In tali caſu, non multa VSe opus eſt, ſed epiſpaſticis et catharticis. Suadet Aretaeus elaterium, ſed habemus multo mitiora, at ſatis efficacia. Sinapi ex mulſo et aceto coctum idoneum facit gargariſma, et perutilem vaporem, quod mire elicit colluuiem. Attamen fugienda ſunt omnino haecce, vbi magna ſubeſt inflammatio, decoctum ficuum ex aqua et lacte cum nitro, melius multo eſt, et tutius.* Summos Viros in medium produxi hactenus, qui ſine veſicantibus felices fuerunt, in curatione multorum anginoſorum, quod nemo facile in dubium vocauerit. Iam alios non minus claros Viros in arte, iis maxime confiſos, plurimos tamen tantum, ſub certis morbi decurrentis ſtadiis, et conditionibus, videamus.

## §. LXIV.

*Sunt, qui ea laudant, quibus vero argumenta ſolida opponuntur.*

RIVERIVS [a]) iteratas equidem venarum, et inter eas iugularium ſectiones et purgationes repetitas ſuadet, vt et alia remedia ſelecta, et ad reuulſionem cucurbitulas ſcarificatas, ceruici et ſcapulis admotas, ligaturas partium inferiorum, lotiones pedum, ex aqua calida, quae omnia plurimum conferre ipſe dicit, tamen potentius adhuc reuellere a capite putat veſicatorium poſteriori parti ceruicis, ſtatim poſt primam VSem admouendum. Non aliter Cel. ROSE'N [b]) in Angina, et quidem illi loco, vbi inflammatio eſt maxima, veſicatorium applicari vult, ſimulque VSes ſufficientes et cataplaſmata ex mica panis laudat. PRINGLE [c]), a quo ſumma elogia pro Veſicatorio expectaſſem, praefert tamen illi aliud externum remedium. Suffocationis imminens periculum commonſtrare ait, neceſſitatem largae VSis, purgantium et veſicantium. Pro-

a) *Operum p. 242.*

b) *Haus und Reiſeapotheke p. 46. qui exiguae molis liber iuſſu regio conſcriptus multa egregia quaſi in nuce complectitur.*

c) *pag. 58. 59.*

 vocat

vocat deinde ad *Sydenhami* praecepta, atque pannum laneum, cui linimentum volatile illitum fuit, tanquam efficaciſſimum remedium extollit, vel aequas partes olei et ſpiritus cornu cerui, ſi cutis ferat, circum totum collum ſingulis 4. vel 5. horis ponendum. Hoc facto collum, et interdum totum corpus, ſudore perfundi, et VSe inſtituta inflammationem vel tolli, vel minui, affirmat. *Celſum* ſimul allegat, qui ſpongiam cum calido oleo, melius quam aqua imbutam, vel ſacculum ſale repletum ſuperimponi iuſſit, atque quibusdam conſueta ſtercora animalium ſalium volatilium vſum commonſtrare, notat. Fateor ingenue, me nec *Riuerii*, nec Viri ſummi *Roſenii*, nec *Pringlii* veſtigiis inceſſiſſe. Impoſſibile eſt, vt ſtatim in principio aeſtuanti collo applicatum veſicans, ſanguinem ad partes affectas non magis alliciat, febrem non augeat, aliorum indicatiſſimorum remediorum lenientium et refrigerantium vires non infringat, VSis reiterandae neceſſitatem non maiorem reddat. Multo lubentius applicari aegris meis feci, fermentum panis, cum aceto, puluere ſinapi, nitro et ſale ammoniaco, vel fotum cum pannis laneis, ex aqua et aceto, cum his ſalibus, qui quoque rubefacit, extrorſum trahit, et ſimul vere antiphlogiſticus eſt. Linimentum volatile aut ex aequis partibus olei et ſpiritus cornu cerui paratum, melius quadrat ad tumores lentos et frigidos, ſine febre, ſoluendos et diſcutiendos, quam ad inflammatorios. Nemini hodie in mentem venit, interne exhibere febribus inflammatoriis laborantibus, ſales volatiles. Hos cultior medicina omnes reiicit. Quomodo igitur immediate parti inflammatae admoti congruerent, licet oleum vel largius vel parcius ipſis additum noxas, quas ſoli inducerent, moderetur? Habet HVXHAM [d]) caſum vehementiſſimae Anginae, in cuius curatione ſelectiſſima remedia exhauſit, tandemque cucurbitis humeris, et ceruici affixis, ſanguinem extraxit, locisque ſcarificatis veſicantia applicauit, ne ſic quidem leuato malo, aegro deinde poſt

d) I. p. 210. 211.

36.

36. horas a primo inſultu mortuo. Mihi quidem, ſi vnquam alibi, ex hac hiſtoria videtur eluceſcere, prae aliis remediis externis conuenientiſſimis, nullam praerogatiuam efficaciae illis decerni potuiſſe. Nihilominus deinde, quando dolet, euaneſcente ſubito Angina, et faucium tumore, aucta ſpirandi difficultate, plerumque cum funeſto euentu ſubito ſaepe, malum ſerpere ad pulmonem atque ante 7. diem occidere, omni ope nitendum eſſe inculcat, vt ad extra tumor vergat, admotis acribus cataplaſmatibus, imo acerrimo ad collum exterius veſicante applicato, quod quidem etſi haud vſitatum, tutum tamen et valde efficax auxilium eſſe dicit. Miror valde: nam paucis paginis interiectis [e]), poſtquam de angina mucoſa egerat, acria indicante et permittente, haecce fugienda omnino eſſe dicit, vbi magna ſubeſt inflammatio, vt §o. antecedente notaui. Nolim magnum Virum contradictionis inſimulare, id ſaltem noto, ſi nullis externis ſignis inflammationis in faucibus praeſentibus fixam ſedem haec nacta ſit, in muſculo albo glottidis, et carnoſis ei claudendae inſeruientibus, voce acutiſſima et ſtridula, ac anxietate ſumma, vt alia remedia omnia exhauſta, ita etiam veſicatorium, licet magna ſpe attractionis ad exteriora admotum, citam ſtrangulationem, et ſuffocationem, via aeri inſpirando et exſpirando intercluſa, haud praepedituram fore. In curabili Angina inflammatoria magis mihi arrident conſilia Ill. STOERCK [f]) circa veſicantium adhibitionem. Hic ſi Venaeſectiones largiſſimae, breui tempore ſaepe repetitae, pediluuia, epiſpaſtica ſuris applicata, decocta lenientiſſima et gargariſmata cum nitro, vapores aquae bullientis continuo ore hauriendi, linctus molles, cataplaſmata emollientiſſima ad collum, purgantia tandem, quibus omnibus peſſimum malum ſe ſaepenumero feliciter debellaſſe affirmat, quandoque non iuuerint, aut inconſtans leuamen attulerint, factis debitis euacuationibus, tum demum veſicans latum et acre illi plagae colli, vbi intus morbus haerebat,

e) *pag. 212. 213.*

f) *Anno Med. II. p. 138. 139. 145. 146.*

g) *de curandis febribus et inflammationibus p. 229. ſeq.*

bat, applicari iuſſit optimo effectu. Excell. QVARIN [g]) VSes repetitas, cum *Swietenio* monitore praeſtet, vt exhauſtus aeger langueat aliquamdiu, quam vt miſerrime ſuffocetur, purgantia, pediluuia, cataplaſmata emollientia ad ceruicem; et collum, in caſu grauiore ſemen ſinapi illis additum commendat, et tunc demum inter vſum vaporum et gargariſmatum, vbi haec omnia leuamen non afferunt, factis depletionibus, ad veſicantia collo, brachiis, apponenda recurrendum vult. Ita lente feſtinandum eſt, cum hoc remedio violenter irritante, quod febre bonam partem mitigata, ſecurius in vſum trahitur, quod vero, vt vigente inflammatione, ita et eadem in gangraenam vergente, non poſſet non anceps valde et noxium, quin et lethiferum euadere. Recenſet Clariſſimus Vir [h]) caſum Aegrae grauidae, angina laborantis, cui ob ſummam irritabilitatem (quot vero foemellae dantur ad hanc claſſem referendae!) et intenſum calorem, veſicantia non potuiſſent apponi, quae in ſimilibus caſibus merito improbat *Wintringham.* Haec deſperate decumbens tamen ſine his fuit ſanata. Atque in debita illa obſeruatione iuuantium, et non iuuantium, indicatorum et non indicatorum, conſiſtit illa magni adeo momenti Praxeos medicae Ἐυκαιϱία, de qua elegantiſſimam diſſertationem conſcripſit *Hoffmannus.*

h) *p. 256.*

*Temporibus medicina valet, data tempore proſunt,*
*Et data non iuſto tempore, vina nocent.*

De Angina inflammatoria agens Cl. *Caſimir Medicus,* cuius ſummam violentiam ſaepe ſe, cum inſtante ſuffocationis periculo, vidiſſe dicit, in vno pede largam VSem inſtituit et ſtatim largum Veſicatorium nuchae applicat, propinata ſimul emulſione refrigerante. Si poſt applicatum veſicans pulſus adhuc fortis ſit et plenus in grauibus his caſibus, non dubitauit in altero pede VSem inſtituere, et ſimul reuulſionem per clyſma refrigerans intendere. Si veſicatoria ita comparata fuerint, vt

ſuffi-

ſufficienter potuerint operari, aegros qui antea ſuffocationi erant proximi, remoto veſicante et obligata plaga, ſibi viſos eſſe plenam libertatem deglutiendi obtinuiſſe, narrat; Nil tum amplius fuiſſe metuendum affirmat, ſi ſaltem plaga illa per determinatum tempus aperta ſeruata fuerit. Metuit interea *Medicus*, ne laudibus veſicatorio decretis multum decedat obiectione, a VSe larga et clyſteribus tantum certe et forte plus emolumenti obtentum fuiſſe, quam a Veſicantibus, gratis ergo ipſis potiorem effectum tribui. Sed regerit, ſenſibiliores aegros permiſiſſe quidem clyſmata et VSes, non vero veſicantia, hos autem non adeo prompte reſtitutos fuiſſe, alios ſine illis malo adaucto eſſe mortuos; neminem vnquam angina inflammatoria periiſſe, qui methodo tradita fuerit tractatus.

Adeo confidenter, ſuis experientiis nixus, Veſicantium anginoſo collo cito applicandorum vſui patrocinatur *Medicus*, vt parum abſit, quin lectores ad ſuam ſententiam amplectendam pelliceat. Si poſt applicationem pulſus adhuc ſit plenus, et fortis, ſe ad ſecundam VSem accedere, et reuulſionem clyſteribus praeſtare dicit. An credibile erat, praeſente febre vere inflammatoria, poſt veſicatorium, et a veſicatorio, febrem ſano homini inducente, pulſum molliorem et minus febrilem reddi debuiſſe, et potuiſſe? id quod a ſecunda VSe, omiſſo Veſicatorio, obtentum iri ſperari poterat. Si febris, ante eius applicationem arſerit, ardebit ab vrente veſicatorio adiuta magis, aduocatoque ad ventrem ſupremum copioſiore ſanguine, inflammatio non minuetur, ſed augebitur; ergo ſecunda VSe pro ea minuenda tanto magis opus, quando in malo moderatiore ea forte non opus fuiſſet. Sique nouum applicaretur veſicans, aut plaga denuo irritaretur, tertia certius erit opus. Si Angina ſine veſicantibus tractata multas VSes requirat, requiret adhuc plures applicato veſicante, cor et arterias indeſinenter ad frequentiores ictus exſtimulante,

Praeterea id vices neceſſariarum VSum nequaquam poterit ſubire, et ſuſtinere. Iuuant hae, euacuando, reuellendo et vim circuli minuendo, omnes autem nominatae dotes veſicanti ſunt negatae. Euacuatio pauxilli ſeri, intuitu Venaeſectionum ſanguinem ad libras euacuantium, eſt pene nulla. Veſicante vis circuli augetur, quam Venaeſectiones minuunt. Reuulſio per has obtenta longe praeſtantior, quam proritata a Veſicante; multo enim maior copia ſanguinis phlogiſtici ab inflammatis faucibus ruit ad brachium et pedem, cuius vena fuit ſecta, et quidem protinus breuiſſimoque temporis interuallo, quam ſeri ad ceruicis et colli cutem veſicante tectam, cum ad hunc adeo effectum obtinendum plures horae requirantur.

Pace Cl. *Medici* adhuc dixerim, in eius methodo quaedam ſumma remedia deſiderari, quibus dextre adhibitis fere abeſſe potuiſſent veſicantia. Bona fuit intentio reuellendi per clyſmata, ſed dum illa interdum inteſtina non niſi eluunt, eaque humectant, et faeces eliminant, quando non ſatis diu retinentur, multo potentius reuellunt valida purgantia antiphlogiſtica, raptum humorum a ſuperioribus verſus inferiora efficaciter auocando. Incredibile dictu eſt, et ſoli experti hoc norunt, quantum hac reuulſione boni praeſtetur. Deſunt in methodo Cl. *Medici* vapores aquae calidae, quibus tantum quantum aeger fert aceti admiſtum eſt, continuo inſpirandi. Hi immediate alluunt locum affectum, humores incarceratos ſoluunt, et attenuant, maxime ſi acceſſerint frequentia collutoria ex ſyrupis horaeorum et nitro, decocto hordeaceo admiſta, deſunt pediluuia. Deſunt tandem, quia locum ipſis iure debitum immerito occupant veſicantia, cataplaſmata emollientia, noctes atque dies circum collum ponenda, addito pulvere ſeminis ſinapi aceto macerati, aut fomenta ex aqua cum aceto, nitro et ſale ammoniaco. Haec vero antiphlogiſtica ſi ſe altius inſinuent, quod intentioni medici reſpondet, inflammationi ſunt contraria gangraenamque praeuertunt, et inhibent,

bent, cum cantharidum atomi phlogiſtici, ipſum locum affectum attingentes, phlogoſin eius ſua natura augere et intendere, nequaquam minuere valeant. Haec autem praeſidia, quae, vbi aliquod auxilium locum habet, mirifice iuuant, vt ſaepe ſaepius obſeruaui, ſibi inuicem iungenda ſunt, nullumque eorum praecipue in caſu grauiore omittendum, anteqaum manca et inſufficiens medela, a praeſtantiſſimis Viris propoſita et feliciter exercita, haberi queat, atque antequam opus ſit, de nouis artibus, ancipitibus minimum, et ſobriae theoriae repugnantibus, cogitare. Largitur deinde Clariſſimus *Medicus*, non omnes anginae ſpecies adeo periculoſas eſſe, vt opus ſit, aegros deſcripta remediorum vehementia aggredi, ſe vero ſemper amaſſe profitetur Veſicatorium, et in quauis angina, id ſtatim poſt Venaeſectionem applicauiſſe, quia nulli morbo minus fidendum ſit, quam huic, adeo cito ſaepe cum ſuffocationis periculo inualeſcenti, has ſequelas autem egregie veſicatorio auerti poſſe. Si ſumma malitia non ingruat angina, ſique inſuper mediocri vi inuadat, ſub methodo rationali non adeo increſcet, vt id periculum metui queat et debeat. Inter gradum mali, et virtutem remediorum ei opponendorum, debet eſſe iuſta proportio. Omittendo et committendo peccatur in Medicina. Non raro a tumultuaria multorum heroicorum remediorum, ſine ratione praeſcripta, permiſtione et confuſione, morbos in toto ſuo decurſu turbatos et grauiores redditos vidi, qui ſimpliciore via certius et citius ſanabiles futuri erant. Nunquam oblitus ſum regulae mihi Nouello Medico olim a Sene Medico inculcatae: Cauendum eſſe Praxin feliciter exercituro, ne nimio affectu feratur in aliquod remedium, idque vbique fere ſine matura deliberatione in vſum ducat; ne aliud quandoque magis indicatum omittat, et praeter rem iners, vel nimis debile habeat et negligat. Illam regulam nunc ipſe Senex, contra quam non paucos peccaſſe obſeruaui, iunioribus Medicis ſincere commendatam velim.

i) *Operum Tom. II. p. 23.* Aut nullam attentionem merentur Verba HVXHAMI [i]), circa medelam febrium acutarum, quae tamen ſumma, opinor, cum cura perpendenda ſunt: *Quam ſaepe in Praxi conſueta videmus aegrotis larga ſatis copia ſanguinem mitti, et veſicatoria applicari, quod quidem ſic cum ratione conuenit, ac ſi quis partem magni incendii prius ſupprimere velit et mox poſtea reſiduam partem extinguere moliretur adiecto puluere pyrio et vini ſpiritu, aut ac ſi equo aſpero flagella et calcaria addere velis, quem demulcere cupias, quod ſane fieri ſolet cum veſicatoriis, vbi vis vaſorum oſcillatoria nimia, et fluidorum motus obſeruatur rapidior:* Aut, inquam, verba haec obiter et nullius momenti habenda ſunt, aut abſtinendum ab his emplaſtris, in principio inflammatoriarum febrium, quomodocunque etiam depraedicentur.

Loquitur adhuc Cl. *Medicus* de aliis remediis externis in Angina, et mentionem primo facit ſinapiſmorum, quos multas moleſtias ſecum ferre dicit (ſane hercle minores, quam naſcentes ex applicatione veſicantium), ſed eos debiliores eſſe in ſua actione, nec adeo efficaces affirmat, vt adeo in anginis leuioribus tantum locum habere queant. Satis credo monſtraui, quo grauior angina inflammatoria, quo fortior febris, qua ſtipatur, eo magis veſicantia nocere, cum in leuioribus et in grauioribus anginis ſinapiſmi iuuare queant et nocere nunquam. Dicit deinde, ſe vſum quoque eſſe a *Pringlio* laudato oleo cum ſale volatili, cui interdum minuta huius quantitate parcam quantitatem laudani liquidi Sydenh. addiderit. De hoc linimento egi in antecedentibus. Opium calidum largiore, vel minuta doſi in febribus inflammatoriis, nec interne nec externe conuenire, monſtraui euidenter, in libro meo *de vſu opii, ſalubri et noxio, in morborum medela.*

k) *p. 335.* Meminit tandem [k]) ſcarificationum in collo et dorſo, a *Lazerne, Heiſtero* et aliis commendatarum, Veteribus iam notarum et ab *Aretaeo* laudatarum. Magnum certe hoc remedium haberi debet, ipſum ſanguinem eliciens, affluxum a loco

intus

intus inflammato auertens et reuellens, febrem nequaquam augens, ſed minuens. Cum vero ardente ſuo affectu in veſicantia feratur *Medicus*, Cel. *Sieuerts*, ea in Angina magnifacientem, ſequi, hisque prae omnibus topicis palmam decernere, miſſis ſcarificationibus, maluit.

Supereſt illa *Angina maligna*, de qua doctiſſimam Commentationem conſcripſit HVXHAM [l]). Rubor ſumme floridus primo apparuit in vuula, tonſillis, velo palatino, quandoque in atrum vergens, maculae albae cinereae partes has obſidebant, ſpiritus emittebatur foetidus, de hora in horam peior, ipſis aegris intolerabilis, mucus ex ore et naribus inflammatis et exulceratis excernebatur, acris, foetens et purulentus [m]). Hanc malignam anginam magis ab humorum acrimonia et abundantia, quam inflammationis violentia deducit HVXHAM [n]), quae aut peripneumonia aut comate et delirio necavit [o]). VS. non profuit, ſanguis, qui ſecunda et tertia vice perperam emittebatur, totus erat ſanioſus cruor [p]), in merum liquamen putridum conuerſus, licet primus glutinoſus eſſet. Methodus medendi erat, vt in malignis febribus. Profuit cortex, camphora, acetum, Elixirium vitrioli. Iam, quod poſt haec praemiſſa vix expectaſſem, non tantum pro iuuando tumore, ex parte critico, parotidum caeterarumque glandularum colli, ſed variis aliis morbi temporibus, collo ab aure ad aurem ſe applicauiſſe maximo cum ſucceſſu Veſicantia dicit. Horum applicationem in angina conſueta vtilem habet, et multo magis in hac, vbi humores adeo acres ſunt et maligni. Haec poſtquam ediſſeruerat, febrem hanc ex genere malignarum peſtilentialium fuiſſe declarat, paucis horis effluuia peſtilentialia in vera peſte, in saniſſimis hominibus reſolutionem putridam et procliuitatem ſanguinis in gangraenam excitare contendens, profecto autem hanc anginam malignam parum

l) *Operum Tom. III.*

m) *p. 101. 102. 103.*

n) *p. 104.*

o) *p. 106.*

p) *p. 109.*

 ab

ab illa peſtilentiali virulentia diuerſam fuiſſe, affirmat, cum non tantum fauces, ſed pulmones, inteſtina, coeteraque in diſſectionibus corporum gangraenoſa, et tota ſanguinis maſſa in merum putridum cruorem mutata apparuerit. Nunc, vt morbi, de quo ipſi ſermo eſt, aetiologiam tradat, volatilia alcalina ſalina, cum ſanguine ſub circulationis actione commixta, eum ſoluere putredinemque eius in ſummo gradu certiſſime accelerare, aeſtumque, ſpiritum foetentem, vrinamque malo olentem efficere aſſeuerat [q]). Deinde effectus putrefacientis acrimoniae in angina hac maligna, cum effectibus ſalium volatilium comparat, hosque illis exacte ſimiles eſſe affirmat, idque omne fuſius illuſtrat. Alio autem loco aliaque occaſione diſertis verbis ſcripſerat [r]): *cantharidum ſalia, ſimili fere ratione, vt ſalia volatilia vim ſuam exerere, et profecto diſſolutionem, indeque ſanguinis putredinem promouere.* Fatear ingenue, me prorſus ignorare, quomodo e diametro ſibi oppoſita haec et illa effata, inuicem concilianda ſint, quomodo putredinem inducens veſicatorium febri, diſſolutum et putridum ſanguinem in vaſis circumagenti, obicem ponere queat et debeat. Non bene intelligo, quomodo eodem tempore, quando acida vegetabilia, et mineralia ſumme neceſſaria, pro ſaluando aegro habentur; quando dominante in faucibus gangraenoſa corruptione, linctus et gargariſmi ſpiritu ſalis et vitrioli largiter inpraegnati, contra putredinem adhibentur; quando eapropter vapores ex aceto vini, myrrha et camphora imbuto, inſpirantur, quae remedia interna omnia ſuadet *Huxham*, ſimul externe, vt ſalia volatilia ſanguinem in acre putridum ſoluentia veſicatoria, cum ratione applicari queant. Nonne magis expediebat foris etiam vera antiſeptica, fermentum panis cum aceto, ſale ammoniaco, camphora applicauiſſe? quae bibulis venis excepta, et ad fauces transmiſſa, aequa vi cum modo citatis gargariſmatibus, linctubus et vaporibus anginam malignam impugnare poterunt. Veſicatorium certe deſpe-

q) p. 119. 120.

r) *Operum* Tom. II. p. 115.

deſperatum in tali caſu remedium eſt, ſi non malo praeſente peius, tamen aeque malum. Eiusmodi malignam Anginam deſcribit Ill. *de* STÖRK [s]), Huxhamianae ſimillimam, cum deglutitione admodum difficili, quae nec Venaeſectioni nec euacuantibus locum dabat. Vires debiles debebant erigi, putredo et gangraena ſupprimi. Factum hoc linctu ex Melle roſarum ſyr. Viol. cum ſpiritu ſalis, cataplaſmate emollientiſſimo, ſolutione extract. cortic. peruu. in aqua et vino auſtriaco, addito ſpiritu ſulph. per campanam, gargariſmate cum melle roſarum. His tres aegri ſine veſicantibus ſanati, quarto mortuo. Non reticere volo aliis applicata haec emplaſtra fuiſſe, ſed in aliis ſpeciebus Anginae inflammatoriae praecipue. Vena bis ter quater ſecta, aluo nitroſis et nitratis antea fluxili reddita, toto collo cataplaſmatibus et fomentis inuoluto, vaporibus aquae ebullientis continuo ore hauſtis. Quando hic, pulſu molliore facto, deglutio tamen et reſpiratio difficilis permanſit, extremo remedio opus erat, quare totum collum veſicante circumdatum fuit, cum fructu, quem ita laudat STÖRCKIUS [t]), vt ſcribat, a ſolo igitur vuſicante (non ſtatim in principio principii, ſed debito tempore applicato) ſalus alicuius aegri pependit. Cel. QVARIN [u]) rarius ſe vidiſſe notat Anginam malignam, qualem *Huxhamus* deſcribit, ſi obuenerit, methodo ab illo tradita, fuit tractata. Eiusmodi Anginam mali moris ſine febre habet etiam *van* SWIETEN [x]), cuius faciem ſatis tetram pingit. Hanc tamen ſi ſtatim ei cito obuiam eatur ſimplici medela, Melle roſarum cum ſpir. ſalis marini, et gargariſmate ex fl. ſamb. infuſoque florum horum calide hauſto, feliciter curari, neglectam autem in veram gangraenam abire dicit. Notat tamen alibi [y]), Anginam vere inflammatoriam magna febre ſtipatam, ſi in gangraenam abeat, vix medelam capere: idem edixerat *Boerhaauius*.

s) *Anno Med. II. p. 141. ſeq.*

t) *p. 146.*

u) *p. 247. ſeq.*

x) *von Feldkrankheiten, p. 10. 11. 12.*

y) *ad aph. 816.*

§. LXV.

§. LXV.

*Mentio iniicitur Phrenitidis, Dyſenteriae, inflammationis ventriculi et inteſtinorum, ut et Ilei.*

Iam cum ſecundum quorandam Celebrium Virorum ſententiam, Veſicantia in omnibus ſine exceptione febribus inflammatoriis ſint congrua et indicata remedia, reliquas inflammationes hactenus nondum tactas ſeorſim conſiderationi ſubiicere, et ex principiis a me ſtabilitis, contrarium demonſtrare deberem. Verum crambem toties coctam Lectoribus apponerem, pulchre praeterea perſuaſus ſum, ſi ad ſtuporem flagrantem amorem in veſicantia nonnullorum Medicorum, non moderentur et paululum frigefaciant hactenus a me prolata argumenta, repetitionem horum iteratam illas parum moturam fore.

Quam male Phrenitidi ſanandae reſpondeant Veſicantia, iam explicaui, vbi de delirio febrili, ſemper ſi vrſerit et increuerit, phrenitidem veram minitante, verba feci, quae omnia denuo legi et expendi velim. Addo tamen illis adhuc ſequentia. Cel. PRINGLE [a]) largas et repetitas Venaeſectiones, praecipue iugularium, hirudines temporibus admouendas, laudat, reliquam curationem conſiſtere dicit, in adhibitione veſicantium, et aliorum conſuetorum remediorum, inter quae camphoram et nitrum refert. Miror purgantia antiphlogiſtica, ad lenem diarrhoeam vſque, non memorari, abſolute neceſſaria omnibusque veſicantibus, cum maiorem reuulſionem praeſtent, febremque non intendant, ſed imminuant, ſuperiora. Allegaui de delirio febrili agens §. 32. praeſtantiſſimos Practicos, qui Veſicantibus in hoc morborum genere ſeſe opponunt, iungo his nunc BOERHAAVIUM [b]), qui in apparatu ſelectiſſimo remediorum contra phrenitidem, epiſpaſtica leuia ad inferiora plantis pedum, cruribus, poplitibus applicanda habet, ſed ex fermento, ſale, aceto et ſemine ſinapi [c]). Talia etiam tantum commendat Commentator *van Swieten*, cauendum ſimul monens, ne non tantum non capiti, ſed nec inferioribus corporis partibus applicentur talia, quae motum humorum acriore ſtimulo

a) *p. 154. 155.*

b) *aph. 781.*

c) *in Comm. proprio.*

mulo per totum corpus incitare poſſent. Quid clarius eſt, quam eo ipſo illum a Veſicantibus dehortari. Ill. QVARIN [d]) ſequens conſilium ſuppeditat: Epiſpaſtica acriora (ſed nulla alia, quam ex farina ſecali, pulu. ſem. ſinapi et aceto), in phrenitide ad plantas pedum conueniunt, abſtinendum a Veſicantibus. Vidi, addit, praecipue in ſubiectis valde ſenſibilibus, peſſimos effectus, dum abraſis capillis veſicantia capiti applicabantur. Iam liberum relinquo Lectoribus meis, an *Pringlii*, et quem in ſuperioribus adduxi §. 32. Cl. *Medici* aliorumque pro veſicantibus militantium, an *Boerhaauii*, *Hoffmanni*, *Swietenii*, *Quarini* methodum, quam efficacem et tutum non raro expertus ſum, ſequi maluerint.

d) *de curandis febribus et inflammationibus p. 218.*

De *Dyſenteria* egi alibi [e]) monſtrauique, me non capere contradictiones, quae illis merito imputantur, qui veſicantia laudant, et tamen omnia alia acria qualiacunque diſſuadent, a quibus omnes practici Scriptores ſine exceptione dehortantur. *Calida Carminatiua,* inquit PRINGLIVS [f]), *nequaquam valent ad tormina lenienda, et flatus propellendos, cum vtramque moleſtiam potius augeant.* Et tamen paucis interiectis pergit: *Si dolores pertinacius ſuam ſedem occupauerint et fomentationibus non ceſſerint, veſicantia loco dolenti applicata leuamen afferebant.* Quis calidiſſimis carminatiuis non calidiores haberet cantharides? ſi illa malum augeant, an hae id poterunt minuere? In Victu adeo dyſentericorum abeſſe vult omnia calida acria, aromatica, ſalſa et ſales Cl. DEGNER [g]), ſed maiorem attentionem meretur, quod dyſentericum et arſenicale venenum ſimiles ſibi effectus edere dicat et probet [h]). Nullum nempe Venenum ſibi notum eſſe affirmat, ad quod effectus et ſymptomata veneni corroſiui, et putrefacientis dyſenterici, gangraena et mortificatione necantis, propius accedant, quam ad arſenicum, quod iisdem ſymptomatibus et eadem ratione necat, quare etiam

e) *Sect. III. de vſu et abuſu Opii.*

f) *p. 264. 265.*

g) *de dyſenteria biliosa p. 139.*

h) *c. II. §. 55 ſeq.*

non dubitat, acri venenoſo dyſenterico arſenicalem naturam et indolem adſcribere [i]). Nunc per Deum immortalem oro omnes cordatos, vt conſiderent, an hoc acre cauſticum ſepticum virus dyſentericum, cantharidibus acribus, cauſticis, ſepticis queat corrigi? Forte autem virus cantharidum dyſentericum virus ad exteriora trahet et inteſtina ab eo liberabit? Sed id, doloribus fixam ſuam ſedem pertinaciter occupantibus, dolentibus locis firmiter adhaeret. An ſi veſicatorium id extrahere poſſet, eroſioni et exulcerationi, quam intus inteſtina patiuntur, effectibus acris dyſenterici, medebitur? Mira res eſt, interne pro lenimine eroſarum et exulceratarum partium exhibentur oleum, gummi arabicum, radix ſalab, vno verbo omnia demulcentiſſima, et eodem tempore externe applicatur rodens, vrens, inflammans emplaſtrum veſicatorium. Vix credibile foret, praeiudicia adeo late, tantaque fertilitate ſeſe poſſe propagare, niſi eiusmodi conſilia in publicum emiſſa, a Magnis Viris legerentur. Sed certum omnino eſt, ex vno errore ſequi infinitos. Perpendi vero attentius debet, vim veſicantis abdomini admoti per cutem, membranam adipoſam, muſculos, peritonaeum, non facile penetraturam ad internam ſuperficiem inteſtinorum, libere in cauo abdominis fluctuantium, niſi abſorptae cantharidum atomi humoribus miſtae lege circuli eo perueniant. Sed vae locis eroſis et exulceratis! ſenſibiliſſimis futuris et aetneos ardores paſſuris, ſi tale quid eueniat. Iam miſero ſatis in ſtatu verſatur aeger, quod latum veſicans abdomini applicatum febrem dyſentericam augeat, eiusque effectus ad gangraenam vſque promoueat, ſi etiam in locum affectum non agat.

i) c. II. §. 56. 57. 58.

* * *

His omnibus tamen non bene conſideratis, *in Ventriculi adeo et inteſtinorum inflammatione* ipſoque *Ileo* Cel. PRINGLE [k]) Veſicatoria ſuadet felicem ſucceſſum ſibi viſus obſeruaſſe.

k) p. 168.

Nullas

Nullas malas ſequelas inde eueniſſe affirmat, ſi etiam mox poſt Venaeſectionem, applicata fuerint. Speciatim in *Ileo* ea vtilia declarat, viderique ea in doloribus inteſtinorum fixis aeque prodeſſe, ſiue ab inflammatoria, ſiue flatulenta cauſa proueniant. Comparemus cum hoc conſilio praecepta Baerhaauiana. In inflammatione Ventriculi iniungit vir ſummus [l]), cauendum ſummopere eſſe, ab omni acri, atque in inteſtinorum inflammatione [m]), caute cauendum vult, ab omni acri impetum faciente. Aut ergo haec conſilia communis totius Europae in Medicina Praeceptoris, omnia imaginaria, inania, et in ipſa natura morbi male fundata ſunt, aut ſtatuendum eſt, peſſime facere illos, qui neceſſariis et vnice valentibus remediis, Venaeſectionibus largis, et repetitis, clyſmatibus diluentibus relaxantibus antiphlogiſticis, mulcentibus, lubricantibus, oleoſis, potui perpetuo calido talium, fomentis emollientiſſimis, linimentis oleoſis, toti abdomini applicatis, prorſus ſua actione contrariantia veſicatoria iungunt, vel quod peius eſt, illis bonam partem omiſſis, ad haec praecipue magno aegrorum damno confugiunt. Non impugnabo conſilium BRÜCKNERI, qui in *diſſertatione de Colica pictonum*, emplaſtrum cum cantharidibus paratum ad locum Ventris plurimum dolentem applicatum actione in neruos Pareſin praecauere ait, HAENIO, colicam pictonicam potiſſimum opio, purgantibus et oleo perfici affirmanti [n]), quae ſane methodus Brücknerianae e diametro contrariatur. Quid dicam ſeorſim de *Ileo*, an veſicantibus vlla vis eſt, dolorem ſummum, vomitum, pertinacem obſtructionem alui, quibus Ileus abſoluitur, et ſine quibus tempeſtiue remotis morbus non curatur, impugnandi? De his momentis tacens Ill. *de* HAEN vſui non contrariatur [o]), ad pleuritidem prouocans, et Autores, qui acria et veſicantia in Ileo morbo tantopere laudant; addit tamen, quod notari volo, poſtquam vt in pleuritide conſueta artis adminicula incaſſum fuerint adhibita. Nullum tamen

l) *aph. 954.*

m) *aph. 964.*

n) *rat. Med. X. p. 109. ſeq.*

o) *Tom XI. p. 203.*

etiam ſub his conditionibus fauſtae applicatonis exemplum habet, ſed in varia ilei natura conſore exiſtimat. An apta ſunt veſicantia, vt motum periſtalticum inuerſum naturalem reddant? quod adeo feliciter immiſſus fumus tabaci immediate in inteſtina agens praeſtare ſolet. Summum remedium in Ileo balneum eſt tepidum, ex furfuribus, ſapone raſo, et lacte, quo dolor ſemper, licet interdum ad tempus tantum, minuitur, quo tamen aſſidue adhibito toties vincitur. An, dum fibras ſumme relaxans hoc remedium iuuat, etiam iuuabit ſumme irritans, et fibras ad contractionem ſollicitans? An, dum Ileus ſi necet, Gangraena necat, adeoque pro aegri ſalute febris moderamen clamat, illam veſicante augere et ex calida aeſtuantem reddere conſultum erit? An, dum anodyna caute danda aliis agendis actis indicantur, vt ſpasmi dolorifici minuantur, irritantiſſimis cantharidibus eos excitare et intendere iuuabit? Melius certe et conuenientius aget, qui, monente MEADIO [p]), coeteroquin magno Veſicantium Patrono, hic tamen de iis tacente, ſi corpore toto balneo tepido immerſo nondum diſcuſſus dolor ſit, cucurbitulas circa vmbilicum cum leuibus inciſionibus defigere fecerit. Veritati practicae apprime congrua ſunt, quae ſcripſit BAGLIVVS [q]): Iliacae paſſioni quo fortiora adhibueris remedia, ſiue purgantia, ſiue clyſmata magis irritantia, eo magis obſtruetur aluus, ob auctam fibrarum inteſtinalium criſpaturam et contractionem. Conferunt magis anodyna, emollientia et diſſoluentia. Satis clarum eſt, Magnum Virum Veſicantibus calculum ſuum non adiecturum fuiſſe. Plura dicam. Obſeruante illo, ſi ileo ſuperueniat ſtranguria, vrinae ſuppreſſio etc., malum erit lethale. Vellemusne Veſicatorio, quod toties nuchae, brachiis ſuris admotum ſtranguriam parit, abdomini applicato lethalitatem certius accerſere, morbumque, qui ſine eo forte lethalis haud futurus erat, data opera lethalem efficere.

p) *Monit. med. p. 73.*

q) *Operum p. 139. 140.*

Saepe

Saepe miratus ſum, dum Cel. PRINGLE cum ſuis ſectatoribus, in omnibus inflammationibus adeo confidenter Veſicantia applicari vult, cur non earum laudes et efficaciam, quam tantam ſtatuit, quamque in hepatitide commendare non oblitus eſt [r]), etiam ad *Nephritidem* non extenderit. At vero ſi ſatis audax fuiſſet, in applicando lumbis nephriticorum veſicatorio, contradiceret ipſi merito Cl. CVLLEN [s]), diſerte affirmans, quod Veſicantia in nephritide vix locum habere queant, ſed magnam circumſpectionem poſtulent, ne cantharidum notabilis abſorptio fiat. De hac, de eius effectibus in humorum maſſam, deque febre inde mota, licet res ſummi momenti ſit, omnes illi, quod mirari non deſino, plane non cogitarunt, qui adeo faciles et liberales pro medela febrium et inflammationum in applicatione horum emplaſtrorum, ſeſe exhibuerunt, nil prorſus mali ab iis metuentes.

r) *p. 168.*

s) *in primis lineis Medicinae pract. traductis a Beerenbrock. p. 189.*

Ego autem nunc vela mea contraho, finioque bono cum Deo cogitata mea de Veſicantibus, magis minusque in illis morbis, quibus haud conueniunt, noxiis futuris, ſi in emplaſtris maior minorque fuerit cantharidum quantitas, aut haec adhuc puluere muſcarum harum conſpergantur, tumque vel breuiore vel longiore temporis interuallo in loco, cui appoſita ſunt, relinquantur. Si nimis rigidas et duras meas animaduerſiones eſſe, quidam Medicorum, in paradoxis ſibi placentium, et omnia nouiter ebuccinata, omnia generoſe, fortiter et vehementer in humanum corpus agentia, ſine examine circumſtantiarum, ſine praeuia matura deliberatione, in vſum vocantium, cauſſentur, videant illi, ne Venenum, quo in artis exercitiis carere haud poſſumus, nimis innocens et, vbi vere noxium eſt, in aegrorum damna ſalutiferum habeant. Si feſſo, membrisque aetate et morbis fractis, corporisque

 viri-

viribus paene exuto Seni, cui tamen per ſingularem DEI gratiam mentis Vires illibatae ſuperſunt, vitam, quae ad metam ſuam lento pede tendit, prorogare per breue tempus adhuc voluerit diuina Prouidentia, curabo, vt ſectio poſterior huius libri lucem videat. Teſtabitur illa, me nulla ratione Veſicantia ex medicamentorum apparatu eiecta velle, quod mihi a Cenſore quodam immerito exprobratum fuit. Obiectiones mihi faciendas et recenſiones iniquas et iniurioſas parum curabo, neque ad illas reſpondebo, de ſcriptorum a me veritate et rectitudine, doctiſſimorumque variorum Virorum iis adiecto calculo, iam conuictus.

# INDEX.


§. I. Veſicatoria ad generoſa remedia pertinentia poſtulant vſum prudentem pag. 21
§. II. Nondum eorum vſus a Medicis ſufficienter determinatus 24
§. III. Hiſtoria vſus cantharidum in Medicina 25
§. IV. Cantharides ab omni aeuo, ad hunc diem, inter venena relatae 28
§. V. et recte, habent enim omnes characteres venenorum in genere 30
§. VI. Fallitur Cl. Aepli, qui veneni nomen cantharidibus libenter ademptum vellet 32
§. VII. Cantharides habere omnes notas characteriſticas venenorum probatur accuratius 35
§. VIII. Cantharides ex quo principio agant 38
§. IX. Vix capitur audacia Medicorum cantharides interne exhibendi 41
§. X. Et tamen laudantur in Hydrophobia 44
§. XI. in Iſchuria 47
§. XII. in Calculo et Podagra 51
§. XIII. in Hydrope 57
§. XIV. in Gonorrhoca virulenta 62
§. XV. ad ſtimulandam Venerem 65
§. XVI. Quomodo externe agant cantharides, in partem cui applicantur 69
§. XVII. Actio earum in interiora corporis ſe diffundit 71
§. XVIII. Eapropter dira mala progignunt, maxime in vrinariis viis 75
§. XIX. Perperam tot experientiis obloquitur Aepli 80
§. XX. Cur vrinariis viis adeo infeſtae 86
§. XXI. Veſicatoria omne neruoſum Syſtema irritant ac commouent, atque praterea circulum ſanguinis augent 88
§. XXII. Cantharidum ſal e veſicatorio ſanguinem ingreſſum eum fundit, et in liquamen putridum diſſoluit 89
§. XXIII. Cl. Aepli mota dubia refelluntur 92
§. XXIV. Obiectiones aliae Cl. Aepli diluuntur 96
§. XXV. Cl. Veratti coagulum ſanguini per veſicatoria induci aſſerit, ſed perperam 101
§. XXVI. Veſicatoria, quia per §. XXI. circulationem augent, eaque propter febrem inducunt, in febribus acutis neutiquam conueniunt 103
§. XXVII. Nihilominus a claris Viris in febribus laudantur 107
§. XXVIII. Speciatim ab Ill. Freindio, qui modeſte confutatur 109
§. XXIX. Et Cel. Cloſſio, cuius ſententia expenditur, et amice refellitur 119
§. XXX. Multi tamen medici ſummi Veſicatoria in febribus noxia declarant 125
§. XXXI. Neque mitigandis febrium ſymptomatibus conueniunt, vt ſiti, cephalalgiae, comati 132
§. XXXII. Nec conuulſionibus et deliriis 136
§. XXXIII. Febres malignae epidemice graſſantes conſiderantur 144
§. XXXIV. In harum ſanatione multum communiter tribui ſolet Veſicantibus, tamen etiam ſub certis tantum conditionibus 146
§. XXXV. Sunt tamen etiam, qui ea reiiciant 152
§. XXXVI. Ill. de Haën methodus accuratius conſideratur 155


§. XXXVII.

§. XXXVII. Vlterior eius dilucidatio 158

§. XXXVIII. Experientiae, pro vſu Veſicantium in febribus malignis allegatae, ad ſalutarem adhibitionem adſtruendam non ſufficiunt 164

§. XXXIX. Cl. Aepli methodus medendi febribus malignis expenditur 169

§. XL. Vberior ſententiae meae dilucidatio circa curationem malignarum 173

§. XLI. Cel. Aepli mihi factis obiectionibus reſpondetur 180

§. XLII. Cl. Forſten ſententia de vſu Veſicantium in malignis expenditur 191

§. XLIII. Autoris denuo Methodus medendi malignis febribus proponitur, cui egregie reſpondet methodus Cel. Strack, inertiam et vanitatem veſicantium aperte monſtrans 196

§. XLIV. Eximius Vir interea ob nonnulla modeſte notatur 199

§. XLV. De camphora correctrice cantharidum habita animaduerſiones 202

§. XLVI. Ab omni aeuo per multa ſecula Pleuritis ſanata eſt ſine veſicantibus 211

§. XLVII. Veſicatoria non quadrant Pleuritidi, ob pulſus duritiem, et febrem, nec ſubiectis ſenſibilioribus 216

§. XLVIII. Veſicatoria repugnant ideae de vera morbi ſede 219

§. XLIX. Veſicatoria repugnant ideae doloris in genere 221

§. L. Maxime autem, ſi dolor ſit inflammatorius 224

§. LI. Veſicatoria in pleuritide remedio principi venaeſectioni contrariantur et criſes turbant 226

§. LII. At his omnibus non obſtantibus, laudantur Veſicatoria, loco dolenti admouenda, a Mayernio, et Meadio 230

§. LIII. Tum et praecipue a Cl. Pringlio, cuius methodus conſideratur 233

§. LIV. Quae vlterius expenditur 237

§. LV. Et adhuc fuſius, vbi ſimul Cl. Cloſſius adducitur 240

§. LVI. Defenſor vſus Veſicantium in Pleuritide, Cl. Forſten, modeſte refutatur 245

§. LVII. Placita Cel. Medici modeſte examinantur 255

§. LVIII. Experientiis modo citatorum virorum in laudes Veſicatorii adductis, aliae contrarium loquentes opponuntur 271

§. LIX. Sub quibus circumſtantiis pleuritidi veſicatoria conferant, docetur 276

§. LIX b. Aliorum topicorum potentium mentio iniicitur 283

§. LX. Quorum plura recenſentur 286

§. LXI. Inter ea cucurbitae laudantur 288

§. LXII. Symptoma vrgens in pleuritide annotatur, Veſicantia poſcens 292

§. LXIII. An et quouſque in Angina Veſicantia conueniant, inquiritur. Sunt, qui de illis tacent 298

§. LXIV. Sunt qui ea laudant, quibus vero argumenta ſolida opponuntur 301

§. LXV. Mentio iniicitur Phrenitidis, Dyſenteriae, inflammationis ventriculi et inteſtinorum, vt et Ilei 312

B I
AU